

Handreiking Watertoets 2

*Samenwerken aan water
in ruimtelijke plannen*

Handreiking Watertoets 2

*Samenwerken aan water in
ruimtelijke plannen*

VOORWOORD

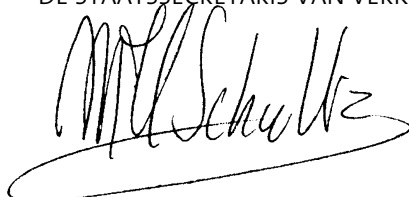
De Watertoets Leeft! was de belangrijkste conclusie van de begin 2003 uitgevoerde evaluatie van de watertoets. Over nut en noodzaak van de watertoets bestaat weinig verschil van mening. Uit deze evaluatie kwam echter ook naar voren dat er bij de overheden die de watertoets moeten toepassen onduidelijkheden bestaan over de precieze onderlinge taak verdeling, rollen en verantwoordelijkheden. Ook bleek dat waterbeheerders en ruimtelijke planvormers helaas nog niet altijd in een vroeg stadium met elkaar aan tafel zitten, terwijl juist daar de grootste meerwaarde van het watertoetsproces zit.

Alle mensen die in de dagelijkse praktijk met de watertoets werken verdienen ondersteuning. Daarom heeft de projectgroep Watertoets naar aanleiding van de evaluatie en de afspraken uit het Nationaal Bestuursakkoord Water deze nieuwe Handreiking opgesteld. Deze tweede handreiking verduidelijkt de rollen, verantwoordelijkheden en taken van de betrokken overheden en particulieren. Daarnaast wordt voor vrijwel elke ruimtelijke planprocedure beschreven hoe het watertoetsproces is in te passen in de planprocedure. Praktische voorbeelden verduidelijken de praktijk en kunnen als inspiratiebron dienen.

Hoe de watertoets per plan precies ingevuld wordt is aan de planvormers en waterbeheerders. Flexibel toepassen en maatwerk zijn daarbij de sleutelbegrippen. Of het proces 'Kort maar Krachtig' of 'Intensief en Inspirerend' wordt ingevuld laat ik aan u. Ik wil echter wel het belang van vroegtijdig contact tussen planvormers en waterbeheerders benadrukken.

Met deze tweede Handreiking Watertoets kunnen waterbeheerder en planvormer hun samenwerking voortzetten en water de plaats geven die het toekomst in de ruimtelijke ordening van ons land. Ik heb er alle vertrouwen in dat u met deze handreiking in de hand op een effectieve manier invulling kunt geven aan de watertoets en zo bij zult dragen aan de grote wateropgave én de complexe ruimtelijke opgave voor Nederland in de 21ste eeuw.

DE STAATSSECRETARIS VAN VERKEER EN WATERSTAAT,

mw. drs. M.H. Schultz van Haegen

SAMENVATTING

De watertoets is het hele proces van vroegtijdig informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten. Het is één van de instrumenten om het nieuwe waterbeleid voor de 21e eeuw vorm te geven.

<i>doel</i>	Het doel van de watertoets is waarborgen dat waterhuishoudkundige doelstellingen expliciet en op evenwichtige wijze in beschouwing worden genomen bij alle waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen en besluiten.
<i>uitgangspunten</i>	<p>De watertoets is vormgegeven vanuit de volgende uitgangspunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De initiatiefnemer en de waterbeheerder werken samen aan het ruimtelijke plan of besluit vanuit hun eigen verantwoordelijkheid. - Hoe eerder de waterbeheerder een actieve inbreng levert, hoe beter. - De watertoets is verweven met bestaande ruimtelijke planprocedures. - De watertoets is flexibel en kan aangepast worden aan de aard van het ruimtelijke plan. - Bestaand beleid is uitgangspunt voor de criteria. - Inhoudelijke criteria zijn maatwerk.
<i>status</i>	<p>Het Besluit op de ruimtelijke ordening verplicht om 'een beschrijving van de wijze waarop rekening is gehouden met de gevolgen van het plan voor de waterhuishouding' op te nemen in de toelichting bij de volgende ruimtelijke plannen: streekplannen, streekplanuitwerkingen, regionale structuurplannen, gemeentelijke structuurplannen, bestemmingsplannen en de ruimtelijke onderbouwing bij vrijstellingen op grond van artikel 19, eerste lid, WRO.</p> <p>Bij de overige ruimtelijke plannen is de watertoets wettelijk niet verplicht, maar wordt de watertoets om beleidsmatige en bestuurlijke redenen toegepast.</p>
<i>rollen</i>	<p>Het watertoetsproces kent drie rollen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De initiatiefnemer is de initiatiefnemende overheid of, als de initiatiefnemer een private partij is, de overheid die bevoegd is om het plan of besluit vast te stellen waarin het initiatief is vervat (gemeente, provincie of rijksoverheid). - De waterbeheerder is de overheid die verantwoordelijk is voor het waterbeheer in het plangebied. Bij een ruimtelijk plan kunnen meerdere waterbeheerders een rol spelen (waterschap, provincie, Rijkswaterstaat of gemeente). - De beoordelaar is de overheid die het plan of besluit al dan niet geheel of gedeeltelijk goedkeurt (provincie of rijksoverheid).
<i>proces</i>	<p>Gedurende een watertoetsproces worden vier fasen doorlopen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - In de initiatieffase informeren initiatiefnemer en waterbeheerder elkaar over het ruimtelijk initiatief en het watersysteem. De waterbeheerder formuleert in overleg met de initiatiefnemer wateraandachtspunten of, wanneer dat al mogelijk is, concretere criteria. Aan het eind van deze fase zijn duidelijke afspraken gemaakt over inhoud en procesverloop van de watertoets. - In de ontwikkel- en adviesfase werken initiatiefnemer en waterbeheerder interactief, creatief en iteratief aan de planontwikkeling. Aan het eind van deze fase maakt de waterbeheerder de balans op en geeft hij een wateradvies vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid voor het waterbeheer. - In de besluitvormingsfase maakt de initiatiefnemer, vanuit zijn verantwoordelijkheid voor het integrale plan, de slotafweging in het ruimtelijk plan of besluit en legt verantwoording over de gemaakte keuzes ten aanzien van water af in een waterparagraaf. - Bij een aantal ruimtelijke procedures wordt het watertoetsproces afgesloten met de beoordelingsfase, waarin de beoordelaar een oordeel uitspreekt over het ruimtelijk plan of besluit en de toepassing van de watertoets daarbij.

---

werkingsfeer

De watertoets is van toepassing op alle waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen en besluiten. Bij de term 'waterhuishoudkundig relevant' moet in het achterhoofd gehouden worden dat de watertoets betrekking heeft op alle wateren. Het betreft regionale wateren, grondwater en rijkswateren.

reikwijdte en criteria

De watertoets heeft betrekking op alle waterhuishoudkundige aspecten. Hierbij kan gedacht worden aan: veiligheid, wateroverlast, riolering, watervoorziening, volksgezondheid, bodemdaling, grondwateroverlast, oppervlaktewaterkwaliteit, grondwaterkwaliteit, verdroging en natte natuur.

De waterbeheerder stelt de criteria in overleg met de initiatiefnemer vast tegen de achtergrond van de beoordelingscriteria van de beoordelaar. De criteria zijn:

- specifiek voor het plangebied
- specifiek voor het planniveau
- specifiek voor de inhoudelijke insteek van het plan
- afhankelijk van de waterhuishoudkundige kenmerken van het gebied
- afhankelijk van het waterhuishoudkundige doel dat men in een gebied nastreeft

Daarnaast is het essentieel dat waterhuishoudkundige criteria ruimtelijk vertaald en begrijpelijk onderbouwd zijn. In een ruimtelijk plan kunnen immers alleen wateraspecten met een ruimtelijke dimensie een plek krijgen.

Deel 1 - Algemeen

INHOUD

1 De nieuwe handreiking	3
2 Doel en uitgangspunten van de watertoets	5
2.1 Doel	5
2.2 Uitgangspunten	5
3 Totstandkoming en status	7
3.1 Totstandkoming	7
3.2 Status	7
4 Het proces van de watertoets	9
4.1 De rollen gedefinieerd	9
4.2 Initiatieffase	9
4.3 Ontwikkel- en adviesfase	11
4.4 Besluitvormingsfase	11
4.5 Beoordelingsfase	11
4.6 Doorwerking in de uitvoering	12
5 De rollen verder uitgewerkt	13
5.1 Initiatiefnemer	13
5.2 Waterbeheerder	14
5.3 Beoordelaar	15
5.4 Toezicht	16
5.5 Communicatie en coördinatie door provincies	17
5.6 Relatiebeheer tussen gemeenten en waterschappen	18
6 Producten in het watertoetsproces	21
6.1 Afsprakennotitie	21
6.2 Wateradvies	22
6.3 Waterparagraaf	23
7 Werkingsfeer van de watertoets	25
7.1 Ruimtelijke plannen en besluiten	25
7.2 Schaalniveaus in de ruimtelijke planvorming	26
8 Inhoudelijke criteria	29
8.1 Reikwijdte van de watertoets	29
8.2 Criteria in het proces van de watertoets	29
8.3 Inhoudelijk maatwerk en bestuurlijke prioriteiten	30
8.4 Bronnen voor criteria	31
8.5 Ruimtelijke vertaling van criteria	32
8.6 Mogelijkheden binnen ruimtelijke procedures	33
8.7 Mogelijkheden buiten ruimtelijke procedures	34
8.8 Voorbeelden van criteria	35
9 Relatie met milieueffectrapportage	37
9.1 Milieueffectrapportage	37
9.2 Meerwaarde watertoets naast m.e.r.	37
9.3 Afstemming watertoets en m.e.r.	38

10 Compenseren	43
10.1 Definities	43
10.2 Compenseren in het proces van de watertoets	43
10.3 Juridische basis voor compenseren	43
10.4 Voorbeelden van compensatieconstructies	44
10.5 Aandachtspunten compensatie	44
10.6 Aandachtspunten overeenkomsten voor realisatie	48
11 Financiële aspecten	49
Literatuur	51

1 DE NIEUWE HANDREIKING

<i>eerste handreiking</i>	<p>De eerste handreiking heeft zijn waarde voor de toepassing van de watertoets bewezen. De handreiking, die in oktober 2001 verscheen, heeft in belangrijke mate bijgedragen aan de geslaagde introductie van de watertoets. De watertoets is gaan leven in de praktijk. Dat leverde vragen en nieuwe inzichten op. Uit de evaluatie, die begin 2003 is uitgevoerd, komen aandachtspunten naar voren voor de verdere ontwikkeling van de watertoets. In het evaluatierapport en in het Nationaal Bestuursakkoord Water wordt daarom een nieuwe handreiking aangekondigd, die de oude vervangt.</p>
<i>accenten</i>	<p>In de nieuwe handreiking worden een aantal accenten gelegd.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Benutten van de procesmatige flexibiliteit van de watertoets. - Noodzaak tot inhoudelijk maatwerk. - Belang van vroegtijdige interactie tussen initiatiefnemer en waterbeheerder. - Belang van de locatiekeuze en toepassing van de watertoets op niet wettelijke plannen. - Uitwerking van rollen en verantwoordelijkheden.
<i>concreter</i>	<p>De handreiking bestaat uit een algemeen deel en een procedurespecifiek deel. In het procedurespecifiek deel wordt de toepassing binnen elke ruimtelijke procedure concreet uitgewerkt en worden praktijkvoorbeelden gegeven. De gemeentelijke ruimtelijke plannen en de Tracéwetprocedure zijn het meest uitgebreid beschreven, met veel voorbeelden. Uit de evaluatie is gebleken dat de praktijk van de watertoets zich vooral rond deze procedures ontwikkelt. In het algemene deel is vooral het onderdeel compensatie uitgewerkt met praktijkvoorbeelden.</p>
<i>verschillen</i>	<p>De nieuwe handreiking verschilt inhoudelijk op een aantal concrete punten van de eerste handreiking. De verschillen komen voort uit de praktijkervaring die tot nu toe met de watertoets is opgedaan. De veranderingen betekenen niet zozeer inhoudelijke verschuivingen, maar zijn vooral bedoeld om onduidelijkheden weg te nemen. Ten eerste is de stap 'nota planbeoordeling' uit het processchema gehaald, omdat het een algemene stap is, die niet in elke watertoetsproces afzonderlijk gezet wordt. Dit zorgde in de praktijk voor misverstanden. Ten tweede wordt in de nieuwe handreiking duidelijk gemaakt wanneer de rol van beoordelaar en de beoordelingsfase bij de watertoets van toepassing zijn. Bij een deel van de ruimtelijke plannen is goedkeuring door een hogere overheid namelijk geen onderdeel van de planprocedure.</p>
<i>toekomstige ontwikkelingen</i>	<p>De watertoets en de omgeving van de watertoets staan niet stil. Ten eerste zal de watertoets zich blijven ontwikkelen in de praktijk. Ten tweede zijn de ruimtelijke procedures waarbinnen de watertoets wordt toegepast aan verandering onderhevig. Denk bijvoorbeeld aan de fundamentele herziening van de Wet op de Ruimtelijke Ordening en de wijziging van de Landinrichtingswet in Wet Inrichting Landelijk Gebied. Ten derde veranderen andere procedures waarmee de watertoets raakvlakken heeft, bijvoorbeeld de milieueffectrapportage en de strategische milieubeoordeling. De watertoets zal zich door haar flexibiliteit aan deze ontwikkelingen kunnen aanpassen.</p>
<i>aanvullingen</i>	<p>Deze handreiking in de vorm van een map biedt ruimte voor nieuwe ontwikkelingen en aanpassingen. De eerste aanvullingen worden verwacht voor de fundamentele herziening van de Wet op de Ruimtelijke Ordening en de strategische milieubeoordeling.</p>
<i>kookboek</i>	<p>Tot slot moet worden benadrukt dat deze handreiking een 'kookboek' is. Het reikt ingrediënten en bereidingsmethoden aan voor een smaakvol gerecht. Maar over smaak valt te twisten. Gebruikers van de watertoets zijn vrij om binnen bepaalde kaders creatieve ingrediënten toe te voegen of met hoeveelheden te variëren. De kaders, wettelijk en beleidsmatig vastgelegd, waarborgen dat de essentie van het gerecht wordt behouden.</p>

---

2 DOEL EN UITGANGSPUNTEN VAN DE WATERTOETS

Ruimte maken voor water in plaats van ruimte onttrekken aan water. Dat is de kern van het waterbeleid voor de 21e eeuw. De watertoets is één van de instrumenten om dit te bereiken. De watertoets is een waarborg voor water in ruimtelijke plannen en besluiten.

2.1 Doel

problematiek

In de loop van de tijd hebben ruimtelijke ontwikkelingen in Nederland veel ruimte aan het water onttrokken. Recente voorbeelden zijn de woningbouwlocatie IJburg bij Amsterdam die de mogelijkheden voor peilstijgingen in het Markermeer beperkt, de VINEX locatie Waalsprong die rivierverruiming beperkt en de verplaatsing van kassen naar de Zuidplaspolder, één van de diepste polders van Nederland. Aan het begin van de 21e eeuw is geconstateerd dat ruimtelijke ontwikkelingen de ruimte voor water niet verder mogen beperken. Integendeel, er is juist meer ruimte voor water nodig om klimaatveranderingen, zeespiegelrijzing en bodemdaling in de 21e eeuw op te vangen. Eén van de instrumenten om het nieuwe waterbeleid voor de 21e eeuw vorm te geven is de watertoets.

doel

Het doel van de watertoets is waarborgen dat waterhuishoudkundige doelstellingen expliciet en op evenwichtige wijze in beschouwing worden genomen bij alle waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen en besluiten.

De meerwaarde van de watertoets is dat zij zorgt voor een vroegtijdige systematische aandacht voor het meewegen van wateraspecten in ruimtelijke plannen en besluiten. Het gaat daarbij om alle waterhuishoudkundige aspecten, waaronder veiligheid, wateroverlast, waterkwaliteit en verdroging, en alle wateren, regionale wateren, grondwater en rijkswateren.

2.2 Uitgangspunten

De watertoets is vormgegeven vanuit de volgende uitgangspunten:

- samenwerken vanuit eigen verantwoordelijkheid
- vroegtijdigheid
- binnen bestaande ruimtelijke procedures
- flexibiliteit
- bestaand beleid
- maatwerk

samenwerken

De interactie tussen initiatiefnemer en waterbeheerder is sterk in de eerste twee fasen van het proces. Wederzijds informeren en met elkaar meedenken is cruciaal. Initiatiefnemer en waterbeheerder hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een succesvolle samenwerking. Maar de betrokken overheden hebben nadrukkelijk ook hun eigen verantwoordelijkheden. De initiatiefnemer moet een integrale, goed onderbouwde, ruimtelijke afweging maken en de waterbeheerder is verantwoordelijk voor het beheer van het watersysteem. Na het interactieve, creatieve proces trekken de betrokken overheden zich terug op hun eigen verantwoordelijkheden. De waterbeheerders leggen hun ideeën over het ruimtelijke plan vast in een wateradvies. De initiatiefnemer legt zijn afweging vast in een waterparagraaf.

vroegtijdigheid

Hoe eerder hoe beter, is het credo van de watertoets. Vroegtijdige, actieve participatie van de waterbeheerder in het ruimtelijke planproces levert de meeste winst op. Hoe eerder de waterbeheerder betrokken wordt, des te gemakkelijker is het om in het plan rekening te houden met wateraspecten. Het is eenvoudiger om een inbreng te leveren bij het eerste ontwerp dan een al vergevorderd ontwerp te veranderen. Ten opzichte van bestaande elementen voor de inbreng van water in de ruimtelijke planvorming, de waterparagraaf en het artikel 10 Bro overleg, voegt de watertoets acties vroegtijdiger in het proces toe.

<hr style="width: 150px; margin-bottom: 10px;"/>	<p>Van de actoren in het watertoetsproces wordt een anticiperende, actieve en gemotiveerde houding verwacht. Waterbeheerders en initiatiefnemers van een plan reageren alert op kansen en denken vanaf het begin met elkaar mee in een creatief proces.</p>
<p><i>bestaande ruimtelijke procedures</i></p>	<p>De watertoets wordt toegepast binnen bestaande ruimtelijke procedures. Het is géén aparte procedure naast de procedure van het ruimtelijk plan of besluit, maar een proces dat verweven is met de ruimtelijke procedure. Het uitgangspunt is dat de watertoets de afstemming tussen waterbeheer en ruimtelijke ordening verbetert, zonder dat procedures vertraagd worden. Ruimtelijke procedures kunnen juist vlotter, integraler en beter verlopen door een goede afstemming tussen initiatiefnemer en waterbeheerder.</p>
<p><i>flexibiliteit</i></p>	<p>De kracht van de watertoets ligt in flexibiliteit. De watertoets kan sterk in zwaarte verschillen en dat is terug te zien in het proces dat doorlopen wordt, de inhoud en de producten. Grote, complexe plannen met grote gevolgen voor water doorlopen een veel zwaarder watertoetsproces dan kleine plannen met weinig gevolgen. De inzet van initiatiefnemer en waterbeheerder is bijvoorbeeld groter en er zijn meer overlegmomenten. Bij de start van een watertoetsproces worden hierover afspraken gemaakt tussen initiatiefnemer en waterbeheerder. Voor kleine, gelijksoortige plannen kunnen overkoepelende raamafspraken worden gemaakt.</p>
<p><i>bestaand beleid</i></p>	<p>Het bestaande beleid is uitgangspunt voor de watertoets. Een ruimtelijk plan of besluit mag geen slechtere waterhuishoudkundige situatie creëren dan in het beleid is vastgelegd. De ideeën voor het waterbeleid voor de 21^e eeuw zijn nog niet altijd in het formele beleid vastgelegd, maar wel in deelstroomgebiedsvisies en (werk)normen voor wateroverlast.</p>
<p><i>maatwerk</i></p>	<p>Inhoudelijk maatwerk is vereist bij de watertoets. De waterhuishoudkundige situatie en doelen verschillen per situatie. De waterbeheerder stelt daarom prioriteiten. Daarnaast is de inhoud van een watertoetsproces specifiek voor het betreffende plangebied, het schaalniveau en de inhoudelijke insteek van het plan. De inhoudelijke criteria worden daarom specifiek voor elk watertoetsproces vastgesteld door de waterbeheerder in overleg met de initiatiefnemer.</p>

---

3 TOTSTANDKOMING EN STATUS

De watertoets is een instrument om het waterbeleid voor de 21e eeuw (WB21) vorm te geven en is in dat kader tot stand gekomen. Vanaf de ondertekening van de Startovereenkomst WB21 op 14 februari 2001 moet de watertoets worden toegepast. Aanvankelijk gebeurde dat op grond van bestuurlijk commitment. Later is de watertoets vastgelegd in nationaal en provinciaal beleid en in juli 2003 is de watertoets wettelijk verankerd in het Besluit op de ruimtelijke ordening.

3.1 Totstandkoming

aanleiding

Op 31 augustus 2000 verscheen het advies 'Waterbeleid voor de 21e eeuw' van de Commissie Tielrooij (Tielrooij, 2000). Eén van de aanbevelingen om het nieuwe waterbeleid vorm te geven is het instellen van de watertoets. Het advies, inclusief de watertoets, is in grote lijnen overgenomen in het Kabinetsstandpunt 'Anders omgaan met water' dat in december 2000 is vastgesteld (Ministerie van V&W, 2000).

ingangdatum

Op 14 februari 2001 tekenden het Rijk, het Interprovinciaal Overleg, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Unie van Waterschappen de Startovereenkomst Waterbeleid 21e eeuw. Daarin spraken zij af om de watertoets per direct toe te passen. Op alle ruimtelijke plannen en besluiten die op dat moment nog niet voor inspraak ter inzage waren gelegd of, bij structuur- en bestemmingsplannen, waren aangeboden aan medeoverheden in kader van het artikel 10 Bro overleg is de watertoets van toepassing. In de bestuurlijke notitie en de handreiking watertoets, die in oktober 2001 verschenen, wordt beschreven hoe de watertoets werkt. Tussen februari en oktober 2001 was de vorm van de watertoets dus nog niet bekend. In die maanden diende wel in de geest van de watertoets gehandeld worden. Dat betekent water evenwichtig meenemen in de besluitvorming en de waterbeheerders vroeg betrekken. Het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW), getekend op 2 juli 2003, vervangt de Startovereenkomst.

3.2 Status

wettelijke verankering

De watertoets is wettelijk verankerd met het 'Besluit van 3 juli 2003 tot wijziging van het Besluit op de ruimtelijke ordening 1985 in verband met gevolgen van ruimtelijke plannen voor de waterhuishouding (watertoets)' (Staatsblad, 2003, 294). Het besluit is op 1 november 2003 in werking getreden (Staatsblad, 2003, 327). Het besluit verplicht tot het opnemen van 'een beschrijving van de wijze waarop rekening is gehouden met de gevolgen van het plan voor de waterhuishouding' in de toelichting van ruimtelijke plannen van provincies, regionale openbare lichamen en gemeenten in het kader van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO). Concreet gaat het hierbij om streekplannen, streekplanuitwerkingen, regionale structuurplannen, gemeentelijke structuurplannen, bestemmingsplannen en de ruimtelijke onderbouwing bij vrijstellingen op grond van artikel 19, eerste lid, WRO. Om tot de genoemde beschrijving te komen is het nodig om het watertoetsproces te doorlopen. Daarnaast is met de verankering van de watertoets de verplichting tot bestuurlijk vooroverleg met de waterschappen uitgebreid. Niet alleen bij structuurplannen en bestemmingsplannen, maar ook bij vrijstellingsbesluiten als bedoeld in artikel 19, eerste lid, WRO, is dit vooroverleg verplicht.

De wettelijke verankering betreft een deel van de watertoets en een deel van de ruimtelijke plannen. Een deel van de watertoets, omdat de wettelijke verankering strikt genomen slechts twee onderwerpen regelt - de waterparagraaf en het vooroverleg - terwijl de watertoets in deze handreiking veel meer onderwerpen omvat. Een deel van de ruimtelijke plannen, omdat de wettelijke verankering slechts een beperkt aantal ruimtelijke plannen betreft, terwijl de watertoets in deze handreiking ook betrekking heeft op andere ruimtelijke plannen en besluiten.

beleidsmatig

De toepassing van de watertoets vindt voor het overige deel plaats op beleidsmatige basis en op grond van bestuurlijke overeenstemming. Op rijksniveau is de watertoets

---

vastgelegd in het Kabinetsstandpunt 'Anders omgaan met water'. Naar alle waarschijnlijkheid zal de watertoets ook beleidsmatig worden verankerd in de nieuwe Nota Ruimte. In het Nationaal Bestuursakkoord Water en de bestuurlijke notitie watertoets zijn bestuurlijke afspraken gemaakt over de watertoets. Vele decentrale overheden hebben de watertoets inmiddels een plaats gegeven in het eigen beleid.

goede ruimtelijke ordening

De begrippen 'een goede ruimtelijke ordening' en 'een goede ruimtelijke onderbouwing' uit de Wet op de Ruimtelijke Ordening bieden een juridische basis om de ruimtelijke consequenties voor het watersysteem mee te nemen.

bezwaar en beroep

De centrale gedachte achter de watertoets is dat initiatiefnemer en waterbeheerder tijdens de planontwikkeling overeenstemming bereiken over water in het ruimtelijke plan. In geval van conflicterende belangen is overeenstemming niet altijd mogelijk. Als de waterbeheerder vindt dat zijn inbreng onvoldoende is meegenomen in een ruimtelijk plan kan hij gebruik maken van bestaande bezwaar- en beroepsmogelijkheden. Voor een bestemmingsplan zijn dat het indienen van zienswijzen bij de gemeenteraad, bedenkingen bij Gedeputeerde Staten en uiteindelijk beroep bij de Raad van State. Ook andere ruimtelijke planprocedures bieden dit soort mogelijkheden.

4 HET PROCES VAN DE WATERTOETS

<i>elementen</i>	Het watertoetsproces: <ul style="list-style-type: none"> - kent drie rollen: initiatiefnemer, waterbeheerder en beoordelaar; - bestaat uit vier fasen: initiatieffase, ontwikkel- en adviesfase, besluitvormingsfase en beoordelingsfase; - en levert drie producten op: afsprakennotitie, wateradvies en waterparagraaf.
<i>beginfasen</i>	De eerste twee fasen in het watertoetsproces zijn essentieel. In deze fasen werken initiatiefnemer en waterbeheerder samen aan een ruimtelijk plan waarin wateraspecten gewaarborgd worden. In het wateradvies aan het eind van de ontwikkel- en adviesfase, de waterparagraaf aan het eind van besluitvormingsfase en de uiteindelijke beoordeling wordt het watertoetsproces door respectievelijk de waterbeheerder, initiatiefnemer en beoordelaar afgekaart.
<i>bestuurlijk</i>	Bestuurlijke dekking is in ieder geval noodzakelijk bij grote en complexe ruimtelijke plannen met grote gevolgen voor de waterhuishouding. In het watertoetsproces worden keuzes gemaakt. Het is een bestuurlijk proces met formele momenten. Voorbeelden zijn het bekrachtigen van afspraken in de eerste fase, het vragen en geven van een wateradvies en de uiteindelijke besluitvorming en beoordeling.
<i>'toetsen'</i>	Bij de watertoets gaat het om het hele proces van vroegtijdig informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten. Het is géén eenmalig toetsmoment zoals de term doet vermoeden. In de praktijk wordt de term 'toetsen' wel gebruikt voor het werk dat de waterbeheerder doet in zijn advisering. De waterbeheerder 'toetst' het (voor)ontwerpplan aan de afgesproken criteria, maar de status van deze toets is een advies.

4.1 De rollen gedefinieerd

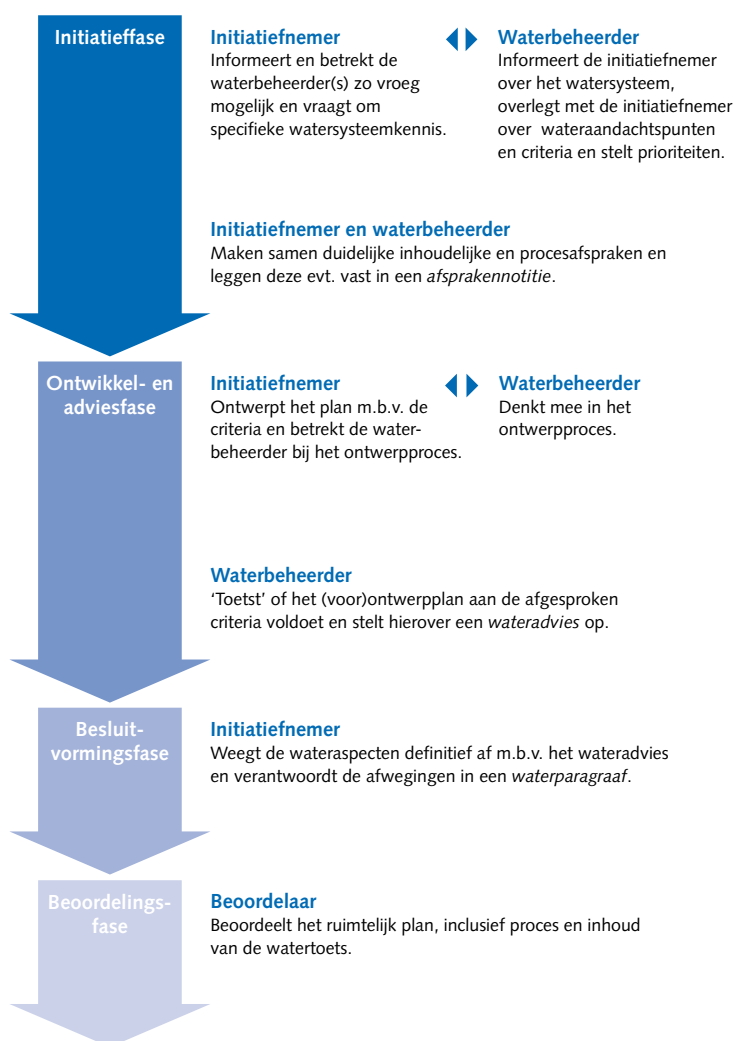
<i>initiatiefnemer</i>	- De initiatiefnemer is de initiatiefnemende overheid of, als de initiatiefnemer een private partij is, de overheid die formeel bevoegd is om het plan of besluit vast te stellen waarin het initiatief is vervat. Gemeenten, provincies en rijksoverheden kunnen de rol van initiatiefnemer vervullen, afhankelijk van het type plan of besluit.
<i>waterbeheerder</i>	- De waterbeheerder is de overheid die formeel verantwoordelijk is voor het waterbeheer in het plangebied. Er kunnen meerdere waterbeheerders relevant zijn: <ul style="list-style-type: none"> - De regionale waterbeheerder (waterschap en soms gemeente) indien regionale wateren in het geding zijn. - De grondwaterbeheerder (provincie) als grondwater in het geding is. - De rijkswaterbeheerder (regionale directie van Rijkswaterstaat) als rijkswater in het geding is.
<i>beoordelaar.</i>	- De beoordelaar is de overheid die het plan of besluit al dan niet geheel of gedeeltelijk goedkeurt. Afhankelijk van het type plan of besluit is provincie of rijk beoordelaar. De beoordelaar speelt alleen een rol in planprocessen waarbij het ruimtelijk plan ter beoordeling wordt voorgelegd aan een hogere overheid.

4.2 Initiatieffase

In de initiatieffase informeren initiatiefnemer en waterbeheerder elkaar over het ruimtelijk initiatief en het watersysteem. De waterbeheerder formuleert in overleg met de initiatiefnemer wateraandachtspunten of, wanneer dat al mogelijk is, concretere criteria. Aan het eind van deze fase zijn duidelijke afspraken gemaakt over inhoud en procesverloop van de watertoets.

- De initiatiefnemer stelt relevante waterbeheerder(s) op de hoogte van het voorgenomen plan of besluit en betreft deze in een vroeg stadium bij de planvorming.
- Als er meerdere relevante waterbeheerders zijn, spreken de waterbeheerders onderling af wie de inbreng van de verschillende waterbeheerders coördineert. Elke water-

Figuur 4.1: Het proces van de watertoets schematisch weergegeven

beheerder houdt zijn eigen verantwoordelijkheid voor het aandragen en prioriteren van waterinformatie en –aandachtspunten.

- De initiatiefnemer vraagt specifieke informatie over de kenmerken, kansen en beperkingen van het desbetreffende deel van het watersysteem aan de waterbeheerder. Deze informatie is aanvullend op de beschikbare kennis en inzichten van waterdeskundigen uit de eigen organisatie of van ingehuurd waterdeskundigen (ingenieurs- en adviesbureaus).
- De waterbeheerder informeert de initiatiefnemer over de kenmerken, kansen en beperkingen van het desbetreffende deel van het watersysteem die van belang zijn voor de voorbereiding van het plan of besluit. Hij gaat daarbij uit van de specifieke informatiebehoefte van de initiatiefnemer en van zijn eigen inschatting van wat relevante informatie is. Hij geeft, voor zover mogelijk, de mogelijkheden aan om negatieve effecten op het watersysteem te voorkomen.
- De waterbeheerder formuleert in overleg met de initiatiefnemer wateraandachtspunten of, wanneer dat al mogelijk is, concretere criteria, en stelt daarbij prioriteiten. Hij zorgt ook voor de ruimtelijke vertaling van de criteria. Dit tegen de achtergrond van het beleid en de beoordelingscriteria van de beoordelaar. Bij grotere plannen kunnen in dit stadium de concrete criteria vaak nog niet vastgesteld worden. Dit zou het creatieve ontwerpproces teveel beperken. In dat geval blijft het bij aandachtspunten en worden de criteria later in de ontwikkelfase vastgesteld.
- De waterbeheerder en initiatiefnemer komen in gezamenlijk overleg tot afspraken over het procesverloop van de watertoets.

-
- De waterbeheerder en initiatiefnemer leggen in ieder geval bij zware plannen en besluiten de afspraken over de inhoud en het proces vast in een afsprakennotitie en zorgen er zondig voor dat de afspraken bestuurlijk gedekt zijn.

4.3 Ontwikkel- en adviesfase

In de ontwikkel- en adviesfase werken initiatiefnemer en waterbeheerder interactief, creatief en iteratief aan de planontwikkeling. Aan het eind van deze fase maakt de waterbeheerder de balans op en geeft een wateradvies.

- De initiatiefnemer ontwikkelt het (voor)ontwerpplan of -besluit met behulp van de afgesproken aandachtspunten of criteria vanuit water en betreft de waterbeheerder daarbij.
- De waterbeheerder stelt in overleg met de initiatiefnemer de criteria vast als dit in de initiatieffase nog niet is gebeurd.
- De waterbeheerder denkt actief met de initiatiefnemer mee bij de ontwikkeling van het (voor)ontwerpplan over de kansen en beperkingen voor water. Daarnaast geeft de waterbeheerder noodzaak en mogelijkheden aan van compensatie.
- De initiatiefnemer vraagt als sluitstuk van de eerste twee fasen in het watertoetsproces advies aan de waterbeheerder. Het (voor)ontwerpplan dat de initiatiefnemer voorlegt aan de waterbeheerder kan een concept waterparagraaf bevatten.
- De waterbeheerder toetst het (voor)ontwerpplan aan de afgesproken criteria en geeft op basis daarvan een wateradvies. De waterbeheerder stuurt het advies binnen de vooraf afgesproken termijn naar de initiatiefnemer en in afschrift naar de beoordelaar. Als de watertoets in combinatie met een milieueffectrapportage wordt toegepast, stuurt de waterbeheerder het wateradvies ook in afschrift naar de commissie m.e.r.

4.4 Besluitvormingsfase

In de besluitvormingsfase maakt de initiatiefnemer de slotafweging in het ruimtelijk plan of besluit en legt verantwoording af over gemaakte keuzes en het doorlopen proces in een waterparagraaf.

- De initiatiefnemer maakt met behulp van het wateradvies de definitieve integrale afweging in het ruimtelijk plan of besluit.
- De initiatiefnemer kan eventueel contact opnemen met de waterbeheerder om de effecten van planaanpassing in dit stadium te bespreken en samen tot oplossingen te komen voor in of ten gevolge van het wateradvies geconstateerde problemen.
- De initiatiefnemer houdt contact met de waterbeheerder over latere planaanpassingen die bijvoorbeeld naar aanleiding van inspraak en opmerkingen in het goedkeuringstraject gedaan worden.
- De initiatiefnemer legt verantwoording af over de gemaakte keuzes ten aanzien van water en het doorlopen proces in een waterparagraaf.
- De initiatiefnemer stelt het plan of besluit formeel vast en legt het ter goedkeuring voor aan de beoordelaar.

4.5 Beoordelingsfase

Bij een aantal ruimtelijke procedures wordt het watertoetsproces afgesloten met de beoordelingsfase, waarin de beoordelaar een oordeel uitspreekt over het ruimtelijke plan of besluit en de toepassing van de watertoets daarbij. Het gaat hierbij om ruimtelijke procedures waarvoor een goedkeuringsbesluit of een verklaring van geen bezwaar nodig is van een hogere overheid voordat het plan in werking kan treden. Bij de overige procedures kent de watertoets geen beoordelingsfase.

- De beoordelaar beoordeelt of het ruimtelijke plan of besluit aan de ruimtelijke beleidskaders voldoet en betreft het wateradvies bij de beoordeling. De beoordelaar

-
- kijkt daarbij naar het doorlopen watertoetsproces en naar de inhoud van de gemaakte afweging.
- De beoordelaar keurt het plan of besluit al dan niet geheel of gedeeltelijk goed.

4.6 Doorwerking in de uitvoering

Na de goedkeuring van een ruimtelijk plan of besluit dat gedetailleerd genoeg is, start het uitvoeringstraject. Er wordt bijvoorbeeld een exploitatieovereenkomst gesloten met een projectontwikkelaar, vergunningen worden aangevraagd en een bouwlocatie wordt bouwrijp gemaakt. In het uitvoeringstraject worden vaak waterrelevante keuzes gemaakt die niet in een ruimtelijk plan geregeld kunnen worden. Waarborgen dat water goed wordt meegenomen is daarom ook in de uitvoeringsfase van belang.

5 DE ROLLEN VERDER UITGEWERKT

De drie rollen in het watertoetsproces kunnen door verschillende overheden worden vervuld, afhankelijk van de ruimtelijke procedure waarbinnen de watertoets wordt toegepast. In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de rollen, de partijen die deze rollen vervullen en hun verantwoordelijkheden. Daarnaast wordt ingegaan op het toezicht dat wordt gehouden op een goede toepassing van de watertoets en op communicatie die het niveau van een afzonderlijke watertoetsproces overstijgt.

dubbelrollen

De provincies en de regionale directies van Rijkswaterstaat kunnen bij de watertoets meerdere rollen vervullen. De provincie kan initiatiefnemer, waterbeheerder en/of beoordelaar zijn. De regionale directie van Rijkswaterstaat kan initiatiefnemer en/of waterbeheerder zijn en heeft daarnaast zitting in de PPC, die de provincie bij de beoordeling adviseert. Het is belangrijk om deze rollen organisatorisch gescheiden te houden.

Tabel 5.1: Mogelijke rollen van betrokken overheden in de diverse ruimtelijke plannen en besluiten

(I = initiatiefnemer, W = waterbeheerder, B = beoordelaar)

	gemeente	waterschap, provincie Rijkswaterstaat en/of gemeente	provincie	rijk
Bestemmingsplannen	I	W	B	
Art. 19 WRO vrijstellingen	I	W	(B)	
(Inter) gemeentelijke structuurplannen	I	W		
Regionale structuurplannen	I	W	B	
Streekplannen en streekplanuitwerkingen		W	I	
Tracéwet- en Spoedwetprocedures		W	I	I
Reconstructieplannen		W	I	B
Landinrichtingsplannen		W	I	
Ontgrondingsprocedures		W	I	I

5.1 Initiatiefnemer

De initiatiefnemer in de watertoets is formeel altijd een overheid; gemeente, provincie of rijk. Zij is verantwoordelijk voor het plan of besluit, inclusief de inhoudelijke, vorm en procedure vereisten en legt het plan of besluit voor aan de beoordelaar. De initiatiefnemer stelt de waterparagraaf op.

private partijen als 'informeel initiatief- nemer'

Naast publieke partijen kunnen private partijen een ruimtelijk plan of besluit initiëren. Voorbeelden van private partijen zijn projectontwikkelaars, burgers, natuurbeschermingsorganisaties en woningcorporaties. De overheid die het plan vaststelt en voorlegt aan de planbeoordelaar is in dat geval de formele initiatiefnemer in de watertoets. Het gevolg van deze afspraak kan zijn dat de wateraspecten pas laat in het planproces worden meegenomen. De ideeontwikkeling vindt namelijk plaats in een informeel traject voorafgaand aan het formele traject. In de formele procedure wordt het plan vaak alleen nog in een juridisch jasje gegoten. Het is niet de intentie van de watertoets om water dan pas mee te nemen. Late betrokkenheid van de waterbeheerder is een afbreukrisico voor de private initiatiefnemer. Toepassing van de watertoets is immers voor veel plannen verplicht en de waterbeheerder kan achteraf bezwaar indienen als hij niet tevreden is. Het is de taak van de initiatiefnemende overheid en de private initiatiefnemer om te voorkomen dat water te laat in het planproces wordt meegenomen. Zij moe-

---

ten alert zijn, de waterbeheerder in een vroeg stadium informeren en zorgen dat de waterbeheerder vroegtijdig bij het planproces wordt betrokken.

andere overheden als 'informeel initiatiefnemer'

Formeel is de overheid die het ruimtelijke plan opstelt verantwoordelijk voor de watertoets. In de praktijk kan ook een andere overheid, in overleg met de formele initiatiefnemer, de watertoets voor een deel op zich nemen. Een voorbeeld hiervan is de situatie waarbij een regionale directie van Rijkswaterstaat een natuurvriendelijke oever wil realiseren waardoor open water verloren gaat en waarvoor een bestemmingsplan moet worden gewijzigd. Rijkswaterstaat is inhoudelijk met de oever bezig en is daarom de aangewezen instantie om indien relevant andere waterbeheerders te raadplegen en materiaal voor de waterparagraaf aan te leveren. In dit geval is de gemeente formeel de initiatiefnemer, maar voert Rijkswaterstaat de watertoets in de praktijk uit. De gemeente blijft de instantie die uiteindelijk besluit over de bestemmingsplanwijziging.

relatiebeheer

Door een actief relatiebeheer van de formele initiatiefnemer met de private initiatiefnemer kunnen ontwikkelingen tijdig gesignaleerd worden. Wanneer een gemeente in gesprek is met een projectontwikkelaar over een bepaald project, kan ze bijvoorbeeld tegelijk informeren naar projecten die binnenkort verwacht worden.

Een effectieve toepassing van de watertoets vraagt ook om een actief relatiebeheer tussen initiatiefnemers en waterbeheerders, zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau. Initiatiefnemers houden de waterbeheerders daarbij actief op de hoogte van ruimtelijke ontwikkelingen. Voor een goed contact zit bij overleggen met de waterbeheerder de formele initiatiefnemer zelf aan tafel en laat zich niet vertegenwoordigen door een adviesbureau. Op relatiebeheer tussen gemeenten en waterschappen wordt in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk ingegaan.

5.2 Waterbeheerder

Omdat de verantwoordelijkheden voor het waterbeheer verdeeld zijn over verschillende overheden kunnen meerdere waterbeheerders relevant zijn in een watertoetsproces. Hoe zijn de verantwoordelijkheden verdeeld?

waterschappen

Waterschappen, ook wel hoogheemraadschappen, polderdistricten of zuiveringsschappen, beheren de regionale wateren. Waterschappen, hoogheemraadschappen en polderdistricten zijn verantwoordelijk voor de oppervlaktewaterkwantiteit, inclusief beheer van waterkeringen, en steeds meer ook voor de oppervlaktewaterkwaliteit, inclusief de zuivering van afval- en rioolwater. Soms is het kwaliteitsbeheer ondergebracht bij een aparte organisatie, bijvoorbeeld een zuiveringsschap.

provincies

De provincie is verantwoordelijk voor het grondwaterbeheer. Provincies kunnen besluiten het grondwaterbeheer waar dat relevant is over te dragen aan de waterschappen. Het beheer van ondiep grondwater is vaak overgedragen aan waterschappen. De provincie is alleen voor de grondwaterkwantiteit expliciet beheerder. Wat betreft de grondwaterkwaliteit heeft zij een taak in grondwaterbeschermingsgebieden. Dit is echter een passieve vorm van beheer in de vorm van vergunningverlening. Buiten de grondwaterbeschermingsgebieden is er geen bevoegd gezag voor grondwaterkwaliteit.

Rijkswaterstaat

De regionale directies van Rijkswaterstaat beheren de rijkswateren. Dit zijn de grote rivieren en kanalen, de Noordzee, de Delta, de Waddenzee en het IJsselmeergebied. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de oppervlaktewaterkwantiteit en -kwaliteit van dit hoofdwatersysteem en beheert een aantal primaire waterkeringen. Alleen als het beheer niet aan de regionale waterbeheerder kan worden overgelaten, beheert het rijk de waterkering zelf. Voorbeelden zijn de Afsluitdijk, Houtribdijk, Oosterscheldekering en waterkeringen op de Waddeneilanden. Het handhaven van de kustlijn valt onder het rijkswaterbeheer.

<i>gemeenten</i>	Gemeenten zijn verantwoordelijk voor aanleg en onderhoud van riolering in stedelijk gebied en hebben een zorgplicht voor ontwatering van het openbaar terrein. In sommige gevallen is de gemeente beheerder van het stedelijk water, maar vaak is dit beheer overgedragen aan het waterschap.
<i>waterleidingbedrijven</i>	Waterleidingbedrijven hebben geen formele rol in het watertoetsproces, maar hebben er wel belang bij dat een ruimtelijk plan of besluit zo min mogelijk gevolgen heeft voor de drinkwaterkwaliteit. Actief beheer van grondwaterkwaliteit is wenselijk vanuit de waterleidingbedrijven. Waterleidingbedrijven kunnen met de provincie als grondwaterbeheerder afspreken dat zij geconsulteerd worden bij ruimtelijke plannen bij grondwaterbeschermingsgebieden. Zij kunnen zo de kennis die zij hebben over bijvoorbeeld de geohydrologische situatie inbrengen in het watertoetsproces (Bernhardi en Firet, 2003). Richting andere overheden kunnen ze hun belang pro-actief op de kaart zetten.
<i>coördinatie van waterinbreng</i>	Een goede samenwerking van waterbeheerders in een watertoetsproces is noodzakelijk. Elke waterbeheerder heeft zijn eigen verantwoordelijkheden, maar samen zullen de waterbeheerders bij voorkeur een eenduidige inbreng richting initiatiefnemer moeten leveren. Initiatiefnemers kunnen water beter meenemen in het plan als er één eenduidig wateradvies wordt gegeven dan wanneer er tegenstrijdige wateradviezen zijn. Daarom spreken de waterbeheerders af wie het aanspreekpunt is voor de initiatiefnemer en de inbreng van de verschillende waterbeheerders coördineert. Meestal is dit de waterbeheerder met het grootste belang. Provincies en regionale directies van Rijkswaterstaat kunnen naast waterbeheerder ook initiatiefnemer of beoordelaar zijn in een watertoetsproces. Om belangenversterving te voorkomen kunnen zij in zo'n geval overwegen om niet het voortouw te nemen als coördinerende waterbeheerder.
<i>verantwoordelijkheid</i>	De rol van de waterbeheerder in de watertoets is exclusief toebedacht aan de formele waterbeheerder en kan niet volledig ingevuld worden door interne of externe waterdeskundigen van de initiatiefnemer. De waterbeheerder kent het watersysteem immers het beste en draagt voor het beheer daarvan de bestuurlijke verantwoordelijkheid. De waterbeheerder stelt een bestuurlijk wateradvies op en is verantwoordelijk voor de inhoud en kwaliteit daarvan. Bij kleinere plannen zonder gevoeligheden kunnen ambtenaren gemandateerd worden door het bestuur. Voor eventuele nadelige effecten op de waterhuishouding die niet in het wateradvies zijn voorzien is de waterbeheerder verantwoordelijk, tenzij die redelijkerwijs niet te voorzien waren.
<i>adviserende rol</i>	De waterbeheerder moet zich ervan bewust zijn dat hij in de watertoets een adviserende rol heeft en geen besluitvormende of beoordelende rol. De status van de inbreng is een advies. De adviserende rol wordt vaak nog te beoordelend en te reactief ingevuld. Op andere, niet-ruimtelijke gebieden, heeft de waterbeheerder wel beslissingsbevoegdheid. Denk bijvoorbeeld aan de keurontheffing en de Wvo-vergunning.
<i>relatiebeheer</i>	Voor een effectieve toepassing van de watertoets is niet alleen een pro-actieve rol van de waterbeheerder nodig in een specifiek watertoetsproces, maar ook actief relatiebeheer in bredere zin. Door zijn streefbeelden en kennis over het watersysteem over te dragen op de initiatiefnemer wordt de specifieke inzet in een watertoetsproces in een breder perspectief geplaatst. Ook stelt de waterbeheerder zich regelmatig op de hoogte van ruimtelijke ontwikkelingen in zijn beheersgebied en de kansen en bedreigingen voor water die deze ontwikkelingen bieden. Tot slot is eenduidig handelen richting een initiatiefnemer nodig om frustratie te voorkomen. Dit houdt in dat een goede interne afstemming bij de waterbeheerder, bijvoorbeeld tussen de bestemmingsplanadviseurs en vergunningverleners bij een waterschap, wenselijk is. Op relatiebeheer tussen gemeenten en waterschappen wordt in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk ingegaan.

5.3 Beoordelaar

De rol van beoordelaar in de watertoets wordt bij bestemmingsplannen, een deel van de artikel 19 WRO procedures en de regionale structuurplannen ingevuld door de

---

provincie en bij de reconstructieplannen door het rijk. De beoordeling in het kader van de watertoets is geïntegreerd in de beoordeling van het ruimtelijke plan of besluit als geheel. De beoordelaar beoordeelt een plan of besluit en kijkt daarbij mede naar de toepassing van de watertoets en de afwegingen ten aanzien van water. De beoordeling vindt dan ook plaats volgens de voorwaarden van de relevante ruimtelijke planprocedure. De formele beoordelaar is bij de provincie Gedeputeerde Staten en bij het rijk de ministers. Zij worden daarin geadviseerd door de PPC en de RPC.

PPC

De provinciale planologische commissie (PPC) adviseert het provinciaal bestuur. Bij sommige provincies kan de PPC een andere naam hebben, bijvoorbeeld 'omgevingscommissie', door samenvoeging van meerdere provinciale commissies. Bij ruimtelijke plannen waarvan de provincie beoordelaar is, brengt de PPC een advies over de beoordeling uit, soms voorbereid door of gedelegeerd aan een subcommissie. Daarnaast brengt de PPC vaak in een eerder stadium, bijvoorbeeld in het artikel 10 Bro overleg, op eigen initiatief of op verzoek van de gemeente advies uit.

In de provinciale planologische commissies hebben in elk geval zitting de hoofdingenieur-directeur van de regionale directie van Rijkswaterstaat in de provincie, de VROM-inspecteur, de eerstaanwezende ingenieur-directeur van de betrokken directie van de Dienst Gebouwen, Werken en Terreinen van het departement van Defensie, het regiohoofd van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de regio-coördinator van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, het hoofd van de betrokken regio van het ministerie van Economische Zaken en de betrokken regiodirecteur van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Deze minimum eisen voor de samenstelling zijn in het Besluit op de ruimtelijke ordening vastgelegd (art. 38, lid 2). In het eerste lid van dit artikel staat dat de PPC zodanig is samengesteld, dat daarin de verschillende aspecten die bij de ruimtelijke ordening zijn betrokken tot hun recht komen. In een aantal provincies zijn maatschappelijke organisaties in de commissie vertegenwoordigd. Veelal maken ook één of meer vertegenwoordigers van de gemeenten en de waterschappen in de betreffende provincie deel uit van de commissie. Het is aan te bevelen dat waterschappen actief deelnemen in de PPC.

RPC

De rijksplanologische commissie (RPC) adviseert de Minister van VROM en desgevraagd andere ministers over de ruimtelijke ordening. In het Besluit op de ruimtelijke ordening is vastgelegd hoeveel leden elke minister mag benoemen.

inhoud en proces

De beoordelaar beoordeelt zowel de inhoud als het proces van de watertoets. De basis voor de inhoudelijke beoordeling van het ruimtelijk plan, inclusief waterparagraaf, ligt in het beleidskader van de beoordelaar en het wateradvies van de waterbeheerder. De beoordelaar kijkt onder meer naar de gevolgen van het plan voor het watersysteem, de afwegingen die de initiatiefnemer daarover heeft gemaakt en de wijze waarop met compensatie wordt omgegaan. Wat betreft het proces kijkt de beoordelaar naar de afspraken die in de initiatieffase zijn gemaakt en het gevoerde overleg tussen waterbeheerder en initiatiefnemer.

5.4 Toezicht

interventie rijk

Hogere overheden hebben mogelijkheden voor toezicht en interventie bij lagere overheden. Denk bijvoorbeeld aan de aanwijzingsbevoegdheid van de Minister van VROM ten aanzien van streekplannen, bestemmingsplannen en regionale structuurplannen en aan de vervangingsbevoegdheid van de Minister van VROM bij besluiten van de provincie ten aanzien van bestemmingsplannen en artikel 19 WRO procedures. Een ander voorbeeld is het provinciale toezicht op de waterschappen. Toezicht kan door verschillende instanties en op grond van verschillende wetten plaatsvinden.

VROM-inspectie

Hier wordt nader ingegaan op toezicht door de VROM-inspectie. De VROM-inspectie kan vanuit haar bevoegdheden toezicht houden op toepassing van de watertoets. Door de wettelijke verankering heeft de VROM-inspectie een basis gekregen om toe te zien op toepassing van de watertoets bij plannen in het kader van de Wet op de Ruimtelijke Ordening.

De VROM-inspectie richt zich op het handhaven van wetten, regels en beleidsnota's die vallen onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van VROM. De VROM-inspectie heeft dus een toezichthoudende rol bij plannen in het kader van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Acties van de inspectie kunnen gevolgd worden door ingrijpen van de Minister van VROM.

Zo moeten Gedeputeerde Staten de VROM-inspecteur 'horen' voordat ze een verklaring van geen bezwaar voor artikel 19 WRO procedures geven. De inspecteur kan de inwerkingtreding van een vrijstelling ophouden wegens strijd met het nationaal ruimtelijk beleid. Vervolgens kan de minister een vervangend besluit nemen. Bij bestemmingsplannen kan de inspectie op basis van het voorontwerp een advies aan de gemeente geven in het kader van het artikel 10 Bro overleg. Bij een zwaarwegend advies volgt de inspectie het verdere verloop van de procedure. Voldoet het niet, dan kan de inspectie een zienswijze indienen bij de provincie.

Bij plannen waarvan de provincie initiatiefnemer is, vindt ook inspectie plaats door het ministerie van VROM. Bij concrete beleidsbeslissingen van de provincie in een streekplan heeft VROM verdergaande bevoegdheden. De VROM-inspecteur kan bedenkingen indienen ten aanzien van een concrete beleidsbeslissing in een streekplan.

5.5 Communicatie en coördinatie door provincies

waarom?

De provincies hebben een sleutelpositie bij de toepassing van de watertoets. Zij hebben een goede positie om de partners in de regio bij elkaar brengen en zijn schakel tussen rijk en regio. Daarnaast is in het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) een coördinerende rol aan de provincies toebedacht. De provincie is vanwege de sleutelpositie en taken vanuit het NBW bij uitstek de partij die er in de regio voor kan zorgen dat het proces van de watertoets vanzelfsprekend wordt. Zij heeft een stimulerende rol richting waterschappen en gemeenten.

Voorbeeld Provincies Groningen en Drenthe Waterdialoog

In Groningen en Drenthe spreekt men liever over waterdialoog dan over watertoets. Vroegtijdig overleg staat immers centraal. Om de waterdialoog op gang te krijgen is een werkgroep watertoets in het leven geroepen met de beide provincies, de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's en een vertegenwoordiging van gemeenten. Deze werkgroep valt binnen de projectorganisatie en stuurgroep Water 2000+. Om de informatiebehoefte boven tafel te krijgen is eerst een enquête gehouden. Vervolgens is een brochure gemaakt die vooral gericht is op gemeenten. In de brochure wordt de watertoets in het bredere beleidskader geplaatst en gekoppeld aan de deelstroomgebiedsvisie, waterkansenkaarten en gemeentelijke waterplannen. Recentelijk hebben provincies en waterschappen samen de gemeenten bezocht om deze op ambtelijk niveau voor te lichten over de watertoets. Het waren plezierige bijeenkomsten met een hoge opkomst, waarbij het voeren van discussies aan de hand van praktijkvoorbeelden centraal stond. Er ontstonden bijvoorbeeld goede discussie over de mogelijkheden die gemeentelijke plannen voor water bieden. Na de ambtelijke bijeenkomsten volgen bijeenkomsten op bestuurlijk niveau.

Contactpersonen:

Provincie Drenthe, Marcel Siemonsma, tel. 0592-365892

e-mail: m.siemonsma@drenthe.nl

Provincie Groningen, Nico Rawee, tel. 050-3164780, e-mail: n.rawee@provinciegroningen.nl

aandachtspunten

Bij het vormgeven van deze communicatieve en coördinerende rol kan de provincie aandacht besteden aan:

- Voorlichting over de werking van de watertoets.
- Het benadrukken van positieve elementen en goede voorbeelden van de watertoets.

- Het bespreken van ervaringen met de watertoets. Veel organisaties, in ieder geval alle provincies, regionale directies van Rijkswaterstaat en waterschappen, hebben een contactpersoon watertoets. In netwerken van deze contactpersonen kunnen ervaringen met concrete cases op het gebied van de watertoets besproken worden.
- Het koppelen van communicatie en coördinatie ten aanzien van de watertoets aan andere acties in het kader van WB21, zoals de deelstroomgebiedsvisies.
- Het maken van procesafspraken tussen gemeenten, waterschappen, provincie en eventueel de regionale directie van Rijkswaterstaat, bijvoorbeeld over het omgaan met kleinere plannen.

huidige praktijk

De provincies hebben hun communicatieve en coördinerende functie in de praktijk al voortvarend opgepakt. Vaak is er een regionaal communicatietraject of netwerk opgezet met waterschappen en regionale directies van Rijkswaterstaat. Gemeenten worden bezocht en er worden bijeenkomsten georganiseerd. De communicatie over de watertoets wordt vaak gecombineerd met communicatie over een nieuwe nota planbeoordeling voor bestemmingsplannen of communicatie over de deelstroomgebiedsvisie.

Voorbeeld Provincie Noord-Brabant Water ronde tafels

In het najaar van 2003 worden er in Noord-Brabant zes regionale bijeenkomsten over water georganiseerd met elk circa tien gemeenten en de relevante waterbeheerders. Doel is om in gesprek te raken over actuele zaken die rond water spelen. Ruimte en water en meer specifiek de watertoets is één van de onderwerpen. De andere onderwerpen zijn afkoppelen en onkruidbestrijding. Het verhaal rond de watertoets is gekoppeld aan het streekplan, waarin water een prominente plaats heeft, en de beoordelingscriteria voor water van de provincie.

Er is een mooi vormgegeven brochure gemaakt waarin kort en bondig de essenties van ruimte en water (watertoets) worden beschreven. De nadruk van de bijeenkomst ligt op: in contact komen met elkaar, uitleg geven over de verwachtingen van de provincie en gevoel krijgen voor de praktijk. De ervaringen, van zowel de provincie als de genodigden, van de eerste bijeenkomsten zijn zeer positief.

Contactpersonen:

*Provincie Noord-Brabant, Matthijs Ransijn, tel. 073-6812636, e-mail: maransijn@brabant.nl
Aad Scheffer, tel. 073-6812865, e-mail: ascheffer@brabant.nl*

5.6 Relatiebeheer tussen gemeenten en waterschappen

waarom?

Het is voor het toepassen van de watertoets van groot belang dat gemeenten en waterschappen goede contacten met elkaar onderhouden. Niet alleen over concrete plannen waarop de watertoets wordt toegepast, maar ook planoverstijgend en structureel. De taalverschillen tussen gemeenten en waterschappen zijn vaak groot en de kennis over elkaars beleid en instrumenten klein. Dit kan door structureel ambtelijk en bestuurlijk contact verbeterd worden. Daarnaast speelt een groot deel van de watertoets praktijk zich af tussen gemeenten en waterschappen. Het gaat om vele, vaak kleine gemeentelijke plannen. Het is goed om deze in een breder inhoudelijk en procesmatig kader te plaatsen.

aandachtspunten

Bij het vormgeven van planoverstijgend relatiebeheer tussen gemeenten en waterschappen kan aandacht besteed worden aan:

- Het invoeren van structureel overleg op ambtelijk en bestuurlijk niveau.
- Elkaar leren kennen en weten bij wie je voor wat terecht kunt.
- Het overbrengen van inhoudelijk beleid en ideeën. Het is goed om kleine plannen in een breder kader te kunnen plaatsen. De gemeente kan de ruimtelijke ontwikkeling die zij voor ogen heeft communiceren, bijvoorbeeld met behulp van actuele structuur-

-
- plankaarten. De waterbeheerder kan haar visie presenteren met waterkansenkaarten en de stroomgebiedsvisie. Bovenal is het samen opstellen van een gemeentelijk waterplan door waterschap en gemeente een goede basis voor verdere samenwerking.
  - Het leren kennen van elkaars instrumenten. Wat kun je bijvoorbeeld regelen met een bestemmingsplan of aanlegvergunning en wat met een keur of peilbesluit? Voor een goed begrip van elkaar en juiste verwachtingen is het goed om elkaar hierover te informeren.
  - Duidelijkheid scheppen over de vorm waarin informatie aan elkaar wordt overgedragen. Gemeenten hebben behoefte aan begrijpelijke, ruimtelijke informatie op een bepaald detailniveau.
  - Het maken van procesmatige en inhoudelijke raamafspraken voor kleine plannen.
  - Het doornemen van de stand van zaken van lopende ruimtelijke plannen en toepassing van de watertoets daarop.
  - Evaluerende besprekingen over concrete cases.
  - Nieuwe zaken die vanuit provincie en rijk op waterschappen en gemeenten afkomen. Denk aan nieuw relevant beleid, nieuwe regelgeving of nieuwe beoordelingscriteria voor de watertoets.
  - De 'boekhouding' voor compenserende maatregelen.

huidige praktijk

Vanaf het begin van 2003 zijn de contacten tussen waterschappen en gemeenten over de watertoets geïntensiveerd. Dit krijgt vorm door het opzetten van structureel ambtelijk en bestuurlijk overleg en het organiseren van bijeenkomsten voor gemeenten door waterschappen.

Voorbeeld Waterschap Regge en Dinkel Accountmanagers en structureel overleg op bestuurlijk én ambtelijk niveau

Waterschap Regge en Dinkel heeft bestuurlijke en ambtelijke accountmanagers voor gemeenten. Elk lid van het dagelijks bestuur van het waterschap is accountmanager voor twee gemeenten. Wanneer het over de watertoets gaat, komen concrete plannen aan bod. Het waterschap gaat bijvoorbeeld na of een wateradvies begrijpelijk was en wat er mee is gedaan.

Naar aanleiding van de wateroverlast enige tijd geleden is voor elk cluster van drie à vier gemeenten een bestuurlijke bijeenkomst georganiseerd over WB21. Het waterschap liet een simulatie zien van wateroverlast bij verschillende overstromingskansen (1:50 jaar; 1:100 jaar etc.) op basis van een luchtfoto waarin de zoeklocaties uit structuurplannen en dergelijke waren aangegeven.

Doel van het bestuurlijk overleg is dat bestuurders elkaar beter leren kennen, elkaar informeren en een goede basis van vertrouwen opbouwen. Resultaat is dat door de betere samenwerking meer dingen voor elkaar komen.

Op ambtelijk niveau ontstonden communicatieproblemen tussen gemeente en waterschap omdat mensen op verschillende schaalniveaus met elkaar overlegden. Daarom is voor elke gemeente een viersmanschap van medewerkers aangewezen: één voor strategische zaken, één voor bestemmingsplanzaken, één voor uitvoering en één voor vergunningverlening in het kader van de keur. Voor de gemeenten zijn A5 kaarten gemaakt met foto's en taakomschrijvingen van deze teams. Deze constructie blijkt beter te werken dan één accountmanager. Communicatie en afstemming gaan nu beter. Naast contact over concrete zaken is er afhankelijk van de gemeentegrootte 1 à 2 keer per jaar structureel overleg over waterzaken tussen waterschap en gemeente. De bijeenkomst vindt wisselend bij gemeente en waterschap plaats waarbij de verantwoordelijkheid voor de gezamenlijk op te stellen agenda bij de ontvangende partij ligt. Hierdoor blijven beide partijen optimaal betrokken bij het proces.

Contactpersonen:

*Waterschap Regge en Dinkel, Leo Heitbrink tel. 0546-832641, e-mail: l.f.heitbrink@ wrd.nl
Jan Kwakkel tel. 0546-832614, e-mail: j.j.kwakkel@ wrd.nl*

---

6 PRODUCTEN IN HET WATERTOETSPROCES

De resultaten van een watertoetsproces worden vastgelegd in producten: het wateradvies, de waterparagraaf en eventueel een afsprakennotitie. De producten zijn geen doel op zich, maar resultanten van het voorafgaande proces. Elke fase in het proces wordt afgesloten met een product. De initiatieffase wordt, bij grote plannen, afgesloten met de afsprakennotitie, de ontwikkel- en adviesfase met het wateradvies en de besluitvormingsfase met de waterparagraaf. Alleen de beoordelingsfase kent geen apart product. De resultaten vinden hun weerslag in het totale oordeel over het ruimtelijk plan of besluit.

flexibiliteit

In dit hoofdstuk worden voor de producten in het algemeen aandachtspunten gegeven. Dat betekent niet dat de afsprakennotitie, het wateradvies en de waterparagraaf er altijd hetzelfde uit zien. Ze kunnen sterk verschillen in omvang en vorm. Bij omvangrijke, complexe plannen en besluiten met mogelijk grote gevolgen voor water zullen de producten omvangrijker zijn. De producten kunnen in dat geval gefaseerd worden opgesteld. Denk bijvoorbeeld aan een Tracéwetprocedure voor een nieuwe snelweg. Een wateradvies kan in dat geval een heel rapport zijn. Bij kleinere plannen, bijvoorbeeld kleine bestemmingsplannen of kleine artikel 19 WRO procedures, kunnen de producten heel eenvoudig zijn. Een wateradvies kan dan een korte brief van het waterschapsbestuur of een gemandateerd ambtenaar zijn, waarin het waterschap zich akkoord verklaart of enkele aandachtspunten geeft.

raamafspraken

Afspraken over de zwaarte van het watertoetsproces worden in de initiatieffase gemaakt, maar voor kleinere plannen kunnen ook raamafspraken worden gemaakt. Als steeds dezelfde afspraken worden gemaakt voor een bepaalde categorie plannen en besluiten in een bepaald gebied is het maken van raamafspraken efficiënt. De raamafspraken kunnen zowel betrekking hebben op de inhoud (criteria) als het proces van de watertoets.

Kortom, de watertoets biedt veel mogelijkheden voor verschillende invullingen. In flexibiliteit ligt de kracht van de watertoets.

6.1 Afsprakennotitie

Het resultaat van de initiatieffase is dat de afspraken over inhoud en proces van de watertoets tussen initiatiefnemer en waterbeheerder duidelijk zijn. Bij grote plannen is het verstandig de resultaten schriftelijk vast te leggen in een afsprakennotitie en deze bestuurlijk te bekrachtigen. Voor kleinere plannen is dat niet persé nodig. Wel kunnen voor kleinere plannen raamafspraken worden vastgelegd.

Hieronder worden mogelijke onderdelen in de afsprakennotitie opgesomd. Alle vragen kunnen in de notitie kort worden beantwoord met verwijzingen naar relevante documenten. Hierbij moet in het oog worden gehouden dat de lijst facultatief is en vooral nuttig voor zware procedures.

betrokken partijen

- Welke organisaties vervullen welke rollen en welke personen van de betreffende organisaties zijn betrokken?
- Indien meerdere waterbeheerders betrokken zijn: welke coördinatie afspraken zijn gemaakt?

procesafspraken

- Welke stappen worden in de ruimtelijke procedure doorlopen? Wat zijn de belangrijke (bestuurlijke) mijlpalen?
- Hoe wordt de watertoets ingepast? Welk tijdsplan wordt doorlopen? Op welke wijze wordt de waterbeheerder betrokken bij het ontwerpproces? Wanneer wordt het wateradvies gegeven? Op welke momenten vindt overleg plaats en wie organiseert dat?
- Indien het plan of besluit m.e.r.-plichtig is: welke afspraken zijn er over de afstemming tussen watertoets en m.e.r. gemaakt?

---

informatie-uitwisseling

- Wat is in het kort de strekking van het ruimtelijke plan of besluit en welke mogelijkheden biedt de planvorm voor inbreng van wateraspecten?
- Wat zijn in het kort de kenmerken van het watersysteem in het plangebied?
- Welke informatie (opsomming documenten) hebben de initiatiefnemer en de waterbeheerder aan elkaar verstrekt over het ruimtelijke plan of besluit en het watersysteem?
- Welke informatie over het ruimtelijk plan of besluit en over het watersysteem ontbreekt nog? Wanneer kan de initiatiefnemer respectievelijk het waterschap deze informatie aanleveren? Is nader onderzoek nodig? Wie gaat dat financieren en wanneer zijn de resultaten beschikbaar?

inhoudelijke afspraken

- Wat zijn de aandachtspunten voor water?
- Bij kleinere, eenvoudige plannen kunnen meestal direct de criteria geformuleerd worden. Voor grotere, complexere plannen blijft het bij aandachtspunten en worden de criteria in de ontwikkel- en adviesfase concreet geformuleerd. Let bij het formuleren van de wateraandachtspunten of criteria op het leveren van maatwerk, de ruimtelijke vertaling en een begrijpelijke onderbouwing (zie het hoofdstuk over criteria).
- Uit welke beleidsdocumenten zijn de criteria afgeleid? Passen de afgesproken wateraandachtspunten of criteria binnen de criteria van de beoordelaar?
- Welke waterhuishoudkundige zaken zijn relevant, maar kunnen niet met de watertoets via het spoor van ruimtelijke planvorming worden aangepakt? Met welke instrumenten buiten de watertoets worden deze punten aangepakt?

compensatie

- Is compensatie noodzakelijk?
- Wat zijn de mogelijkheden voor compensatie?
- Eventueel een intentieovereenkomst compensatie (zie het hoofdstuk over compensatie).

6.2 Wateradvies

Het wateradvies is de afsluiting van de eerste twee fasen van de watertoets. In feite adviseert de waterbeheerder gedurende het hele planproces. Als afsluiting, vaak op een formeel moment in de planvorming, maakt de waterbeheerder de balans op en geeft een formeel slotadvies. In het wateradvies wordt vooral teruggegrepen op de gemaakte afspraken en het interactieve ontwikkelproces. Als er een afsprakennotitie is gemaakt, kan deze als bijlage worden toegevoegd. De relatie met het voortraject moet duidelijk zijn. Voor kleine plannen kan de waterbeheerder volstaan met een kort schriftelijke advies, bijvoorbeeld een brief, of een overleg waarin een mondeling advies wordt gegeven met een verslag van dit overleg. Voor het opstellen van het wateradvies kunnen de volgende aandachtspunten worden geformuleerd.

afgesproken criteria

Welke criteria zijn afgesproken? Let daarbij op de aandachtspunten uit het hoofdstuk over criteria in deze handreiking. Zijn na het afspreken van de criteria nieuwe inzichten ontstaan, waardoor de criteria zijn bijgesteld of specifieker zijn ingevuld? Waarom? Het ontwikkelen van een ruimtelijk plan is creatief, interactief en iteratief. Daardoor kunnen nieuwe ideeën ontstaan.

inhoudelijke advisering

Voldoet het plan of besluit aan de criteria? Hoe zwaar weegt het overschrijden van een bepaald criterium voor de waterbeheerder? Onderbouw deze advisering begrijpelijk. Welke aanpassingen van het plan of besluit zijn mogelijk en nodig zodat wel aan de criteria wordt voldaan?

compensatie

Is eventueel benodigde compensatie goed geregeld in het plan? Let ook op uitvoering en financiering.

procesverloop

De waterbeheerder kan in het wateradvies eventueel ook ingaan op het verloop van het proces. Is hij tevreden over zijn betrokkenheid? Is aan de afspraken voldaan die in

de initiatieffase zijn afgesproken? Hoe kan het een volgende keer beter?

vervolg

Tussen het opstellen van een ruimtelijk plan en realisering kunnen vele stappen zitten. Denk aan een inrichtingsplan na een locatiekeuzeplan, een exploitatieovereenkomst met de projectontwikkelaar, vergunningverlening en bouwrijp maken. In het wateradvies kan worden vermeld welke afspraken er over het vervolgetraject zijn gemaakt of welke afspraken nog gemaakt zouden moeten worden.

6.3 Waterparagraaf

In de waterparagraaf geeft de initiatiefnemer aan welke afwegingen in het plan ten aanzien van water zijn gemaakt. Het is een toelichting op het doorlopen proces en maakt de besluitvorming ten aanzien van water transparant. De waterparagraaf grijpt zichtbaar terug op de afsprakennotitie en het wateradvies. Wat staat er in de waterparagraaf?

samengevat wateradvies

Het wateradvies van de waterbeheerder wordt samengevat weergegeven. Eventueel kan het wateradvies als geheel opgenomen worden als bijlage, bijvoorbeeld bij bestemmingsplannen in de bijlage met reacties in het kader van het artikel 10 Bro overleg.

procesverloop

Het gevolgde watertoetsproces wordt beschreven. Hierbij kan gerefereerd worden aan de afsprakennotitie en aan de eventuele evaluatie van het procesverloop in het wateradvies. Op welke manier is de waterbeheerder betrokken bij het planproces? Is de waterbeheerder vanaf het prille begin betrokken? Op welke momenten is overleg geweest?

watersysteem

De waterparagraaf bevat een beschrijving van het huidige watersysteem. De beschrijving richt zich op het plangebied en indien nodig op aangrenzend gebied. Er kunnen namelijk hydrologische relaties zijn over de grenzen van het plangebied.

waterrelevant beleid

Optioneel kan in de waterparagraaf worden beschreven wat de relevante beleidskaders zijn voor water en aan welke beleidskaders welke criteria ontleend zijn.

gevolgen voor water

De gevolgen van het ruimtelijk plan voor de waterhuishouding komen aan de orde. Wat zijn de gevolgen voor het watersysteem? In welke mate is voldaan aan de afgesproken criteria?

afwegingen

Het is essentieel dat in de waterparagraaf de gemaakte afwegingen ten aanzien van water duidelijk uitgelegd worden. Afwijkingen van het wateradvies worden expliciet aangegeven en helder gemotiveerd.

compensatie

Indien compensatie noodzakelijk is, wordt gemotiveerd waarom dat zo is. De compenserende maatregelen worden toegelicht en afspraken over de financiering en uitvoering van de maatregelen worden vermeld.

overige afspraken

De waterparagraaf bevat eventuele afspraken die gemaakt zijn. Denk aan afspraken over financiering en beheer van maatregelen en privaatrechtelijke overeenkomsten, bijvoorbeeld tussen gemeente, waterschap en projectontwikkelaar.

juridische vertaling

Een waterparagraaf maakt deel uit van de toelichting bij het ruimtelijk plan. Het is gewenst dat in die toelichting wordt aangegeven hoe de wateraspecten een plek hebben gekregen in het juridische deel van het plan.

opbouw

De term waterparagraaf suggereert dat alle genoemde onderdelen in één paragraaf bij elkaar staan. Dat is wenselijk vanwege de zichtbaarheid en transparantie. Het kan echter voorkomen dat het door de planstructuur meer voor de hand ligt om onderdelen van de waterparagraaf in verschillende hoofdstukken onder te brengen. Bijvoorbeeld de beschrijving van het watersysteem in het hoofdstuk over de kenmerken van het plan-

---

gebied, of de financieringsafspraken in de paragraaf over economische uitvoerbaarheid. Dat is mogelijk, maar de onderdelen moeten wel goed terug te vinden zijn.

7 WERKINGSSFEER VAN DE WATERTOETS

De watertoets is van toepassing op alle waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen en besluiten. Bij de term 'waterhuishoudkundig relevant' moet in het achterhoofd gehouden worden dat de watertoets betrekking heeft op alle wateren. Het betreft regionale wateren, grondwater en rijkswateren.

7.1 Ruimtelijke plannen en besluiten

De watertoets is zowel van toepassing op wettelijk als op niet wettelijk vast gelegde ruimtelijke plannen en besluiten.

wettelijke plannen

De wettelijk ruimtelijke plannen en besluiten waarop de watertoets van toepassing is, zijn onder meer gebaseerd op de Wet op de Ruimtelijke Ordening, Tracéwet, Spoedwet wegverbreding, Reconstructiewet concentratiegebieden, Landinrichtingswet en Ontgrondingswet. Het betreft in ieder geval:

- Bestemmingsplannen
- Vrijstellingen van het bestemmingsplan ex artikel 19 WRO (in ieder geval zware vrijstellingen ex lid 1, ook wel zelfstandige projectprocedure genoemd)
- (Inter)gemeentelijke structuurplannen
- Regionale structuurplannen (Kaderwetgebieden)
- Streekplannen en streekplanuitwerkingen
- Tracéwet- en Spoedwetprocedures
- Reconstructieplannen
- Landinrichtingsplannen
- Ontgrondingsprocedures

niet wettelijke plannen

Het is van groot belang om de watertoets ook op niet wettelijk vastgelegde ruimtelijke plannen toe te passen. Deze informele planprocessen kunnen voorafgaan aan formele planprocessen en besluiten. Processen voor locatiekeuzen spelen zich voor een belangrijk deel af in niet-wettelijke planvoorbereiding. Het is zaak dat de waterbeheerder in de eerste stadia van ideevorming in het informele proces betrokken is. Informele plannen komen voor op verschillende planniveaus, hebben uiteenlopende namen en volgen uiteenlopende planprocedures. Voorbeelden van benamingen zijn: ruimtelijke ontwikkelingsvisie, structuurvisie, gebiedsvisie, masterplan en stedenbouwkundig plan. Er is geen limitatief overzicht te geven van informele plannen. In het procedurespecifieke deel van deze handreiking wordt op veel voorkomende informele planprocessen van gemeenten en provincies ingegaan.

rijksplannen

De watertoets is niet van toepassing op rijksplannen, uitgezonderd Tracéwet- en Spoedwetprocedures. Rijksbeleid wordt wel afgestemd met waterbeleid conform de intentie van de watertoets.

art. 19 WRO

Op zware vrijstellingen volgens het eerste lid van artikel 19 WRO wordt de watertoets altijd toegepast. Dat is vastgelegd met de wettelijke verankering van de watertoets. Op toepassing van de watertoets bij het deel van de lid 2 procedures waarvoor een verklaring van geen bezwaar van Gedeputeerde Staten is vereist heeft de provincie zicht. Bij veel provincies wordt bij deze beoordeling gelet op de watertoets. Op de toepassing van de watertoets bij de overige lid 2 vrijstellingen, waarbij geen verklaring van geen bezwaar nodig is, en de lid 3 vrijstellingen heeft de provincie geen zicht. Deze komen immers niet bij de provincie langs ter beoordeling. Provincies laten de toepassing van de watertoets in deze gevallen over aan gemeenten en waterbeheerder. Provincies raden gemeenten aan om altijd even contact op te nemen met de waterbeheerder of om structurele afspraken met te maken.

art. 11, 14 en 15 WRO

Aan het bestemmingsplan zijn procedures gekoppeld waarin besluiten kunnen worden genomen met gevolgen voor water. Denk bijvoorbeeld aan:

- uitwerking en wijziging ex art. 11 WRO
- vrijstelling en nadere eisen ex art. 15 WRO
- aanlegvergunningen ex art. 14 WRO

Toepassing van artikel 11, 14 en 15 WRO procedures vindt plaats binnen de in het bestemmingsplan aangegeven regels en toetsingsbepalingen. Deze regels en toetsingsbepalingen kunnen in de bestemmingsbepalingen en de beschrijving in hoofdlijnen worden opgenomen. Ook afzonderlijke bepalingen, bijvoorbeeld een algemene wijzigingsbevoegdheid, zijn mogelijk.

De watertoets is voor deze procedures niet wettelijk verplicht gesteld. Om ervoor te zorgen dat water toch goed wordt meegenomen, verdient het aanbeveling dat de watertoets een plaats krijgt in de voorschriften van het bestemmingsplan. Inhoudelijk kan gedacht worden aan voorwaarden zoals 'geen onevenredige aantasting van de waterhuishoudkundige situatie met betrekking tot waterkwantiteit en -kwaliteit', 'geen belemmering voor de bergende functie van het terrein' en 'indien de waterkering niet wordt geschaad' (Dotting *et al*, 2003). Procesmatig kan als voorwaarde worden gegeven dat advies wordt gevraagd aan de waterbeheerder vóódat de betreffende vrijstelling of aanlegvergunning kan worden verleend c.q. de nadere eisen, wijziging of uitwerking wordt toegepast.

Provincies kunnen bepalen dat de watertoets als geheel proces wordt toegepast op bijvoorbeeld artikel 11 WRO procedures. De provincie Limburg heeft dit bijvoorbeeld bepaald.

7.2 Schaalniveaus in de ruimtelijke planvorming

steeds concreter

Ruimtelijke plannen en besluiten worden door verschillende overheden en op verschillende schaalniveaus gemaakt. Voordat een bestemming op de bestemmingsplankaart of in een uitwerkingsplan staat zijn er vele formele en informele planprocessen en keuzemomenten gepasseerd. Een voorbeeld van een dergelijk traject van inzoomen is: streekplan → streekplanuitwerking → gemeentelijke structuurvisie → masterplan stedelijk gebied → bestemmingsplan → uitwerkingsplan.

van locatie naar inrichting

Plannen met een hoger abstractieniveau, zoals structuurvisies, hebben betrekking op locatiekeuze vraagstukken. Bij meer gedetailleerde plannen dan structuurvisies komen vooral inrichtingsaspecten aan bod. Denk aan bestemmingsplannen, artikel 19 WRO procedures en ontwerp tracébesluiten.

steeds water

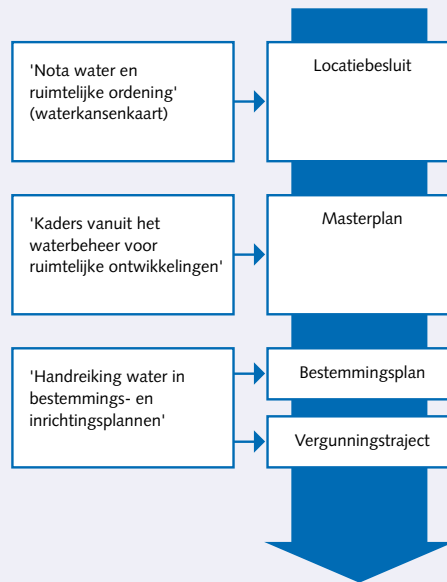
De waterbeheerder is in dit hele traject van steeds concreter wordende ruimtelijke plannen en besluiten betrokken. Elke keer wanneer in het ruimtelijk spoor een besluit wordt genomen dat de keuzeruimte verder beperkt, wordt dit ook in het waterspoor duidelijk afgekaart. Dit betekent dat per ruimtelijk plan of besluit een watertoetsproces wordt gevolgd. Bij elk ruimtelijk plan of besluit horen een wateradvies en een waterparagraaf. Deze wateradviezen en waterparagrafen maken een soortgelijk inzoom proces door als de ruimtelijke plannen en besluiten. Als in het ruimtelijk spoor verschillende plannen of besluiten nauw verbonden zijn kan ook gekozen worden voor een gefaseerd wateradvies of een gefaseerde waterparagraaf die tussentijds bestuurlijk afgekaart worden. Men volgt dan als het ware een trechterend watertoetsproces.

juiste zaken op juiste niveau

Het inzoomen in de ruimtelijke ordening vraagt van de waterbeheerder continue alertheid en betrokkenheid. Ook zal de waterbeheerder de juiste zaken op het juiste schaalniveau moeten insteken. Locatiekeuzecriteria op locatiekeuze niveau en inrichtingscriteria op inrichtingsniveau. Het vrijhouden van een onderhoudsstrook langs een watergang is bijvoorbeeld een aspect dat een waterbeheerder niet op locatiekeuze-niveau, maar op inrichtingsniveau inbrengt. Ruimtelijke ordenaars kunnen hier op streekplanniveau nog niets mee, maar pas op inrichtingsniveau bij een bestemmingsplan. Elk ruimtelijk planniveau heeft zijn eigen mogelijkheden voor het waarborgen van wateraspecten.

Voorbeeld Hoogheemraadschap van Schieland Checklisten op verschillende planniveaus

Het Hoogheemraadschap van Schieland heeft voor haar advisering in het kader van de watertoets drie checklisten voor waterhuishoudkundige criteria voor verschillende planniveaus opgesteld. Daarnaast is er een procedurele handleiding voor de watertoets.

Vrij naar: notitie 'De watertoets in Schieland'

Voorbeeld bestemmingsplan De Nieuwe Bijlmer Verschuiving deel watertoets naar uitwerkingsfase

Het plan 'De Nieuwe Bijlmer' is een globaal bestemmingsplan. Het plan wordt later voor deelgebieden verder uitgewerkt. Het creëren van extra oppervlaktewater voor waterberging is een speerpunt voor het waterschap. Omdat in het bestemmingsplan het percentage verharding nog onzeker is, kan de benodigde extra waterberging niet worden bepaald.

Afgesproken is dat er in de fase ná het bestemmingsplan een watermonitoringteam wordt ingesteld om de waterbergingsopgave te monitoren en te coördineren.

Daarnaast worden de waterbeheerders in de planteams voor de deelplannen betrokken of geconsulteerd.

Bron: rapport 'Implementatie Watertoets Bijlmer'

8 INHOUDELIJKE CRITERIA

De watertoets heeft betrekking op alle wateren en alle waterhuishoudkundige aspecten, maar in elk watertoetsproces worden prioriteiten gesteld. Maatwerk is het uitgangspunt. Omdat de watertoets wordt toegepast binnen ruimtelijke procedures moeten de criteria ruimtelijk relevant en ruimtelijk vertaald zijn. Een begrijpelijke onderbouwing van nut en noodzaak van een criterium en de bijbehorende ruimteclaim is noodzakelijk. In dit hoofdstuk wordt op al deze facetten van de inhoudelijke criteria van de watertoets ingegaan.

8.1 Reikwijdte van de watertoets

alle waterhuishoudkundige aspecten

De watertoets heeft betrekking op alle wateren - regionale wateren, grondwater en rijkswateren - en alle waterhuishoudkundige aspecten. Bij waterhuishoudkundige aspecten en doelstellingen kan gedacht worden aan:

- veiligheid: waarborgen veiligheidsniveau
- wateroverlast: reduceren van wateroverlast, vergroting veerkracht van watersystemen, vasthouden-bergen-afvoeren
- riolering: vasthouden-bergen-afvoeren, reductie hydraulische belasting rwzi
- watervoorziening: juiste kwaliteit en hoeveelheid op het juiste moment, tegengaan van nadelige effecten van veranderingen in ruimtegebruik op de behoefte aan water
- volksgezondheid: minimaliseren risico watergerelateerde ziekten en plagen, reduceren verdrinkingsrisico's
- bodemdaling: tegengaan van verdere bodemdaling en reductie functiegeschiktheid
- grondwateroverlast: tegengaan van grondwateroverlast
- oppervlaktewaterkwaliteit: behoud/realisatie van goede waterkwaliteit voor mens en natuur
- grondwaterkwaliteit: behoud/realisatie van goede grondwaterkwaliteit voor mens en natuur
- verdroging: bescherming karakteristieke grondwaterafhankelijke ecologische waarden, cultuurhistorie en archeologie
- natte natuur: ontwikkeling/bescherming van een rijke, gevarieerde en natuurlijk karakteristieke natte natuur

8.2 Criteria in het proces van de watertoets

afgesproken criteria

De waterbeheerder stelt in overleg met de initiatiefnemer de wateraandachtspunten en criteria voor de watertoets vast. In de ontwikkel- en adviesfase gaan initiatiefnemer en waterbeheerder daarmee aan de slag. Op basis van de aandachtspunten en criteria ontwikkelt de initiatiefnemer een ontwerp ruimtelijk plan. De waterbeheerder denkt daarbij actief mee. Aan het eind van deze fase maakt de waterbeheerder de balans op. Hij toetst het ontwerp ruimtelijk plan aan de criteria en geeft op basis daarvan een wateradvies.

beoordelingscriteria

De criteria voor de watertoets worden opgesteld tegen de achtergrond van de beoordelingscriteria die de beoordelaar hanteert bij de beoordeling van het ruimtelijk plan of besluit als geheel. Deze beoordelingscriteria worden niet voor elk watertoetsproces afzonderlijk opgesteld, maar gelden voor langere tijd en worden op bepaalde momenten herzien. Denk bijvoorbeeld aan het streekplan of de nota planbeoordeling voor bestemmingsplannen. De beoordelingscriteria gelden vaak voor het hele gebied van de beoordelaar en zijn niet specifiek voor het plangebied van het ruimtelijk plan waarop de watertoets van toepassing is.

maatwerk bij beoordeling

Om te beoordelen of de watertoets goed is toegepast, kijkt de beoordelaar niet alleen naar zijn eigen, algemene beoordelingscriteria, maar nadrukkelijk ook naar de criteria

van het specifieke watertoetsproces. De watertoets is maatwerk, daarom is de beoordeling ook maatwerk. De beoordelaar legt bij de beoordeling van het ruimtelijk plan het wateradvies naast het ruimtelijk plan met daarin de waterparagraaf. Zo kan hij zien welke criteria de waterbeheerder en initiatiefnemer overeen zijn gekomen en welke afwegingen met betrekking tot water de initiatiefnemer uiteindelijk heeft gemaakt.

8.3 Inhoudelijk maatwerk en bestuurlijke prioriteiten

maatwerk criteria

Het opstellen van criteria door de waterbeheerder in overleg met de initiatiefnemer is inhoudelijk maatwerk. De criteria zijn:

- specifiek voor het plangebied
- specifiek voor het planniveau
- specifiek voor de inhoudelijke insteek van het plan
- afhankelijk van de waterhuishoudkundige kenmerken van het gebied
- afhankelijk van het waterhuishoudkundige doel dat men in een gebied nastreeft

plangebied

Met 'specifiek voor het plangebied' wordt bedoeld dat de criteria relevant moeten zijn voor het gebied van het ruimtelijke plan. Waterbeheerders gebruiken bijvoorbeeld vaak checklisten voor de watertoets met daarin criteria voor hun gehele beheersgebied. Uit deze checklisten moeten alleen de criteria worden gebruikt die relevant zijn voor het plangebied.

planniveau

Voor de aard van de criteria is ten tweede het schaalniveau van het ruimtelijke plan van groot belang. Elk ruimtelijk plan heeft zijn eigen schaalniveau. De ruimtelijke plannen kunnen grofweg verdeeld worden in twee schaalniveaus: het schaalniveau van de locatiekeuze en het inrichtingsniveau.

insteek plan

Ten derde is de inhoudelijke insteek van het plan van belang bij het opstellen van criteria. Het maakt veel uit welke ruimtelijke ontwikkelingen met het plan worden beoogd. De waterbeheerder moet zich dan ook goed verdiepen in de inhoud van het ruimtelijk plan voor hij kan aangeven welke criteria relevant zijn.

gebiedskkenmerken

Ten vierde spelen de waterhuishoudkundige kenmerken een rol bij het opstellen van criteria. De uitwerking van de drietrapsstrategie vasthouden-bergen-afvoeren verschilt bijvoorbeeld sterk tussen hoog en laag Nederland.

doel water

Tot slot zijn de doelen die de waterbeheerders zelf in het gebied nastreven van belang. Streeft men bijvoorbeeld naar het voorkomen van wateroverlast, het tegengaan van verdroging, of juist naar het verbeteren van de waterkwaliteit. Prioriteiten stellen is nodig, omdat vaak niet alle doelen in het zelfde gebied kunnen worden nagestreefd.

bestuurlijke prioriteiten

Het stellen van prioriteiten vraagt om een integrale bestuurlijke afweging door de waterbeheerder en eventueel tussen waterbeheerders. Dit is in ieder geval nodig bij grote, complexe ruimtelijke plannen en bij onderlinge strijdigheid van criteria.

Voorbeeld Provincie Zuid-Holland Maatwerk binnen beoordelingscriteria

De nota planbeoordeling van de provincie Zuid-Holland is een voorbeeld hoe binnen algemene beoordelingscriteria ruimte voor inhoudelijk maatwerk wordt geboden. Eén van de goedkeuringscriteria voor bestemmingsplannen is dat bij nieuw stedelijk gebied rekening moet worden gehouden met de eis voor het minimale wateroppervlak ten behoeve van waterberging van tien procent van het bruto stedelijk gebied. Daar is echter aan toegevoegd: 'In overleg met de waterbeheerder kan van bovengenoemde 10%-norm worden afgeweken, indien blijkt dat met andere maatregelen een vergelijkbare c.q. voldoende waterberging kan worden gerealiseerd.' Voor landelijk gebied wordt helemaal geen algemene norm gehanteerd, maar 'een op gebiedskarakteristiek toegesneden norm'.

Bron: Nota Planbeoordeling 2002 van Provincie Zuid-Holland

<hr style="width: 150px; margin-bottom: 10px;"/>	<p>Binnen een waterschap kunnen afspraken gemaakt worden over welk type plannen aan het bestuur worden voorgelegd en voor welk type plannen een ambtenaar geman-dateerd is.</p>
<p><i>maatwerk binnen beoor-delingscriteria</i></p>	<p>De beoordelingscriteria waarmee de beoordelaar het ruimtelijk plan of besluit beoor-deelt, moeten ruimte bieden voor maatwerk. Maatwerk bij de criteria in de watertoets is immers niet mogelijk, wanneer de initiatiefnemer uiteindelijk afgerekend wordt op algemene, starre normen.</p>
<p>8.4 Bronnen voor criteria</p>	
<p><i>diverse beleids-documenten</i></p>	<p>De criteria voor de watertoets zijn gebaseerd op diverse beleidsdocumenten op het gebied van waterbeheer en ruimtelijke ordening van Rijk, provincies en waterschappen.</p>
<p><i>verschil in hardheid</i></p>	<p>Omdat er een verschil in hardheid tussen de documenten bestaat, is er ook een verschil in hardheid van de criteria. Het is goed dat een waterbeheerder de bronnen bij de crite-ria vermeldt, omdat dit een rol kan spelen in de afwegingen van de initiatiefnemer en bij de beoordeling door de beoordelaar.</p>
<p><i>ruimtelijk beleid</i></p>	<p>Ruimtelijke beleidsdocumenten met een formele status bieden een relatief harde basis voor criteria in de watertoets. Voorbeelden zijn de nieuwe Nota Ruimte, streekplannen en streekplanuitwerkingen. In deze plannen zijn de wateraspecten afgewogen tegen andere belangen. Daarnaast hebben ze een wettelijke, publieke procedure doorlopen. De Nota Ruimte zal naar wordt voorzien in 2004 verschijnen. Op moment van schrijven van deze handreiking is de verwachting dat in de nota de beoordelingscriteria komen te staan, die het rijk gebruikt vanuit haar beoordelende en toezichthoudende rol in het kader van de watertoets.</p> <p>Op basis van onder andere het streekplan kunnen provincies een nota planbeoordeling voor bestemmingsplannen opstellen. Hierin staan ook beoordelingscriteria voor ruim-telijk relevante wateraspecten.</p>
<p><i>waterbeleid</i></p>	<p>Waterbeheerders kunnen de criteria voor de watertoets ook aan het waterbeleid ontlene:n:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Op Europees niveau zijn bijvoorbeeld de Kaderrichtlijn Water - en de daaruit voort-vloeiende stroomgebiedbeheersplannen - en de Zwemwaterrichtlijn relevant. - Het rijksniveau kent de nota waterhuishouding en de regionale directies van Rijkswaterstaat maken beheersplannen rijkswateren. - Op provinciaal niveau wordt het provinciale waterhuishoudingsplan vastgesteld. - Waterschappen stellen waterbeheersplannen op.
<p><i>deelstroom-gebiedsvisies</i></p>	<p>Deelstroomgebiedsvisies zijn een belangrijke bron voor criteria op een grofmazig loca-tiekeuzeniveau. Een deelstroomgebiedsvisie is geen wettelijke planfiguur. Ze worden wel door de provincie (GS) vastgesteld en eventueel ter uitvoering in regionale bestuurs-akkoorden vastgelegd. Sommige provincies hebben de visie de status van streekplan-uitwerking gegeven. In het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) is afgesproken dat de deelstroomgebiedsvisies uiterlijk in 2007 naar streekplannen doorvertaald moeten zijn. Tot die tijd beschouwen de partijen de deelstroomgebiedsvisies -samen met de werknormen voor wateroverlast en waar dat voorligt een regionaal bestuursakkoord-als best beschikbare referentie voor de watertoets.</p> <p>De deelstroomgebiedsvisies gaan in op de wateropgave voor 2015/2050 en de daaraan gekoppelde ruimtelijke opgave in een deelstroomgebied. Het benodigde aantal hecta-res, maatregelen en financiën komen aan de orde. Deelstroomgebiedsvisies zijn vooral geschikt voor het benutten van kansen voor de langere termijn.</p> <p>De zestien deelstroomgebiedsvisies die samen Nederland bedekken zijn door provin-cies, waterschappen en soms gemeenten opgesteld op grond van afspraken in de Startovereenkomst WB21. De concept visies werden in oktober 2002 gepresenteerd. Op dat moment verschilden de visies sterk. De ruimtelijke opgave bestond uit zoekgebie-den en een eerste voorlopige ruimteclaim. In het NBW is afgesproken om de visies in 2003 verder uit te werken, completer en integraler te maken en nader te onderbouwen.</p>

---

waterkansenkaarten

Waterkansenkaarten geven de mogelijkheden en onmogelijkheden aan van ruimtelijke functies op grond van een streefbeeld voor de toekomstige waterhuishoudkundige situatie. In de praktijk komen vele soorten waterkansenkaarten voor met verschillende benamingen. Denk aan functiegeschiktheidskaart of waterstructuurvisie. Waterkansenkaarten zijn een hulpmiddel om de afstemming tussen waterbeheer en ruimtelijke ordening te verbeteren. De waterkansenkaarten zijn vaak een fase eerder totstandgekomen dan de deelstroomgebiedsvisies en zijn vaak gebruikt als bron voor deze visies. Waterkansenkaarten zijn opgesteld door waterschappen, vaak samen met de provincie, en hebben geen formele status in het planstelsel van de waterhuishouding. Waterkansenkaarten kunnen gebruikt worden als bron voor criteria in de watertoets, vooral op locatiekeuzeniveau, en als basis voor communicatie tussen waterbeheerders en ruimtelijke ordenaars.

gemeentelijke waterplannen

Gemeentelijke waterplannen, ook wel stedelijke waterplannen genoemd, verschillen qua inhoud en detailniveau, maar meestal wordt ingegaan op emissiereductie, waterbesparing, afkoppelen en waterkwaliteit. Daarnaast wordt vaak ingegaan op het beheer van grond- en oppervlaktewater. Een deel van de waterplannen heeft een ruimtelijke invulling. Gemeenten en waterschappen stellen al enige jaren samen waterplannen op. Vaak is behoefte aan samenwerking daarvoor de aanleiding. Gemeentelijke waterplannen zijn niet wettelijke verplicht. In het NBW is afgesproken dat alle gemeenten en waterschappen vóór de eerste helft van 2006 beschikken over een gemeentelijk waterplan, voor zover dit uit oogpunt van tenminste wateroverlastproblematiek noodzakelijk wordt gevonden. Bij het opstellen van de waterplannen moet rekening worden gehouden met de deelstroomgebiedsvisies. Voor deze nieuwe lichte waterplannen stellen de Unie van Waterschappen en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten een format op. Het samen opstellen van een waterplan kan een waardevolle basisinspanning voor het toepassen van de watertoets betekenen, zowel inhoudelijk als procesmatig. Voorwaarde is dat het waterplan een ruimtelijke invulling heeft. Gemeenten hechten waarde aan het gemeentelijk waterplan als kader voor toetsing van hun ruimtelijke plannen. Voor waterschappen is het gemeentelijke waterplan een waardevolle bron voor criteria op het inrichtingsniveau.

8.5 Ruimtelijke vertaling van criteria

ruimtelijk vertaald

De criteria voor waterhuishoudkundige aspecten moeten in het watertoetsproces ruimtelijk vertaald worden. Om rekening te houden met water in ruimtelijke plannen moeten de aspecten een ruimtelijke dimensie hebben. Waterbeheerder en initiatiefnemer stellen samen de criteria voor de watertoets vast en werken interactief aan het ruimtelijke plan. Dit betekent dat de culturen van waterbeheerders en planologen elkaar vinden in een creatief proces: rekenliniaal en houtskool samen aan één tekentafel.

begrijpelijk

De waterbeheerder zal zich voortdurend moeten afvragen of de informatie die hij aanlevert relevant, ruimtelijk vertaald en begrijpelijk voor een ruimtelijke ordenaar is. Dit geldt zowel bij het overleg over en vaststellen van criteria, bij het aanleveren van informatie, bij het meedenken in het ontwerpproces als bij het geven van het wateradvies. Aan de andere kant zal de initiatiefnemer moeten terugkoppelen of de informatie van de waterbeheerder begrijpelijk en bruikbaar is. De initiatiefnemer wordt in het watertoetsproces nadrukkelijk uitgenodigd om mee te denken bij het ruimtelijk vertalen van criteria. Een ontwerper is vaak goed in staat om een brugfunctie tussen initiatiefnemer en waterbeheerder te vervullen.

onderbouwd

Bij de begrijpelijkheid van criteria voor de initiatiefnemer gaat het niet alleen om het criterium zelf, maar ook om de onderbouwing die daar achter zit. De initiatiefnemer van een ruimtelijk plan moet een gemotiveerde integrale afweging maken van sectorale ruimteclaims. Met een goede onderbouwing van de claim staat het waterbelang sterk tegenover andere functies. Daarom is het van groot belang dat de waterbeheerder nut en noodzaak van de waterhuishoudkundige maatregelen en berekeningen om te komen tot bijbehorende ruimteclaims eenvoudig en begrijpelijk overbrengt.

8.6 Mogelijkheden binnen ruimtelijke procedures

juiste verwachtingen

In ruimtelijke plannen en besluiten kunnen niet alle waterhuishoudkundige aspecten geregeld worden. De waterbeheerder blijkt vaak te grote verwachtingen te hebben van het ruimtelijke instrumentarium en de juridische hardheid daarvan. Het is aan de initiatiefnemer om in de initiatieffase aan de waterbeheerder duidelijk te maken wat de strekking is van het ruimtelijke plan en wat er wel en niet in geregeld kan worden.

ruimtelijk relevant

De criteria in het watertoetsproces moeten ruimtelijk relevant zijn. De watertoets wordt immers toegepast binnen de ruimtelijke planprocedures, waarin alleen ruimtelijk relevante zaken staan. De wateraspecten die niet ruimtelijk relevant zijn, kunnen wel met de watertoets worden gesignaleerd. Deze aspecten moeten met andere instrumenten dan een ruimtelijk plan of besluit worden geregeld. In enkele gevallen kunnen dezelfde zaken zowel met ruimtelijke plannen als met andere instrumenten worden geregeld. In dat geval moeten dubbele procedures worden voorkomen en moet gekozen worden voor het meest geëigende instrument. Daarbij geldt het specialiteitbeginsel. Als iets met specifiekere regelgeving geregeld kan worden, mag het niet met een ruimtelijk plan geregeld worden.

Voorbeeld bestemmingsplan De Nieuwe Bijlmer Ruimtelijke relevantie

Slechts een deel van de wateropgaven die de waterbeheerder in het wateradvies noemt kunnen een ruimtelijke vertaling krijgen en daarmee een doorwerking naar het bestemmingsplan. Ruimtelijke reserveringen voor watergangen en wateroppervlakten kunnen bijvoorbeeld wel in het bestemmingsplan worden opgenomen. Niet-ruimtelijke punten, zoals de diepte van waterpartijen en watergangen, kunnen niet in het bestemmingsplan worden geregeld. In het artikel 10 Bro overleg heeft de waterbeheerder het projectbureau erop attent gemaakt dat deze zaken in het traject van vergunningverlening aan de orde zullen komen.

Bron: rapport 'Implementatie Watertoets Bijlmer'

Voorbeeld Toetsingskader Bestemmingsplannen Zuid-Holland Zuid Juridische vertaling

De waterschappen in Zuid-Holland Zuid gebruiken bij de advisering over bestemmingsplannen een checklist. Bij elk aspect staat aangegeven:

- Wat op de plankaart en in de planvoorschriften zou moeten staan.
- Wat in de waterparagraaf in de plantoelichting zou moeten staan.
- Van welk aanvullend instrumentarium gebruik kan worden gemaakt.

Daarnaast hebben de waterschappen voor elk waterthema een modelvoorschrift gemaakt. In een modelvoorschrift staat wat in de doeleindenomschrijving van een bestemming, in het bouwvoorschrift, het aanlegvoorschrift en de vrijstellings- en uitwerkingsregels zou kunnen staan.

Bron: Toetsingskader Bestemmingsplannen Zuid-Holland Zuid

juridische status

Voor de hardheid van wateraspecten die in het ruimtelijke plan zijn opgenomen, is het belangrijk de juridische status van het ruimtelijke plan te kennen. In het planstelsel van de Wet op de Ruimtelijke Ordening zijn alleen bestemmingsplannen juridisch bindend voor de burger. De plankaart en de planvoorschriften met doeleindenomschrijvingen vormen samen het juridische deel van een bestemmingsplan. De toelichting is dus niet

juridisch bindend. De wateraspecten die in de waterparagraaf in de toelichting zijn geregeld moeten daarom zo goed mogelijk worden doorvertaald naar de plankaarten en planvoorschriften. Met een toegekende bestemming in een bestemmingsplan wordt alleen de mogelijkheid voor een bepaald ruimtegebruik gegeven. De realisering daarvan kan niet worden afgedwongen. Wel kunnen ontwikkelingen geweerd worden. Dit wordt toelatingsplanologie genoemd.

8.7 Mogelijkheden buiten ruimtelijke procedures

niet ruimtelijk

Bepaalde wateraspecten, vooral wateraspecten zonder ruimtelijke dimensie, kunnen niet via de watertoets in ruimtelijke plannen geregeld worden. Ze kunnen alleen gesignaleerd worden in het watertoets proces. Voor het regelen van deze wateraspecten staan andere mogelijkheden ter beschikking. Hieronder volgen enkele voorbeelden van andere instrumenten en de mogelijkheden daarvan. Meer informatie over dit onderwerp is onder andere te vinden in het rapport 'Juridisch instrumentarium WB21 (Werkgroep Instrumentarium WB21, 2003) en Bijlage 3 'Instrumentarium voor doorwerking water op lokaal niveau' van het Vraag- en antwoordboek watertoets (Projectgroep Watertoets, 2003).

keur en legger

Een keur is een waterschapsverordening met gebods- en verbodsbepalingen gericht op de instandhouding van waterstaatswerken (waterkeringen, watergangen en kunstwerken). Verbodsbepalingen gericht op het dempen van watergangen en de aanleg van verhard oppervlak kunnen deel uitmaken van een keur. De keur regelt vooral kwantiteitsaspecten en heeft een nauwe relatie met de legger, waarin onder meer de begrenzing van de waterstaatswerken inclusief beschermingszones is aangegeven. Het waterschap heeft binnen die begrenzing bevoegdheden vanuit het waterstaatkundig belang. Door nieuwe ruimte voor water, bijvoorbeeld waterbergingsgebieden, in de legger op te nemen, kan het waterschap deze beschermen met keurbepalingen. Het dagelijks bestuur van het waterschap kan ontheffing van de keur verlenen. Aan de ontheffing kunnen voorschriften gekoppeld zijn.

peilbesluit

Maatregelen op het gebied van peilbeheer worden geregeld via de Wet op de waterhuishouding en de verordeningen waterhuishouding van de provincies. Waterschappen kunnen op grond hiervan peilbesluiten nemen.

gemeentelijke verordening

De gemeente is bevoegd om verordeningen op te stellen voor onderwerpen op gemeentelijk niveau. Denk bijvoorbeeld aan de algemene plaatselijke verordening en de ligplaatsenverordening. In een verordening kan de gemeente bijvoorbeeld maatregelen opnemen voor bescherming van bruggen en sluizen.

Wvo en Wm vergunningen

Voor waterkwaliteitsaspecten zijn onder andere de Wet verontreiniging oppervlaktewater (Wvo) en de Wet milieubeheer (Wm) van belang. De Wvo verbiedt het lozen van verontreinigd afvalwater op oppervlaktewater. De waterschappen zijn belast met de handhaving en vergunningverlening in het kader van de Wvo. De gemeente kan vanuit de Wm eisen stellen aan de samenstelling van afvalwater dat op het riool wordt geloosd.

Een voorbeeld in dit kader is de lozing van verontreinigd regenwater als gevolg van het gebruik van uitloogbare bouwmetalen zoals zink, koper en lood. Om het gebruik van deze metalen juridisch te reguleren kan gebruik worden gemaakt van verschillende instrumenten, waaronder vergunningverlening in het kader van de Wvo door de waterbeheerder en de Wm door de gemeente. Gemeenten kunnen ook reguleren door het opnemen van bepalingen in ontwikkelingsovereenkomsten bij gronduitgifte, het opnemen van bepalingen in koopcontracten of in programma's van eisen. Waterbeheerders kunnen bepalingen in de aansluitvergunning opnemen. Al deze instrumenten zijn in de praktijk reeds toegepast.

8.8 Voorbeelden van criteria

In bijlage 1 worden voorbeelden gegeven van mogelijke criteria. In de linkerkolom staan de ruimtelijk vertaalde criteria en in de rechterkolom een korte toelichting. De lijst geeft een beeld van de reikwijdte van de watertoets, maar is niet limitatief. Daarnaast zijn de criteria algemeen geformuleerd.

De voorbeeldcriteria zijn onderverdeeld in:

- Criteria op locatiekeuzeniveau voor plannen voor stedelijk gebied
- Criteria op inrichtingsniveau voor plannen voor stedelijk gebied: hierbij gaat het zowel om inrichting van nieuw stedelijk gebied als om herinrichting van bestaand stedelijk gebied. Omdat bij herinrichting de mogelijkheden beperkter zijn, kan het ambitieniveau bij de criteria lager liggen.
- Criteria op locatiekeuzeniveau voor plannen voor landelijk gebied
- Criteria op inrichtingsniveau voor plannen voor landelijk gebied

---

9 RELATIE MET MILIEUEFFECTRAPPORTAGE

De doelstelling en werkingssfeer van de milieueffectrapportage overlappen voor een deel met die van de watertoets. Toepassing van de watertoets naast de milieueffectrapportage heeft meerwaarde, maar het verdient wel aanbeveling om beide processen op elkaar af stemmen.

9.1 Milieueffectrapportage

<i>doel</i>	De hoofddoelstelling van de milieueffectrapportage (m.e.r.) is het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over activiteiten met mogelijke ernstige nadelige milieugevolgen.
<i>werkingssfeer</i>	De m.e.r. plichtige en m.e.r. beoordelingsplichtige activiteiten zijn vastgelegd in lijsten als bijlagen bij het Besluit m.e.r. Het gaat bijvoorbeeld om infrastructuur, woningbouw, bedrijventerreinen, ontgrondingen, afvalverwijdering en energie. Een deel van de activiteiten heeft een ruimtelijke component. Voor deze activiteiten wordt vaak 'het ruimtelijke plan dat als eerste in de mogelijke aanleg voorziet' als het cruciale en m.e.r. plichtige besluit genoemd. Als dit ruimtelijke plan waterhuishoudkundig relevant is, moet zowel een m.e.r. als een watertoets uitgevoerd worden. De werkingssferen van m.e.r. en watertoets overlappen elkaar dus deels. Naar schatting is bij de helft van alle milieueffectrapportages tevens sprake van een watertoets.
<i>reikwijdte</i>	De reikwijdte van de m.e.r. is integraal en breed wat betreft milieuaspecten. Water is één van de milieuaspecten.

9.2 Meerwaarde watertoets naast m.e.r.

<i>meerwaarde watertoets</i>	<p>Toepassing van de watertoets op een ruimtelijk plan waarvoor ook een m.e.r. wordt doorlopen heeft meerwaarde.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De waterbeheerder geeft in een watertoetsproces een bestuurlijke mening. Hij prioriteert, adviseert en kiest daarmee als bestuurslaag positie ten opzichte van het plan of besluit. Bij de m.e.r. speelt het bestuurlijke aspect geen rol. Een milieueffectrapport (MER) bevat een objectieve effectbeschrijving van verschillende alternatieven. De watertoets stelt de waterbeheerder in de gelegenheid om het bestuurlijke spel rond een ruimtelijk plan goed te kunnen spelen. De initiatiefnemer heeft door de watertoets vroegtijdig inzicht in de bestuurlijke belangen van de waterbeheerder en kan daardoor beter op die belangen inspelen. 2. De watertoets waarborgt een vroegtijdiger inbreng van water. De start van een m.e.r. is gekoppeld aan de start van een formele procedure, terwijl het uitgangspunt van de watertoets een vroegtijdiger start is. Dit is zowel voor de waterbeheerder als voor de initiatiefnemer een voordeel. 3. De watertoets waarborgt een intensievere interactie tussen initiatiefnemer en waterbeheerder, wat voor beide partijen gunstig is. Een m.e.r. procedure kan formeel los van het ruimtelijk spoor doorlopen worden, terwijl de watertoets verweven is in het ruimtelijk spoor. De interactie tussen initiatiefnemer en waterbeheerder is de kern van het watertoetsproces. 4. De watertoets stelt de waterbeheerder in de gelegenheid om sec vanuit het waterbelang geredeneerd ideeën naar voren te brengen. In het MER worden alle relevante milieuaspecten meegewogen. Het is dus mogelijk dat het voorkeursalternatief of het meest milieuvriendelijke alternatief uit het MER niet overeenkomt met het wateradvies. 5. De watertoets levert in de praktijk meer diepgaande informatie over water op dan het MER.
------------------------------	---

Voorbeeld De Nieuwe Bijlmer Watertoets heeft meerwaarde naast m.e.r.

De watertoets Bijlmer wordt toegepast in het kader van een Finaal Plan van Aanpak, waarbinnen de m.e.r. en een nieuw bestemmingsplan een plaats hebben. Het betreft een vrijwillige m.e.r. met water als hoofdaandachtspunt.

De initiatiefnemer zag in de beginfase de deskundige inbreng van de waterbeheerder als belangrijkste meerwaarde van de watertoets naast de m.e.r. De initiatiefnemer wilde met de m.e.r. en de watertoets tegemoet komen aan de milieugerelateerde bezwaren van bewoners. Later in het proces werd ook de goede verhouding met de waterbeheerder als een belangrijke meerwaarde gezien. Deze verbeterde samenwerking had een positieve, planoverstijgende uitstraling.

De waterbeheerder vond dat het meeliften van de watertoets met de m.e.r. procedure een grotere garantie op succes geeft. Omgekeerd formaliseerde de watertoets het onderdeel water in het m.e.r. traject. Watertoets en m.e.r. hebben inhoudelijk en procesmatig van elkaar geprofiteerd, dankzij de flexibiliteit van de watertoets. De meerwaarde van de watertoets ten opzichte van een m.e.r. procedure met uitgebreide aandacht voor water zit vooral in de eigen bestuurlijke verantwoordelijkheid van de waterbeheerder.

Bron: rapport 'Implementatie Watertoets Bijlmer'

9.3 Afstemming watertoets en m.e.r.

*afstemming met
watertoets*

Watertoets en m.e.r. zijn beide gerelateerd aan de zogenaamde moederprocedure ofwel het ruimtelijke plan. Dat betekent dat ze in principe los van elkaar toegepast kunnen worden. Het verdient echter aanbeveling om de m.e.r. en watertoets op elkaar af te stemmen en activiteiten te verweven. Dat is efficiënter en voorkomt onduidelijkheden en tegenstrijdigheden. Dubbel werk, bijvoorbeeld het verzamelen van informatie en het doen van onderzoek, kan worden voorkomen.

De keuze voor de vorm van afstemming ligt bij de betrokken partijen. Het is verstandig om van te voren over de afstemming na te denken en daarover afspraken te maken. Hieronder wordt eerst kort de m.e.r. procedure beschreven en vervolgens worden afstemmingsmogelijkheden aangegeven.

m.e.r. procedure

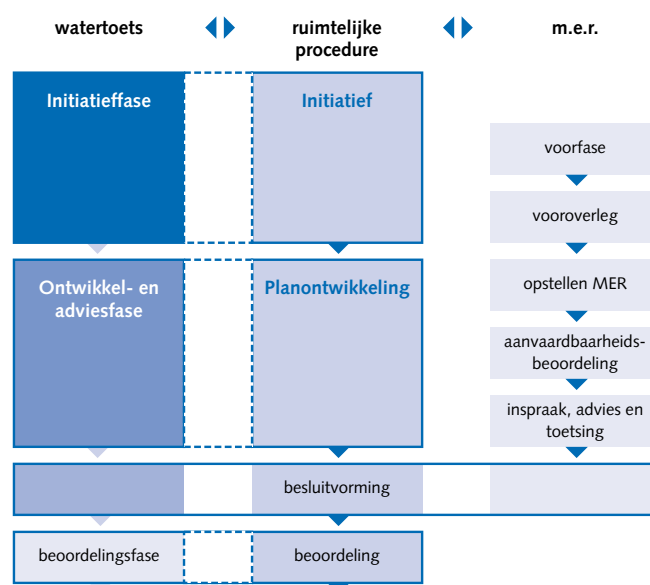
De m.e.r. procedure verloopt in het kort als volgt:

- Voorfase: initiatiefnemer meldt de activiteit aan bij het bevoegd gezag; bevoegd gezag, initiatiefnemer en eventueel de commissie m.e.r. hebben informeel vooroverleg; initiatiefnemer schrijft startnotitie en dient deze in bij het bevoegd gezag.
- Vooroverleg: inpraak t.b.v. richtlijnen; wettelijke adviseurs en commissie m.e.r. geven advies over de richtlijnen, mede gebaseerd op de startnotitie; bevoegd gezag en initiatiefnemer overleggen; bevoegd gezag geeft richtlijnen voor het milieueffectrapport (MER).
- Opstellen MER: initiatiefnemer stelt MER op met alternatieven en de milieugevolgen daarvan en dient het MER in bij het bevoegd gezag.
- Aanvaardbaarheidsbeoordeling: bevoegd gezag beoordeelt of het MER aanvaard wordt.
- Inspraak, advies en toetsing: wettelijke adviseurs adviseren, insprekers spreken in en de commissie m.e.r. geeft daarna een toetsingsadvies.
- Besluitvorming: bevoegd gezag weegt milieubelang af tegen andere belangen en neemt een gemotiveerd besluit; via beroepsprocedures in de moederprocedure kan bezwaar worden aangetekend.
- Evaluatie: nadat de activiteit is uitgevoerd voert het bevoegd gezag een evaluatieprogramma uit.

De m.e.r. is in tegenstelling tot de watertoets een zelfstandige procedure. In theorie staat het opstellen van het MER los van de ontwikkeling van het ruimtelijke plan, dat parallel met of ná het MER wordt opgesteld. In de praktijk beïnvloeden het MER en het ruimtelijk plan elkaar in de ontwikkeling wederzijds.

terminologie

Zoals uit de procedurebeschrijving blijkt, wijkt de terminologie van de m.e.r. af van de watertoets. De formele initiatiefnemer bij de m.e.r. kan zowel een particulier als een overheidsinstantie zijn. Het bevoegd gezag bij de m.e.r. is de overheidsinstantie die het besluit over de activiteit neemt. Bevoegd gezag en initiatiefnemer kunnen bij de m.e.r. dezelfde instantie zijn. Bij de watertoets is de formele initiatiefnemer altijd een overheidsinstantie. De initiatiefnemer in de watertoets is synoniem met zowel de initiatiefnemer als het bevoegd gezag in de m.e.r.

Figuur 9.1: samenhang fasen watertoets, ruimtelijke procedure en m.e.r.

afstemmingsmogelijkheden per m.e.r. fase:

Hieronder worden de afstemmingsmogelijkheden per fase in de m.e.r. aangegeven. Met 'initiatiefnemer' wordt hierbij de initiatiefnemer in de zin van de watertoets bedoeld.

- voorfase

- De initiatiefnemer informeert de waterbeheerder vóór de formele start van de m.e.r. procedure over het initiatief.
- De betrokken partijen hebben watertoets overleg voorafgaand aan het informele m.e.r. vooroverleg of combineren beide overleggen. Ze maken daarbij duidelijke afspraken over het procesverloop van ruimtelijke procedure, watertoets en m.e.r. in relatie tot elkaar.
- De initiatiefnemer en waterbeheerder leggen de afspraken over afstemming vast in een afsprakennotitie die in het kader van de watertoets wordt opgesteld.
- De initiatiefnemer vraagt vóór het opstellen van de startnotitie watersysteem informatie aan de waterbeheerder en de waterbeheerder informeert de initiatiefnemer vóór het opstellen van de startnotitie.

- vooroverleg

- De initiatiefnemer zorgt ervoor dat de startnotitie wateraspecten bevat.
- De waterbeheerder maakt gebruik van zijn inspraakmogelijkheid om aan te geven of zijn ideeën goed in de startnotitie zijn verwerkt en om zijn wensen voor de inhoud van het MER naar voren te brengen.
- De commissie m.e.r. controleert of er contact is geweest met de waterbeheerder.
- De commissie m.e.r. nodigt de waterbeheerder uit om aanwezig te zijn bij het locatiebezoek.
- De commissie m.e.r. gebruikt de ideeën van de waterbeheerder die in de inspraak

- opstellen MER

- naar voren gekomen zijn voor het richtlijnenadvies. De commissie krijgt alle inspraakreacties van het bevoegd gezag.
- De betrokken partijen stemmen de m.e.r. richtlijnen af met de wateraandachtspunten voor de watertoets, of de concrete watertoets criteria als deze al beschikbaar zijn.
  - De betrokken partijen spreken in een startbijeenkomst voorafgaand aan het opstellen van het MER de basisgegevens, modellen en analysemethoden door. In de ontwikkel- en adviesfase van de watertoets en de MER fase worden zoveel mogelijk dezelfde gegevens en methoden gebruikt.
  - De initiatiefnemer bewaakt deze eenduidigheid, want hij stelt het MER op, of geeft een adviesbureau daarvoor opdracht, en werkt met de waterbeheerders aan de inbreng van water in het ruimtelijke plan of besluit.
  - De initiatiefnemer kan bij verdergaande verweving de waterbeheerders betrekken bij onderzoek en analyses voor het MER.
  - De initiatiefnemer kan de inbreng vanuit water benutten bij het uitwerken van één van de alternatieven of bij de onderlinge vergelijking van de alternatieven.
  - De waterbeheerder geeft bij voorkeur vóór afronding van het MER het wateradvies op het ruimtelijke plan of besluit, zodat het wateradvies meegenomen kan worden in het MER.
  - Indien het een plan betreft met een voorontwerp in de procedure (bijvoorbeeld een bestemmingsplan), geeft de waterbeheerder vóór afronding van het MER een conceptversie van het wateradvies. Het formele wateradvies wordt in dergelijke gevallen namelijk gegeven op basis van het voorontwerp plan. Het voorontwerp plan wordt gelijktijdig met het MER openbaar gemaakt en gelijktijdig voor inspraak ter inzage gelegd. Het formele wateradvies komt dus te laat om nog invloed uit te oefenen op het MER voordat het de inspraak in gaat. Vandaar dat een informele conceptversie van het wateradvies in een eerder stadium wenselijk is.
  - De waterbeheerder stuurt het wateradvies in afschrift naar de commissie m.e.r.
  - De waterbeheerder kan gebruik maken van zijn inspraakmogelijkheid op het MER om aan te geven of het wateradvies goed in het MER is verwerkt.
  - De commissie m.e.r. neemt het wateradvies mee in haar toetsingsadvies.
  - De initiatiefnemer kan de motiveringen ten aanzien van het milieubelang op basis van het MER en het waterbelang op basis van de watertoets (waterparagraaf) bundelen in één onderdeel van het ruimtelijke plan of besluit.

- inspraak, advies en toetsing

- besluitvorming

Voorbeeld De Nieuwe Bijlmer Watertoets via m.e.r.-spoor

De afstemming tussen watertoets en m.e.r. in de Bijlmer heeft in het proces langzaam vorm gekregen. Door de late start van de watertoets waren vooraf geen afspraken gemaakt over afstemming. Daardoor deden zich in het begin van het proces problemen voor. Alle partijen vonden afstemming wel belangrijk. Niemand zat te wachten op twee afwijkende rapporten.

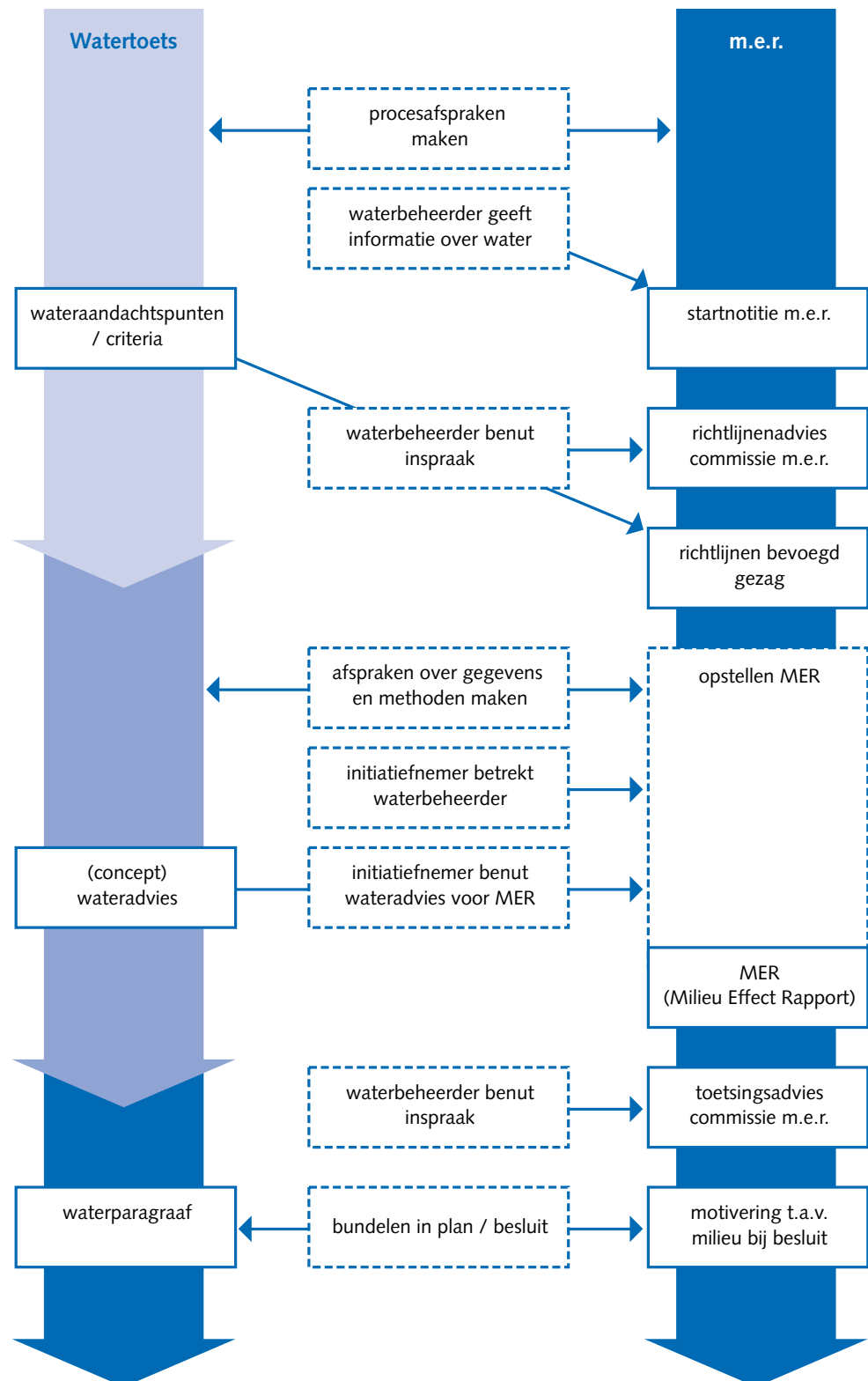
Uiteindelijk is afgesproken dat het wateradvies doorwerkt in het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (MMA) van het MER. Het MER werkt vervolgens door in het nieuwe bestemmingsplan. Deze constructie vereist dat het wateradvies vroegtijdig in het totale proces moet worden uitgebracht en dat er intensieve interactie in de planvorming is.

Volgens de betrokken partijen is deze opzet geslaagd. Het wateradvies werkte nagenoeg geheel door in het MMA. Voor de waterbeheerder is de goede doorwerking reden om geen gebruik te maken van haar inspraakmogelijkheden op het MER. Het MMA is vervolgens in zijn geheel overgenomen in het bestemmingsplan onder voorwaarde van de realiseerbaarheid m.b.t. de voorstellen voor het water. Omdat de waterbeheerder tevreden is met de doorwerking in het bestemmingsplan is haar reactie in het artikel 10 Bro overleg over het bestemmingsplan beperkt.

Bron: rapport 'Implementatie Watertoets Bijlmer'

Figuur 9.2: afstemmingsmogelijkheden watertoets en m.e.r.

10 COMPENSEREN

voorkomen beter Voorkomen van negatieve effecten op het watersysteem staat bij de watertoets voorop. Pas indien voorkomen niet mogelijk is en realisatie van het plan of besluit maatschappelijk noodzakelijk, komt compensatie aan de orde. De noodzaak hiervan staat buiten kijf. Compensatie en de financiering hiervan vormen dan ook een onlosmakelijk onderdeel van de besluitvorming over het plan of besluit.

niets nieuws Compensatie ten behoeve van het waterbeheer is niet iets nieuws dat met de watertoets geïntroduceerd is. Compensatie wordt bijvoorbeeld toegepast bij de uitvoering van de Wet op de waterkering, de Wet beheer rijkswateren en de Beleidslijn Ruimte voor de Rivier. Met de watertoets is compensatie voor de volle breedte van het waterbeheer in beeld gekomen.

10.1 Definities

mitigatie Mitigatie betreft het voorkomen of reduceren van de negatieve effecten van een besluit of feitelijk handelen door het treffen van inrichtingsmaatregelen.

compensatie Compensatie is het creëren van nieuwe waarden die gelijk zijn aan de waarden die verloren zullen of dreigen te gaan. Indien die waarden onvervangbaar zijn, heeft de compensatie betrekking op het creëren van zo gelijk mogelijke waarden.

mitigatie betreft inrichtingsmaatregelen Mitigatie heeft dus betrekking op het geheel of gedeeltelijk voorkomen van negatieve effecten van een ingreep op het watersysteem door inrichtingsmaatregelen. Hiermee verdwijnt een helder onderscheid tussen voorkomen en mitigeren. In het vervolg zal dan ook slechts onderscheid gemaakt worden tussen voorkomen van negatieve effecten en compensatie.

10.2 Compenseren in het proces van de watertoets

planontwikkeling Veelal zal tijdens de planontwikkeling, voorafgaand aan het wateradvies, naar voren komen dat compenseren nodig is. De compensatiemaatregelen kunnen dan in het planvormingsproces meegenomen worden. De waterbeheerders kunnen een belangrijke rol vervullen in het signaleren van de noodzaak tot compensatie en het aanreiken van oplossingen. Aan de hand van de gemaakte afspraken over wateraspecten en de daaraan verbonden criteria wordt bepaald of en de mate waarin compensatie nodig is.

wateradvies en -paragraaf De waterbeheerder kan ook in het stadium van het wateradvies signaleren dat compensatie nodig is. Dit is bijvoorbeeld het geval indien het plan bij nader inzien niet aan de criteria voldoet en de waterbeheerder geen andere mogelijkheid dan compensatie ziet om dit op te lossen. Het kan ook voorkomen dat de noodzaak tot compensatie al eerder is gesignaleerd, maar volgens de waterbeheerder onvoldoende is geregeld in het ruimtelijke plan. Tenslotte wordt in de waterparagraaf ingegaan op de noodzaak voor compensatie, de compenserende maatregelen en afspraken over financiering en uitvoering.

10.3 Juridische basis voor compenseren

algemene wettelijke plichten Inventarisatie van de nadelen van een ruimtelijke plan voor de waterhuishouding vloeit deels voort uit de algemene wettelijke plichten, neergelegd in de Algemene wet bestuursrecht (Awb), tot een zorgvuldige feitenonderzoek, een zorgvuldige belangenafweging en een zorgvuldige motivering. Bij de voorbereiding van een ruimtelijk besluit vergaart het bestuursorgaan de nodige kennis omtrent de relevante feiten en de af te wegen belangen (art. 3:2 Awb). De rechtstreeks bij een ruimtelijk besluit betrokken belangen moeten door het bestuursorgaan worden afgewogen, voor zover niet uit een wettelijk voorschrift of uit de aard van de uit te oefenen bevoegdheid een beperking voortvloeit (art. 3:4 lid 1 Awb). De voor één of meer belanghebbenden nadelige gevolgen van een ruimtelijk besluit mogen niet onevenredig zijn in verhouding tot de met het besluit te dienen doelen (art. 3:4 lid 2 Awb). Volgens artikel 3:46 Awb dient een

<hr style="border: 2px solid gray; margin-bottom: 10px;"/> <p><i>voorschrijven compensatie</i></p>	<p>besluit, dus ook een ruimtelijk besluit, op een deugdelijke motivering te berusten.</p> <p>De hiervoor genoemde verplichting tot belangafweging betekent niet dat het belang van de waterhuishouding in een concreet geval er steeds goed van af komt. Ook na een zorgvuldige, integrale belangenafweging kan het bevoegd gezag bijvoorbeeld concluderen dat er in een concreet geval meer woningen én minder water gerealiseerd zullen worden. In hoeverre kan in zo'n geval compensatie worden voorgeschreven?</p> <p>Er zijn verschillende mogelijkheden om compensatie voor te schrijven. In volgorde van voorkeur kan gedacht worden aan het volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> - compensatieplicht in streekplan en/of gemeentelijk waterplan; - Intentieovereenkomst in een specifiek watertoetsproces; - compensatieplicht in waterbeheersplan in combinatie met keur; - compensatieplicht in waterbeheersplan in combinatie met mogelijkheden van bezwaar en beroep.
<p><i>compensatieplicht in streekplan en waterplan</i></p>	<p>Ten eerste kan compensatie beleidsmatige verankerd worden in een streekplan en/of een gemeentelijk waterplan. Het streekplan is het toetsingskader bij de beoordeling van bestemmingsplannen. Gemeenten kunnen de beleidsmatige compensatieplicht daarom niet negeren. De compensatieplicht kan ook in gemeentelijke waterplannen worden vastgelegd. Dit zijn echter buitenwettelijke en facultatieve plannen, die de status hebben van een bestuursovereenkomst tussen gemeente en waterbeheerder(s).</p>
<p><i>intentieovereenkomst</i></p>	<p>Een tweede mogelijkheid om een basis voor compensatie te verkrijgen is het opstellen en ondertekenen van een intentieovereenkomst in de initiatieffase van het watertoetsproces. In de intentieovereenkomst kan onder meer de hiervoor genoemde voorkeursvolgorde met betrekking tot voorkomen en compenseren worden vastgelegd en het streven naar een separate bestuursovereenkomst indien compensatie buiten het plangebied noodzakelijk is. De intentieovereenkomst kan onderdeel uitmaken van de afsprakennotitie.</p>
<p><i>waterbeheersplan en keur</i></p>	<p>Ten derde kan ontheffing van de keur afhankelijk gesteld worden van het al dan niet compenseren. Dit is alleen mogelijk als de waterbeheerder de compensatieplicht deugdelijk heeft verankerd in deugdelijk bekend gemaakt beleid, zoals een waterbeheersplan of een afzonderlijk beleidsdocument. Een juridisch aandachtspunt is dat er alleen aanleiding is om een keurontheffing te weigeren als er overwegende waterstaatkundige bezwaren zijn. Ruimte verliezen voor water, in strijd met geldend waterschapsbeleid, kan op zich voldoende waterstaatkundig bezwaar opleveren.</p>
<p><i>bezwaar en beroep</i></p>	<p>Tot slot kunnen waterbeheerders gebruik maken van mogelijkheden van inspraak, bedenkingen en beroep. De waterbeheerders staan echter pas sterk wanneer zij compensatie goed in hun eigen beleid hebben vastgelegd. Bovendien moet daarbij sprake zijn van zorgvuldig bekend gemaakt beleid, bijvoorbeeld een waterbeheersplan.</p>

10.4 Voorbeelden van compensatieconstructies

<p><i>voorbeelden</i></p>	<p>Hieronder worden enkele voorbeelden van compensatieconstructies gegeven uit de huidige praktijk. Het betreft een grote waterberging voor meerdere, deels in de toekomst te realiseren, kleine plannen en twee voorbeelden rond waterfonds en waterboekhouding. Een totaaloverzicht van constructies om compensatie te regelen is nog niet te geven omdat in de praktijk nog naar oplossingen hiervoor gezocht wordt.</p>
---------------------------	---

10.5 Aandachtspunten compensatie

<p><i>aandachtspunten</i></p>	<p>Bij het regelen van compensatie zijn een aantal aandachtspunten te benoemen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - locatie - tijdige besluitvorming - vastgelegde regeling - financiering
-------------------------------	---

Voorbeeld Gemeente Giessenlanden Compensatie vooraf voor kleine plannen

De gemeente Giessenlanden wil binnen bestaand stedelijk gebied een aantal bouwprojecten realiseren. Binnen het stedelijk gebied is echter geen ruimte om voldoende open water te creëren.

Als compensatie voor de verschillende bouwprojecten wordt waterberging van circa 5500 m² in combinatie met groen als een natuurlijke begrenzing van de bestaande bebouwing voorgestaan. De compensatie voor waterberging en de bouwprojecten liggen in hetzelfde peilgebied. De waterplas is zodanig ruim gedimensioneerd dat deze ook voor toekomstige bouwplannen binnen de gemeente een functie heeft. De gemeente Giessenlanden houdt in een waterboekhouding bij welk deel van de waterberging 'verbruikt' is door bouwprojecten. Indien door derden bij functiewijziging geen watercompensatie kan worden gerealiseerd, dan dient aan de gemeente een vergoeding te worden betaald gerelateerd aan door de gemeente daarvoor te realiseren m² watercompensatie. De gemeente stort dat bedrag in een fonds van waaruit die compensatie wordt bekostigd.

De waterberging is reeds in het ontwerp streekplan opgenomen. Het bestemmingsplan zal hiertoe aangepast worden, maar biedt nu ook reeds mogelijkheden.

Contactpersonen:

*Gemeente Giessenlanden, Goof Verspuij, e-mail: g.verspuij@giessenlanden.nl
Hoogheemraadschap Alblasserwaard en Vijfheerenlanden, Pieter Bode, e-mail:
pbode@hhsav.nl
Provincie Zuid-Holland, afdeling water, Ditte Valk, e-mail: valkd@pzh.nl*

Voorbeeld Gemeente Hellevoetsluis en Waterschap De Brielse Dijkkring Waterfonds

Binnen het beheersgebied van waterschap De Brielse Dijkkring is men begonnen met de gedachtevorming over een waterfonds om watercompensatie buiten het plangebied te kunnen financieren. Binnen het waterschap liggen een aantal oude kernen, zoals Hellevoetsluis, waarbinnen het realiseren van open water bij herstructureringsprojecten in de stad uiterst moeilijk is, zowel technisch (er is geen ander open water om het op aan te sluiten) als financieel (de grondprijs is hoog).

De gedachte van het waterfonds is, dat initiatiefnemers van herstructureringsprojecten waarbinnen geen watercompensatie plaats kan vinden, financiën beschikbaar stelt. Het waterschap en de gemeente realiseren vervolgens met geld uit dat fonds het open water buiten het herstructureringsgebied. Dat open water dient wel in hetzelfde peilgebied te worden gerealiseerd als waarin de herstructurering plaatsvindt. Bij de gedachtevorming over het waterfonds wordt nog gezocht naar de juridische status van het fonds en de afdwingbaarheid van het uiteindelijk realiseren van de maatregelen. De volgende stap is het uitbreiden van dit idee naar andere gemeenten in het beheergebied van het waterschap.

De vraag welke momenteel bij het waterschap voorligt is hoeveel het graven van open water gaat kosten. Dit hangt samen met een aantal factoren, waaronder de waarde van de grond. Het waterschap denkt na over een eventuele standaard berekening opdat er in de toekomst geen ongelijkheid zal ontstaan.

Contactpersonen:

*Gemeente Hellevoetsluis, dhr Konijnendijk, tel. 0181-330911
Waterschap de Brielse Dijkkring, dhr Jeroen Willemsen, 0181-476660*

Voorbeeld Hoogheemraadschap van Rijnland/Gemeente Haarlem Waterfonds en waterboekhouding

De gemeente Haarlem zal het per plangebied gerealiseerde open water in een gemeentelijke waterboekhouding gaan bijhouden. Is in het plangebied meer open water gerealiseerd dat op grond van de toename aan verharding noodzakelijk was, dan wordt het extra open water als positief saldo weggeboekt. Is minder dan noodzakelijk gerealiseerd, wordt dit als negatief saldo weggeboekt. Streven is om de uit deze waterboekhouding resulterende balans positief te houden. Immers, zo voldoet Haarlem aan de in het door de gemeente en het hoogheemraadschap van Rijnland opgestelde Waterplan, waarin het de ambitie is om het water zoveel mogelijk vast te houden, te bergen en dan pas af te voeren. Bij nieuwbouw en stedelijke vernieuwing komen de waterhuishoudkundige maatregelen ter compensatie van de toename van verharding (verstedelijking) in principe voor rekening van de (project)ontwikkelaar van het betreffende plangebied. Doet de (project)ontwikkelaar meer, dan richt hij zijn maatregelen behalve op verstedelijking dus ook op klimaatsverandering. Daarbij geldt de waterbeheerder (Rijnland) als belangrijke potentiële partner voor de planvorming, uitvoering en financiering van deze extra inspanning. Doet de projectontwikkelaar minder dan noodzakelijk op grond van de compensatie van de extra verharding, kan hij zijn waterhuishoudkundige plichten afkopen, waarbij de afkoopsom in het gemeentelijke waterfonds gestort wordt.

Door de gemeente wordt een gemeentelijk waterfonds in het leven geroepen om het op orde brengen van het Haarlemse watersysteem te financieren. Het fonds kan onder meer gevoed worden met afkoopsommen van projectontwikkelaars die de voor hun plangebied vereiste waterhuishoudkundige maatregelen (ter compensatie van de toename van verharding) niet ter plaatse kunnen realiseren. De middelen uit dit Waterfonds kunnen Haarlem-breed worden ingezet voor de realisatie van het gemeentelijk waternetwerk.

Contactpersonen:

Hoogheemraadschap Rijnland, Jo Caris, e-mail: jo.caris@rijnland.net

Gemeente Haarlem, E. Föllmi, e-mail: efollmi@haarlem.nl

locatie

Voor de locatiekeuze van compenserende maatregelen bestaat een voorkeursvolgorde. Naar afnemende voorkeur is dit:

1. Compensatie binnen het plangebied.
2. Compensatie buiten het plangebied, binnen de waterhuishoudkundige eenheid.
3. Compensatie buiten het plangebied, buiten de waterhuishoudkundige eenheid

Locatiekeuzen binnen het plangebied staan hierbij bovenaan omdat de zekerheid ten aanzien van realisatie hierbij het grootst is.

besluitvorming

Zoals hierboven al is aangegeven dient besluitvorming over compensatie en de regeling van de financiering hiervan gelijktijdig met, of voorafgaand aan de besluitvorming over het ruimtelijk plan of besluit plaats te vinden.

regeling in het plan of besluit

Bij de vaststelling van het bestemmingsplan dient gegarandeerd te zijn dat compensatie plaatsvindt, in verband met de vereiste uitvoerbaarheid van een bestemmingsplan. Een ontwikkeling toestaan waarvoor de compensatie niet goed geregeld is, kan in strijd zijn met een goede ruimtelijke ordening en/of met rijks- of provinciaal beleid. Dit kan voor de provincie een reden zijn om een bestemmingsplan niet goed te keuren. De initiatiefnemer geeft in de waterparagraaf aan hoe compensatie geregeld is en verwijst daarbij indien nodig naar afspraken die buiten het bestemmingsplan zijn vastgelegd, bijvoorbeeld in overeenkomsten.

*regeling bij compensatie
binnen plangebied*

Bij compensatie binnen het plangebied kan de compensatiegrond bestemd worden op de plankaart met daaraan gekoppelde voorschriften. Omdat met vastlegging in een bestemmingsplan de realisatie echter nog niet gewaarborgd is, zal de realisatie in een aanvullende overeenkomst vastgelegd moeten worden.

*regeling bij compensatie
buiten plangebied*

Bij compensatie buiten het plangebied kan de compensatiegrond op een kaart als bijlage bij het bestemmingsplan worden weergegeven. Gelijktijdig zal het bestemmingsplan waarin de compensatiegrond gelegen is, gewijzigd moeten worden. Een minder vergaande garantie is een bestuursovereenkomst waarin afspraken gemaakt worden die leiden tot bestemmingsplanwijziging van het voor compensatie relevante gebied. Voor de realisatie van compensatie is tevens een overeenkomst nodig.

financiering

De initiatiefnemer van het ruimtelijk plan is verantwoordelijk voor het adequaat regelen van financiering van compensatie vóórdat het ruimtelijk plan wordt vastgesteld. Dit wil echter niet zeggen dat de initiatiefnemer betaalt. Bij de invulling van maatregelen kunnen mogelijk meer partijen aanhaken om door slimme functiecombinaties zaken voor elkaar te krijgen.

Voorbeeld Waterfront Harderwijk

Met het Waterfront Harderwijk zoekt de gemeente Harderwijk naar oplossingen voor een aantal ruimtelijke, economische en milieukundige problemen die zijn ontstaan als gevolg van toenemende ruimtelijke druk. De ruimte is beperkt omdat Harderwijk is 'ingesloten' tussen de ecologisch waardevolle gebieden 'de Veluwe' en 'de Veluwerandmeren'.

De planvorming loopt sinds 1996. Een aantal oplossingen worden gezocht in de Veluwerandmeren. Het betreft de uitbreiding van een industrieterrein voor watergebonden bedrijvigheid, de aanleg van een overloopparkerterrein (alleen inzetbaar op zeer drukke dagen) en de uitbreiding van de woonfunctie in de richting van het water. In 1998 zijn bestuurlijke afspraken gemaakt ten aanzien van het grootste deel van deze buitendijkse ontwikkelingen. Een van de randvoorwaarden was de volledige compensatie van het verlies aan natte natuur. Als gevolg van WB21 is de bestuurlijke afspraak aangevuld met de volledige compensatie van het verlies aan waterbergend vermogen in de Veluwerandmeren.

Begin 2002 zijn tussen Rijkswaterstaat en de gemeente Harderwijk principe afspraken gemaakt over de vorm waarin compensatie plaats kan vinden. Naar aanleiding van deze afspraak heeft een adviesbureau voor de gemeente Harderwijk, in overleg met Rijkswaterstaat en later ook Waterschap Veluwe, de mogelijkheden voor de compensatie van het verlies aan waterbergend vermogen geïnventariseerd. Deze mogelijkheden worden momenteel in het proces van de watertoets voor de verschillende benodigde ruimtelijke plannen bekeken op bestuurlijke, maatschappelijke en financiële haalbaarheid. Het vastleggen van de compensatie in bestemmingsplannen is wel een vereiste, maar echter nog geen garantie voor het daadwerkelijk, binnen een gezamenlijk bepaalde termijn, realiseren van deze compensatie. Gezocht wordt naar mogelijkheden voor deze garantie. Momenteel wordt gedacht aan een bestuurlijke overeenkomst.

Contactpersonen:

Rijkswaterstaat directie IJsselmeergebied, C.H. Oostinga,

e-mail: c.h.oostinga@rdj.rws.minvenw.nl

Gemeente Harderwijk, ing. C.T. de Jager,

e-mail: c.dejager@harderwijk.nl

Provincie Gelderland: ing. H.F.J. Kempen,

e-mail: h.kempen@prv.gelderland.nl

10.6 Aandachtspunten overeenkomsten voor realisatie

Naast het publiekrechtelijk bestemmingsplan zijn veelal privaatrechtelijke overeenkomsten nodig om zeker te stellen dat de compensatie ook daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

In een privaatrechtelijke overeenkomst omtrent realisatie compensatie zou het volgende kunnen worden opgenomen:

- De grondslag voor de compensatie.
- Een omschrijving van de compensatiemaatregelen.
- De bij de compensatie betrokken partijen.
- Termijn waarbinnen de compensatie moet zijn uitgevoerd
- Wie er compenseert.
- De publiekrechtelijke besluiten die eventueel nog nodig zijn voor het kunnen uitvoeren van de compensatie en hoe de overeenkomst hierop is afgestemd.
- De wijze waarop de kosten van de compensatie zijn verdeeld.
- Wat er gebeurt als er niet goed of niet tijdig wordt gecompenseerd.
- Wat er gebeurt als er geschillen over de overeenkomst ontstaan.
- Boeteclausules

Deze lijst is facultatief. Kenmerkend voor een privaatrechtelijke overeenkomst is dat de betrokkenen in principe vrij zijn om over bepaalde onderwerpen wel of niet afspraken te maken.

11 FINANCIËLE ASPECTEN

verantwoordelijkheid regelen financiering

De initiatiefnemer is verantwoordelijk voor het regelen van financiering voor maatregelen in het kader van de watertoets. Dat geldt ook voor compenserende maatregelen. De financiering behoort geregeld te zijn voordat het ruimtelijke plan of besluit wordt vastgesteld.

aansprakelijkheid

Deze verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer wil niet zeggen dat de initiatiefnemer betaalt voor de maatregelen. Verantwoordelijkheid is niet hetzelfde als aansprakelijkheid. Verantwoordelijkheid is een beleidsmatige term en aansprakelijkheid een juridische. Aansprakelijkheid heeft betrekking op schade en wordt uiteindelijk door de rechter bepaald.

verantwoordelijkheid schade achteraf

Bij het bepalen van de verantwoordelijkheid voor schade als gevolg van het plan of besluit voor de waterhuishouding is het wateradvies van belang. De waterbeheerder is verantwoordelijk voor nadelige effecten die niet in het wateradvies zijn verwoord, tenzij deze effecten redelijkerwijs niet voorzienbaar waren. Voor zover de initiatiefnemer afwijkt van het wateradvies is de initiatiefnemer verantwoordelijk voor nadelige gevolgen.

afspraken maken en vastleggen

De initiatiefnemer maakt met de waterbeheerder en andere betrokken partijen afspraken over wie wat betaalt. De afspraken over financiering worden vastgelegd in de waterparagraaf of in de financiële paragraaf van het ruimtelijke plan.

NBW

De financiering van maatregelen in het kader van het 'Waterbeleid voor de 21e eeuw' is geregeld in het Nationaal Bestuursakkoord Water. Voor de watertoets is vooral artikel 10 over het kostenveroorzakingsbeginsel van belang. Dit artikel betreft de kosten voor regionale waterberging.

Kostenveroorzakingsbeginsel Artikel 10 Nationaal Bestuursakkoord Water

- Waterschap en gemeente dragen zorg voor de uitvoering van de regionale en stedelijke wateropgave. Hierbij wordt uitgegaan van het kostenveroorzakingsbeginsel. Dit houdt in dat bij nieuwe ontwikkelingen de kosten met betrekking tot regulier waterbergend vermogen van het gebied voor rekening komen van de planexploitatie, tenzij het waterbergende vermogen in de uitgangssituatie niet op orde was. Deze laatstgenoemde kosten zijn voor rekening van de betreffende waterbeheerder(s).
- Indien geen sprake is van een wijziging van het bestemmingsplan is een tekort aan regulier waterbergend vermogen voor rekening van het waterschap.
- Indien bij herstructureringsplannen het oppervlak aan verharding niet toeneemt, en het waterschap in het verleden tegen de mate van verharding geen bezwaar heeft gemaakt, zijn de kosten in principe voor het waterschap.

kosten wateradvies

Het wateradvies wordt opgesteld op kosten van de waterbeheerder. Onderzoek ten behoeve van het wateradvies zal door de initiatiefnemer betaald moeten worden.

LITERATUUR

- Bernhardi, L. en M. Firet (2003). **Watertoets en drinkwaterbelangen**. In: H2o nr. 9-2003 p. 15-17.
- Cohen, M., A. Fermin, en H. Hufen (2003). **Implementatie Watertoets Bijlmer**. Eindrapportage. QA+ in opdracht van de projectgroep watertoets. Den Haag.
- Dotting, F.P. et al (2003). **Watertoets en het bestemmingsplan**. Supplement 2003-1. Leergang Op dezelfde leest. Den Haag: NIROV sectie ruimtelijk beleid en recht.
- Jong, P. (2003). **De watertoets: een juridisch verankerd beleidsinstrument**. Nog te publiceren.
- Kamphuis, H., R. Kuiper en Y. van der Laan (1996). **Ruimtelijke ordening op waterbasis**. Acht bouwstenen voor beleidsinnovatie van het studieprogramma ruimte water milieu. Den Haag: Ministerie van VROM/RPD.
- Kempenaar, C. (2003). **Aanpak van de watertoets in het kader van de Spoedwet wegverbreding**. Dienst Weg- en Waterbouwkunde: Delft.
- Kessel, H.J.B.A. van, R. Kieft, C.M.G. Verhagen en K.A. Klein Koerkamp. **Afstemming watertoets en milieueffectrapportage**. Novio Consult in opdracht van de projectgroep watertoets. Den Haag.
- Ministerie van Verkeer en Waterstaat (2000). **Anders omgaan met water**. Waterbeleid in de 21^e eeuw. Kabinetsstandpunt. Den Haag.
- Ministerie van VROM (2000). **De waterparagraaf. Handreiking water in bestemmingsplannen**. Den Haag.
- Nationaal Bestuursakkoord Water** tussen Rijk, IPO, Unie van Waterschappen en VNG (2003)
- Projectgroep watertoets (2001). **Bestuurlijke notitie Watertoets**. Waarborg voor water in ruimtelijke plannen en besluiten. Den Haag.
- Over de betrokkenheid van waterleidingbedrijven bij de watertoets en de verantwoordelijkheden voor de grondwaterkwaliteit.
- Beschrijving en analyse van de toepassing van de watertoets en de afstemming met de m.e.r. binnen de vernieuwingsoperatie Bijlmermeer. Dit was één van de drie implementatieprojecten voor de watertoets.
- Met checklisten voor verschillende wateraspecten, modelvoorschriften en relevante jurisprudentie.
- Beschouwing over de status van de watertoets. De kracht van de watertoets zit in de combinatie van beleid en recht: brede beleidsmatige richtlijnen en een smalle juridische verankering vullen elkaar aan.
- Acht waterbouwstenen voor de strategische beleidsvoorbereiding worden uitgewerkt in woord en beeld. Voorbeelden zijn 'water als bron voor nieuwe combinatie', 'water als basis voor ruimtelijke keuzes' en 'houdt wat schoon is schoon'.
- Advies over het doorlopen van de watertoets bij projecten die vallen onder de Spoedwet.
- Verkenning van mogelijkheden voor de inhoudelijke en procedurele afstemming tussen watertoets en m.e.r.
- Het nieuwe waterbeleid zoals voorgesteld in het advies van de Commissie Waterbeheer 21^e eeuw is in grote lijnen in dit kabinetsstandpunt overgenomen.
- Een checklist en aandachtspunten voor water in bestemmingsplannen. Voor verschillende wateraspecten wordt beschreven hoe ze een plek kunnen krijgen in bestemmingsplannen.
- In het NBW, getekend op 2 juli 2003, leggen de partijen vast hoe zij de gezamenlijke wateropgave voor Nederland in de 21e eeuw willen aanpakken. De watertoets is daarvoor één van de instrumenten.
- De bestuurlijke notitie geldt nog steeds als uitgangspunt voor toepassing van de watertoets. De handreiking watertoets is een verdere uitwerking en verduidelijking.

Projectgroep watertoets (2001). **Handreiking Watertoets**. Waarborg voor water in ruimtelijke plannen en besluiten. Den Haag.

De vorige versie van de handreiking watertoets.

Projectgroep watertoets (2003). **De watertoets leeft!** Evaluatie en bekendheid met en toepassing van de watertoets. Lelystad: RIZA.

Uit de uitgevoerde evaluatie blijkt dat de bekendheid met de watertoets groot is en dat nut en noodzaak worden onderkend. Ook worden onduidelijkheden en mogelijkheden voor verbetering geconstateerd.

Projectgroep watertoets (2003). **Vraag en antwoordboek watertoets**. Antwoorden op vragen aan de helpdesk watertoets in 2002.

Overzicht van allerlei soorten vragen die door gebruikers van de watertoets aan de helpdesk watertoets zijn gesteld.

Staatsblad 294 (2003). Besluit van 3 juli 2003 tot wijziging van het Besluit op de ruimtelijke ordening 1985 in verband met gevolgen van ruimtelijke plannen voor de waterhuishouding (watertoets). Den Haag: Sdu.

Verankering van de watertoets in het Bro.

Startovereenkomst Waterbeleid 21^e eeuw tussen Rijk, IPO, Unie van Waterschappen en VNG (2001)

Bestuurlijke overeenkomst, getekend op 14 februari 2001, waarin de partijen zich committeren aan toepassen van de watertoets. Met het verschijnen van het Nationaal Bestuursakkoord Water is de werking van de Startovereenkomst beëindigd.

Tielrooij, F. (2000). **Waterbeleid voor de 21e eeuw**; geeft water de ruimte en aandacht die het verdient. Den Haag: Commissie Waterbeheer 21e eeuw.

In dit invloedrijke advies wordt een nieuwe aanpak voor het waterbeleid voorgesteld. Eén van de aanbevelingen is het instellen van de watertoets.

Tracé/m.e.r. centrum (2003). **Praktijkbrochure Tracé/m.e.r. en watertoets**. Arcadis in opdracht Dienst Weg- en Waterbouwkunde. Delft. Nog te publiceren.

Voorbeelden van de toepassing van de watertoets bij Tracéwet procedures en aanbevelingen voor zaken die projectleiders juist wel en niet zouden moeten doen.

Werkgroep Instrumentarium WB21 (2003). **Juridisch instrumentarium WB21**.

Het rapport geeft inzicht in de meest efficiënte inzet van het bestaande instrumentarium voor de realisering van de maatregelen die voortvloeien uit het nieuwe waterbeleid. Het gaat om maatregelen met en zonder ruimtelijke component.

www.nederlandleeftmetwater.nl

Publiekcampagne 'Nederland leeft met water': veel gestelde vragen en achtergronden van het nieuwe waterbeleid.

www.watertoets.net

Actuele informatie over de watertoets, vragen en antwoorden van de helpdesk watertoets, projecten en publicaties.

www.hzolland.nl

Website van de BNA over 'architectuur met natte voeten'. Digitale expositie met vele voorbeeldprojecten.

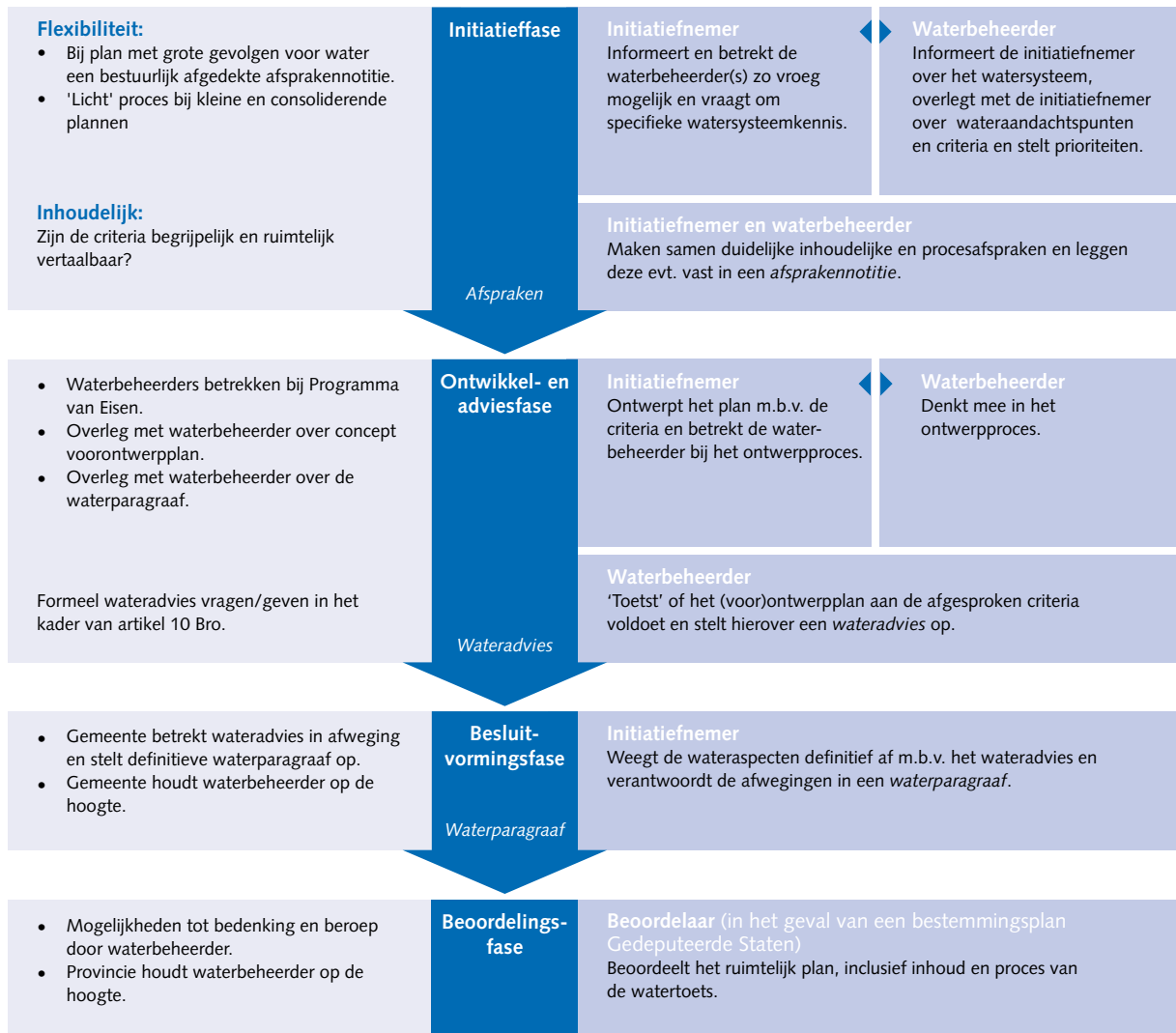

Deel 2 - Procedures

De Watertoets stapsgewijs

Specifiek voor het bestemmingsplan

Het watertoetsproces in het algemeen

INHOUD

1 Niet-wettelijke gemeentelijke planvormen	3
1.1 Achtergronden	3
1.2 Rollen in de watertoets	4
1.3 Beschrijving van de watertoets per fase	4
1.3.1 Initiatiefase	4
1.3.2 Ontwikkel- en adviesfase	7
1.3.3 Besluitvormingsfase	7
1.3.4 Beoordelingsfase	8
2 Structuurplannen	9
2.1 Achtergronden	9
2.2 Rollen in de watertoets	10
2.3 Beschrijving van de watertoets per fase	10
2.3.1 Initiatiefase	10
2.3.2 Ontwikkel- en adviesfase	12
2.3.3 Besluitvormingsfase	14
2.3.4 Beoordelingsfase	14
3 Bestemmingsplannen	15
3.1 Achtergronden	15
3.2 Rollen in de watertoets	17
3.3 Beschrijving van de watertoets per fase	18
3.3.1 Initiatiefase	19
3.3.2 Ontwikkel- en adviesfase	20
3.3.3 Besluitvormingsfase	22
3.3.4 Beoordelingsfase	23
3.3.5 Doorwerking	23
4 Uitwerkings- en wijzigingsplannen (artikel 11 WRO)	25
4.1 Achtergronden	25
4.2 Rollen in de watertoets	25
4.3 Beschrijving van de watertoets per fase	26
4.3.1 Initiatiefase	27
4.3.2 Ontwikkel- en adviesfase	28
4.3.3 Besluitvormingsfase	28
4.3.4 Beoordelingsfase	28
4.3.5 Doorwerken	29
5 Artikel 19 plannen	31
5.1 Achtergronden	31
5.2 Rollen in de watertoets	32
5.3 Beschrijving van de watertoets per fase	33
5.3.1 Initiatiefase	34
5.3.2 Ontwikkel- en adviesfase	35
5.3.3 Besluitvormingsfase	36
5.3.4 Beoordelingsfase	36
5.3.5 Doorwerking	36
6 Niet-wettelijke provinciale planvormen	39
6.1 Achtergronden	39
6.2 Rollen in de watertoets	39
6.3 Beschrijving van de watertoets per fase	39
6.3.1 Initiatiefase	40
6.3.2 Ontwikkel- en adviesfase	41
6.3.3 Besluitvormingsfase	43
6.3.4 Beoordelingsfase	43

7 Streekplan en streekplanuitwerking	45
7.1 Achtergronden	45
7.2 Rollen in de watertoets	46
7.3 Beschrijving van de watertoets per fase	46
7.3.1 Initiatiefase	46
7.3.2 Ontwikkel- en adviesfase	48
7.3.3 Besluitvormingsfase	50
7.3.4 Beoordelingsfase	50
7.3.5 Doorwerking	50
8 Tracé/m.e.r.-procedure	51
8.1 Achtergronden	51
8.2 Rollen in de watertoets	51
8.3 Beschrijving per fase	52
8.3.1 De verkenningen	55
8.3.2 Startnotitie.	56
8.3.3 Trajectnota/m.e.r.	58
8.3.4 Standpunt van de Minister en (ontwerp)tracébesluit	58
8.3.5 Vervolg	60
8.4 Samenvattende tabel	60
9 Spoedwet Wegverbreding	63
10 Planvorming aanpassing provinciale wegen	65
10.1 Achtergronden	65
10.2 Rollen in de watertoets	65
10.3 Het proces van de watertoets	65
11 Reconstructiewet concentratiegebieden	67
11.1 Achtergronden	67
11.2 Rollen in de watertoets	67
11.3 Reconstructie in het kort	68
12 Landinrichting 65	
12.1 Achtergronden	69
12.2 Rollen in de watertoets	69
12.3 Beschrijving van de watertoets per fase	70
12.3.1 Initiatiefase	70
12.3.2 Ontwikkel- en adviesfase	71
12.3.3 Besluitvormingsfase	72
12.3.4 Beoordelingsfase	73
12.3.5 Uitvoering/realisatie	73
13 Ontgrondingsprocedure	75
13.1 Achtergronden	75
13.2 Rollen in de watertoets	76
13.3 Beschrijving van de watertoets per fase	76
13.3.1 Initiatiefase	76
13.3.2 Ontwikkel- en adviesfase	77
13.3.3 Besluitvormingsfase	78
13.3.4 Beoordelingsfase	78

1 NIET-WETTELIJKE GEMEENTELIJKE PLANVORMEN

1.1 Achtergronden

Op gemeentelijk niveau vindt afstemming en onderzoek omtrent wenselijke ruimtelijke ontwikkelingen vaak plaats in het kader van beleids- of planvorming zonder wettelijke status. In niet-wettelijke plannen krijgen de veelal abstracte ideeën vorm in ruimtelijke zin. Hoewel deze planvormen niet de rechtsgevolgen kennen van plannen met wettelijke status, vormen ze wel een belangrijk afsprakenkader voor plannen en procedures op gemeentelijk niveau. Ondermeer kunnen ze als ruimtelijke onderbouw dienen voor artikel 19 WRO procedures. Het ontbreken van de formele status maakt dat de verscheidenheid aan niet-wettelijke ruimtelijke plannen zeer groot is. Dit betreft zowel benaming, schaal en inhoud alsook abstractieniveau. Een dergelijk plan kan qua omvang en inhoud vergelijkbaar zijn met wettelijke planvormen.

Veel voorkomende namen voor niet-wettelijke gemeentelijke planvormen zijn onder meer: masterplannen, structuurvisies, structuurschetsen, inrichtingsvisies en ontwikkelingsplannen. Daarnaast is er een breed scala van stedenbouwkundige plannen, -visies en -schetsen. In grote lijnen betreft het plannen voor nieuwe functies (functieverandering) en plannen voor bestaand gebied (herstructurering). De plannen voor nieuwe functies zijn in veel gevallen gericht op nieuwe bouwlocaties voor woningen, bedrijven, glastuinbouw en infrastructuur, maar ook op ontwikkeling van nieuwe recreatie- of natuurgebieden. Bij plannen voor bestaand gebied gaat het bijna altijd om herstructurering. Te denken valt aan de herinrichting van straten en pleinen, binnenstedelijke inbreidingslocaties, alsook herstructurering en revitalisering van bedrijventerreinen en centrumgebieden.

Het abstractieniveau van genoemde plannen is zeer divers. Sommige plannen geven vooral een visie op ontwikkelingen en/of de haalbaarheid van een bepaald initiatief. In andere gevallen gaat het om gedetailleerd uitgewerkte plannen die direct zijn gericht op uitvoering. In deze plannen kunnen concrete locaties van ruimtelijke ontwikkelingen worden aangeduid. Onderstaand schema geeft voor verschillende planvormen aan op welke ruimtelijke niveaus veelal het zwaartepunt van de waterinbreng ligt.

Planvorm	Locatieniveau ¹	Structuurniveau ²	Inrichtings-niveau ³
- (inter)gemeentelijke structuurvisie/-plan			Nog niet aan de orde
- masterplannen	Eventueel exacte begrenzing		
- inrichtingsvisie			

- = zwaartepunt waterinbreng
- = geen thema voor waterinbreng
- = aandachtspunt voor waterinbreng, veelal beperkte speelruimte

Ook in de totstandkoming van plannen is sprake van een brede variatie. Dit geldt eveneens voor de mate waarin externe partijen (waaronder de gemeente) worden betrokken, verschilt ook sterk. In het ene geval wordt een initiatief van begin af aan volop

¹ Locatieniveau: gaat om de keuze voor een (begrensde) locatie met oog op functieontwikkeling of functieverandering.
² Structuurniveau: betreft binnen de vastgestelde begrenzing (locatieniveau) te maken keuzen op hoofdlijnen over onder meer de waterstructuur: afkoppeling, infiltratievoorzieningen, natuurvriendelijke oevers, etc.
³ Inrichtingsniveau: concrete invulling van de keuzen op hoofdlijnen (structuurniveau) concreet ingevuld: precieze ligging, breedte, diepte en profiel van watergangen; typen en locatie van duikers en andere kunstwerken; oeverprofiel, talud en materiaalgebruik natuurvriendelijke oevers etc.

---

integraal opgepakt, terwijl andere plannen juist hun oorsprong vinden in een exploitatieverkenning of stedenbouwkundige schets waarbij pas naderhand gefragmenteerd andere belangen in beeld komen. Het belang om grondspeculaties te voorkomen kan voor de initiatiefnemer reden zijn een plan in stilte en zonder overleg met belangengroepen uit te werken. Dit neemt niet weg dat op enigerlei moment vaak inspraak plaatsvindt op grond van de gemeentelijke inspraakverordening. Een plan kan een formele of wettelijke status krijgen doordat na accordering van het plan door het college van burgermeester en wethouders een formele procedure wordt gevoerd (bijvoorbeeld een artikel 19 WRO-procedure). Ook kan na inspraak op grond van de gemeentelijke inspraakverordening het plan door de gemeenteraad wordt vastgesteld en zo onderdeel gaan uitmaken van het gemeentelijke ruimtelijke beleid.

1.2 Rollen in de watertoets

Initiatiefnemer

Initiatiefnemer voor niet-wettelijke gemeentelijke planvormen is de gemeente. Dit kan zowel het college van burgemeester en wethouders als de gemeenteraad zijn. In praktijk kunnen ook individuele burgers, projectontwikkelaars en andere organisaties zoals woningcorporaties, natuurbeschermingsorganisaties en recreatieschappen initiatieven nemen. Voor de watertoets is echter de gemeente initiatiefnemer en vanuit die rol verantwoordelijk voor de watertoets.

Waterbeheerder

Het waterschap heeft vanuit waterkwantiteit en -kwaliteit bij ieder ruimtelijk plan de rol van waterbeheerder. Indien nodig kan de provincie als grondwaterbeheerder bij de watertoets betrokken zijn. Ook voor Rijkswaterstaat kan een rol zijn weggelegd. De waterbeheerder heeft een adviesfunctie tijdens het planproces.

Planbeoordelaar

Bij niet-wettelijke plannen is er geen overheid die dergelijke plannen volgens een wet moet goedkeuren. Zo bezien is dus geen sprake van een planbeoordelaar. In de praktijk kan de gemeente op vrijwillige basis zijn plan voor advies toezenden aan de Provinciale Planologische Commissie, of voor goedkeuring voorleggen aan Gedeputeerde Staten.

1.3 Beschrijving van de watertoets per fase

Het accent vanuit de watertoets ligt op eerste fasen van planvorming, namelijk de fasen waarin een ontwerpplan tot ontwikkeling komt. Bij een niet-wettelijk plan zijn in het kader van de watertoets enkele algemene planvormingsstappen, acties en producten aan te wijzen. In onderstaande tabel zijn deze per watertoetsfase weergegeven, inclusief een rolverdeling. Aansluitend is per fase een algemene toelichting gegeven en zijn de acties zo nodig nader uitgewerkt. De stappen zijn bedoeld als een handreiking en zijn uiteraard aan te passen op specifieke situaties.

1.3.1 Initiatieffase

De diversiteit aan niet-wettelijke plannen is groot, en ook het gekozen planvormingstraject kan in de praktijk sterk verschillen (afhankelijk van het schaal- en abstractieniveau, complexiteit en initiator). Bij relatief grootschalige projecten zoals structuurvisies en grotere uitbreidingslocaties stelt de initiatiefnemer vaak een projectgroep in met deskundigen vanuit meerdere disciplines. In veel gevallen is hierbij ook een stedenbouwkundig bureau betrokken. Met name bij kleinschalige projecten komt het regelmatig voor dat plannen in eerste instantie meer sectoraal en gefragmenteerd worden ontwikkeld. De stedenbouwkundige afdeling van een gemeente of projectontwikkelaar beschouwd veelal eerst de stedenbouwkundige aspecten en exploitatie, alvorens andere sectoren bij de planvorming te betrekken. Indien de planvorming niet vanuit een gemeente is geïnitieerd, zal op ambtelijk of bestuurlijk niveau een vervolgtraject voor de planvorming worden afgesproken. De initiatieffase voor de watertoets start op het moment dat de gemeentelijke organisatie ambtelijk of bestuurlijk betrokken raakt bij

Tabel 1.1. Planvormingstappen, acties en producten bij de verschillende fasen in de watertoets

Fase watertoets	Planvormingstappen	Acties watertoets	Rolverdeling	Producten watertoets
Initiatief-fase	- Voorbereiding	- Informeren van waterbeheerders - Maken van procesafspraken over watertoets proces en globale wateropgaven - Geven van waterinformatie - Afspreken (zodanig) onderlinge coördinatie waterbeheerders	I I, W W W	- Afsprakennotitie
Ontwikkel- en adviesfase	- Doen van onderzoek - Opstellen schetsontwerp en vervolgens voorontwerpplan	- Afspreken programma van eisen vanuit het waterbeheer - Opstellen van schetsontwerp o.b.v. programma van eisen, inclusief concept waterparagraaf - Overleggen over schetsontwerp en concept waterparagraaf - Aanpassen van schetsontwerp tot voorontwerpplan met waterparagraaf - Verzoek tot wateradvies: toesturen voorontwerp aan waterbeheerders	I, W I I, W I I	- Programma van eisen - concept waterparagraaf - overlegverslag
	- Eventueel vrijwillig vooroverleg met de provincie	- Formuleren van wateradvies	W	- wateradvies
Besluitvormingsfase	- Opstellen (ontwerp)plan	- Afwegen van wateradvies, verwerken in het plan en opstellen definitieve waterparagraaf	I	- Definitieve waterparagraaf
	- Eventueel inspraak op grond van de gemeentelijke inspraakverordening			
	- Eventueel besluitvorming door B&W of gemeenteraad over het beleidsvoornemen.			
Beoordelingsfase	- Niet van toepassing (eventueel op vrijwillige basis)	- Niet van toepassing (eventueel op vrijwillige basis inhoudelijke en procesmatige toetsing waterinbreng)	(evt. B)	

I = Initiatiefnemer; W = Waterbeheerder; B = Planbeoordelaar

het planvormings- of ontwikkelingstraject. Hoewel de meeste plannen worden opgesteld door particuliere initiatiefnemers, zijn de watertoetsstappen beschreven met de gemeente als initiatiefnemer en verantwoordelijke overheid. Idealiter betreft een particuliere initiatiefnemer de waterbeheerder(s) al vroegtijdig bij de ideevorming en uitwerking van zijn initiatief.

Acties voor de watertoets

- In het begin van deze fase neemt de gemeente contact op met de waterbeheerder en brengt deze op de hoogte van het initiatief. Indien opportuun kan de waterbeheerder ook geïnformeerd worden via het periodiek overleg tussen gemeenten en waterschap. De betrokken gemeente heeft de verantwoordelijkheid om een particuliere initiatiefnemer te wijzen op de watertoets en het noodzakelijke overleg met de waterbeheerder.
- Vervolgens maken de gemeente en waterbeheerder gezamenlijk procesafspraken over de watertoets. Afspraken over overlegmomenten zijn zeer belangrijk vanwege de grote variatie in niet formele planvormen en -typen, alsook het feit dat deze plannen vaak een basis vormen voor formele wettelijke plannen. Het spreekt voor zich

dat bij een plan voor vervangende nieuwbouw van een beperkt aantal woningen een andere (minder uitgebreide) overlegstructuur gewenst is dan bij een plan voor het ontwikkelen van een nieuwe bedrijventerrein. Het is niet ongebruikelijk dat de initiatiefnemer een projectgroep formeert van een adviesbureau en de belangrijkste belanghebbenden. Afspraken over vertegenwoordiging vanuit de watersector zijn dan van belang. Tot slot zijn ook afspraken gewenst over het moment waarop het wateradvies wordt gegeven. Zo is een eventuele inspraakprocedure aan te grijpen als moment voor een formeel wateradvies, maar is in onderling overleg ook een ander moment te kiezen. Samen leggen partijen de afspraken in een notitie vast.

- Voor het vervolgtraject is adequate informatie-uitwisseling van groot belang. In dit licht verstrekt de gemeente informatie over de begrenzing van het plangebied en de beoogde ruimtelijke ontwikkeling. De waterbeheerder kan vervolgens basisinformatie aanreiken over het watersysteem en belangrijke inhoudelijke aandachtspunten en gebiedsspecifieke criteria benoemen.

Procesafspraken voor meedenken over watermaatregelen in Heerjansdam

De gemeente Zwijndrecht ontwikkelt een structuurvisie voor het dorpsgebied Heerjansdam en het aangrenzende buitengebied. Deze toekomstvisie richt zich op hoofdlijnen onder andere op de woningbehoefte, het voorzieningenniveau en de kwaliteit van de leefomgeving. Tijdens de initiatieffase is met de waterbeheerders afgesproken dat een eerste schetsvisie met concept waterparagraaf wordt gemaakt op basis van onder meer de Deelstroomgebiedvisie Zuid-Holland Zuid, diverse waterkanalenkaarten en de analyse "waterberging voor IJsselmonde". De eerste schetsvisie vormt het uitgangspunt voor overleg met de waterbeheerders.

Uit nadere analyse van het watersysteem bleek onvoldoende bergingscapaciteit beschikbaar te zijn, en kwam de wens naar voren tot vergroting van de zoetwatervoorraad in de Waalboezem. Verder zijn de ecologische potenties in het plangebied onvoldoende benut en is de belevingswaarde van de Waalboezem en Oude Maas zeer beperkt. Daarnaast werd duidelijk dat 'Polder het Buitenland' vanuit water gezien het meest geschikt is voor stedelijke uitbreiding.

Tijdens het gezamenlijk overleg hebben de gemeente en waterbeheerders de volgende watergerelateerde voorstellen voor de structuurvisie opgesteld:

- een groen-blauwe invulling van de noordostrand, met combinatie van waterberging en ecologisch-recreatieve afronding van de dorpsrand;
- vergroting van de zoetwatervoorraad in de Waalboezem bij transformatie van een bedrijventerrein tot woongebied;
- realisatie van een nieuw extensief woongebied in Polder het Buitenland, met aandacht voor water en groen;
- een ecologisch-recreatieve ontwikkeling van oeverzones langs de Waalboezem en Oude Maas.

Voor het vervolgtraject zijn wederom procesafspraken gemaakt. Zo zal de gemeente na instemming van de gemeenteraad de concept structuurvisie inclusief waterparagraaf toezenden aan de waterbeheerders. Vervolgens geven de waterbeheerders schriftelijk een wateradvies als definitieve reactie op de waterinbreng in de visie. Verder heeft de gemeente al aangegeven dat -in aansluiting op de structuurvisie- mogelijk een quick scan voor water zal worden uitgevoerd. Dit om de behoefte aan waterberging nader te kwantificeren in samenwerking met de waterbeheerder.

Contactpersonen:

Gemeente Zwijndrecht, Andere Seip, e-mail: aseip@zwijndrecht.nl

Zuiveringschap Hollandse Eilanden en Waarden, Harro Kraal, e-mail: h.kraal@zhew.nl

Waterschap IJsselmonde, Erna Wever, e-mail: e.wever@ws-ijsselmonde.nl

- Zonodig komen betrokken waterbeheerders tot afstemming over eventuele onderlinge coördinatie.

1.3.2 Ontwikkel- en adviesfase

De ontwikkel- en adviesfase is gericht op nadere uitwerking van het initiatief. In geval van een particulier initiatief vormt een eerder opgestelde schetsvisie of schetsontwerp veelal het uitgangspunt. Aan het begin van de ontwikkel- en adviesfase stelt de gemeente samen met de belanghebbenden een programma van eisen op met onder andere de eisen, wensen en randvoorwaarden vanuit water. Het kan daarbij noodzakelijk zijn eerst aanvullend onderzoek te verrichten. Ook komt het voor dat juist het programma van eisen aanleiding geeft tot nader onderzoek. Vervolgens wordt het programma van eisen vanuit de verschillende disciplines zo goed mogelijk afgewogen en verwerkt tot in een integraal plan. Aansluitend kan de gemeente zonodig het plan ter inzage leggen als afsluiting van de ontwikkel- en adviesfase.

Acties voor de watertoets

- In deze fase stelt de waterbeheerder in overleg met de gemeente (of eventuele projectgroep) een programma van eisen op. Voor goede doorwerking van de wateraspecten is het van belang dat het programma van eisen goed aansluit bij het schaal- en abstractieniveau van het plan. Dit mede om de samenhang te waarborgen met de (programma's van) eisen en wensen vanuit andere sectoren.
- De gemeente weegt aansluitend de verschillende programma's van eisen onderling af en probeert deze zo goed mogelijk te integreren in een schetsontwerp. Bij het schetsontwerp hoort ook een onderbouwing en een concept waterparagraaf. Indien nodig vindt aanvullend hydrologisch plaats en/of worden watergerelateerde maatregelen ontwikkeld. In de praktijk zal dit alleen noodzakelijk zijn bij relatief groot-schalige en ingrijpende ontwikkelingen, danwel in geval van een hydrologisch probleemgebied.
- Vervolgens overleggen de gemeente en de waterbeheerder over het schetsontwerp. Indien nodig en mogelijk komen zij gezamenlijk tot eventuele aanpassingen ten aanzien van water. Op deze manier ontstaat een concept ontwerp- of voorontwerpplan met waterparagraaf.
- Met het oog op een formeel wateradvies verzendt de gemeente het voorontwerp op het afgesproken moment naar de waterbeheerder met het verzoek daarover een advies uit te brengen. De waterbeheerder geeft een schriftelijk en zo mogelijk bestuurlijk geaccordeerd wateradvies.

1.3.3 Besluitvormingsfase

Het komt frequent voor dat geen gemeentelijke besluitvorming plaatsvindt over een niet-wettelijk plan met particuliere initiatiefnemer. Veelal wordt de gemeente wel door de initiatiefnemer bij het plan betrokken, maar het komt ook voor dat de gemeente niet van het plan op de hoogte is gesteld. Indien de gemeente zelf initiatiefnemer is, kan zij het ontwerpplan ter inzage leggen volgens een gemeentelijke inspraakverordening.

Acties voor de watertoets

- Tijdens de besluitvormingsfase weegt de gemeente het advies van de waterbeheerder af tegen de overige belangen en past eventueel het ontwerp daarop aan. In het ontwerpplan neemt zij een definitieve waterparagraaf op met een verantwoording van de gemaakte keuzen.
- Aan te bevelen is dat de gemeente de waterbeheerders op de hoogte houdt van de besluitvorming. Hierover zijn overigens in de initiatieffase al afspraken te maken. Te denken valt aan toezenden van besluiten aan de waterbeheerder of een mondelinge

---

toelichting. Overleg met de waterbeheerder is zeker gewenst in geval de besluiten relevant zijn voor de wateraspecten uit het plan.

1.3.4 Beoordelingsfase

Voor niet-wettelijke gemeentelijke planvormen bestaat geen beoordelingsfase. Het is wel mogelijk dat gemeenten vrijwillig een advies van de PPC van de provincie vragen. In dat geval zal de provincie in haar reactie zowel de inhoud als het watertoets proces in ogenschouw nemen. Aanbevolen wordt dat de provincie vervolgens de waterbeheerder op de hoogte stelt van haar advies.

2 STRUCTUURPLANNEN

2.1 Achtergronden

Structuurplannen geven de gewenste ontwikkelingen voor het grondgebied van één of enkele gemeenten, voor één gemeente of voor een regionaal samenwerkingsgebied. In deze plannen krijgen locatiekeuzen van ruimtelijke ontwikkelingen vaak een plek. Vanuit deze achtergrond wordt onderscheid gemaakt tussen gemeentelijke structuurplannen en regionale structuurplannen. Beide vormen hebben specifieke kenmerken (zie tabel 2.1) en zijn onderstaand nader toegelicht.

Tabel 2.1. Kenmerken van structuurplannen

Te onderscheiden structuurplan/procedure	Doel	Wettelijke status	Besluitvormend overheidsorgaan
(Inter)gemeentelijk structuurplan	Planvorming toekomstige ontwikkelingen van de gemeente(n)	Artikel 7 WRO	Gemeenteraad; interregionaal: samenwerking van raden van aangrenzende gemeenten
Regionaal structuurplan	Planvorming toekomstige ontwikkelingen in het samenwerkingsgebied en concrete beleidsbeslissingen	Art. 36a WRO	Bestuur regionaal openbaar lichaam (ROL)

Gemeentelijk structuurplan

Een gemeentelijk structuurplan presenteert op hoofdlijnen de gewenste ontwikkelingen vanuit het ruimtelijk beleid binnen een (deel van) een gemeente of meerdere gemeenten. De aanleiding voor, en daarmee de inhoud van structuurplannen kan sterk verschillen. Aanleidingen zijn onder meer: locaties voor woningbouw of bedrijventerreinen (inbreiding of uitbreiding), het op peil houden van het voorzieningenniveau, ontwikkeling van natuur en recreatieve voorzieningen etc.

Een structuurplan is facultatief voor de gemeente en niet rechtstreeks juridisch bindend voor burgers. Structuurplannen worden ondermeer opgesteld als onderbouwing voor andere ruimtelijke plannen zoals bestemmingsplannen en artikel 19 WRO plannen. In de WRO is een formele procedure vastgelegd voor gemeentelijke structuurplannen. Deze procedure voorziet in overleg met betrokken instanties, het geven van gelegenheid tot inspraak, de terinzagelegging van het ontwerpplan, alsook de mogelijkheid om zienswijzen in te brengen. Op het overleg tussen instanties is artikel 10 van het Bro van toepassing. Hierin is vastgelegd dat bij de voorbereiding van een structuurplan bestuurlijk overleg noodzakelijk is met de betrokken waterschappen en -indien relevant- met Rijkswaterstaat en/of provincie. Na het doorlopen van de voorgeschreven procedure stelt de betreffende gemeenteraad het structuurplan vast. Bij een intergemeentelijk structuurplan vindt de vaststelling plaats in samenwerking met de raden van alle betrokken gemeenten. Een structuurplan dient eens in de 10 jaar te worden herzien, tenzij Gedeputeerde Staten vrijstelling hebben verleend van deze verplichting.

Regionaal structuurplan

In gebieden waar sprake is van een regionaal openbaar lichaam (ROL⁴), stelt het bestuur van dat lichaam voor het samenwerkingsgebied een regionaal structuurplan vast. In het

⁴ Een Regionaal Openbaar Lichaam (ROL) is gebaseerd op de Kaderwet Bestuur in Verandering. Een voorbeeld van een ROL is de Stadsregio Rotterdam.

---

plan zijn de beoogde ruimtelijke ontwikkelingen voor het samenwerkingsgebied opgenomen voor een periode van 10 jaar. In tegenstelling tot het (inter)gemeentelijk structuurplan zijn in het regionaal structuurplan ook concrete beleidsbeslissingen opgenomen over projectlocaties en voorzieningen van regionaal belang. Deze beleidsbeslissingen zijn bepalend (en bindend) voor de inhoud van de overige gemeentelijke ruimtelijke plannen. Goedkeuring van het regionaal structuurplan vindt plaats door Gedeputeerde Staten. Tegen het besluit van Gedeputeerde Staten is beroep mogelijk bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Dit laatste uitsluitend voor die planonderdelen die concrete beleidsbeslissing inhouden. Bij de goedkeuring van een bestemmingsplan houden Gedeputeerde Staten rekening met het regionaal structuurplan. Voor zover concrete beleidsbeslissingen later onderdeel van een bestemmingsplan uitmaken, is het niet mogelijk tegen deze bestemmingsplanonderdelen nog zienswijzen of bedenkingen in te dienen of daartegen beroep in te stellen.

2.2 Rollen in de watertoets

Initiatiefnemer

De gemeenteraad en het Regionaal Openbaar Lichaam stellen (regionale) structuurplannen vast, en zijn daarom initiatiefnemer voor de watertoets.

Waterbeheerder

Bij het opstellen van elk structuurplan heeft in ieder geval het waterschap de rol van waterbeheerder. In geval het plangebied in het beheersgebied van meerdere waterschappen valt, hebben zij gezamenlijk de rol als adviseur in het planproces. Daarnaast kan de provincie betrokken zijn als formele beheerder van het grondwater. Betrokkenheid van Rijkswaterstaat als waterbeheerder is essentieel in geval het structuurplan betrekking heeft op een rijkswater.

Planbeoordelaar

Er is geen naasthogere overheid (inter)gemeentelijke structuurplannen goedkeurt (artikel 36 e WRO). Om reden hiervan is er voor (inter)gemeentelijk plannen geen beoordeelbaar. In geval van een regionaal structuurplan is de provincie planbeoordelaar (Gedeputeerde Staten).

2.3 Beschrijving van de watertoets per fase

Het accent voor de watertoets ligt in de voorbereiding van de wettelijke WRO-procedure namelijk het opstellen van een voorontwerpplan. Op het moment dat de formele WRO-procedure start, is de watertoets nagenoeg afgerond. Bij een structuurplan zijn in het kader van de watertoets enkele algemene planvormingsstappen, acties en producten aan te wijzen. In tabel 2.2 zijn deze per watertoetsfase weergegeven inclusief een rolverdeling. Aansluitend is per fase een algemene toelichting gegeven en zijn de acties zo nodig nader uitgewerkt. De stappen zijn bedoeld als een handreiking, en kunnen in onderling overleg worden aangepast.

2.3.1 Initiatieffase

Het college van burgemeester en wethouders stelt aan de gemeenteraad voor om een nieuw structuurplan op te stellen en/of (daarmee) een bestaand structuurplan te herzien. Voor een regionaal structuurplan ligt de besluitvorming over een nieuw regionaal structuurplan bij het ROL. Vervolgens zal een projectgroep en/of stuurgroep met klankbordgroep worden geformeerd, danwel een bepaalde gemeentelijke dienst, afdeling of het ROL als trekker fungeren voor het structuurplan. De organisatie is mede afhankelijk van doel en opgave voor het nieuwe structuurplan zoals dat door de raad respectievelijk ROL is aangegeven.

Tabel 2.2. Planvormingstappen, acties en producten bij de verschillende fasen in de watertoets

Fase Watertoets	Planvormingstappen gemeentelijke structuurplan	Planvormingstappen regionaal structuurplan	Acties watertoets	Rolverdeling	Producten watertoets
Initiatief-fase	- Voorbereiding	- Voorbereiding	- Informeren van waterbeheerders - Maken van procesafspraken over watertoetsproces en globale wateropgaven - Geven van waterinformatie - Afspreken (zodig) onderlinge coördinatie tussen waterbeheerders	I I, W W W	- afsprakennotitie
Ontwikkel- en adviesfase	- Doen van onderzoek - Opstellen ruimtelijke visie - Opstellen van voorontwerpplan	- Doen van onderzoek - Opstellen ruimtelijke visie - Opstellen van voorontwerpplan	- Opstellen van programma van eisen vanuit waterbeheer - Opstellen van ruimtelijke visie o.b.v. programma van eisen, incl. concept waterparagraaf - Overleggen over conceptontwerpplan en concept waterparagraaf - Aanpassen van concept en waterparagraaf tot een voorontwerpplan - Verzoek tot wateradvies: toesturen van voorontwerpplan aan waterbeheerders	I, W I I, W I I	- programma van eisen - 1e concept waterparagraaf - overlegverslag - 2e concept waterparagraaf
	- Inspraak en overleg (artikel 6a WRO en 10 Bro)	- Overleg met waterschappen en waar nodig met provincie, gemeenten, rijk (artikel 21a Bro)	- Geven van wateradvies	W	- wateradvies
Besluitvormingsfase	- Opstellen ontwerp structuurplan	- Opstellen ontwerp structuurplan	- Afwegen van wateradvies, verwerken in het plan en opstellen definitieve waterparagraaf	I	- Definitieve waterparagraaf
	- Ter visie leggen ontwerp (inter)-gemeentelijk structuurplan (na publicatie) - Indienen zienswijzen (inclusief horen van indieners) - Vaststelling van plan door gemeenteraad - Bekendmaking vaststellingsbesluit (artikel 9 WRO).	- Ter visie leggen ontwerp regionaal structuurplan. (na publicatie) - Indienen zienswijzen (inclusief horen van indieners) - Vaststelling door algemeen bestuur ROL - Bekendmaking vaststellingsbesluit (artikel 9 WRO). - Vaststelling ter goedkeuring voorleggen aan Gedeputeerde Staten (artikel 36e WRO)			
Beoordelingsfase	Niet van toepassing	- Goedkeuring regionaal structuurplan door GS (art. 36e WRO). - Bekendmaking goedkeuringsbesluit door publicatie (art. 36f WRO) - (beroep Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State (art. 54 WRO)	- Toetsen op wateraspecten en op gevoerde watertoetsproces bij regionaal structuurplan <i>Voor (inter)gemeentelijk structuurplan niet van toepassing</i>	B	

I = Initiatiefnemer; W = Waterbeheerder; B = Planbeoordelaar

Acties voor de watertoets

- Aan het begin van de initiatieffase treedt de gemeente of het ROL in overleg met de waterbeheerder(s) en brengt deze op de hoogte van het voornemen om een structuurplan op te stellen. Gezamenlijk maken gemeente c.q. ROL en de waterbeheerder(s) onderling procesafspraken over de watertoets en leggen die vast in een afsprakennotitie. Bestuurlijke bekrachtiging van een dergelijke notitie is aan te bevelen. Afspraken over ambtelijke (en bij voorkeur ook bestuurlijke) deelname in een project- of klankbordgroep en stuurgroep kunnen raadzaam zijn. Zeker in geval van een ambitieus ontwikkelingsgericht structuurplan, of een plangebied met grote knelpunten dan wel kansen ten aanzien van waterbeheer. Tevens wordt afgesproken op welk moment het wateradvies gegeven zal worden. Het benoemen van belangrijke inhoudelijke aandachtspunten kan ook onderdeel zijn van de afsprakennotitie.
- Vervolgens leveren de waterbeheerders relevante basisinformatie over het watersysteem. Tevens benoemen zij de belangrijkste inhoudelijke aandachtspunten voor de betreffende locatie, en reiken -indien beschikbaar- de documenten aan waarin de gebiedsspecifieke criteria zijn benoemd. Zeker voor het regionaal structuurplan is het zaak dat de waterbeheerder ook de toetsingscriteria van de provincie meeneemt. Als de provincie bij advisering en beoordeling andere criteria gebruikt dan de waterbeheerder, bestaat de kans dan een gemeente met tegenstrijdige adviezen te maken krijgt.
- In geval meerdere waterbeheerders betrokken zijn bij het planproces, kan het raadzaam zijn om onderling afspraken te maken over een gezamenlijk vertegenwoordiger die de waterinbreng namens de waterbeheerders coördineert.

2.3.2 Ontwikkel- en adviesfase

In de ontwikkel- en adviesfase zijn in het algemeen twee stappen te onderscheiden: de Nota van uitgangspunten en de daarop gebaseerde visie. Voor de nota van uitgangspunten worden per relevant aspect (zoals water, milieu, verkeer, ecologie, landschap, wonen en werken) de belangrijke eisen, wensen en randvoorwaarden geformuleerd. Eventueel vindt overleg plaats met specialisten van binnen of buiten de gemeente. Vaak is hierbij een klankbordgroep betrokken met vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties zoals de Kamer van Koophandel, bewonersverenigingen, landbouworganisaties en ook waterbeheerders. De uiteindelijke Nota van uitgangspunten wordt veelal door de gemeente bestuurlijk vastgesteld. Op basis van de eisen, wensen en randvoorwaarden vanuit de verschillende aspecten wordt vervolgens een ruimtelijke visie opgesteld. Ook hierbij kan de klankbordgroep een belangrijke rol spelen.

Acties voor de watertoets

- Gemeente (of ROL) en waterbeheerder(s) stellen gezamenlijk een programma van eisen vanuit het waterbeheer op. Daarin zijn relevante waterthema's en de eisen, randvoorwaarden en wensen vanuit water verwoord op het juiste abstractieniveau. In structuurplannen gaat het veelal om locatie- en structuurkeuzen, en minder om concrete inrichtingskeuzen. Het programma van eisen maakt deel uit van de Nota van uitgangspunten. Voor zover mogelijk genereren de betrokken partijen in deze fase ook eerste ideeën over de structuur van het watersysteem en oplossingsrichtingen voor mogelijke knelpunten.
- Op basis van de Nota van uitgangspunten stelt de gemeente (of ROL) een eerste schetsontwerp op. Veelal zijn niet alle wensen van de diverse sectoren te honoreren. Beargumenteerde keuzen zijn dan ook noodzakelijk. Specifiek voor de waterspecten wordt relevante informatie opgenomen in een concept waterparagraaf.

- Vervolgens overleggen gemeente (of ROL) en waterbeheerder over het schetsontwerp en de concept waterparagraaf. De waterbeheerder reageert op basis van het programma van eisen en denkt mee over de concrete invulling van de wateraspecten. Tevens zoeken partijen gezamenlijk naar oplossingsrichtingen voor mogelijke knelpunten. In een verslag leggen de betrokken overheden de bevindingen van het overleg vast.
- De gemeente (of ROL) weegt de reactie van de waterbeheerder af tegen de andere belangen en past het ontwerp eventueel aan. Afwijkingen van het programma van eisen en de reactie van de waterbeheerder worden beargumenteerd in de waterparagraaf van het voorontwerp structuurplan.
- Tegelijk met het formele verzoek een wateradvies uit te brengen, zendt de gemeente (of ROL) het voorontwerp structuurplan toe aan de waterbeheerder. In de vorm van een wateradvies geeft de waterbeheerder een formele reactie op het voorontwerp structuurplan. Aangeraden wordt dit moment samen te laten vallen met de overlegreactie in het kader van het overleg ex artikel 10 Bro (gemeentelijk structuurplan), respectievelijk artikel 21a BRO (regionaal structuurplan). Met het oog op de voortgang van het planvormingsproces kan het voor de gemeente echter van belang zijn

Drinkwaterbelang staat soms voorop in de watertoets

In gemeente Deventer is realisatie van een nieuw bedrijventerrein (Linderveld) gedacht in het intrekgebied van een drinkwaterwinning Schalkhaar. In het kader van structuurplanontwikkeling was er tevens de gemeentelijke wens om bij de betreffende locatie op de middellange termijn ook luxe woningbouw te realiseren. Tijdens de planvorming is de gemeente gestart met toepassen van de watertoets op alle ruimtelijke ingrepen zoals voorgesteld in het structuurplan. Daaruit bleek dat bij de locatiekeuze van enkele 'pijlijnprojecten' (zoals een bedrijventerrein) onvoldoende aandacht is geschonken aan (drink)waterbelangen. Op inrichtingsniveau zijn negatieve effecten deels voorkomen. Met het oog op een goed vervolg hebben gemeente, waterschap en het waterleidingbedrijf navolgende afspraken gemaakt:

- Bij locatiekeuze en inrichting worden (drink)waterbelangen in het vervolgtraject nadrukkelijk meegenomen, zodat de voorgestelde plannen zelfs een meerwaarde kunnen betekenen voor watersysteem en drinkwaterwinning;
- Op het bedrijventerrein worden waar mogelijk maatregelen getroffen ter beperking van de effecten op de grondwaterkwaliteit en overige aspecten van het watersysteem. Te denken valt aan zonering van bedrijven (bedrijven met de meeste risico's op de minst kwetsbare locaties), afzien van gebruik van uitlopende materialen (zoals zink), alsook het zoveel mogelijk realiseren van waterberging binnen het plangebied;
- Een integrale ruimtelijke gebiedvisie voor het intrekgebied van de waterwinning zal uiteindelijk moeten resulteren in een kwaliteitsimpuls voor het op te pompen grondwater en afstemming van de ruimtelijke ingrepen op het watersysteem; dit onder meer via specifieke woningbouw, omschakeling naar extensieve landbouw en aanleg van veel groenstructuren (park en natuur).

Deze (nog in ontwikkeling zijnde) visie is gekoppeld aan het structuurplan en heeft eenzelfde status. Waterschap en drinkwaterbedrijf zijn bij de ontwikkeling betrokken als gelijkwaardige adviserende partners. De rol van het waterleidingbedrijf is vooral gericht op het aanleveren van hydrologische kennis en het gezamenlijk optrekken bij het ontwikkelen van de verschillende plannen. Zo bezien heeft het watertoets proces vooral bijgedragen aan de bewustwording van de mogelijkheden en kansen het watersysteem en de drinkwaterwinning.

Contactpersonen:

Gemeente Deventer, A. Oosterwegel, e-mail: wtm.oosterwegel@deventer.nl

Drinkwaterbedrijf Vitens NV, H. van der Werf, e-mail: hans.vanderwerf@vitens.nl

---

al eerder over het wateradvies te beschikken. Daarover zijn uiteraard onderling afspraken te maken. Bij het wateradvies baseert de waterbeheerder zich op het programma van eisen vanuit waterbeheer en de gemaakte afspraken. De waterbeheerder stuurt een kopie van zijn advies over het regionaal structuurplan naar de provincie als planbeoordelaar.

2.3.3 Besluitvormingsfase

Het ontwerpplan wordt door de gemeente of ROL gedurende vier weken ter visie gelegd. Gedurende deze termijn kan ook de waterbeheerder (schriftelijk) een zienswijze indienen⁵.

De gemeenteraad respectievelijk het ROL weegt de inspraakreacties af tegen de andere belangen en zonodig wordt het plan aangepast. De gemeenteraad c.q. het ROL stelt het plan uiteindelijk vast. Bij de vaststelling van een gemeentelijk structuurplan moeten de concrete beleidsbeslissingen in een regionaal structuurplan of streekplan in acht worden genomen (Art. 36c WRO). Van een (inter)gemeentelijk structuurplan stelt de gemeente zowel de Inspecteur VROM als de provincie in kennis. Daarmee eindigt de procedure voor het gemeentelijke structuurplan.

Acties voor de watertoets

- Voorafgaand aan de tervisielegging weegt de gemeente de wateraspecten definitief af op basis van het formele wateradvies, en verantwoordt de keuzen en afwegingen in de waterparagraaf van het ontwerp structuurplan.
- Het is aan te bevelen dat de waterbeheerders op de hoogte worden gehouden van de besluitvorming. Bijvoorbeeld via een mondelinge toelichting of het toezenden van gemeentelijke besluiten aan de waterbeheerder. Overleg met de waterbeheerder is zeker gewenst in geval de besluiten relevant zijn voor de wateraspecten uit het plan.

2.3.4 Beoordelingsfase

Er is geen naasthogere overheid die een (inter)gemeentelijk structuurplan goedkeurt. Dit houdt in dat er voor (inter)gemeentelijk plannen geen beoordelaar is.

Voor een regionaal structuurplan is Gedeputeerde Staten de planbeoordelaar. Het ROL zendt het regionaal structuurplan ter goedkeuring toe aan Gedeputeerde Staten. Na een eventueel besluit over de goedkeuring bestaat -ook voor de waterbeheerder- de mogelijkheid om beroep aan te tekenen tegen concrete beleidsbeslissingen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Het ROL zelf kan in beroep gaan tegen een eventuele onthouding van goedkeuring.

Acties voor de watertoets

- Gedeputeerde Staten beoordelen het regionaal structuurplan op het watertoets proces en op inhoudelijke wateraspecten.
- Het verdient aanbeveling dat de provincie de waterbeheerder op de hoogte stelt van haar adviezen en besluiten. Hier zijn algemene afspraken over te maken.

---

⁵ Centrale gedachte achter de watertoets is dat initiatiefnemer en waterbeheerder in de ontwikkel- en adviesfase overeenstemming bereiken over de waterinbreng in het ruimtelijke plan. In geval van conflicterende belangen is overeenstemming niet altijd mogelijk, waardoor de waterbeheerder zich toch genoodzaakt voelt een zienswijze in te dienen.

3 BESTEMMINGSPLANNEN

3.1 Achtergronden

Bestemmingsplannen vormen het toetsingskader voor het realiseren van gebouwen of andere bouwwerken, alsook voor het gebruik van gronden in zowel stedelijk als landelijk gebied. Een bestemmingsplan is verplicht voor het landelijk gebied en facultatief voor stedelijk gebied. Het plan gaat vergezeld van een toelichting en bestaat uit een kaart en voorschriften. Op de kaart is de bestemming van de grond aangegeven, en de voorschriften bevatten regels omtrent de bouw- en gebruiksmogelijkheden. In de praktijk maakt regelmatig ook een beschrijving in hoofdlijnen (b.i.h.) onderdeel uit van de voorschriften van het bestemmingsplan⁶. De plankaart en de voorschriften zijn het juridisch bindende deel van het bestemmingsplan. De toelichting vormt de onderbouwing van de inhoud van het bestemmingsplan. In de toelichting is aangegeven welke gedachten aan het bestemmingsplan ten grondslag liggen, wat de uitkomsten zijn van het verrichtte onderzoek en hoe het met de maatschappelijke en economische uitvoerbaarheid van het plan is gesteld. De toelichting doet tevens verslag van het overleg dat ingevolge artikel 10 Bro over het voorontwerpbestemmingsplan heeft plaatsgevonden. De reikwijdte van een bestemmingsplan wordt bepaald door de “toelatingsplanologie” en het “specialiteitsbeginsel”.

Toelatingsplanologie

Het bestemmingsplan bepaalt welke ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn en welke niet. Met een bestemmingsplan kan een grondeigenaar/-gebruiker niet worden gedwongen om de in een bestemmingsplan aangegeven bestemmingen te realiseren. Het plan geeft de ruimtelijke en functionele randvoorwaarden en mogelijkheden. Het veranderen van bestaand gebruik of het oprichten van een bouwwerk moet passen binnen de regels die het bestemmingsplan stelt.

Om de gewenste ontwikkeling ook daadwerkelijk te realiseren zijn afspraken met betrokkenen nodig, bijvoorbeeld in de vorm van een privaatrechtelijke overeenkomst. Privaatrecht en publiekrecht zijn hier complementair aan elkaar.

Specialiteitsbeginsel

Kernbegrip bij het maken van bestemmingsplannen is ‘ een goede ruimtelijke ordening’ (artikel 10 WRO). Een goede ruimtelijke ordening staat in het teken van afweging van alle bij het ruimtegebruik betrokken belangen (facetplanning). Daaronder vallen -voor zover ruimtelijk relevant- ook sectorale belangen, ongeacht of daarvoor specifieke wetgeving geldt. Specifieke wetgeving richt zich in principe uitsluitend of primair op de behartiging van het desbetreffende sectorale belang. Dat betekent dat het daadwerkelijke functioneren van sectorale voorzieningen, bijvoorbeeld waterstaatsvoorzieningen, primair door de sectorale planning en regelgeving dient te worden gewaarborgd. Alleen de ruimtelijk relevante aspecten of gevolgen van deze specifieke wetgeving kunnen na afweging van andere betrokken belangen onderwerp van een regeling in het bestemmingsplan zijn.

Bestemmingsplannen voor het landelijk gebied hebben ruimtelijk en functioneel gezien een heel ander karakter dan bestemmingsplannen voor stedelijk gebied. Bij bestemmingsplannen voor het landelijk gebied is onderscheid te maken in plannen met functieverandering en plannen zonder functieverandering. Bij bestemmingsplannen voor stedelijk gebied is onderscheid te maken tussen plannen voor nieuw stedelijk gebied, plannen voor herstructurering van bestaand stedelijk gebied, en plannen voor bestaand

⁶ In de b.i.h. wordt bijvoorbeeld vastgelegd welke gemeentelijke beleidsvisie aan de uitvoering en toepassing van het plan ten grondslag ligt. Ook kan in de b.i.h. een relatie worden gelegd met sectoraal instrumentarium en sectorale programmering, waardoor duidelijk wordt hoe de diverse ruimtelijk relevante beleidssectoren op elkaar zullen worden afgestemd.

stedelijk gebied (met geringe of geen ruimtelijke dynamiek). Plannen zonder functieverandering, en dus met weinig dynamiek, worden ook wel consoliderende plannen of beheersplannen genoemd.

De mogelijkheden en de speelruimte voor water in bovenstaande typen bestemmingsplannen is sterk verschillend. Veelal is bij ontwikkelingsgerichte plannen meer mogelijk dan in de consoliderende plannen. In onderstaand schema is voor de verschillende planvormen aangegeven op welke ruimtelijke niveaus normaal gesproken de nadruk ligt en waar dus het zwaartepunt van de waterinbreng zou moeten liggen.

Tabel 3.1. Prioritair niveau bij planvormen

Planvorm	Locatieniveau ⁷	Structuurniveau ⁸	Inrichtings-niveau ⁹
- Bestemmingsplan Landelijk gebied, ontwikkeling recreatie/natuur	Reeds bepaald		
- Bestemmingsplan nieuw stedelijk gebied - Bestemmingsplan nieuw glastuinbouwgebied	Reeds bepaald		
- Bestemmingsplan herstructurering / Art 11	Reeds bepaald		
- Art 19	Reeds bepaald	Structuur beperkt aan te passen	
- Bestemmingsplan actualisatie bestaande stedelijk - Bestemmingsplan actualisatie bestaand landelijk	Reeds bepaald	Structuur blijft gehandhaafd	Eventueel optimalisatie mogelijk

- = zwaartepunt waterinbreng
- = geen thema voor waterinbreng
- = aandachtspunt voor waterinbreng, veelal beperkte speelruimte

De WRO laat de opsteller van een bestemmingsplan geheel vrij in de keuze voor een globaal of een meer gedetailleerd bestemmingsplan. Bij een globaal bestemmingsplan is weer onderscheid te maken tussen een globaal eindplan en een globaal plan met uitwerkingsplicht, op basis van artikel 11 WRO (zie de procedurebeschrijving van uitwerkings- en wijzigingsplannen). In globale eindplannen is minder gereguleerd. Uit te werken bestemmingen hebben op de bestemmingsplankaart en in de omschrijving van de bestemmingen een globaal karakter. Burgemeester en wethouders van de gemeente zijn verplicht de betreffende bestemmingen nader en gedetailleerder uit te werken conform de regels in het 'moederplan' (het bestemmingsplan dat de uitwerkingsplicht bevat). Deze uitwerkingsregels kunnen bijvoorbeeld inhouden dat in het uitwerkingsplan een aantal woningen, hoeveelheid water en diversiteit aan functies moet worden vormgegeven. De uitwerking c.q. wijziging maakt na vaststelling en goedkeuring deel uit van het moederplan.

Over de inhoud van het bestemmingsplan wordt voorafgaand aan de procedure van de WRO overleg gevoerd met de daarvoor in aanmerking komende instanties, waaronder het waterschap, en waar nodig ook met andere waterbeheerders (overleg ex artikel 10 Bro).

De procedure voor het bestemmingsplan wordt gekenmerkt door overleg en meerdere inspraakmomenten (tervisielegging van het voorontwerp, ontwerp en vastgesteld plan). Dit is in de WRO voorgeschreven. Het plan moet na inspraak- en overlegmogelijkheden door de gemeenteraad worden vastgesteld en door Gedeputeerde Staten goedgekeurd. Tegen het besluit van Gedeputeerde Staten is beroep in te stellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

⁷ Locatieniveau: gaat om de keuze voor een (begrensde) locatie met oog op functieontwikkeling of functieverandering.

⁸ Structuurniveau: betreft binnen de vastgestelde begrenzing (locatieniveau) te maken keuzen op hoofdlijnen over onder meer de waterstructuur: afkoppeling, infiltratievoorzieningen, natuurvriendelijke oevers, etc.

⁹ Inrichtingsniveau: concrete invulling van de keuzen op hoofdlijnen (structuurniveau) concreet ingevuld: precieze ligging, breedte, diepte en profiel van watergangen; typen en locatie van duikers en andere kunstwerken; oeverprofiel, talud en materiaalgebruik natuurvriendelijke oevers etc.

3.2 Rollen in de watertoets

Initiatiefnemer

De gemeenteraad fungeert als initiatiefnemer bij bestemmingsplannen. Regelmatig wordt het opstellen van een bestemmingsplan geïnitieerd door initiatieven van individuele burgers, projectontwikkelaars of maatschappelijke organisaties.

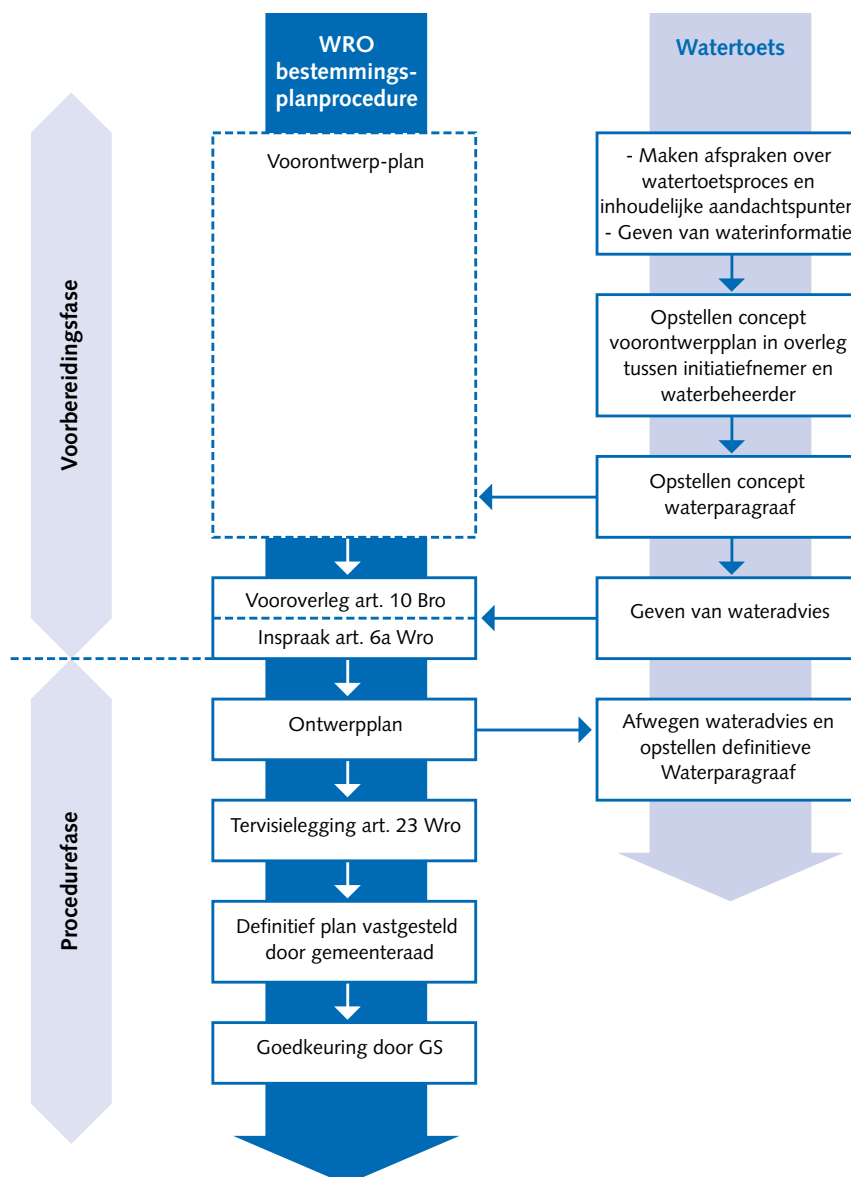
Waterbeheerder

Bij planvorming in het kader van een bestemmingsplan heeft in ieder geval het waterschap de rol van waterbeheerder en adviseert in het planproces. Indien nodig kan ook betrokkenheid van de provincie of Rijkswaterstaat aan de orde zijn. Vanuit de verantwoordelijkheid voor riolering en het oppervlaktewater in het stedelijk gebied vervult de gemeente veelal zelf ook een rol in het stedelijk waterbeheer. Zolang het stedelijk oppervlaktewaterbeheer nog niet is overgedragen aan waterschappen zal de gemeente in de watertoets een dubbele rol kunnen vervullen.

Planbeoordelaar

Gedeputeerde Staten hebben voor alle bestemmingsplannen de rol van beoordelaar.

Figuur 3.1: WRO bestemmingsplanprocedure en watertoets

3.3 Beschrijving van de watertoets per fase

Het accent voor de watertoets ligt in de voorbereiding van de wettelijke WRO-procedure, namelijk het traject voor het opstellen van een voorontwerpplan. Het watertoets proces is nagenoeg afgerond op het moment dat de WRO-procedure voor besluitvorming start. In afbeelding 3.1 is dit schematisch weergegeven.

Bij een bestemmingplanprocedure zijn in het kader van de watertoets enkele specifieke planvormingsstappen, acties en producten aan te wijzen. In onderstaande tabel zijn deze per watertoetsfase weergegeven, inclusief een rolverdeling. Aansluitend is per

Tabel 3.2. Planvormingstappen, acties en producten bij de verschillende fasen in de watertoets

Fase watertoets	Planvormingstappen	Acties watertoets	Rolverdeling	Producten watertoets
Initiatief-fase	- Voorbereiding	- Informeren van waterbeheerders - Maken van procesafspraken over watertoets proces en globale wateropgaven - Geven van waterinformatie - Afspreken (zodrig) onderlinge coördinatie waterbeheerders	I I, W W W	- afsprakennotitie
Ontwikkel- en adviesfase	- Doen van onderzoek - Opstellen concept voorontwerp bestemmingsplan en vervolgens voorontwerpplan	- opstellen van programma van eisen vanuit waterbeheer - opstellen van concept voorontwerp bestemmingsplan o.b.v. programma van eisen - overleggen over concept voorontwerpplan - aanpassen concept tot voorontwerp bestemmingsplan met waterparagraaf	I, W I I, W I	- programma van eisen - overlegverslag - concept waterparagraaf
	- inspraak en overleg over voorontwerpplan (art. 6a WRO en 10 Bro)	- Verzoek tot wateradvies: toesturen voorontwerpplan aan waterbeheerders - Geven van wateradvies	I W	- wateradvies
Besluitvormings-	- opstellen ontwerp bestemmingsplan	- Afwegen van wateradvies, verwerken in het plan en opstellen definitieve waterparagraaf	I	- Definitieve waterparagraaf
	- Ter visie leggen ontwerp BP voor vier weken (na publicatie) (art. 23 WRO) - Indienen zienswijzen inclusief horen van indieners (art. 23 WRO) - Vaststellen bestemmingsplan in gemeenteraad (art. 25 WRO)			
Beoordelingsfase	- Tervisielegging vastgesteld bestemmingsplan voor vier weken (na publicatie) (art. 26 WRO) - Plan ter goedkeuring voorleggen aan GS (art. 28 WRO) - Bedenkingen tijdens duur tervisielegging bij GS en horen indieners bedenkingen (art. 27 WRO) - Beoordeling door GS evt. vervangingsbesluit Minister van VROM (art. 29 WRO) - (evt. beroep Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State (art.54 WRO))	- Toetsen op wateraspecten en op gevoerde watertoetsproces	B	

I = Initiatiefnemer; W = Waterbeheerder; B = Planbeoordelaar

fase een algemene toelichting gegeven en zijn de acties zo nodig nader uitgewerkt. De stappen vormen een handreiking en zijn aan de eigen specifieke situatie aan te passen.

3.3.1 Initiatieffase

Nadat de gemeenteraad heeft besloten tot het beschikbaar stellen van financiële middelen en ambtelijke capaciteit voor het opstellen van een nieuw bestemmingsplan kan de planvorming starten. Afhankelijk van de achtergronden wordt een ambtelijke projectgroep uit diverse gemeentelijke afdelingen samengesteld, gaat een ambtelijk trekker zonder een projectgroep aan de slag of wordt de planvorming direct uitbesteed aan een adviesbureau. De projectorganisatie stelt vervolgens een uitgewerkt projectvoorstel op. Zowel planning als procedurele randvoorwaarden voor het bestemmingsplan (omvang plangebied, planvorm, onderzoeksplichten) komen veelal in verdere uitwerking of de aanbestedingsfase tot stand. Aan het eind van de initiatieffase wordt contact opgenomen met interne en externe betrokkenen zoals de waterbeheerder(s). Het projectvoorstel is sterk afhankelijk van het type bestemmingsplan. Bij een actualiseringplan zonder ontwikkelingen (zgn. consoliderend of beheersplan) hoeft vanzelfsprekend minder onderzoek ingepland te worden dan bij een ontwikkelingsgericht plan. In dat laatste geval is meestal geen programma van eisen aan de orde. Maar ook bij ontwikkelingsgerichte plannen kan de mate van onderzoek sterk verschillen. Wanneer het onderzoek en de ontwerpogave integraal deel vormen van het bestemmingsplan, is veel onderzoek noodzakelijk. In de praktijk is een groot deel van het onderzoek veelal reeds uitgevoerd in het kader van een stedenbouwkundig plan of een inrichtingsvisie.

Acties voor de watertoets

- In de initiatieffase neemt de gemeente als initiatiefnemer contact op met de betrokken waterbeheerder om deze op de hoogte te brengen van het voornemen. Indien er periodiek overleg is tussen gemeente en waterbeheerder kan dat moment worden benut.
- In onderling overleg maken gemeente en waterbeheerder(s) gezamenlijk afspraken over het watertoets proces en worden de globale wateropgaven besproken. Wanneer het bestemmingsplan kan resulteren in grootschalige en voor het watersysteem ingrijpende ontwikkelingen verdient het aanbeveling een afsprakennotitie op te stellen en deze bestuurlijk te bevestigen. Een dergelijke notitie kan bijvoorbeeld aandacht schenken aan de frequentie en vorm waarin overleg met de waterbeheerder(s) gestalte krijgt. De overlegvorm zal in sterke mate worden bepaald door het type bestemmingsplan, de ruimtelijke dynamiek en de mate waarin beoogde ontwikkelingen reeds zijn uitgewerkt. Bij zuiver consoliderende plannen volstaat veelal een éénmalig overleg, of zelfs uitsluitend een overlegreactie in het kader van artikel 10 Bro. In geval van ontwikkelingsgerichte plannen is meestal meer overleg noodzakelijk. Voor kleine of waterhuishoudkundig minder belangrijke plannen is te volstaan met een gespreksverslag. Om de uitwisseling van informatie goed te laten verlopen is het raadzaam om ook vast te leggen welke medewerkers als contactpersonen optreden. Tot slot is het van belang om in de afsprakennotitie vast te leggen wanneer het formele wateradvies wordt opgesteld. Voor waterhuishoudkundig minder belangrijke plannen of deelgebieden kunnen wellicht algemene afspraken worden gemaakt over hoe daarmee om te gaan.
- Voor ontwikkelingsgerichte plannen worden er soms exploitatieoverzichten gemaakt voordat er een ontwerpplan wordt opgesteld. Het is gewenst dat de waterbeheerder daarbij wordt betrokken, zodat wateraspecten op een juiste manier in de exploitatie zijn te verrekenen.
- Op basis van informatie over de begrenzing van het plangebied en de beoogde ruimtelijke ontwikkeling geeft de waterbeheerder relevante waterinformatie aan de gemeente. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om basisinformatie over het watersysteem,

Flexibel samenwerken voor Bestemmingsplan Schoonrewoerd

De gemeente Leerdam heeft een bestemmingsplan voor Schoonrewoerd opgesteld om mogelijkheden te scheppen voor enkele kleinschalige ruimtelijke ontwikkelingen. Al tijdig na het initiatief voor een nieuw bestemmingsplan heeft de gemeente zowel de waterkwaliteits- als kwantiteitsbeheerder uitgenodigd voor een gesprek. Zo zijn de waterbeheerders geïnformeerd over de achtergronden van het plan en hebben zij aangegeven welke aspecten vanuit water gezien relevant zijn. Aansluitend is aan de hand van bouwplannen gezamenlijk nagegaan om welke concrete ruimtelijk relevante wateraspecten het gaat. Belangrijk bleken vooral afkoppelen en waterberging. Deze aspecten waren nog niet meegenomen in de bouwplannen. Daarnaast was ook aandacht voor waterkwaliteit en bleek dat één van de ontwikkelingen vanuit de Keur vergunningplichtig was vanwege de onderhoudsstrook van een hoofdwatgang. Na afloop van het gesprek is geconcludeerd dat aanvullend overleg tussen projectontwikkelaars, waterschappen en gemeente noodzakelijk was en is een beknopt overlegverslag opgesteld.

Naar aanleiding van de positieve ervaringen zijn de betrokken organisaties in de ontwikkel- en adviesfase nogmaals voor overleg bijeengekomen. Tijdens dat overleg is onder meer ruimte gevonden voor extra oppervlaktewater zijn de mogelijkheden verkend voor onderhoud van de hoofdwatgang met de bebouwing aan het water. Op deze manier is ambtelijk overeenstemming bereikt over de bouwplannen. Dit is vastgelegd in een beknopt verslag. Vervolgens heeft de gemeente het voorontwerp bestemmingsplan opgesteld en dit in het kader van het artikel 10 Bro overleg toegezonden aan de waterbeheerders. In het formele wateradvies verwijzen beide waterschappen naar de overlegverslagen en constateren dat de waterbelangen op goede wijze zijn meegenomen.

Contactpersonen:

Hoogheemraadschap van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden, Cindy Josten, e-mail: c.josten@hhsav.nl

*Zuiveringsschap Hollandse Eilanden en Waarden, Janneke Brand, e-mail: j.brand@zhew.nl
Gemeente Leerdam, Mevr. Beusekom*

de belangrijkste inhoudelijke aandachtspunten voor de betreffende locatie en documentatie over gebiedsspecifieke criteria. Voor consoliderende plannen kan wellicht volstaan worden met een set van criteria of indien beschikbaar een gemeentelijk waterplan. Belangrijk is dat de waterbeheerder ook de toetsingscriteria van de provincie meeneemt. Als de provincie andere criteria bij haar advisering en beoordeling gebruikt dan de waterbeheerder, is het niet ondenkbaar dat de gemeente bij het artikel 10 Bro overleg te maken krijgt met tegenstrijdige adviezen.

- Indien nodig maken waterbeheerders onderlinge afspraken over coördinatie. Dit om zoveel mogelijk te komen tot eensluidende waterinbreng in het planproces.

3.3.2 Ontwikkel- en adviesfase

In de ontwikkel- en adviesfase voor bestemmingsplannen vindt het benodigde onderzoek plaats. De gemeente legt de onderzoeksresultaten vast in de toelichting bij het bestemmingsplan. Van belang is de afweging omtrent de wijze waarop betrokken belangen terechtkomen in het bestemmingsplan en de visie voor het plangebied. Vooral bij ontwikkelingsgerichte plannen is dit aan de orde. Gemeenten kunnen bij de afwegingen gebruik maken van een klankbordgroep van maatschappelijke organisaties zoals de Kamer van Koophandel, bewonersverenigingen, landbouworganisaties en waterbeheerder(s). In geval van een integrale ontwerpogave vergt het opstellen van een programma van uitgangspunten en de onderlinge afweging meer aandacht dan in gevallen waar sprake is van een reeds vastgesteld ruimtelijk ontwerp.

Gericht hydrologisch onderzoek voor uitbreiding bedrijventerrein Stampershoek

De gemeente Sluis is voornemens om het bedrijventerrein "Stampershoek" uit te breiden. Om dit mogelijk te maken is een planproces gestart voor een ontwikkelingsgericht bestemmingsplan, waar het stedenbouwkundig plan een integraal onderdeel van vormt. Aangezien de gemeente streeft naar een duurzaam watersysteem en een goede afstemming met het waterbeheer, heeft zij besloten een hydrologisch onderzoek voor het plangebied te laten uitvoeren. Om dat goed af te stemmen heeft in een vroeg stadium overleg plaatsgevonden met de betreffende waterbeheerder, een ruimtelijk adviesbureau en een ingenieursbureau. Doel van het overleg was informatie-uitwisseling en het gezamenlijk formuleren van de waterhuishoudkundige criteria voor het ontwerp en onderzoek. Tijdens het overleg is uitgesproken dat de bureaus in samenwerking aan het ontwerp en het hydrologisch onderzoek wilden beginnen, en dat op basis van een concept-ontwerp nogmaals in overleg te treden met de waterbeheerder. Verder is afgesproken het resultaat van deze stappen in een aparte watertoets-notitie vast te leggen, om vervolgens een samenvatting van deze notitie als waterparagraaf in het bestemmingsplan op te nemen.

Het waterschap heeft conform afspraak alle benodigde en beschikbare watersysteem-informatie aangereikt voor het hydrologisch onderzoek. Tijdens de ontwikkel- en adviesfase zijn de bureau's met de waterhuishoudkundige criteria aan de slag gegaan, en heeft twee keer tussentijds overleg met de waterbeheerder plaatsgevonden over de tussenresultaten van de hydrologische studie en het stedenbouwkundig voorontwerp. Vervolgens is het voorontwerp afgerond en heeft het hydrologisch onderzoek geresulteerd in heldere conclusies en aanbevelingen. Op deze manier is ambtelijk overeenstemming bereikt over de waterinbreng in het plan.

Contactpersonen:

Waterschap Zeeuws Vlaanderen, Wolfert Schwartz, e-mail: w.achwartz@wsve.nl

Acties voor de watertoets

- Tijdens de ontwikkel- en adviesfase stellen, met name bij ontwikkelingsgerichte plannen, gemeente en waterbeheerder gezamenlijk een programma van eisen op. Dit programma bevat de relevante waterthema's, alsook de eisen, randvoorwaarden en wensen die vanuit het waterbelang gelden voor het plangebied. Basis hiervoor zijn onder andere de beleidsmatige context, de voor het plangebied beschikbare sectorale watervisies en de locatiespecifieke waterhuishoudkundige omstandigheden. Belangrijk is dat het programma van eisen zich richt op ruimtelijk relevante wateraspecten en op het juiste abstractieniveau. Zo zal een programma van eisen voor een ontwikkelingsgericht bestemmingsplan anders zijn dan een programma voor een bestemmingsplan dat uitsluitend betrekking heeft op een reeds vastgesteld inrichtingsplan.
- Het programma van eisen voor water is een belangrijke basis bij het opstellen van een concept voorontwerpbestemmingsplan. De waterbeheerder draagt daarvoor relevante waterhuishoudkundige informatie aan. Bij de planvorming krijgen ook de ideeën van de waterbeheerder over het watersysteem en oplossingsrichtingen voor mogelijke knelpunten hun plaats.
- Op het moment dat het concept voorontwerpplan gereed is, vindt overleg plaats tussen gemeente en waterbeheerder. De waterbeheerder geeft reactie op het plan en denkt zo nodig mee bij het zoeken naar oplossingsrichtingen. Het is uiteindelijk aan de gemeente om de reactie van de waterbeheerder te betrekken bij het opstellen van het voorontwerp bestemmingsplan. De gemeente licht de gemaakte keuzen toe in de concept waterparagraaf. Bij grote (ontwikkelingsgerichte) plannen kan er

Flexibele inbreng waterkennis bij Bestemmingsplan Molenhoek

Binnen de kern Hazerswoude Rijndijk (gemeente Rijnwoude) zijn het terrein van een voormalige rioolwaterzuivering en een klein bedrijventerrein beschikbaar voor een nieuwe bestemming. Met het oog op ontwikkeling van een duurzaam woongebied op deze locaties is de gemeente gestart met het bestemmingsplan Molenhoek. Gezien de aanwezigheid van een voormalige boezemtak, een waterinlaat en een belangrijke polderwatergang, heeft de gemeente in het beginstadium van de planvorming contact opgenomen met de betrokken waterschappen. Daarbij is afgesproken dat op basis van de leidraad "Planvorming stedelijk gebied" een concept voorontwerp bestemmingsplan (inclusief eerste concept waterparagraaf) zou worden opgesteld. Dit als basis voor een overleg met Hoogheemraadschap en Waterschap. Na toezending aan de waterbeheerders is het concept besproken met de gemeente en het betrokken adviesbureau. Tijdens dat overleg hebben de waterbeheerders enkele aandachtspunten voor nadere uitwerking aangedragen en aanvullende informatie verstrekt over het watersysteem.

Vervolgens heeft een adviesbureau een ontwikkelingsplan, alsook het voorontwerpbestemmingsplan opgesteld. Het opstellen van de waterparagraaf leverde nog een aantal vragen richting waterbeheerders op. Gezamenlijk is besloten om daar flexibel mee om te gaan en vooruitlopend op het formele overleg ex art 10 Bro alvast het voorontwerp en de -nog onvolledige- waterparagraaf aan de waterbeheerder toe te sturen voor aanvullend schriftelijk advies. Na ontvangst van het advies is de waterparagraaf op een aantal punten gewijzigd. Vervolgens is het voorontwerp bestemmingsplan in het kader van het artikel 10 Bro overleg aan de schappen toegezonden. In hun formele wateradvies is aangegeven dat het plan (water)inhoudelijk geen aanleiding gaf voor opmerkingen, en refereren beide waterbeheerders aan de goede samenwerking bij de totstandkoming van het ontwikkelingsplan en het bestemmingsplan. Tot slot spraken de waterbeheerders de wens uit tijdens de verdere detailuitwerking graag te willen adviseren over de afvoer van hemelwater.

Contactpersonen:

Gemeente Rijnwoude, Alexander Ditmer, e-mail: a.ditmer@rijnwoude.nl

Waterschap Wilck en Wiericke, Peter Schraven, e-mail: p.schraven@wilckenwiericke.nl

Hoogheemraadschap van Rijnland, Petra Goessen, e-mail: petra.goessen@rijnland.net

sprake zijn van meerdere concepten en intensiever overleg tussen gemeente en waterbeheerder en daarmee ook verschillende concepten van de waterparagraaf.

- Aangeraden wordt het formele (bestuurlijke) wateradvies door de waterbeheerders te laten samenvallen met de overlegreactie in het kader van het overleg ex artikel 10 Bro. Met het oog op de voortgang van het bestemmingsplanproces kan het voor de gemeente van belang zijn al eerder over het wateradvies te beschikken. Daarover zijn uiteraard onderling afspraken te maken. De waterbeheerder geeft in het kader van artikel 10 Bro een formeel wateradvies op basis van het voorontwerp bestemmingsplan en stuurt een kopie van haar advies naar de provincie als planbeoordelaar.

3.3.3 Besluitvormingsfase

In de besluitvormingsfase vindt de definitieve afweging plaats naar aanleiding van de adviezen en inspraakreacties. Daarna ligt het ontwerpplan vier weken ter visie. Dit wordt vooraf aangekondigd in de Staatscourant en een gemeentelijk dag-, nieuws of huis-aan-huis-blad. Gedurende deze termijn kan ook de waterbeheerder indien nodig een zienswijze tegen het plan indienen. De gemeenteraad stelt vervolgens het bestemmingsplan vast. Bij de vaststelling van een bestemmingsplan moeten de concrete beleidsbeslissingen uit een regionaal structuurplan of streekplan in acht worden genomen (Art. 36c WRO).

Acties voor de watertoets

- Voorafgaande aan de tervisielegging vindt de definitieve afweging van het formele wateradvies plaats en wordt het plan zonodig aangepast. Tevens legt de gemeente in de definitieve waterparagraaf van het ontwerp bestemmingsplan verantwoording af voor de gemaakte keuzes en afwegingen.
- Het is aan te bevelen dat de gemeente de waterbeheerders op de hoogte houdt van de besluitvorming. Hiertoe is bijvoorbeeld in de initiatieffase al af te spreken dat de gemeente bijvoorbeeld een kopie van haar besluiten naar de waterbeheerder zendt. Overleg met de waterbeheerder is zeker gewenst in geval besluiten relevant zijn voor wateraspecten in het plan.

3.3.4 Beoordelingsfase

Nadat het vastgestelde plan ter visie heeft gelegen wordt het ter goedkeuring voorgelegd aan Gedeputeerde Staten. Tijdens de termijn van tervisielegging bestaat de mogelijkheid tot het indienen van bedenkingen. Ook de waterbeheerder kan hiervan gebruik maken. De indieners van bedenkingen worden door Gedeputeerde Staten gehoord. Vervolgens beoordeelt Gedeputeerde Staten het bestemmingsplan aan de hand van het streekplan. Indien er voor het plangebied een vastgesteld regionaal structuurplan bestaat, houdt Gedeputeerde Staten daar rekening mee bij de beoordeling (artikel 361 WRO). Tegen het besluit omtrent goedkeuring van het bestemmingsplan bestaat de mogelijkheid tot het instellen van beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Deze mogelijkheid staat ook open voor de waterbeheerder.

Acties voor de watertoets

- Gedeputeerde Staten beoordelen het plan op het proces en de inhoud van het watertoets proces.
- Aan te bevelen is dat de provincie de waterbeheerder op de hoogte te stellen van haar adviezen en besluiten. Eventueel zijn hierover ook algemene afspraken te maken.

3.3.5 Doorwerking

Na vaststelling van een ontwikkelingsgericht bestemmingsplan zullen er vaak verkavelingen, inrichtingsschetsen of soortgelijke uitvoeringsgerichte plannen worden gemaakt. Ook dan is overleg met de waterbeheerder zeker zinvol. Voorkomen moet worden dat water op papier (het bestemmingsplan) keurig geregeld is, maar dat het vervolgens niet tot uitvoer wordt gebracht. Het is in beginsel de verantwoordelijkheid van de gemeente te zorgen dat afspraken over de uitvoering van ruimtelijke plannen worden nagekomen. Derden kunnen hierop wel worden aangesproken. Bestemmingsplannen maken echter alleen ontwikkelingen mogelijk en verplichten niet tot realisering. Daarom zal een gemeente naast het bestemmingsplan uitvoeringsafspraken moeten maken. Hierbij kan gedacht worden aan overeenkomsten, zoals bijvoorbeeld een exploitatie-overeenkomst of een grondovereenkomst. Het is aan te bevelen de waterbeheerder te consulteren bij het opstellen van dergelijke overeenkomsten, zodat de particuliere ontwikkelaar inzicht krijgt in het belang van een goede waterhuishouding en in de in de overeenkomst op te nemen bepalingen voor water. Wellicht kunnen hiervoor een aantal standaarden worden ontwikkeld. Daarnaast zal de gemeente goed gebruik moeten maken van haar handhavingstaak waarbij zij daadwerkelijk nagaat of de bepalingen van het bestemmingsplan of de bepalingen van een overeenkomst ten aanzien van het water daadwerkelijk worden nagekomen. Indien dit niet het geval is, zal moeten worden opgetreden zodat de betreffende bepalingen alsnog worden nagekomen. Indien tijdens het bestemmingsplantraject bekend is op welke wijze uitvoering wordt gegeven aan het plan en of er bijvoorbeeld met overeenkomsten gewerkt gaat worden, dan verdient het aanbeveling reeds in de toelichting van het bestemmingsplan aan te geven op welke wijze met het aspect water moet worden of gaat worden omgegaan. Het is dan voor een ieder duidelijk wat er gaat

---

gebeuren. Indien er gecompenseerd moet worden, dient duidelijk aangegeven te worden waaruit deze compensatie bestaat, hoe deze gegarandeerd is en hoe de compensatie -zo nodig- planologisch is geregeld.

4 UITWERKINGS- EN WIJZIGINGSPLANNEN (artikel 11 WRO)

4.1 Achtergronden

Uitwerkings- en wijzigingsplannen (artikel 11 WRO) zijn niet los te zien van bestemmingsplannen. Een uitwerkingsplan vormt een uitwerking van hetgeen in een bestemmingsplan reeds is opgenomen, zoals bijvoorbeeld de uitwerking van een globale bestemming voor een nieuw woongebied. Met een wijzigingsplan kan datgene wat eerder in een bestemmingsplan was opgenomen worden gewijzigd. Beide planinstrumenten zijn uitsluitend te hanteren als in het bestemmingsplan (het 'moederplan') de mogelijkheid tot latere uitwerking of wijziging is vastgelegd, inclusief de regels waarbinnen uitwerking of wijziging moet plaatsvinden. Burgemeester en wethouders hebben een plicht tot uitwerking of een bevoegdheid tot wijziging volgens de regels in dit moederplan. Het is voor de waterhuishouding dus belangrijk dat bij de totstandkoming van het moederplan de voor water noodzakelijke randvoorwaarden in de uitwerkings- of wijzigingsregels worden opgenomen. In die regels kunnen afspraken worden opgenomen over zowel het watertoetsproces bij de uitwerking of wijziging (bijvoorbeeld wanneer overleggen met waterbeheerder) als over inhoudelijke randvoorwaarden (bijvoorbeeld percentage oppervlaktewater). Tussen de totstandkoming van het bestemmingsplan en de uiteindelijke uitwerking of wijziging ervan kan een aanzienlijke periode gelegen kan zijn. Eenmaal vastgestelde uitwerkings- of wijzigingsplannen maken deel uit van het 'moederplan'.

Uitwerkings- en wijzigingsplannen maken concrete bouwplannen en bijvoorbeeld verandering van (agraris)ch grondgebruik in met name het buitengebied mogelijk. Zeer ingrijpende veranderingen ten opzichte van het geldende bestemmingsplan worden niet met wijzigingsplannen, maar via een herziening van het bestemmingsplan zelf geregeld. Het is mogelijk dat op basis van een concept-uitwerkings/wijzigingsplan een bouwvergunning wordt afgegeven als die mogelijkheid in het moederplan staat aangegeven.

Inhoud en reikwijdte van uitwerkings- en wijzigingsplannen komen overeen met bestemmingsplannen. Op basis van het Besluit op de ruimtelijke ordening (Bro) bestaan uitwerkings- en wijzigingsplannen uit een toelichting, plankaart en/of voorschriften. De aard en concrete inhoud van uitwerkings- en wijzigingsplannen is heel divers, hoewel het in alle gevallen gaat om ontwikkelings- of veranderingsgerichte plannen (de bouw van een geheel nieuwe woonwijk of de omzetting van een bedrijfs-woning naar een burgerwoning). Meestal gaat de gemeente met een uitwerkings- of wijzigingsplan aan de slag als individuele burgers, projectontwikkelaars en maatschappelijke/overige organisaties zoals woningcorporaties met een verzoek daartoe komen. Omdat dit in de meeste situaties het geval is, is daar in deze tekst van uitgegaan. Alleen bij grotere ontwikkellocaties zijn er situaties dat de gemeente er zelf mee begint.

Uitwerkings- en wijzigingsplannen doorlopen een kortere procedure dan een bestemmingsplan. Onderzoek is niet nodig wanneer het onderzoek van het moederplan nog actueel en afdoende is. De inspraak die bij bestemmingsplannen volgt op de vaststelling van het plan, is bij uitwerkings- en wijzigingsplannen niet aan de orde.

4.2 Rollen in de watertoets

Initiatiefnemer

Voor uitwerkings- en wijzigingsplannen zijn burgemeester en wethouders initiatiefnemer. In het moederplan kan echter ook zijn bepaald dat de gemeenteraad het plan vaststelt en daarmee initiatiefnemer voor de watertoets is. De gemeente is initiatiefnemer en verantwoordelijk voor de watertoets. Dit ondanks het feit dat in de praktijk meestal burgers, projectontwikkelaars of maatschappelijke organisaties degenen zijn die een eerste schets opstellen en vervolgens de gemeente verzoeken tot uitwerking of wijziging van het moederplan.

Waterbeheerder

Evenals bij bestemmingsplannen wordt afhankelijk van het type ingreep, de grootte en ligging van het gebied de rol van de waterbeheerder ingevuld door één of meerdere waterschappen. Eventueel met medewerking van de provincie als grondwaterbeheerder en Rijkswaterstaat als rijkswaterbeheerder. De waterbeheerders adviseren tijdens het planproces.

Planbeoordelaar

Gedeputeerde Staten van de provincie zijn beoordelaar omdat zij uitwerkings- of wijzigingsplannen goedkeuren. Geen goedkeuring van Gedeputeerde Staten is echter nodig als zij in het goedkeuringsbesluit voor een bestemmingsplan hebben aangegeven dat goedkeuring niet nodig is én er tegen de uitwerking of wijziging geen zienswijzen zijn ingediend (artikel 11 WRO). Dan is er dus geen planbeoordelaar.

4.3 Beschrijving van de watertoets per fase

Het accent voor de watertoets ligt in de voorbereiding van de wettelijke WRO-procedure, namelijk het planvormingstraject om te komen tot een concept ontwerpplan.

Tabel 4.1. Planvormingstappen, acties en producten bij de verschillende fasen in de watertoets

Fase watertoets	Planvormingstappen	Acties watertoets	Rolverdeling	Producten watertoets
Initiatief-fase	<ul style="list-style-type: none"> - Verzoek tot uitwerking of wijziging - Besluit tot uitwerking of wijziging	<ul style="list-style-type: none"> - Informeren van waterbeheerders - Leveren van specifieke informatie over het wijzigings- of uitwerkingsplan - Maken van procesafspraken over watertoetsproces	<ul style="list-style-type: none"> I I, W I	<ul style="list-style-type: none"> - schriftelijke bevestiging van afspraken
Ontwikkel- en adviesfase	<ul style="list-style-type: none"> - Evt. nader onderzoek en nader overleg (art. 14 Bro) - Opstellen concept-ontwerp uitwerkings- of wijzigingsplan - Inspraak concept ontwerp uitwerkingsplan en evt. inspraak wijzigingsplan (art. 6a WRO)	<ul style="list-style-type: none"> - aanscherpen/aanvullen wijzigings- en uitwerkingsregels vanuit waterbeheer - opstellen van conceptontwerp o.b.v. geconcretiseerde regels, inclusief concept-waterparagraaf - verzoek tot formele wateradvies: toesturen conceptontwerpplan - geven van wateradvies	<ul style="list-style-type: none"> I, W I I W	<ul style="list-style-type: none"> - concretiseren van uitwerkingsregels - concept waterparagraaf - wateradvies
Besluitvormings-	<ul style="list-style-type: none"> - Opstellen ontwerpplan - Tervisielegging en indienen zienswijzen (art. 11 WRO/regeling in bestemmingsplan) - Besluit over uitwerkingsplan of wijzigingsplan door burgemeester en wethouders of raad (art. 11 WRO)	<ul style="list-style-type: none"> - Afwegen van wateradvies, verwerken in het plan en opstellen definitieve waterparagraaf	<ul style="list-style-type: none"> I	<ul style="list-style-type: none"> - Definitieve waterparagraaf
Beoordelingsfase	<ul style="list-style-type: none"> - Evt. goedkeuring door Gedeputeerde Staten (art. 11 lid 3) - (evt. bezwaar- en beroepsmogelijkheden art. 54 WRO)	<ul style="list-style-type: none"> - Toetsen op watertoetsproces en inhoudelijke wateraspecten	<ul style="list-style-type: none"> B	

I = Initiatiefnemer; W = Waterbeheerder; B = Planbeoordelaar

Op het moment dat de WRO-procedure voor besluitvorming start, is de watertoets nagenoeg afgerond. Bij uitwerkings- en wijzigingsplannen zijn in het kader van de watertoets op hoofdlijnen diverse planvormingsstappen, acties en producten aan te wijzen. In onderstaande tabel zijn deze per watertoetsfase weergegeven, inclusief een rolverdeling. Aansluitend is per fase een algemene toelichting gegeven en zijn de acties zo nodig nader uitgewerkt. De stappen zijn bedoeld als een handreiking en kunnen aangepast worden aan de eigen specifieke situatie.

4.3.1 Initiatiefase

De start voor een uitwerkings- of wijzigingsplan ligt vaak in gemeentelijke initiatieven of concrete plannen en verzoek van individuele burgers, projectontwikkelaars en maatschappelijke organisaties. De voorbereiding van een plan kan dus gebeuren door andere partijen dan de gemeente. Zo kan al een schets beschikbaar zijn voordat het verzoek tot uitwerking of wijziging wordt gedaan. Vervolgens besluiten burgemeester en wethouders tot de procedure van uitwerking of wijziging. Als de schets voldoet aan de uitwerkings- c.q. wijzigingsregels dan is het lastig voor Burgemeester en wethouders het plan af te keuren en heeft de waterbeheerder geen mogelijkheid gehad mee te denken. Dit legt nogmaals de nadruk op de noodzaak van goede regels in het moederplan. Bij recente bestemmingsplannen is de waterbeheerder reeds betrokken geweest bij de totstandkoming van de uitwerkings- of wijzigingsregels in het moederplan. Idealiter zou de waterbeheerder door de particulier al betrokken moeten worden bij het opstellen van het schetsontwerp. Bij oudere bestemmingsplannen is het lastiger. Dan zal de waterbeheerder bijvoorbeeld via periodiek overleg met de gemeente moeten nagaan welke bestemmingsplannen de mogelijkheid tot uitwerken kennen.

Acties voor de watertoets

- Zodra de gemeente op de hoogte raakt van de plannen wijst zij de particulier op het belang van water en het betrekken van de waterbeheerder.
- Burgemeester en wethouders nemen na hun besluit tot uitwerking of wijziging contact op met de waterbeheerder. Gemeente en waterbeheerders bepalen samen of voor het betreffende plan extra wateroverleg gewenst is of dat kan worden volstaan met het toepassen van de in het moederplan met de waterbeheerders overeengekomen uitwerkings- en wijzigingsregels. Met het oog op de uiteindelijke realisatie is het belangrijk dat de particuliere partij betrokken is bij het overleg met de waterbeheerder om voor het plan relevante wateraspecten goed in de schets opgenomen te krijgen. Gezien de soms lange tijd die is verstreken sinds de goedkeuring van het moederplan zal het in de praktijk regelmatig voorkomen dat eisen, wensen en aandachtspunten ten aanzien van water onvoldoende in de uitwerkingsregels- of wijzigingsregels zijn verwoord. In deze gevallen wordt geadviseerd zeker met de waterbeheerders te overleggen. Wanneer extra overleg gewenst is, wordt afgesproken op welke momenten terugkoppeling met de waterbeheerder plaatsvindt. Daarnaast zijn afspraken te maken over de contactpersonen voor het betreffende plan. Deze afspraken worden schriftelijk bevestigd. Alleen voor grotere plannen kan een afsprakennotitie zinvol zijn. Wellicht is het praktisch dat gemeente en waterbeheerder algemene afspraken maken over hoe om te gaan met artikel 11 WRO plannen en/of waterhuishoudkundig minder belangrijke plannen of deelgebieden. Waterschappen en gemeenten kunnen in één overleg een aantal kleinere plannen doorspreken, waarbij als afsprakennotitie valt te volstaan met een gespreksverslag.
- Indien er reeds een schets of (concept)ontwerp bestaat, wordt dat aan de waterbeheerders toegezonden.

De waterbeheerders leveren informatie aan die past bij het uitwerkingsniveau van het plan. Het is aan te bevelen dat de waterbeheerder ook de toetsingscriteria van de provincie meeneemt. Als de provincie namelijk andere toetsingscriteria hanteert dan de criteria van de waterbeheerder, wordt de gemeente met tegenstrijdige adviezen geconfronteerd.

4.3.2 Ontwikkel- en adviesfase

Burgemeester en wethouders kunnen geen aanvullende eisen stellen aan de uitwerking of wijziging ten opzichte van de eisen die al in het moederplan zijn gesteld. Wel kunnen en moeten soms de regels worden geconcretiseerd naar inrichtingsniveau. Voor de waterbeheerder is het van belang hier de aansluiting met het totale watersysteem te blijven bezien. Over het concept-ontwerpplan vindt meestal inspraak plaats (bij het uitwerkingsplan is dit op basis van jurisprudentie, bij wijzigingsplannen wordt het geadviseerd door juristen).

Acties voor de watertoets

- Voor zover noodzakelijk worden in gezamenlijk overleg de uitwerkings- en wijzigingsregels geconcretiseerd.
- De gemeente verwerkt de geconcretiseerde uitwerkingsregels in het concept-ontwerp en stelt een (concept)waterparagraaf op. Eventueel kan nog tussentijds overleg met de waterbeheerder plaatsvinden.
- De gemeente vraagt over het ontwerpplan een formeel wateradvies aan de waterbeheerders voordat de gemeente het plan voor de eerste maal ter visie legt (artikel 6a WRO/artikel 11 WRO). Geadviseerd wordt dit moment voor uitwerkingsplannen samen te laten vallen met het moment van inspraak over het concept ontwerpplan (artikel 6a WRO). Voor wijzigingsplannen is dit inspraakmoment er mogelijk niet en zijn goede afspraken in de initiatieffase noodzakelijk. De waterbeheerder geeft een bestuurlijk wateradvies en stuurt een kopie daarvan naar de provincie als planbeoordelaar.

4.3.3 Besluitvormingsfase

Het ontwerp van het uitwerkings- of wijzigingsplan wordt door burgemeester en wethouders, of de gemeenteraad vastgesteld. In het moederplan is aangegeven op welke wijze besluitvorming over een uitwerkings- of wijzigingsplan tot stand komt en welke belanghebbenden daarbij zijn betrokken. Burgemeester en wethouders stellen volgens de afgesproken regels belanghebbenden in de gelegenheid zienswijzen in te dienen (artikel 11, lid 1 WRO). De waterbeheerders kunnen ook gebruik maken van deze mogelijkheden. Het plan wordt voor goedkeuring aan Gedeputeerde Staten toegezonden (in het moederplan kan zijn aangegeven dat het betreffende plan geen goedkeuring van GS behoeft).

Acties voor de watertoets

- Burgemeester en Wethouders wege het wateradvies af en passen zonodig het plan aan. Tevens worden de keuzen en afwegingen verantwoord in de definitieve waterparagraaf van het plan.
- Aanbevolen wordt dat de gemeente de waterbeheerders op de hoogte houdt van de besluitvorming. Dit is overigens in de initiatieffase al af te spreken. Zo zou de gemeente een kopie van haar besluiten naar de waterbeheerder kunnen sturen, maar het kan uiteraard ook mondeling. Hier zijn ook algemene afspraken over te maken. Als er door besluiten wijzigingen optreden in de wijze waarop water in het plan verwerkt is, dan is overleg met de waterbeheerder gewenst.

4.3.4 Beoordelingsfase

Gedeputeerde Staten keuren het plan al dan niet goed. Daarna staat omtrent de goedkeuring beroep open bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (artikel 54 WRO). Indien het vastgestelde plan niet door Gedeputeerde Staten hoeft te worden goedgekeurd, zijn er na vaststelling van het plan door burgemeester en wethouders

---

bezwaar- en beroepsmogelijkheden. In beide gevallen kunnen ook de waterbeheerders hiervan gebruik maken.

Acties voor de watertoets

- De provincie (Gedeputeerde Staten) beoordeelt het plan op het watertoets proces en op inhoudelijke wateraspecten.
- Aanbevolen wordt aan de provincie de waterbeheerder op de hoogte te stellen van haar adviezen en besluiten. Hier kunnen ook algemene afspraken over worden gemaakt.

4.3.5 Doorwerking

Na de vaststelling van een uitwerking of wijziging maakt een artikel 11 plan onderdeel uit van het bestemmingsplan. Omdat een uitwerking of wijziging op ontwikkeling gericht is, zal er evenals bij andere ontwikkelingsgerichte bestemmingsplannen verkelingen of soortgelijke uitvoeringsgerichte plannen worden gemaakt. Ook dan is overleg met de waterbeheerder zinvol. Naast een artikel 11 plan zal de gemeenten uitvoeringsafspraken moeten maken, omdat een artikel 11 plan alleen ontwikkelingen mogelijk maakt maar geen plicht tot realisering inhoudt.

Het is mogelijk dat in de uitwerkings- c.q. wijzigingsregels in het moederplan al een en ander over de uitvoering is opgenomen. Indien dit niet het geval is, zullen alsnog uitvoeringsafspraken, zoals overeenkomsten, gemaakt moeten worden. Geadviseerd wordt de waterbeheerder te betrekken bij het opstellen van dergelijke overeenkomsten. Wellicht kunnen een aantal standaarden worden ontwikkeld. In alle gevallen is de gemeente in beginsel ervoor verantwoordelijk dat afspraken worden nagekomen. Ook zal zij goed gebruik moeten maken van haar handhavingstaak waarbij zij daadwerkelijk nagaat of de afspraken over water daadwerkelijk worden nagekomen.

5 ARTIKEL 19 PLANNEN

5.1 Achtergronden

Op basis van de artikelen 19 en 19a van de WRO is van een geldend bestemmingsplan vrijstelling te verlenen voor realisering van een (bouw-)project dat afwijkt van het vigerend bestemmingsplan. Daarbij is onderscheid te maken in specifieke vrijstellingsprocedures (zie tabel 5.1).

Tabel 5.1. Kenmerken van artikel 19 vrijstellingsprocedures

Te onderscheiden structuurplan/procedure	Doel	Bevoegd overheidsorgaan
Artikel 19-lid 1 WRO (zelfstandige projectprocedure)	Vrijstelling van het geldende bestemmingsplan voor uitvoering van een bepaald (bouw-) project of realisering van een bepaald van het bestemmingsplan afwijkend gebruik.	Gemeenteraad (eventueel gedelegeerd aan burgemeester en wethouders)
Artikel 19-lid 2 WRO (vrijstellingen cf. provinciale lijst)		Burgemeester en wethouders
Artikel 19-lid 3 WRO (kruimelgevallen)		Burgemeester en wethouders

Bij artikel 19 plannen is de locatiekeuze al bepaald. Het kan zijn dat er op structuurniveau¹⁰ zaken nog beperkt kunnen worden aangepast. Het accent in artikel 19 plannen ligt echter op inrichtingsniveau¹¹. Daar zal dus ook de nadruk van de waterinbreng liggen.

Deze procedures resulteren op zichzelf niet in herziening van het geldende bestemmingsplan. Besluiten op grond van de artikelen 19 en 19a WRO zijn vatbaar voor beroep ingevolge de Algemene wet bestuursrecht. Navolgend zijn de artikel 19 lid 1, artikel 19 lid 2 en artikel 19 lid 3 procedure nader toegelicht.

Procedure ex artikel 19 lid 1 WRO

Artikel 19 lid 1 staat bekend als de zelfstandige projectprocedure en is alleen van toepassing indien het vigerende bestemmingsplan niet ouder is dan 10 jaar. Uitzondering hierop is mogelijk als Gedeputeerde Staten vrijstelling hebben verleend van de verplichting om tenminste éénmaal per 10 jaar het bestemmingsplan te herzien. In andere gevallen moet indien vrijstelling wordt verleend van bestemmingsplannen die ouder zijn dan 10 jaar, een voorbereidingsbesluit zijn genomen of een ontwerp van een nieuw bestemmingsplan ter inzage zijn gelegd. De procedure hiervoor staat beschreven in artikel 19 lid 4 WRO. Voorbeelden van ruimtelijke initiatieven waarvoor een artikel 19 lid 1 procedure wordt doorlopen zijn het realiseren van een enkele bedrijfshal of een geheel nieuwe woonwijk of bedrijfsterrein, maar ook het realiseren en/of verplaatsen van sportvelden en recreatieterreinen.

Conform de artikel 19 lid 1 procedures is vrijstelling van het vigerende bestemmingsplan te verlenen in geval het project is voorzien van:

- een adequate beschrijving van het project met bijbehorende ruimtelijke onderbouwing (bij voorkeur een (inter)gemeentelijk structuurplan, en anders een beschrijving

¹⁰ Structuurniveau: binnen de vastgestelde begrenzing (locatieniveau) worden keuzen op hoofdlijnen gemaakt: waar komt water en hoe ziet de waterstructuur eruit; welke onderdelen worden afgekoppeld; waar komen infiltratievoorzieningen; waar komen natuurvriendelijke oevers; etc.

¹¹ Inrichtingsniveau: hoe worden de keuzen op hoofdlijnen (structuurniveau) concreet ingevuld: precieze ligging, breedte, diepte en profiel van watergangen; waar komen duikers en andere kunstwerken; wel of geen doorvaarbare duikers; hoe wordt hemelwater afgevoerd (bovengrond/ondergronds); welke infiltratievoorzieningen worden toegepast en waar komen deze te liggen (incl. afmetingen); inrichting natuurvriendelijke oevers (oeverprofiel, talud, materiaalgebruik); etc.

- van de afwijking van het geldende bestemmingsplan, het gewenste toekomstige ruimtelijke beleid voor het betreffende gebied, alsook de gemaakte belangenafweging);
- een verklaring van geen bezwaar van Gedeputeerde Staten.

Procedure ex artikel 19 lid 2 WRO

De artikel 19 lid 2 procedure wijkt op een aantal punten af van de zelfstandige project-procedure. Belangrijke specifieke elementen uit de procedure volgens artikel 19 lid 2 zijn:

- in alle gevallen zijn het burgemeester en wethouders die besluiten tot vrijstelling;
- er geldt geen inspraakverplichting ex artikel 6a WRO;
- de ouderdom van het vigerende bestemmingsplan is in beginsel niet van belang;
- een afzonderlijke verklaring van geen bezwaar kan soms achterwege blijven.

Het voordeel van een artikel 19 lid 2 WRO-procedure is dat deze, in geval de verklaring van geen bezwaar achterwege kan blijven, sneller is te doorlopen dan een artikel 19 lid 1 WRO-procedure (31 respectievelijk 49 weken).

De minder zware artikel 19 lid 2 procedure kan worden gevolgd voor door Gedeputeerde Staten aangegeven categorieën van gevallen. Enerzijds betreft het concrete activiteiten die door de provincie, vaak in een provinciale vrijstellingslijst, zijn aangegeven¹². Dit kunnen dezelfde soort activiteiten zijn als bij artikel 19 lid 1 plannen. Anderzijds gaat het om projecten die gebaseerd zijn op een ruimtelijk plandocument dat reeds de instemming heeft van betrokken rijks- en provinciale diensten (bijvoorbeeld een structuurplan).

Procedure ex artikel 19 lid 3 WRO (kruimelgevallen)

Specifiek voor een artikel 19 lid 3 procedure geldt dat een ruimtelijke onderbouwing en een verklaring van geen bezwaar niet zijn vereist. De onderhavige procedure is dan ook voor kleinere planologische zaken bedoeld. Daarbij is onderscheid te maken tussen buitengebied en bebouwde kom. Opvallend is dat de vrijstellingsmogelijkheden in de bebouwde kom ruimer zijn dan in het buitengebied. Voorbeelden zijn de uitbreiding van een woning en functieverandering binnen een bestaand gebouw (bedrijf naar winkel). In artikel 20 Bro staat beschreven voor welke gevallen artikel 19 lid 3 kan worden toegepast.

5.2 Rollen in de watertoets

Initiatiefnemer

De gemeente is initiatiefnemer voor het doorlopen van procedures in kader van artikel 19 WRO. Bij artikel 19 lid plannen is dat de gemeenteraad, en bij artikel 19 lid 2 en lid 3 plannen is het Burgemeester en Wethouders. Vaak zal een artikel 19 procedure worden geïnitieerd door particulieren, maar voor de watertoets is de gemeente de initiatiefnemer en verantwoordelijk voor het watertoets proces.

Waterbeheerder

Veelal zal de rol van waterbeheerder door een waterschap worden ingevuld. Indien nodig kan de provincie inbreng leveren als beheerder van het grondwater en Rijkswaterstaat als beheerder van rijkswater. De waterbeheerder adviseert in het planproces.

Planbeoordelaar

De provincie (Gedeputeerde Staten) geeft een verklaring van geen bezwaar in het kader van de artikel 19 lid 1 WRO-procedure en in een aantal gevallen in het kader van artikel 19 lid 2 WRO-procedure. Zij is daarmee planbeoordelaar voor de watertoets¹³. Voor de overige artikel 9 lid 2 plannen en voor alle artikel 19 lid 3 plannen is dit niet verplicht, zodat is voor deze plannen geen planbeoordelaar is.

¹² Veel provincies hebben een eigen vrijstellingslijst.

¹³ Het afgeven van een verklaring van geen bezwaar is geen goedkeuren in de strikte zin des woords, maar ligt wel in dezelfde lijn. Omdat een hogere overheid een soort oordeel geeft, wordt het voor de watertoets als beoordelen beschouwd.

Tabel 5.2. Planvormingstappen, acties en producten bij de verschillende fasen in de watertoets

Fase watertoets	Planvormingstappen	Acties watertoets	Rolverdeling	Producten watertoets
Initiatief-fase	- Voorbereiding	- Informeren van waterbeheerders - Maken van procesafspraken over watertoets proces en globale wateropgaven - Geven van waterinformatie - Afspreken (zodanig) onderlinge coördinatie waterbeheerders	I I, W W W	- afsprakennotitie
Ontwikkel- en adviesfase	- Doen van onderzoek	- Opstellen van programma van eisen vanuit waterbeheer	I, W	- programma van eisen
	- Opstellen schetsontwerp en vervolgens voorontwerpplan	- Opstellen van schetsontwerp o.b.v. programma van eisen - Overleggen over conceptontwerp en concept waterparagraaf - Aanpassen van conceptontwerp en waterparagraaf tot voorontwerpplan - Verzoek tot wateradvies: toesturen van voorontwerp aan waterbeheerders	I I, W I I	- overlegverslag - 1e concept waterparagraaf
	- inspraak en overleg (ex artikel 6a WRO en 10 Bro)*	- Geven van wateradvies	W	- wateradvies
Besluitvormings-	- Opstellen ontwerpplan	- Afwegen van wateradvies, verwerken in het plan en opstellen definitieve waterparagraaf	I	- Definitieve waterparagraaf
	- Ter visie leggen verzoek om vrijstelling voor vier weken (na publicatie) (art. 3:12 Awb) - Zienswijzen indienen bij de gemeente - besluit omtrent aanvragen van verklaring van geen bezwaar bij de provincie** - Besluit gemeente verlening van vrijstelling (art. 19a lid 4)***			
Beoordelingsfase	- Besluit over verklaring van geen bezwaar van de provincie en kennisgeving aan Inspecteur VROM (art. 19a lid 5) ** - Besluit gemeente verlening van vrijstelling (art. 19a lid 11)** - Evt. bezwaar- en beroepsmogelijkheden tegen besluit tot verlening van vrijstelling door gemeente	- Toetsen op wateraspecten en op gevoerde watertoets proces ten behoeve van verklaring van geen bezwaar**	B	

I = Initiatiefnemer; W = Waterbeheerder; B = Planbeoordelaar

* n.v.t. bij artikel 19, lid 2, 19 lid 3

** n.v.t. bij artikel 19, lid 2, zonder vereiste van verklaring van geen bezwaar. Evenmin van toepassing bij artikel 19 lid 3.

*** n.v.t. bij artikel 19 lid 1 of indien verklaring van geen bezwaar is vereist.

5.3 Beschrijving van de watertoets per fase

Het accent voor de watertoets ligt in de voorbereiding van de wettelijke WRO-procedure, namelijk het planvormingstraject om te komen tot een voorontwerpplan. Op het moment dat de WRO-procedure voor besluitvorming start, is de watertoets nagenoeg

afgerond. Bij artikel 19 procedures zijn in het kader van de watertoets enkele specifieke planvormingsstappen, acties en producten aan te wijzen. In onderstaande tabel zijn deze per watertoetsfase weergegeven, inclusief een rolverdeling. Aansluitend is per fase een algemene toelichting gegeven en zijn de acties zo nodig nader uitgewerkt. De stappen zijn bedoeld als een handreiking en kunnen aangepast worden aan de eigen specifieke situatie.

5.3.1 Initiatiefase

Het startmoment voor artikel 19 plannen ligt vaak op het moment dat individuele burgers, projectontwikkelaars, maatschappelijke en/of andere organisaties (ook de gemeente zelf) bij het college van burgemeester en wethouders een verzoek indienen om mee te werken aan de realisering van een bouwplan door toepassing van het bestemmingsplan, of als dat niet kan, door toepassing van artikel 19 van de WRO¹⁴. Dit verzoek gaat vergezeld van een situatieschets, een bouwplan of een uitgebreide projectonderbouwing. In uitzonderingsgevallen wordt door de particulier zelfs een complete ruimtelijke onderbouwing als bedoeld in artikel 19 van de WRO geleverd. Er is dus al een schets of een plannetje als de gemeente ermee aan de slag gaat. Op basis van dit verzoek neemt het college van burgemeester en wethouders het besluit om wel of niet af te willen gaan wijken van het geldende bestemmingsplan. Bij een positief besluit zal het bouwplan ambtelijk worden beoordeeld op de voor het project van belang zijnde aspecten. Zonodig wordt verzocht om aanvullende informatie en is aanvullend onderzoek uit te zetten. Vanzelfsprekend spelen bij de ontwikkeling van een geheel nieuwe woonwijk veel meer en andere aspecten een rol dan bij de realisering van een dakopbouw op een woning.

Acties voor de watertoets

- In deze fase neemt de gemeente als initiatiefnemer contact op met de betrokken waterbeheerder en stelt deze op de hoogte van de voorgenomen artikel 19 procedure. Als er periodiek overleg tussen gemeenten en waterbeheerders plaatsvindt, kan daarin het initiatief worden aangekondigd. Enkele waterschappen en gemeenten hebben principeafspraken over hoe bij de verschillende (kleinschalige) plannen met de watertoets om te gaan.
- Vervolgens maken gemeente en waterbeheerder(s) gezamenlijk afspraken over het proces van de watertoets. In geval van artikel 19 lid 1 procedures die ingrijpende ontwikkelingen mogelijk maken, is het aan te bevelen een afsprakennotitie op te stellen en bestuurlijk te laten bevestigen. Een dergelijke notitie gaat bijvoorbeeld in op overlegmomenten, informatie-uitwisseling, contactpersonen en het moment waarop het formele wateradvies zal worden gegeven. In de praktijk is bij een artikel 19 lid 1 procedure meestal één tot twee maal overleg noodzakelijk. Bij artikel 19 lid 2 en 3 procedures is veelal te volstaan met één overleg of schriftelijke of telefonische informatieoverdracht. Er zijn waterschappen en gemeenten die in één overleg een aantal kleinere plannen doorspreken. Als afsprakennotitie zou dan volstaan kunnen worden met een gespreksverslag.
- Soms worden er exploitatieoverzichten gemaakt voordat er een ontwerpplan wordt opgesteld. Het is gewenst dat de gemeente de waterbeheerder daarbij betreft, zodat water op een juiste manier in de exploitatie wordt verrekend.
- De waterbeheerder zorgt er voor dat de gemeente relevante informatie en documentatie krijgt over zowel watersysteem als gebiedsspecifieke criteria. Om dit mogelijk te maken geeft de gemeente de begrenzing van het plangebied aan, en maakt de beoogde ruimtelijke ontwikkeling inzichtelijk. Voor kleine plannen kan wellicht volstaan worden met, indien beschikbaar, een gemeentelijk waterplan.

¹⁴ Dit laatste zal overigens zelden plaatsvinden zonder dat eerst overleg met de gemeente (ambtelijke organisatie) heeft plaatsgevonden over de eisen die aan een ruimtelijke onderbouwing worden gesteld

---

Van belang is dat de waterbeheerder ook de toetsingscriteria van de provincie meeneemt om te voorkomen dat de provincie andere criteria dan de waterbeheerder gebruikt bij haar advisering en beoordeling, en de gemeente met tegenstrijdige adviezen wordt geconfronteerd.

- In geval meerdere waterbeheerders bij de procedure zijn betrokken, kan het handig zijn om onderling afspraken te maken over gezamenlijke coördinatie.

5.3.2 Ontwikkel- en adviesfase

In deze fase wordt alle voor de ruimtelijk onderbouwing benodigde informatie verzameld (incl. resultaten van aanvullend onderzoek) en onderling afgewogen en gemotiveerd. Waar nodig wordt hierover aanvullend overleg met interne en/of externe deskundigen. Als afsluiting van deze fase wordt inspraak gehouden (artikel 6a WRO/artikel 10 Bro).

Acties voor de watertoets

- Als eerste actie in de ontwikkel- en adviesfase stellen gemeente en waterbeheerder gezamenlijk een water-georiënteerd programma van eisen op. Dit geldt alleen bij artikel 19 procedures met een ontwerpogave. Het programma bevat de relevante waterthema's, alsook de eisen, randvoorwaarden en wensen die vanuit het waterbelang gelden voor het plangebied. De basis hiervoor ligt onder andere in de beleidsmatige context, de voor het plangebied beschikbare sectorale watervisies, alsook de locatiespecifieke waterhuishoudkundige omstandigheden. Een juist abstractieniveau voor ruimtelijk relevante aspecten is daarbij van belang.
- Aan de hand van het programma van eisen van de waterbeheerders en de overige sectorale uitgangspunten en criteria stelt de gemeente een eerste schetsontwerp op en beargumenteert de gemaakte keuzen in een concept waterparagraaf.
- In een overleg over het schetsontwerp geeft de waterbeheerder op basis van het programma van eisen een reactie op het schetsontwerp. Aandacht gaat daarbij uit naar de geformuleerde randvoorwaarden en eisen, en het gezamenlijk zoeken naar oplossingsrichtingen voor eventuele knelpunten. Verslaglegging van dit overleg is aan te bevelen.
- De gemeente weegt de reactie van de waterbeheerder af tegen de andere belangen. Met eventuele aanpassingen wordt het voorontwerpplan opgesteld. In de waterparagraaf van het voorontwerp komt de reactie van de waterbeheerder terug en geeft de gemeente argumenten voor eventuele afwijkingen van het programma van eisen.
- Het voorontwerp wordt aan de waterbeheerders toegezonden. Bij een artikel 19 lid 1 procedure valt dit binnen het kader van overleg ex art 10. Dit laatste geldt niet voor artikel 19 lid 2 en lid 3 procedures. Na ontvangst van het voorontwerpplan geeft de waterbeheerder een reactie in de vorm van het formele wateradvies. Dit advies is gebaseerd op het programma van eisen en eerdere afspraken met de gemeente. Voor een artikel 19 lid 1 procedure wordt aanbevolen dit advies te geven als overlegreactie in het kader van art 10 Bro. Bij artikel 19 lid 2 en 3 is er geen inspraakverplichting en spreken de gemeente en waterbeheerder in de initiatieffase samen af op welk moment de waterbeheerder zijn formele wateradvies geeft. De waterbeheerder stuurt een kopie van haar advies, voor zover het artikel 19 lid 1 en een deel van de artikel 19 lid 2 plannen betreft, naar de provincie als planbeoordelaar.

5.3.3 Besluitvormingsfase¹⁵

Tijdens de besluitvormingsfase komt de gemeente tot een definitieve afweging van alle relevante aspecten en stelt het ontwerpplan op. Dit indien de gemeente zelf de artikel 19 procedure heeft geïnitieerd. Indien particuliere initiatiefnemers met een aanvraag komen, zullen wellicht zij al met een ontwerp komen. Aansluitend ligt de aanvraag met het ontwerpplan gedurende vier weken ter visie (artikel 19a lid 4 WRO). Indieners van zienswijzen kunnen mondeling een toelichting op hun zienswijze geven. Ook de waterbeheerder kan een zienswijze indienen en mondeling toelichten. Voor artikel 19 lid 1 en een aantal gevallen artikel 19 lid 2 verzoekt de gemeente de provincie een verklaring van geen bezwaar te geven. Ter afronding van de besluitvormingsfase besluit de gemeenteraad al dan niet tot verlening van vrijstelling. Voor artikel 19 lid 1 plannen en een aantal gevallen van artikel 19 lid 2 doet zij dat nadat zij een provinciale verklaring van geen bezwaar heeft ontvangen. Voor artikel 19 lid 2 en artikel 19 lid 3 plannen nemen burgemeester en wethouders het besluit tot vrijstelling.

Acties voor de watertoets

- De gemeente maakt een definitieve afweging van de wateraspecten op basis van het formele wateradvies. In het ontwerpplan verantwoordt zij de keuzen en afwegingen in een definitieve waterparagraaf van de ruimtelijke onderbouwing.
- Aan te bevelen is dat de gemeente de waterbeheerders op de hoogte houdt van de besluitvorming. Dit is overigens in de initiatieffase al af te spreken. Zo zou de waterbeheerder een kopie van haar wateradvies naar de gemeente kunnen sturen en de gemeente een kopie van haar besluiten naar de waterbeheerder, maar het kan uiteraard ook mondeling. Als er door besluiten wijzigingen optreden in de wijze waarop water in het plan verwerkt is, dan is overleg met de waterbeheerder gewenst.

5.3.4 Beoordelingsfase

Voor procedures in het kader van artikel 19 lid 1 en een aantal procedures van artikel 19 lid 2 vraagt de gemeente aan de provincie een verklaring van geen bezwaar voor het betreffende plan. Vervolgens neemt de provincie als beoordelaar een besluit over het al dan niet afgeven van een verklaring van geen bezwaar. Bij een positieve beoordeling kan de gemeente vrijstelling verlenen voor het voornemen. Hierop zijn de reguliere mogelijkheden van bezwaar en beroep mogelijk.

Voor de overige artikel 19 procedures is er geen sprake van een beoordelingsfase.

Acties voor de watertoets

- Bij het verlenen van een verklaring van geen bezwaar betreft de provincie de wateraspecten en de motiveringen van de gemeente over de keuzes ten aanzien van water in haar afweging.
- Het is aan te bevelen dat de provincie de waterbeheerder op de hoogte stelt van haar adviezen en besluiten. Hier zijn ook algemene afspraken over te maken.

5.3.5 Doorwerking

Na het verlenen van een vrijstelling zullen er vaak uitvoeringsgerichte plannen en bestekken worden gemaakt. Ook dan is overleg met de waterbeheerder zeker zinvol. Voorkomen moet worden dat water op papier (de vrijstelling) keurig geregeld is, maar dat het vervolgens niet tot uitvoer wordt gebracht. Het is in beginsel de verantwoordelijkheid van de gemeente te zorgen dat de vrijstelling van een artikel 19 WRO-project

---

¹⁵ Bij een artikel 19 procedure zijn besluitvorming en beoordeling niet strikt te scheiden. Nadat de beoordelaar een verklaring van geen bezwaar heeft afgegeven ('beoordelingsfase'), besluit de gemeente tot het verlenen van vrijstelling ('besluitvormingsfase'). Hier speelt mee dat het afgeven van een verklaring van geen bezwaar geen goedkeuren in de strikte zin des woords is, maar wel in dezelfde lijn ligt. Omdat hier een hogere overheid een oordeel geeft, wordt het voor de watertoets als beoordelen beschouwd.

---

wordt nagekomen. Derden kunnen hierop echter wel worden aangesproken. Het is mogelijk om aan de vrijstelling voorwaarden te verbinden welke zien op een goede uitvoering van het wateraspect. Daarnaast kan een en ander geregeld worden via overeenkomsten. Het is aan te bevelen de waterbeheerder te consulteren bij het opstellen van dergelijke overeenkomsten, zodat de particuliere ontwikkelaar inzicht krijgt in het belang van een goede waterhuishouding en in de in de overeenkomst op te nemen bepalingen voor water. Wellicht kan hiervoor een aantal standaarden worden ontwikkeld. Daarnaast zal de gemeente goed gebruik moeten maken van haar handhavingstaak waarbij zij daadwerkelijk nagaat of een bouwplan of een aanlegplan op een goede manier wordt uitgevoerd en of de bepalingen van de vrijstellingen of de bepalingen van een overeenkomst ten aanzien van het water worden nagekomen. Indien dit niet het geval is, dan zal moeten worden opgetreden zodat de betreffende bepalingen alsnog worden nagekomen.

6 NIET-WETTELIJKE PROVINCIALE PLANVORMEN

6.1 Achtergronden

Provincies stellen vaak diverse niet-wettelijke planvormen op met ruimtelijke relevantie. Te denken valt onder meer aan ruimtelijke ontwikkelingsplannen en gebiedsvisies. Met dergelijke visies beoogt de provincie veelal een koers te verkennen voor toekomstige ontwikkelingen. De variatie in niet-wettelijke planvormen is groot. Zo kan het gaan om plannen voor het gehele grondgebied van de provincie, of juist een specifieke regio. Daarnaast betreft het vaak integrale visies en plannen met een meer thematische (sectorale) invalshoek. De tijdhorizon van dergelijke planvormen kan sterk variëren: van minder dan 5 jaar tot lange termijn (50 jaar). Vanwege het brede beleidspakket zijn niet-wettelijke planvormen te initiëren vanuit diverse beleidsvelden, zoals ruimtelijke ordening, landelijk gebied, verkeer en vervoer. In het kader van dergelijke visies vindt ook veel onderzoek plaats naar ruimtelijke trends, structuren en gewenste ontwikkelingen.

Zolang de visies passen binnen het vigerend streekplan is een (partiële) herziening van het streekplan niet aan de orde. Feitelijk betreffen de visies dan nader uitgewerkt provinciaal beleid dat -zonder de rechtsgevolgen van plannen met een wettelijke status- veelal wel een belangrijk afsprakenkader vormt tussen provincie en gemeenten, waterschappen en/of belangenorganisaties. Daarom worden hieromtrent soms bestuurlijke overeenkomsten gesloten tussen gemeenten, provincie en eventueel andere betrokken organisaties. Soms worden gemeentelijke plannen mede beoordeeld aan een dergelijke visies.

Hoewel het opstellen van niet-wettelijke planvormen (visies) overeenkomsten vertoont met streekplanuitwerkingen, kan de organisatie van de opstelling van dergelijke plannen en visies zeer uiteenlopend zijn. Het hangt vooral sterk af van de inhoud (onderwerp en mate van integraliteit), de betekenis van het product en de bestuurlijke wensen omtrent het (interactieve) planproces, alsook de betrokkenheid van overheden en belangenorganisaties. In dit licht is het van belang om de flexibiliteit van de watertoets te benutten en het proces van de watertoets aan te passen aan de projectorganisatie voor de betreffende planvorm.

6.2 Rollen in de watertoets

Initiatiefnemer

Veelal zullen Gedeputeerde Staten als initiatiefnemer optreden voor het opstellen van niet-wettelijke provinciale planvormen en visies. Het is in het duale stelsel echter niet ondenkbaar dat Provinciale Staten het initiatief nemen.

Waterbeheerder

De rol van waterbeheerder is veelal toebedeeld aan één of meerdere waterschappen. Inbreng van Rijkswaterstaat is noodzakelijk in geval van relaties met rijkswateren. Als ook het grondwater relevant is komt de provincie in beeld als formele grondwaterbeheerder. Voor de provincie kan dit onhandig zijn vanwege haar andere rol als initiatiefnemer. Een mogelijkheid hier adequaat mee om te is het intern scheiden van ambtelijke rollen via een taakverdeling tussen verschillende organisatorische eenheden. De waterbeheerder adviseert in het planproces.

Planbeoordelaar

Van een planbeoordelaar is geen sprake omdat er geen overheidsorgaan is die niet-wettelijke provinciale planvormen of visies goedkeurt.

6.3 Beschrijving van de watertoets per fase

Het accent van de watertoets ligt in de vroege fasen van planvorming, dat wil zeggen tot er een concept plan ligt. Als de procedure tot besluitvorming wordt ingezet, is het

watertoets proces nagenoeg afgerond. Bij procedures voor niet-wettelijke plannen zijn in het kader van de watertoets op hoofdlijnen enkele planvormingsstappen, acties en producten aan te wijzen. In onderstaande tabel zijn deze per watertoetsfase weergegeven. Eenvoudig is te zien wie waar verantwoordelijk voor is. Aansluitend is per fase een algemene toelichting gegeven en zijn de acties zo nodig nader uitgewerkt. De stappen zijn bedoeld als een handreiking en kunnen aangepast worden aan de eigen specifieke situatie.

Tabel 6.1. Planvormingstappen, acties en producten bij de verschillende fasen in de watertoets

Fase watertoets	Planvormingstappen	Acties watertoets	Rolverdeling	Producten watertoets
Initiatief-fase	- Voorbereiding	- Informeren van waterbeheerders - Maken van procesafspraken over watertoetsproces en globale waterhuishoudkundige aandachtspunten - Geven van waterinformatie - Afspreken (zonodig) onderlinge coördinatie waterbeheerders	I I, W W W	- Afsprakennotitie
Ontwikkel- en adviesfase	- Evt. doen van onderzoek - Opstellen conceptteksten en schetsontwerpen - Opstellen voorontwerpplan	- Uitwerken waterhuishoudkundige aandachtspunten - Opstellen van schetsontwerp o.b.v. uitgewerkte waterhuishoudkundige criteria, inclusief concept waterparagraaf - Overleggen over schetsontwerp en concept waterparagraaf - Aanpassen van schetsontwerp tot voorontwerpplan met waterparagraaf - Verzoek tot wateradvies: toesturen voorontwerp aan waterbeheerders - Formulieren van wateradvies	I, W I I, W I I W	- Programma van eisen - 1e concept waterparagraaf - Overlegverslag - 2e concept waterparagraaf - wateradvies
Besluitvormings-	- Opstellen (ontwerp)plan - Eventueel inspraak op grond van provinciale inspraakverordening - Eventueel besluitvorming door GS (of evt. PS) over het voornemen. - Titel 4.3 van toepassing - Bekendmaking (art. 4:83 Awb)	- Afwegen van wateradvies en opstellen definitieve waterparagraaf	I	- Definitieve waterparagraaf
Beoordelingsfase	- Niet van toepassing	- Niet van toepassing		

I = Initiatiefnemer; W = Waterbeheerder; B = Planbeoordelaar

6.3.1 Initiatieffase

In deze fase besluiten Gedeputeerde Staten tot het opstellen van een visie. Vervolgens start de ambtelijke voorbereiding van de visievorming. Deze voorbereiding kan (mede) bestaan uit een (bestuurlijke) consultatieronde langs relevante partijen. Dit om bijvoorbeeld zicht te krijgen op de mate waarin steun is te verwachten voor het opstellen van een visie ondersteunen en de te verwachten medewerking. In een plan van aanpak of projectplan zal vaak de reikwijdte van de visie worden aangegeven, evenals de wijze waarop de planvorming organisatorisch wordt opgepakt met bijbehorend tijdpad.

Acties voor de watertoets

- Vroegtijdig vraagt de provincie als initiatiefnemer de betrokken waterbeheerders voor overleg aan tafel en brengt hen op de hoogte van het voornemen en de achtergronden. In onderling overleg zijn procesafspraken te maken over de wijze waarop

de waterbeheerders bij het planproces worden betrokken. In geval van stuur- en/of projectgroepen kan het verstandig zijn dat de waterbeheerders daarin deelnemen. Daarnaast zijn afspraken te maken omtrent de wijze van informatie-uitwisseling en het geven van een formeel wateradvies. Ter voorbereiding op de initiatief- en ontwikkelingsfase vindt ook een eerste afbakening plaats van relevante wateraspecten en de manier waarop daar mee is om te gaan. Het is aan te bevelen om de initiatieffase af te sluiten met een gezamenlijke afsprakennotitie, deze bestuurlijk te bekrachtigen en de hoofdlijnen in een projectplan te verwoorden.

- De waterbeheerders verschaffen globale informatie over het watersysteem en belangrijke inhoudelijke thema's. Tevens geven zij aan welke documenten in dat verband relevant zijn. Zo kunnen (deel)stroomgebiedsvisionen een belangrijke informatiebron vormen voor het regionale watersysteem.
- Indien daartoe aanleiding bestaat maken de waterbeheerders onderling afspraken over gezamenlijke coördinatie. Vanwege de mogelijk dubbele rol van de provincie, is het aan te bevelen dat een andere waterbeheerder dan de provincie als eventuele coördinator optreedt.

Driehoek Rotterdam, Zoetermeer en Gouda: duidelijke afspraken in initiatieffase

Het gebied tussen de steden Rotterdam, Zoetermeer en Gouda (de Driehoek RZG) staat als geheel onder ruimtelijke druk en is ook vanuit het rijk aangewezen als potentiële verstedelijkingslocatie voor de Zuidvleugel van de Randstad. Daarnaast is het een gebied waar een stevig groen blauw casco in ontwikkeling is. Met het oog op zorgvuldige planvorming zijn 23 bestuurlijke partijen gestart met een gezamenlijk planproces. In eerste instantie is onder regie van de provincie gestart met de roldefinitie van het project. Vervolgens is een Stuurgroep RZG geformeerd, die aansluitend de rol van alle betrokken partijen formeel heeft benoemd en vastgelegd in een afsprakenkader. Zo is bestuurlijke betrokkenheid van waterbeheerders gewaarborgd via vertegenwoordiging in de Stuurgroep. De waterbeheerders hebben één vertegenwoordiger aangewezen die zorgdraagt voor onderlinge coördinatie en de gezamenlijke waterinbreng.

Met het oog op het proces van verdere planuitwerking zijn diverse startdocumenten opgesteld. Bij de voorbereiding hiervan is in samenwerking met de waterbeheerders via verschillende werkgroepen en werkateliers een verkenning van de wateropgave uitgevoerd. Door deze werkwijze heeft de wateropgave een duidelijke plaats gekregen in de startdocumenten. Ook zijn kwantitatieve en kwalitatieve vertrekpunten voor de planvorming benoemd en zijn procesafspraken gemaakt voor het vervolg. Afsproken is dat medewerkers van de vertegenwoordigende waterbeheerder zowel deelnemen in het ontwerpteam, alsook in de diverse werkgroepen van het Projectbureau. Op informele basis is tevens een 'waternetwerk' gevormd, bestaande uit coördinatoren water en ruimtelijke ordening van het vertegenwoordigende hoogheemraadschap, alsook vertegenwoordigers van de provincie en Rijkswaterstaat. De gehanteerde werkwijze heeft geresulteerd in een duidelijke omschrijving van het te volgen proces en de inbreng van de waterbeheerders tijdens de ontwikkel- en adviesfase.

Contactpersonen:

Provincie Zuid-Holland, Hans Heupink, e-mail: heupink@pzh.nl, tel: 070 - 441 66 11

6.3.2 Ontwikkel- en adviesfase

In de ontwikkel- en adviesfase stelt de provincie samen met betrokken organisaties een conceptvisie op. De eventueel geformeerde project- en/of stuurgroep komt bij elkaar om werkafspraken te maken. Waar nodig vindt (aanvullend) onderzoek plaats en overleg met relevante partijen. Veelal zijn verschillende werkgroepen actief die deelonder-

werpen uitwerken met het oog op inzicht in de keuzemogelijkheden. Vervolgens worden conceptteksten opgesteld en eventueel schetsontwerpen gemaakt.

Acties voor de watertoets

- De waterbeheerders werken in deze fase samen met de provincie de waterhuishoudkundige aandachtspunten en criteria nader uit tot een programma van eisen. Daarnaast reiken ze waterhuishoudkundige kennis en informatie aan. Belangrijk daarbij is afstemming op het juiste abstractie- of schaalniveau en de aard (toekomstgerichtheid) van de betreffende visie.
- Mede op basis van het programma van eisen stelt de provincie een schetsontwerp op. In een concept waterparagraaf wordt aangegeven welke keuzes ten aanzien van water zijn gemaakt en vanuit welke achtergronden dat is gedaan.
- Gezamenlijk overleggen de provincie (ambtelijk) met de waterbeheerders over thematische uitwerkingen en de conceptteksten. Vanuit een actieve rol kunnen waterbeheerders de eventuele waterhuishoudkundige consequenties aangeven en handreikingen doen voor compenserende maatregelen. Om eventuele bevindingen en afspraken vast te leggen wordt een overlegverslag opgesteld.
- Vervolgens verwerkt de provincie waar mogelijk de waterhuishoudkundige suggesties en ideeën in het plan en past zonodig de waterparagraaf aan. De herkenbaarheid van de waterparagraaf in de visie is belangrijk.
- Nadat het voorontwerp is opgesteld zenden Gedeputeerde Staten de visie naar de waterbeheerder(s) en vragen formeel een (bestuurlijk) advies. De waterbeheerders formuleren een formeel wateradvies op basis van het voorontwerp. Indien mogelijk is bestuurlijke bekrachtiging van het advies te overwegen. In geval van meerdere waterbeheerders kunnen deze een gezamenlijk onderling afgestemd wateradvies uitbrengen. Dit laatste kan al in de initiatieffase zijn afgesproken.

Interactie over wateraspecten tijdens ontwikkel- en adviesfase

In het Structuurschema Groene Ruimte is afgesproken het Strategisch Groenproject Zoetermeer-Zuidplas uit te voeren. De afgelopen periode is daar volop invulling aan gegeven. Voor het laatste deel van het plangebied (540 ha) is uitvoering inmiddels ook aan de orde. In het kader van een streekplanherziening voor de verdere invulling van groengebieden in de betreffende regio is een onderzoek gestart met als doel het in beeld brengen van de mogelijkheden voor een optimaal blauw-groen raamwerk in het nog in te vullen gebied van 540 ha.

Al in de initiatieffase waren alle betrokken partijen het er over eens dat water een belangrijke rol moest spelen bij de keuzes voor de inrichting het gebied. Met het oog daarop is binnen de projectorganisatie een specifieke themagroep Water ingesteld. De themagroep heeft vervolgens diverse doelen en uitgangspunten geformuleerd voor het watersysteem. Op basis hiervan is onder meer de opzet van een groot bosgebied binnen Zoetermeer-Zuidplas (het Bentwoud) ter discussie gesteld. In onderling overleg hebben betrokken organisaties in de themagroep gezamenlijk nieuwe oplossingsrichtingen ontwikkeld. De resultaten van het onderzoek zijn te beschouwen als een wateradvies van de waterbeheerder. Dit biedt de initiatiefnemer (provincie) nieuwe inzichten om binnen de ruimtelijke mogelijkheden zo optimaal mogelijk om te gaan met wateropgaven en -wensen.

Contactpersoon:

DLG, Harm Janssen, e-mail: h.janssen@dlg.agro.nl, tel: 070 – 337 13 45

6.3.3 Besluitvormingsfase

Tijdens de besluitvormingsfase legt een provincie conform de provinciale inspraakverordening veelal de visie in ontwerp ter inzage. Daarnaast wordt soms ook een advies gevraagd van de Provinciale Planologische Commissie en soms ook aan een andere commissie. Met inachtneming van de adviezen en inspraakreacties stellen Gedeputeerde Staten de uiteindelijke definitieve visie vast. Waterbeheerders kunnen gebruik maken van de mogelijkheid tot het geven van een inspraak reactie. Er is echter geen mogelijkheid tot bezwaar of beroep.

Acties voor de watertoets

- De provincie weegt het advies van de waterbeheerder af en past zondig het plan aan. Tevens schrijft zij in een definitieve waterparagraaf de motivering voor haar keuzes op.
- Aan te bevelen is dat de provincie de waterbeheerders op de hoogte houdt van de besluitvorming. Dit is overigens in de initiatieffase al af te spreken. Als er door besluiten wijzigingen optreden in de wijze waarop water in het plan verwerkt is, dan is overleg met de waterbeheerder gewenst.

6.3.4 Beoordelingsfase

Deze fase is niet relevant bij een provinciaal niet-wettelijk plan, omdat er geen instantie is die volgens een wet deze plannen moet goedkeuren.

7 STREEKPLAN EN STREEKPLANUITWERKING

7.1 Achtergronden

Op grond van de Wet op de ruimtelijke ordening (artikel 4a WRO) kunnen provincies zowel streekplannen als streekplanuitwerkingen opstellen voor het provinciale gebied of gedeelten daarvan. De te volgen procedure is wettelijk vastgelegd in de WRO, en in het Besluit op de ruimtelijke ordening 1985 staan een aantal inhoudelijke vereisten¹⁶. Zo beschrijft een streekplan of streekplanuitwerking op hoofdlijnen de meest gewenste ontwikkeling voor een plangebied en eventueel de fases waarin die ontwikkeling zich zou moeten voltrekken. Daarnaast geeft de provincie indicatief aan waar welke functies een plaats hebben of krijgen, en welke beleidsdoelstellingen zij voor de ruimtelijke ordening nastreeft. Zo bezien is het essentieel dat de waterhuishoudkundige omstandigheden en consequenties goed worden betrokken in het strategische planproces. Vanwege het strategische karakter maakt de provincie in het streekplan vaak weinig concrete locatiekeuzes. Dat gebeurt juist in streekplanuitwerkingen, structuurvisies, structuurplannen en dergelijke. Eventuele concrete beleidsbeslissingen¹⁷ dienen herkenbaar in de streekplan tekst of op de kaart te zijn aangegeven (art 4a WRO en art 6 Bro 1985). Een streekplan wordt één keer in de 10 jaar herzien.

Het streekplan is richtinggevend voor gemeenten en geeft indicatief aan welk beleid doorwerking dient te krijgen in bestemmingsplannen of structuurplannen. Gemeenten hebben de vrijheid om het streekplanbeleid gemotiveerd uit te werken voor de lokale situatie. Daarbij is het streekplan een juridisch bindend toetsingskader voor zover het concrete beleidsbeslissingen betreft. Beroep bij de Raad van State tegen een concrete beleidsbeslissing is dan mogelijk. Voor de overige delen van een bestemmingsplan is het streekplan weliswaar niet juridisch bindend, maar vormt wel een kader voor beleidsmatige beoordeling van een gemeentelijk plan. Verder is het streekplan ook toetsingskader voor bijvoorbeeld landinrichtingsplannen, plannen voor stedelijke vernieuwing en voor vergunningverlening op basis van de Ontgrondingenwet.

In een streekplan wordt aangegeven welke uitwerkingen Gedeputeerde Staten moeten gaan doen en welke regels daarbij gelden. Ook wordt aangegeven in hoeverre afwijkingen van het streekplan mogelijk zijn. Een streekplanuitwerking kan geen concrete beleidsbeslissing bevatten. Beroep bij de Raad van State is daarom niet aan de orde.

Het planvormingsproces voor een streekplan en ook voor een streekplanuitwerking kan per provincie verschillen en is sterk afhankelijk van het onderwerp, de mate van integraliteit, alsook de wensen van het provinciaal bestuur omtrent de organisatie van het planproces met andere overheden en belangenorganisaties. Met een flexibele invulling van de watertoets is daar goed op aan te sluiten.

Het opstellen van een streekplan vraagt ook afstemming met andere provinciale strategische plannen: het milieubeleidsplan, waterhuishoudingsplan en het verkeers- en vervoersplan. De mate van afstemming moet volgens de WRO in het streekplan zijn aangegeven. Enkele provincies stellen genoemde plannen gelijktijdig in onderlinge afstemming op, en brengen ze gebundeld of in losse delen uit als omgevingsplan. Juist met het opstellen van een omgevingsplan wordt voldaan aan het doel van de watertoets: afstemming van water en ruimte. Net als bij een streekplan is het is aan te bevelen om de waterbeheerders bij het opstellen van een provinciaal omgevingsplan te betrekken.

¹⁶ De procedure is beschreven vanuit de huidige wettelijke situatie. De aankomende fundamentele herziening van de WRO zal dit beeld belangrijk gaan wijzigen, zowel naar procedurengang als naar inhoudelijke vulling. De verwachte invoeringsdatum is 2006/2007.

¹⁷ Een als zodanig door het bestuursorgaan aangegeven besluit in een planologische kernbeslissing, een streekplan of een regionaal structuurplan (artikel 1 WRO)

7.2 Rollen in de watertoets

Initiatiefnemer

De provincie (Provinciale Staten) is initiatiefnemer voor het opstellen van een streekplan. In geval van een streekplanuitwerking is Gedeputeerde Staten de initiatiefnemer.

Waterbeheerder

Gezien de omvang van het plangebied ligt het voor de hand dat de waterschappen, Rijkswaterstaat, en ook de provincie als (grond)waterbeheerder een adviserende rol hebben bij de watertoets voor een streekplan. Om problemen met een dubbele rol voor de provincie te voorkomen, is het te overwegen de rollen ambtelijk intern te scheiden via een taakverdeling tussen verschillende organisatorische eenheden. Bij een streekplanuitwerking hangt het sterk van het onderwerp af welke waterbeheerders in beeld zijn.

Planbeoordelaar

Voor streekplannen en streekplanuitwerkingen is geen goedkeuring vereist vanuit het rijk. In die zin is er geen sprake van een beoordelaar.

7.3 Beschrijving van de watertoets per fase

Het accent voor de watertoets ligt in de voorbereiding van de wettelijke WRO-procedure. Op het moment dat er een ontwerpplan ligt en de WRO-procedure tot besluitvorming start, is het watertoetsproces afgerond. Bij een streekplanprocedure zijn in het kader van de watertoets enkele specifieke planvormingsstappen, acties en producten aan te wijzen. In onderstaande tabel zijn deze per watertoetsfase weergegeven. Eenvoudig is te zien wie waar verantwoordelijk voor is. Aansluitend is per fase een algemene toelichting gegeven en zijn de acties zo nodig nader uitgewerkt. De stappen zijn bedoeld als een handreiking en kunnen worden aangepast aan de eigen specifieke situatie.

7.3.1 Initiatieffase

Tijdens de initiatieffase start de provincie met de voorbereiding van het planvormingsproces. Na ruggespraak met de PPC en overleg met relevante bestuursorganen nemen Provinciale Staten als initiatiefnemer het besluit tot opstelling of herziening van een streekplan. Met ambtelijke ondersteuning voert Gedeputeerde Staten het voorbereidende werk uit. Veelal wordt een interne projectorganisatie opgezet en geven Gedeputeerde Staten in een notitie met uitgangspunten of agendapunten aan waar de inhoudelijke zwaartepunten liggen voor de planvorming. In geval van een streekplanuitwerking doet vaak een provinciaal projectleider het voorbereidende werk. De opdracht -al in het streekplan omschreven-, de gedachte werkwijze en projectorganisatie worden in een projectplan beschreven.

Acties voor de watertoets

- Na het besluit van Provinciale Staten tot het opstellen of herzien van een streekplan vindt interne voorbereiding plaats. Nadat duidelijk is hoe het werkproces er uit zal zien, nodigt de provincie de betrokken waterbeheerders uit om gezamenlijk het proces van de watertoets af te bakenen. Op hoofdlijnen maken provincie en waterbeheerders afspraken over het watertoets proces en leggen deze bij voorkeur vast in een koepelnotitie of een specifieke afsprakennotitie. Daarin is ook af te spreken hoe de inbreng van waterbeheerders (zo mogelijk structureel) wordt georganiseerd. Verder zijn afspraken te maken over het moment van het wateradvies en -in globale zin- welke waterhuishoudkundige aandachtspunten van belang zijn. Watertoetservaringen tijdens streekplanprocessen leren dat het zinvol is om de ambtelijk voorbereide afspraken bestuurlijk te bekrachtigen, zodat daar later in het proces geen onduidelijkheden over zijn.

Tabel 7.1. Planvormingstappen, acties en producten bij de verschillende fasen in de watertoets

Fase Watertoets	Planvormingstappen	Acties watertoets	Rolverdeling	Producten watertoets
Initiatief-fase	- Besluit voorbereiding streekplan in overleg met Provinciale Planologische Commissie en andere betrokken bestuursorganen (WRO art 4a, lid 2)	- Informeren van waterbeheerders - Maken van procesafspraken over watertoets en globale waterhuishoudkundige aandachtspunten - Geven van waterinformatie - Afspreken onderlinge coördinatie waterbeheerders	I I, W W W	- afsprakennotitie
Ontwikkel- en adviesfase	- Verrichten van onderzoek (Bro art 6) - Opstellen van concept ontwerpplan	- uitwerken van waterhuishoudkundige eisen naar ruimtelijke ontwerpcriteria - opstellen van schetsontwerp op basis van uitgewerkte waterhuishoudkundige eisen en overleggen over concept(en) tijdens opstellen conceptontwerp - verzoek tot wateradvies: toesturen concept ontwerp aan waterbeheerders - formuleren van wateradvies	I, W I, W I W	- lijst van ruimtelijke ontwerpcriteria - overlegverslag(en) en concept waterparagraaf - wateradvies
Besluitvormings-	- Opstellen van ontwerp streekplan - Ter inzage leggen (4 weken) ontwerp streekplan en Schriftelijke bedenkingen inbrengen door alle betrokkenen. Provinciale Staten (PS) stellen indieners van bedenkingen in de gelegenheid tot gedachtewisseling (WRO art. 4a) - Vaststelling binnen vier maanden na afsluiting periode ter inzage legging en bekendmaking. Toezending aan minister VROM (WRO art. 4a) - Mocht minister VROM niet akkoord gaan dan volgt procedure Vervangingsbesluit (WRO art. 6)	- afwegen wateradvies, verwerken in het ontwerpplan en aanpassen waterparagraaf	I	- Definitieve waterparagraaf
Beoordelingsfase	- Niet van toepassing	- Niet van toepassing		

I = Initiatiefnemer; W = Waterbeheerder; B = Planbeoordelaar

- Met het oog op goede informatievoorziening wisselen de waterbeheerders globale waterinformatie uit met de provincie. Daarnaast wijzen zij de inhoudelijk essentiële thema's aan en reiken belangrijke informatie aan in de vorm van visies, waterkan-senkaarten en andere relevante documenten.
- De waterbeheerders maken zonodig onderlinge afspraken over coördinatie. Dit om zoveel mogelijk te komen tot eensluidende waterinbreng in het planproces. Om een dubbele pet van de provincie als initiatiefnemer en coördinerend waterbeheerder te voorkomen, ligt coördinatie door de provincie niet voor de hand.

Interactief naar een afsprakennotitie voor streekplan Gelderland

In de Agenda Nieuw Streekplan hebben Gedeputeerde Staten ook uitgangspunten voor water opgenomen. Toen ambtelijk de stappen om tot een nieuw streekplan te komen helder waren, heeft een RO-beleidsmedewerker van de provincie de waterbeheerders uitgenodigd voor een oriënterend overleg. Het ambtelijk overleg vond plaats met de projectleider streekplan en leden van het kernteam streekplan, de waterschappen, Rijkswaterstaat Directie Oost-Nederland en de provincie als grondwaterbeheerder. Rijkswaterstaat Directie Oost-Nederland had met haar betrokken collega-directies een vertegenwoordiging afgesproken.

Het oriënterend overleg leidde tot een ambtelijke werkgroep van waterbeheerders met als voorzitter de beleidsmedewerker van de afdeling Ruimtelijke Ordening. Na enkele overleggen lag er een voorstel (twee A4-tjes) over hoe de watertoets het beste zou kunnen worden uitgevoerd. Bij elke fase in het streekplanproces is aangegeven hoe de waterbeheerders een rol zullen spelen. Zo zal de samenwerking in de bouwstenenfase bestaan uit minimaal twee overleggen. In de daarop volgende synthesefase zal de samenwerking intensiever zijn. Aangezien niet het hele planvormingstraject van tevoren te overzien is, is opgenomen dat aan het eind van de bouwstenenfase de waterbeheerders en de provincie nader zullen afspreken hoe de samenwerking in de synthesefase zal zijn. In ieder geval zullen de waterbeheerders bij aanvang van de synthesefase een aantal aanbevelingen doen aan de hand van de bouwstenen en zal aan het eind daarvan een wateradvies worden gegeven. Naast deze procesafspraken zijn globaal inhoudelijke aandachtspunten benoemd, die in de bouwstenenfase zullen worden uitgewerkt tot een lijst van ruimtelijk relevante watercriteria.

Het resultaat van de werkgroep is door Gedeputeerde Staten met een brief aan de besturen van de waterbeheerders bekrachtigd. In de brief vraagt zij de waterbeheerders de afspraken schriftelijk te bevestigen en aan te geven wie coördinerend waterbeheerder zal zijn. De provinciaal RO-medewerker en de waterbeheerders maken overigens ook deel uit van de projectgroep waterhuishoudingsplan, het plan dat gelijktijdig wordt herzien. In het vervolgtraject kan de werkgroep een brugfunctie vervullen tussen de opstelling van het streekplan en van het waterhuishoudingsplan.

Contactpersonen:

Provincie Gelderland, Marianne Firet, tel.: 026 - 359 9770, e-mail: m.firet@prv.gelderland.nl

Waterschap Rivierenland, Ineke de Lange, e-mail i.delange@wrij.nl

RWS Directie Oost Nederland, M de Boer, e-mail: mdboer@don.rws.rws.minvenw.nl

7.3.2 Ontwikkel- en adviesfase

In deze fase ontstaat inzicht in de keuzes die voorliggen. De provincie voert veelvuldig afzonderlijk overleg met partijen. Gedeputeerde Staten dienen overleg te plegen met alle andere betrokken bestuursorganen en de PPC. De waterbeheerders denken mee en reiken waterhuishoudkundige kennis en criteria aan. Daarbij is afstemming op het juiste abstractie- en schaalniveau essentieel. De WRO stelt dat in de toelichting bij een streekplan onder andere een rapportering van gevoerd overleg en van uitkomsten van onderzoek plaatsvindt. Dit zijn punten die ook in het watertoets proces een plek hebben. De watertoets sluit daarmee dus aan op de gangbare werkwijze.

Acties voor de watertoets

- Bij het uitwerken van de waterhuishoudkundige eisen naar ruimtelijke ontwerpcriteria is onder meer gebruik te maken van de deelstroomgebiedsvisies en andere watervisies. Belangrijk voor de ontwerpcriteria is het onderscheid tussen concrete criteria voor wateropgaven op schaalniveau van het streekplan, en criteria voor ruimtelijk relevante aspecten met het oog op doorwerking in bestemmingsplannen. Op deze manier ontstaat een lijst met sectorale ontwerpcriteria die een sectorale bouwsteen vanuit de waterbelangen vormt.

- Met het samenvoegen van sectorale bouwstenen en thematische uitdiepingen in het schetsontwerp ontstaan de eerste contouren van een ontwerpplan. Mede op basis van de uitgewerkte waterhuishoudkundige eisen stelt de provincie (in meerdere rondes) concept-ontwerpen op, voert daarover overleg met de (coördinerend) waterbeheerder(s) en stelt overlegverslagen op. Eventueel wordt de waterbeheerder betrokken bij overleggen met externe partijen. Uiteindelijk resulteert dit in plan waarin water goed betrokken is in de beleidskeuzes. Ook resulteert het in een door de provincie opgestelde concept waterparagraaf. De juiste plek voor een waterparagraaf in het plan is moeilijk op voorhand aan te geven, omdat streekplannen en streekplanuitwerkingen sterk van elkaar verschillen qua vorm en opzet. Hoewel het niet noodzakelijk is de waterparagraaf als separaat hoofdstuk op te nemen, is herkenbaarheid wel belangrijk. Zo is bijvoorbeeld via een leeswijzer aan te geven waar de waterparagraaf is te vinden.
- Gedeputeerde Staten zenden het concept ontwerpplan naar de waterbeheerders met het verzoek een formeel (bestuurlijk) wateradvies te geven. De waterbeheerders formuleren een onderling afgestemd wateradvies op basis van het concept ontwerpplan en brengen dat over op Gedeputeerde Staten. Het advies kan in de vorm van een bestuurlijk overleg, maar meer voor de hand liggend is een brief. In sommige provincies krijgt het wateradvies vorm via een in de tijd voortschrijdend groeidocument dat met een begeleidende bestuurlijke brief aan Gedeputeerde Staten wordt toegezonden. Dit maakt het mogelijk om het document tijdens het proces aan te passen aan de vraag en resultaten van dat moment. Met het geven van het wateradvies is de watertoets voor de waterbeheerders in beginsel afgerond.

Voortschrijdend wateradvies voor Streekplan Utrecht

De provincie Utrecht is in 2001 gestart met het opstellen van een nieuw streekplan. In de initiatiefase van het streekplantraject is een 'Discussienota' opgesteld, waarbij het thema water een van de discussie-onderwerpen was. Over de discussienota is bestuurlijk gesproken met vertegenwoordigers van de waterbeheerders. Onder meer door dit overleg en door het opstellen van de stroomgebiedsvizies had water al een solide verankering in het streekplantraject. Vervolgens hebben provincie en waterbeheerders gezamenlijk begin 2003 besloten de watertoets toe te passen. Het eerste initiatief kwam van de gezamenlijke waterbeheerders. Met het oog op de ontwikkel- en adviesfase hebben provincie en waterbeheerders vervolgens gezamenlijk gekozen voor een 'voortschrijdend wateradvies'. Dit houdt in dat de waterbeheerders het eerste ambtelijke wateradvies op basis van tussenproducten op weg naar een ontwerpstreekplan enkele malen actualiseren. Voorafgaand aan elke actualisatie vindt ambtelijk overleg plaats tussen provincie en waterbeheerders.

Deze aanpak heeft enkele voordelen. Allereerst is het wateradvies actueel, omdat waterbeheerders kunnen reageren op nieuwe streekplanteksten. Daarnaast kan de provincie op basis van het wateradvies doorvragen naar argumentatie en onderbouwing van uitspraken in het wateradvies. Dit is noodzakelijk om tot goede keuzes en (waterhuishoudkundige) randvoorwaarden te komen, die zonedig weer in het streekplan worden vastgelegd. De intensieve communicatie tussen waterbeheerders en provincie is ook nodig gebleken om verschillen in schaalniveau te overbruggen. Een streekplan schetst de hoofdlijnen van het ruimtelijke beleid en is daarmee vrij abstract ten opzichte van veel opmerkingen in het wateradvies (die veelal gaan over de concrete inrichting op bestemmingsplanniveau). Hiervoor is een oplossing gevonden door in het wateradvies een aantal categorieën te onderscheiden, waarbij de opmerkingen over concrete inrichtingen vallen onder 'nader uit te werken in de handleiding bestemmingsplannen'. Met de gevolgde werkwijze is de flexibiliteit van het watertoets proces optimaal benut en zijn de opeenvolgende wateradviezen optimaal bruikbaar is voor de initiatiefnemer.

Contactpersonen:

*Provincie Utrecht, Erik Versloot, tel: 030 - 258 21 56, e-mail: erik.versloot@provincie-utrecht.nl
Marjolein Braam, tel. 030 - 258 3019, e-mail: marjolein.braam@provincie-utrecht.nl*

7.3.3 Besluitvormingsfase

In de besluitvormingsfase leggen Gedeputeerde Staten het ontwerpplan ter inzage en geeft de PPC een advies. Vervolgens kunnen de waterbeheerders gebruik maken van de wettelijke mogelijkheid tot het indienen van bedenkingen. Gedeputeerde Staten verwerken de reacties en passen zonodig het ontwerpplan aan. In principe hoeft de waterbeheerder hierbij niet meer in beeld te zijn. Uiterlijk vier maanden na de ter inzage legging stellen Provinciale Staten het streekplan vast. Vervolgens sturen Gedeputeerde Staten het plan naar de Minister van VROM. In geval het streekplan een concrete beleidsbeslissing bevat is daartegen nog beroep mogelijk bij de Raad van State. Voor een streekplanuitwerking eindigt de procedure met het vaststellen van de uitwerking door Gedeputeerde Staten.

Acties voor de watertoets

- De provincie weegt het formele wateradvies af en past zonodig het plan aan. Tevens geeft zij de motivering van haar keuzes weer in de definitieve waterparagraaf in het ontwerpplan.
- Aan te bevelen is dat de provincie de waterbeheerder op de hoogte houdt van de besluitvorming. Dit is overigens in de initiatieffase al af te spreken. Als er door besluiten wijzigingen optreden in de wijze waarop water in het plan verwerkt is, dan is overleg met de waterbeheerder gewenst.

7.3.4 Beoordelingsfase

Een streekplan behoeft volgens de wet geen goedkeuring van het rijk. In de zin van de watertoets is dan ook geen sprake van een beoordelingsfase. De Minister van VROM kan wel de provincie verplichten het streekplan te herzien, bijvoorbeeld in geval de doorwerking van rijksbeleid onvoldoende is verzekerd (artikel 6 WRO, procedure van een vervangingsbesluit).

Ook bij een streekplanuitwerking is er geen naasthogere overheid die het plan goedkeurt. Voor een streekplanuitwerking is dus ook geen sprake van een beoordelingsfase.

7.3.5 Doorwerking

Na de definitieve vaststelling van het streekplan zijn wateraspecten wel opgenomen in het streekplan, maar zal het nieuwe ruimtelijke beleid veelal pas echt vorm krijgen nadat het is doorvertaald in provinciale uitwerkingsplannen en gemeentelijke (bestemmings)plannen. Het streekplan vormt het toetsingskader voor dergelijke plannen. Vaak geeft de provincie in een aparte Nota planbeoordeling of Handreiking bestemmingsplannen concreter aan op welke onderwerpen en criteria de toetsing plaatsvindt. Genoemde Nota wordt vaak opgesteld nadat het streekplan is vastgesteld. Omwille van eenduidigheid is aan te bevelen dat waterbeheerders en provincie tot dezelfde waterhuishoudkundige criteria komen voor de advisering respectievelijk toetsing van gemeentelijke plannen. Het verdient tevens aanbeveling dat provincie en waterbeheerders zowel binnen de eigen organisatie als richting gemeenten het nieuwe ruimtelijk beleid voor water duidelijk toelichten.

8 TRACÉ/M.E.R.-PROCEDURE

8.1 Achtergronden

Met de Tracéwet beoogt het Rijk te voorzien in een effectieve procedure voor de totstandkoming en tijdige uitvoering van besluiten met betrekking tot de aanleg of wijziging van de hoofdinfrastructuur. Voor hoofdinfrastructuur geldt zowel op grond van het Besluit milieueffectrapportage 1994 als de Tracéwet een m.e.r.-plicht voor activiteiten betreffende hoofdwegen, landelijke railwegen en hoofdvaarwegen. Doel van een m.e.r. is het milieubelang een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over activiteiten met mogelijk belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu. Op grond van de Tracéwet en de Wet Milieubeheer zijn de twee procedures zodanig gekoppeld dat het in de uitvoeringspraktijk bij rijksinfrastructuur niet zinvol is een onderscheid aan te brengen. Daarom spreekt dit hoofdstuk van de tracé/m.e.r.-procedure.

Voor wegen moet in de volgende gevallen de tracé/m.e.r.-procedure gevolgd worden (artikel 2 Tracéwet):

- de aanleg van een hoofdweg;
- een wijziging van een hoofdweg, die bestaat uit de ombouw van een weg tot autosnelweg;
- een verbreding van een hoofdweg met één of meer rijstroken, indien het te verbreden weggedeelte twee knooppunten of aansluitingen met elkaar verbindt.

Ook bij aanleg of wijziging van landelijke railwegen of hoofdvaarwegen moet in een aantal gevallen de tracé/m.e.r.-procedure gevolgd worden. (zie voor de precieze gevallen artikel 2 van de Tracéwet). Het gaat altijd om een fysieke aanleg of verbreding. Het is niet mogelijk om in andere gevallen dan in de wet genoemd, over te gaan tot een vrijwillige toepassing van de tracé/m.e.r.-procedure. Voor zover een tracébesluit in strijd is met een bestemmingsplan geldt het tracébesluit als vrijstelling als bedoeld in artikel 19 van de WRO (art. 15 Tracéwet).

De tracé/m.e.r.-procedure kent een gefaseerde aanpak die als uitgangspunt heeft dat er een trechtering "scoping" en/of zeefwerking van de informatie nodig is om die informatie op tafel te krijgen die relevant is voor het tracébesluit. Tijdens de eerste fase is er veel informatie op een globaal niveau aanwezig (veelal niet allemaal gekwantificeerd) en gedurende het proces wordt uitgezocht "gescoped" welke informatie nader gedetailleerd moet worden zodat voldoende inzicht ontstaat in het project en de effecten. Dit betekent voor de watertoets dat op diverse momenten waterhuishoudkundige informatie wordt ingebracht die past bij het schaalniveau van dat moment in de procedure. Elke stap in de procedure eindigt met een beslissing, waarbij ook over de waterhuishoudkundige criteria wordt besloten wat wel of niet relevant is voor het vervolg van de procedure. Globaal kunnen vier fasen worden onderscheiden:

1. verkenningen
2. startnotitie en trajectnota/m.e.r.
3. standpunt van de Minister en (ontwerp-)tracébesluit
4. vervolg (voorbereidingsstudie, realisatiefase, evaluatie na realisatie)

8.2 Rollen in de watertoets

Initiatiefnemer

Formeel is de Minister van Verkeer en Waterstaat initiatiefnemer van projecten aangaande de hoofdinfrastructuur. In de praktijk zijn deze werkzaamheden gemandateerd aan een regionale directie van Rijkswaterstaat en is de regionale directie van Rijkswaterstaat dus initiatiefnemer voor de watertoets. Alleen wanneer er sprake is van spoorinfrastructuur kan een andere partij zoals een gemeente of private partij een Tracé/m.e.r.-procedure starten.

Waterbeheerder

De Tracéwet en de Wet milieubeheer kennen wettelijk adviseurs. Dat zijn onder meer

---

de VROM Inspectie, regionale directies van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de provincies. De wettelijke adviseurs worden op verschillende momenten in de procedure om advies gevraagd. Wettelijk dient overleg plaats te vinden met de besturen van de waterschappen over de opzet van de trajectnota (Tracéwet art. 3), en horen zij betrokken te zijn bij de voorbereiding van de trajectnota en ontwerp-tracébesluit (Tracéwet art. 6 resp. art. 12). Verder dienen de waterschappen formeel een advies uit te brengen over de trajectnota (Tracéwet art. 8). Zo gezien worden de waterschappen op verschillende momenten in de procedure om advies gevraagd. Voor de watertoets is zo nodig ook betrokkenheid van andere waterbeheerders nodig. De informatie-uitwisseling tussen initiatiefnemer en waterbeheerders vindt plaats op ambtelijk niveau. Gedurende dit proces is het aan de betrokken ambtenaren om voor voldoende bestuurlijk mandaat te zorgen. Het is echter ook aan te bevelen om, indien water een belangrijk aspect vormt in de planvorming, reeds in een vroeg stadium tot bestuurlijk overleg te komen waarmee in het proces voor vroegtijdige scoping gezorgd wordt.

Binnen de procedure heeft de Commissie voor de m.e.r. een aparte positie. Uit een brede selectie van onafhankelijke adviseurs wordt voor elk m.e.r.-project een werkgroep samengesteld. Deze commissie geeft een integraal advies dat breder gaat dan water. Anders dan bijvoorbeeld de waterbeheerders heeft de commissie geen belangen in het project. In de startnotitiefase brengt de commissie advies uit aan het bevoegd gezag over de inhoud van de richtlijnen ten behoeve van de trajectnota/m.e.r. In de fase van trajectnota/m.e.r. toetst de commissie de inhoud aan de bijbehorende richtlijnen. Vervolgens controleert de commissie in de richtlijnenfase of er contact is geweest met de waterbeheerder, en verwijst in het richtlijnenadvies waar nodig naar de watertoets.

Planbeoordelaar

Volgens de in deze handreiking gebruikte definitie is er in de Tracé/mer procedure geen planbeoordelaar, omdat er geen hogere overheid is die het plan vaststelt. De Minister van Verkeer en Waterstaat neemt samen met de Minister van VROM besluiten over de trajectnota/m.e.r. en het ontwerp tracébesluit. In de praktijk is deze bevoegdheid voor hoofdwegen gemandateerd aan het Directoraat-Generaal Personenvervoer (DGP) en het Directoraat Generaal Ruimte (DGR).

8.3 Beschrijving per fase

Voor het toepassen van de watertoets bij de tracé/m.e.r.-procedure zijn geen aparte stappen noodzakelijk. Uitgangspunt is een vroegtijdige betrokkenheid en actieve inzet van de waterbeheerders bij het proces. Gedurende dit proces worden een paar maal de stappen van de watertoets doorlopen: initiatief, overleg, afspraken, ontwerp, advies, afweging en verantwoording. Voor de waterbeheerder is het daarbij van belang om zich te realiseren op welk abstractieniveau de inbreng verwacht wordt. In de eerste drie stappen (Verkenning, Startnotitie en Trajectnota/MER is de locatiekeuze, in toenemende mate van concreetheid) aan de orde. Bij het ontwerp tracébesluit gaat het m.n. om inrichtingsaspecten.

De formele watertoets momenten zijn gekoppeld aan de formele momenten in de tracé/m.e.r.-procedure: het wateradvies tijdens de wettelijke inspraak/adviesfase. en de waterparagraaf bij besluitvorming door bevoegd gezag/formeel initiatiefnemer. In het schema op pagina 53 is de koppeling tussen de tracé/m.e.r.-procedure en de watertoets schematisch weergegeven

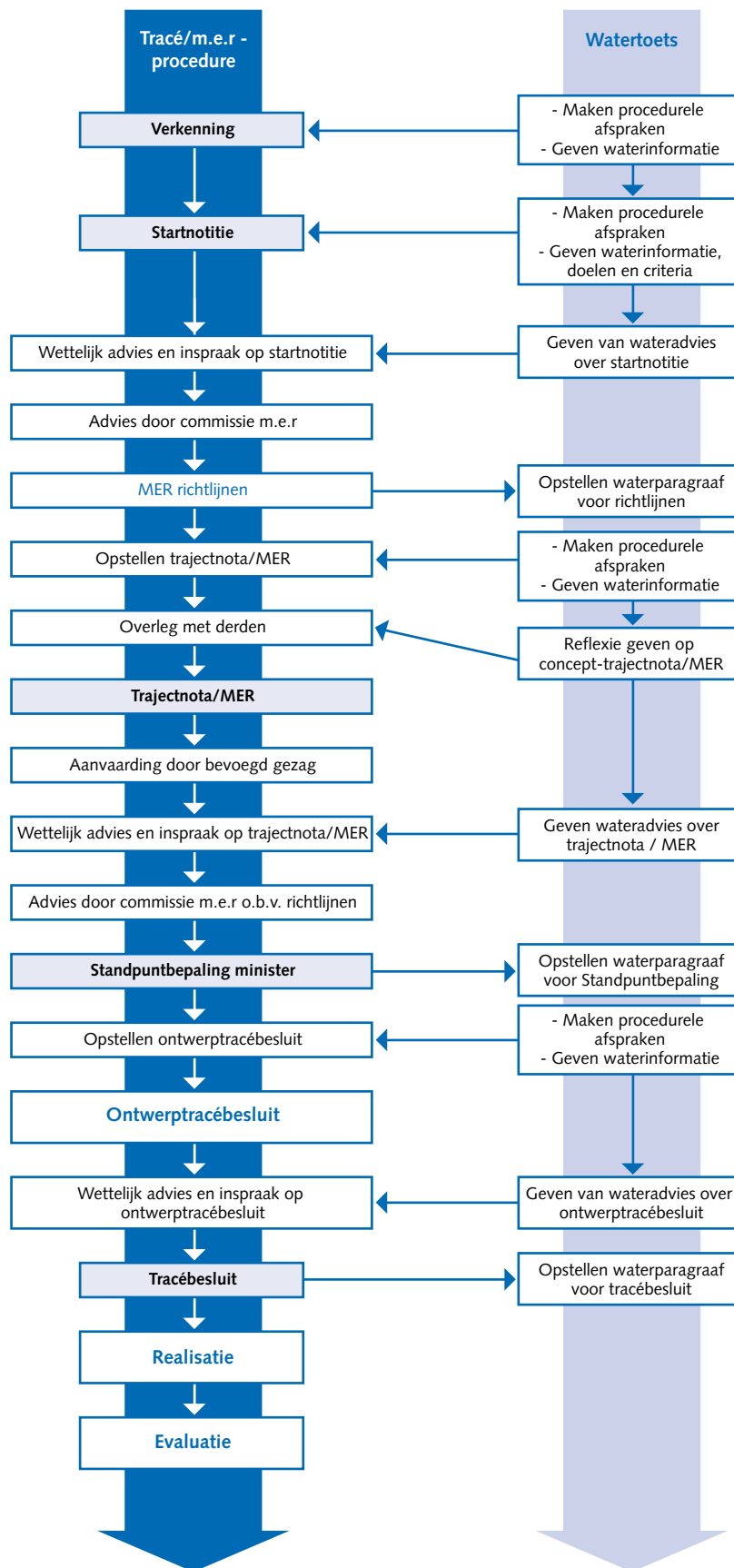
Flexibiliteit

De tracé/m.e.r.-procedure is een wettelijke procedure met een aantal harde elementen zoals formele termijnen en verplichte documenten zoals de startnotitie, de richtlijnen, de trajectnota/m.e.r.. Afgezien van deze onderdelen biedt de procedure veel vrijheid om het project en het proces naar eigen inzicht in te richten. Het is aan te bevelen om gebruik te maken van deze flexibiliteit.

Enkele mogelijkheden ter illustratie:

- De tracé/m.e.r.-procedure bevat een expliciete stap van “scoping” (in de startnotitie

Figuur 8.1: Verweving Tracé/m.e.r. - procedure en watertoets

Een tunnel door het drinkwaterwingebied Nijverdal

Watertoets versterkt en structureert lopend samenwerkingsproces met waterbeheerders en drinkwaterbedrijf

In het grondwaterbeschermingsgebied van de drinkwaterwinning Nijverdal (Overijssel) wordt de bestaande rijksweg (N35) vervangen door een nieuwe weg met gescheiden rijstroken. Omdat het verkeer door het centrum van Nijverdal gaat, is gekozen voor een gecombineerde tunnel voor weg en spoor. De aanleg van de tunnel heeft nogal wat consequenties voor de drinkwatervoorziening. De aanleg kan verontreiniging met zich meebrengen en daarnaast moeten maatregelen getroffen worden om eventuele verontreiniging door het verkeer af te voeren. Tot slot heeft de aanleg van de tunnel effect op de grondwaterstroming.

Rijkswaterstaat heeft in een vroegtijdig stadium het waterleidingbedrijf bij de voorgenomen activiteit betrokken. De effecten op het watersysteem en de drinkwaterwinning zijn mede daardoor vroegtijdig en op een goede manier in beeld gebracht. De watertoets heeft het (lopende) proces van samenwerking vooral versterkt en gestructureerd.

In 1997 voor de standpuntbepaling van de minister is overleg geweest tussen Rijkswaterstaat en de waterbeheerders over de varianten en de maatregelen. Ook de effecten zijn in overleg met de waterbeheerders in beeld gebracht. In nauw overleg is een monitoringssysteem ingericht om de hydrologische effecten in beeld te brengen. Ook zijn voorbereidingen getroffen voor modelberekeningen.

Begin 2003 is wederom overleg geweest tussen de waterbeheerders en Rijkswaterstaat. Aanleiding was de introductie van de watertoets en bespreking van de effecten van de voorgenomen activiteit. De watertoets dwingt tot het ordenen van alle wateraspecten. Daarbij is gebruik gemaakt van elkaars kennis (geohydrologie, monitoring en grondwaterbescherming). In het voorstadium is diverse malen bilateraal en telefonisch contact geweest tussen Rijkswaterstaat en waterbeheerders. Mede onder invloed van de watertoets waren bij de laatste bijeenkomst alle waterpartijen bij elkaar. De formele waterbeheerders spelen tot dan toe in het proces geen wezenlijk andere rol dan het drinkwaterbedrijf Vitens: met name adviserend. Geconcludeerd werd dat de aanleg van de tunnelbak een mogelijke afname van het risico op verontreiniging kan betekenen. Daarnaast heeft de invloed van de drinkwaterwinning op het watersysteem een nauwe relatie met de tunnelbak. Stopzetten van de drinkwaterwinning heeft een negatieve impact op de tunnelbak (opdrijvend effect). Er zouden in dat geval aanzienlijke meerkosten gemaakt moeten worden om dit te voorkomen.

Contactpersonen:

Drinkwaterbedrijf Vitens N.V., J. de Vegt, e-mail: jacob.devegt@vitens.nl

RWS Directie Oost Nederland, BJ van der Maten; e-mail j.vdmaten@don.rws.minvenw.nl

en richtlijnenfase) waarbij “in dialoog” tussen bevoegd gezag, initiatiefnemer, insprekers en adviseurs en de Commissie m.e.r. bepaald wordt wat er waarom in de trajectnota/m.e.r. opgenomen dient te worden;

- Voorafgaand aan het opstellen van startnotitie, trajectnota/m.e.r. en OTB kan reeds intensief gecommuniceerd worden met derden. Zeker voor de waterbeheerder(s) is het aan te raden om van deze mogelijkheid gebruik te maken en voor een actieve opstelling te kiezen. Als dit slim gebeurt dan zullen er vanuit de wettelijke inspraak- en advies reacties geen “verrassingen” meer tevoorschijn hoeven komen;
- Over de richtlijnen kan overleg gevoerd worden met het bevoegd gezag en de Commissie m.e.r.. Het is verstandig om dit te doen omdat hiermee misverstanden over breedte en diepgang van uit te voeren onderzoek en MER worden voorkomen.

Bij vernieuwde inzichten kan ook bekeken worden in hoeverre gemotiveerd afwijken van richtlijnen mogelijk is;

- De Commissie m.e.r. kan tussentijds met de initiatiefnemer “meedenken” door bijvoorbeeld het uitvoeren van voortoetsen (niet openbaar). Bij projecten waarbij er oplossingen getrechterd worden kan er ook een tussentoets worden uitgevoerd (wel openbaar met inspraak).

8.3.1 De verkenningen

De verkenningfase

De verkenningfase is een fase die voortvloeit uit de systematiek van het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT) en wordt niet als zodanig genoemd in de tracé/m.e.r.-procedure. De verkenningfase resulteert in besluitvorming over het al dan niet starten van een tracé/m.e.r.-procedure en is in feite door eenieder te initiëren. De regionale directie van Rijkswaterstaat voert bij een verkenning eerst een probleem-analyse uit op basis van bestaande informatie. De daarbij centraal staande vragen zijn: is er een probleem, valt het probleem onder de (mede)verantwoordelijkheid van het ministerie van Verkeer en Waterstaat en is voor de oplossing een tracébesluit noodzakelijk. Vervolgens wordt de relatie met het beleid aangeduid en het draagvlak voor de aanpak van het probleem bij de betrokkenen geïnventariseerd. Bovendien wordt een aantal oplossingsrichtingen in beeld gebracht en verkend. Vóór de vaststelling van het verkenningenrapport vindt overleg plaats met derden.

Watertoets en verkenningen

In deze fase kan de regionale directie als initiatiefnemer overleg met andere overheden voeren. De regionale directie betreft de relevante waterbeheerders zo vroeg mogelijk door hen te informeren over de probleemverkenning en met hen procedurele afspraken te maken over de verkenningfase. Gedurende deze fase kunnen de waterbeheerder(s) en de regionale directie gezamenlijk de relevante waterthema's identificeren en hebben waterbeheerders de mogelijkheid informatie aan te reiken en mee te denken over

Verbreding A1 Eemnes-Barneveld: Belang van een goede start

Rijkswaterstaat directie Utrecht is de initiatiefnemer voor het plan om het traject A1 tussen Eemnes en Barneveld te verbreden. Zij onderzocht de diverse mogelijkheden voor de gewenste verbreding. De initiatiefnemer heeft de drie betrokken waterbeheerders benaderd (de provincies Gelderland en Utrecht en waterschap Vallei en Eem). Het eerste overleg met de waterbeheerder is belangrijk gebleken voor het proces, want toen zijn in het kader van de watertoets zeer specifieke afspraken gemaakt over het proces, de te onderzoeken alternatieven en het aanleveren van informatie. Daarmee is bij de start van het planproces (de initiatieffase in watertoetstermen) een grondige basis voor de watertoets gelegd.

De waterbeheerders hebben integrale watercriteria en eisen aangeleverd; dus zowel op gebied van waterkwantiteit als -kwaliteit. Vervolgens heeft de initiatiefnemer de eisen en criteria gegroepeerd. Zij is daarbij, parallel aan de andere milieuaspecten, gekomen tot één set watercriteria ten behoeve van de toetsing gedurende de m.e.r. procedure. Vanwege de gevolgde procedure is deze set criteria completer geworden. Door vroegtijdig overleg is duidelijk geworden waar de aandachtspunten van de waterbeheerders liggen.

Contactpersonen:

RWS Directie Utrecht: Mark Verberkt, e-mail: mark.verberkt@dut.rws.minvenw.nl

Waterschap Vallei en Eem, Daniëlle Langendijk, e-mail: dlangendijk@wve.nl

Provincie Utrecht: nienke.schuitema@provincie-utrecht.nl

Provincie Gelderland, Henny Kempen, e-mail: h.kempen@prv.gelderland.nl

mogelijke oplossingsrichtingen. De regionale directie geeft in het verkenningenrapport bij de globale aanduiding van effecten ook de effecten op water. Dit ten behoeve van agendering (en globale) prioritering van relevante wateraspecten.

Acties voor de watertoets

- De regionale directie van Rijkswaterstaat maakt als initiatiefnemer gezamenlijk met de waterbeheerders procedurele afspraken over het watertoets proces binnen de Verkenning.
- Waterbeheerders reiken informatie aan en denken mee met de regionale directie.

8.3.2 Startnotitie

Startnotitie

In de tweede fase wordt door de initiatiefnemer een startnotitie opgesteld. Hiermee geeft de initiatiefnemer aan het bevoegd gezag aan welke procedure wordt gestart, wat het onderliggende probleem is, alsook het doel, de oplossingsrichting met alternatieven en hoe het project wordt aangepakt. De startnotitie vormt de formele start van de tracé/m.e.r.-procedure. Na opdrachtverlening door het hoofdkantoor van Rijkswaterstaat begint deze fase met een probleemanalyse. Vervolgens wordt een concept-startnotitie opgesteld. Aan de hand van de startnotitie vindt inspraak en wettelijke advisering plaats over de gewenste inhoud en aanpak van de op te stellen trajectnota/MER. Het bevoegd gezag benadert in deze fase altijd de wettelijke adviseurs voor advies. Vervolgens stelt de Minister (van V&W in overleg met de Minister van VROM), mede op basis van de inspraak op de startnotitie en het advies van de Commissie voor de m.e.r., de richtlijnen op voor de trajectnota/MER.

Watertoets en startnotitie

In de fase van de probleemanalyse, dit is ruim voor het breed overleg over de concept-startnotitie en het liefst direct na de opdrachtverlening door het hoofdkantoor van Rijkswaterstaat, betreft de regionale directie de relevante waterbeheerders (verder de waterbeheerder genoemd). De waterbeheerder krijgt informatie over de opdracht en de regionale directie en de waterbeheerder maken procedurele afspraken over de betrokkenheid van de waterbeheerder gedurende de planstudie. Inhoudelijk kan door de waterbeheerder meegedacht worden over bijvoorbeeld de probleemanalyse, en de scoping. Dit laatste is vakjargon binnen Rijkswaterstaat voor het opstellen van alternatieven en het aangeven van te onderzoeken aspecten, te gebruiken methoden en onder andere doelen voor het watersysteem. De ideeën van de waterbeheerder kunnen door de regionale directie worden meegenomen in de startnotitie. In de startnotitie wordt de gevolgde procedure aangegeven en kunnen momenten van wettelijke inspraak en advies aangegeven worden. Hierbij kunnen ook de door de initiatiefnemer en waterbeheerder gemaakte afspraken over de watertoetsinbreng gedurende de procedure aangegeven worden.

In de fase van 'inspraak en wettelijk advies' reageert de waterbeheerder op de startnotitie met een formeel schriftelijke wateradvies (met afschrift aan de Commissie voor de m.e.r.). Dit wateradvies dient bij voorkeur een gezamenlijk advies te zijn van alle betrokken waterbeheerders te zijn. Het wateradvies kan, indien het overlegproces goed verlopen is, een overall beeld zijn van de inzet van de waterbeheerder in het voorliggende proces met een aanscherping van inhoudelijke aspecten van de startnotitie. De Commissie voor de m.e.r. controleert in de richtlijnenfase of er contact is geweest met de waterbeheerder en ze nodigt waterbeheerder uit bij het locatiebezoek aanwezig te zijn. In het richtlijnenadvies verwijst zij waar nodig naar de watertoets (bron: jaarverslag Commissie voor de m.e.r. 2002) en neemt de inspraak mee in haar richtlijnenadvies. Het bevoegd gezag stelt de richtlijnen vast. Uit de richtlijnen blijkt in hoeverre het advies van de waterbeheerder is overgenomen. Aan de richtlijnen (al dan niet in een bijlage) dient het wateradvies toegevoegd worden alsook een verantwoording van gemaakte keuzen (de waterparagraaf). Het is van groot belang dat de waterdoelen op

De Westrandweg: Veel aandacht voor de criteria in de initiatieffase

Als onderdeel van een projectnota is voor de bij Amsterdam aan te leggen Westrandweg al in 1989 een MER opgesteld. Na bestuurlijke besluitvorming is het project in 1998 stopgezet. In het kader van het Bereikbaarheidsoffensief Noordelijke Randstad is het project eind 2000 weer opgepakt, waarbij is gestart met het actualiseren van het MER. In de actualisatie zijn de nieuwe regels en procedures meegenomen (waaronder de watertoets).

In de initiatieffase is veel aandacht besteed aan het gezamenlijk opstellen van een tabel van alle wateraspecten en toetsingscriteria toegespitst op dit specifieke plan. De initiatiefnemer, maar ook de waterbeheerder zien hier de meerwaarde van in. Het ontwerpproces kan zo beter gestructureerd worden waardoor tevens het aantal ad-hoc overleggen vermindert. Daarnaast is de samenwerking tussen betrokken partijen verbeterd en is duidelijker geworden wie waarvoor verantwoordelijk is

Rijkswaterstaat directie Noord-Holland is als initiatiefnemer het proces gestart door de betrokken waterbeheerders (Rijk, provincie en waterschappen) uit te nodigen voor een bijeenkomst. Het eerste overleg stond in het teken van kennismaken en informatie uitwisselen over het plan en het proces. Daarbij zijn afspraken gemaakt over de invulling van de watertoets en de planning van de uiteenlopende stappen. Ook is concreet afgesproken op welke wijze en binnen welk tijdsbestek de wateraspecten en toetsingscriteria moesten worden aangeleverd. Deze zijn vervolgens behandeld in een tweede overleg, waarna de waterbeheerders één gezamenlijk matrix van alle wateraspecten en toetsingscriteria hebben opgesteld. Het Waterschap Groot-Haarlemmermeer heeft hierbij als coördinator gefungeerd. Bij de afronding van de initiatieffase hebben de waterbeheerders deze matrix samen met de initiatiefnemer behandeld.

Communicatie speelde een belangrijke rol tijdens het initiatieffase. Gebleken is dat het voor de waterbeheerders niet altijd even eenvoudig was om op benodigde abstractieniveau input te leveren. Dit heeft er toe geleid dat de wateraspecten en toetsingscriteria in eerste instantie op verschillende abstractieniveaus werden aangedragen. Om de communicatie te verbeteren heeft de initiatiefnemer een ontwerpleider in het proces betrokken. Deze maakte het eenvoudiger om te schakelen tussen verschillende abstractieniveaus.

Contactpersonen:

RWS Directie Noord-Holland, Kees Scherer, e-mail: c.h.scherer@dnh.rws.minvenw.nl
Waterschap Groot-Haarlemmermeer, Bouke Rijnaker, e-mail: brijneker@wgh.nl
Hoogheemraadschap van Rijnland, Jeroen Filius, e-mail: jeroen.filius@rijnland.net
Provincie Noord-Holland, Lex de Vogel, e-mail: vogelan@noord-holland.nl

een goede manier vertaalt zijn naar de richtlijnen, of gemotiveerd terzijde gelegd worden want de m.e.r. en de planprocedure vormen in dit geval één procesgang.

Acties voor de watertoets

- De waterbeheerder ontvangt de benodigde informatie en maakt samen met de regionale directie procedurele afspraken over de betrokkenheid gedurende de planstudie.
- Met het geven van inhoudelijke informatie en meedenken over de probleemanalyse, doelen en criteria is de waterbeheerder actief bij het proces betrokken.
- In de vorm van een formeel schriftelijk wateradvies reageert de waterbeheerder op

de startnotitie. Het advies kan inzicht geven in de inzet van waterbeheerders in het voorliggende proces, alsook een aanscherping van inhoudelijke aspecten van de startnotitie. De Commissie voor de m.e.r. ontvangt een afschrift.

8.3.3 Trajectnota/MER

De initiatiefnemer stelt op basis van de richtlijnen van de Minister een trajectnota/MER op. In de trajectnota/MER wordt de probleemanalyse nader onderbouwd en worden de in de startnotitie benoemde alternatieven en varianten verder uitgewerkt. Voor de milieuaspecten worden de bestaande toestand en de autonome ontwikkeling beschreven en worden voorstellen gedaan voor inpassing van de alternatieven en varianten in de omgeving. Vervolgens worden de milieueffecten, ruimtelijke effecten, economische effecten en kosten van een aantal alternatieven en varianten bepaald, beschreven en onderling vergeleken. De concept-trajectnota/MER wordt vaak eerst besproken met het bevoegd gezag (alleen als initiatiefnemer en bevoegd gezag niet gelijk zijn b.v. bij railinfrastructuur) en met overheden en belangenorganisaties in de regio (waaronder de waterbeheerders). Vervolgens wordt de nota gepubliceerd en vindt inspraak en advisering plaats. Inspraak en advies op de trajectnota/m.e.r. is een standaard (want wettelijk verplicht) onderdeel van de tracé/m.e.r.-procedure (zie figuur 8.1 op pagina 53).

Watertoets en trajectnota/MER

In deze fase blijven de relevante waterbeheerders betrokken door mee te denken bij het ontwerpen van alternatieven, het onderzoeken van effecten en het bepalen van maatregelen en oplossingen om waterproblemen te voorkomen of compenseren. Over de procedure en de mate en wijze van betrokkenheid van de waterbeheerder wordt een afsprakennotitie opgesteld.

Er kan meerdere malen een gedachtewisseling met de waterbeheerder nodig zijn. Dit is zeker aan de orde als in dit proces keuzes gemaakt worden voor het niet verder meenemen van varianten. De regionale directie kan de informatie en ideeën van de waterbeheerders meenemen in de trajectnota/MER. Tijdens het moment van (wettelijk verplichte) inspraak en advies geeft de waterbeheerder haar schriftelijk wateradvies op de trajectnota/MER. Dit wateradvies dient bij voorkeur een gezamenlijk advies te zijn van alle betrokken waterbeheerders.

Omdat de watertoets een flexibel instrument is kan er ook voor gekozen worden om een "informeel" wateradvies bij het overleg dat vooraf gaat aan het opstellen van de trajectnota/MER te geven. Dit is dan bij voorkeur wel bij de procedurele afspraken zo vastgelegd.

In het wateradvies wordt bij voorkeur ook een mening gegeven over de gepresenteerde alternatieven.

Op basis van de inspraak en adviesreacties kan besloten worden tot aanvullingen op de trajectnota/MER.

Acties voor de watertoets

- Procedurele afspraken tussen waterbeheerder en regionale directie zijn vaak noodzakelijk. Hierin is onder meer vast te leggen hoe (en op welke momenten) de informatieverstrekking zal lopen tussen de betrokken organisaties.
- Waterbeheerders geven reflectie op de concept trajectnota/MER. Zo ontstaat een duidelijk beeld vanuit de watersector over het initiatief.
- Waterbeheerders geven hun (gezamenlijke) wateradvies.

8.3.4 Standpunt van de Minister en (ontwerp)tracébesluit

Standpunt

In deze fase bepaalt de Minister van Verkeer en Waterstaat, in overeenstemming met

de Minister van VROM, zijn standpunt over de voorgenomen activiteit. Het standpunt kan inhouden dat de procedure wordt stopgezet. Meestal zal het standpunt inhouden dat wordt doorgegaan met het project. In dat geval wordt aangegeven welk tracé de voorkeur verdient.

Watertoets bij het standpunt

De motivering van de tracékeuze dient goed doordacht te zijn. Daarbij dient ook gemotiveerd te worden welke keuzen ten aanzien van het advies van de waterbeheerder(s) gemaakt zijn. Dat kan samen met de in de trajectnota/MER beschreven onderdelen beschouwd worden als de waterparagraaf. Een trajectnota/MER kent een aantal vaste onderdelen die samen te beschouwen zijn als een deel van de waterparagraaf, zoals beschrijving van de bestaande inrichting en beschrijving van de milieugevolgen (aspect water). Het procesdeel van de waterparagraaf (informatie over gevoerd overleg) zal daar nog aan toegevoegd moeten worden.

Het kan nuttig zijn om vroegtijdig een concept waterparagraaf te ontwikkelen en deze af te stemmen met de waterbeheerders, zodat hierover geen misverstanden ontstaan.

Actie voor de watertoets

- Ten behoeve van de standpuntbepaling door de Minister wordt een waterparagraaf opgesteld.

Ontwerp-tracébesluit

Het in het standpunt opgenomen voorkeurstracé wordt door de regionale directie uitgewerkt in een ontwerp-tracébesluit. Het ontwerp-tracébesluit onderbouwt en legt het benodigde ruimtebeslag nauwkeurig vast op detailkaarten met een schaal van tenminste 1:2.500. In afstemming met het ontwerpproces worden een akoestisch onderzoek, een landschapsplan en een compensatie-ontwerp opgesteld. Over het ontwerp-tracébesluit vindt inspraak en wettelijk advies plaats. Wettelijk advies wordt gegeven door provinciale staten, het algemeen bestuur van een regionaal openbaar lichaam en de betrokken gemeenteraden. De reden daarvoor is dat zij de verplichting hebben een wijziging van relevante ruimtelijke plannen zoals bestemmingsplan, op te gaan starten.

Watertoets in fase van 'ontwerp-tracébesluit'

In deze fase blijven de relevante waterbeheerders betrokken. Zij maken met de regionale directie procedurele en inhoudelijke afspraken als basis voor hun inzet bij het nader uitwerken van het voorkeursalternatief. Nu kan op gedetailleerder niveau aandacht worden besteed aan de relevante wateraspecten. De regionale directie neemt de informatie van de waterbeheerder mee in het ontwerp-tracébesluit.

Op het moment van (wettelijk verplichte) 'Inspraak en advies' geeft de waterbeheerder een bijvoorker gezamenlijk schriftelijk oordeel waarin de waterbeheerder ook suggesties kan meegeven voor de evaluatie.

Acties voor de watertoets

- In procedurele afspraken leggen waterbeheerder en regionale directie onder meer vast hoe de informatieverstrekking zal lopen tussen de betrokken organisaties.
- Over het ontwerp-tracébesluit wordt een wateradvies gegeven.

Tracébesluit

De Minister van VenW stelt, in overeenstemming met de Minister van VROM, uiterlijk binnen vijf maanden na vaststelling van het (gewijzigd) ontwerp-tracébesluit het tracé vast. In dit tracébesluit wordt ook een programma voor de evaluatie gegeven. Het tracébesluit is het enige besluit uit de procedure waarop beroep mogelijk is bij de Raad van State (Afdeling bestuursrechtspraak).

Bij het bekendmaken van het tracébesluit door de Minister van Verkeer en Waterstaat blijkt in hoeverre de door de waterbeheerder ingebrachte punten zijn overgenomen.

Watertoets en tracébesluitfase

Het tracébesluit zelf bevat een planbeschrijving. In een bijlage(rapport) neemt het bevoegd gezag een herkenbare waterparagraaf op. Hierin wordt op het wateradvies van de waterbeheerder gereageerd, een motivatie van de uiteindelijke keuzes gegeven en wordt het proces verantwoord. Indien de waterbeheerder het niet eens is met de gemaakte keuzes dan is er de mogelijkheid om beroep aan te tekenen tegen het tracébesluit. Dit beroep maakt uiteraard geen onderdeel meer uit van het watertoetsproces.

Actie voor de watertoets

- De waterparagraaf voor het tracébesluit wordt opgesteld.

8.3.5 Vervolg

In deze fase vindt de voorbereiding van de uitvoering plaats, de realisatie zelf en vervolgens de evaluatie na uitvoering. Ook bij de voorbereiding van de uitvoering en bij de realisatie is er veel contact tussen de waterbeheerders en de initiatiefnemer, bijvoorbeeld bij het aanvragen/verlenen van vergunningen. Dit is geen onderdeel van de watertoets, maar een goed verlopen watertoets proces levert hier wel winst op, bijvoorbeeld omdat de criteria die voor vergunningverlening relevant zijn reeds in het watertoets proces op een rij gezet zijn.

In de evaluatie wordt gekeken of de effecten die na realisatie optreden overeenkomen met de voorspelde effecten. Indien dat niet het geval is, kunnen alsnog maatregelen worden getroffen. Het is zaak ook effecten op het watersysteem in de evaluatie te betrekken, gebruik te maken van gegevens van de waterbeheerder en zo nodig tussen regionale directie en waterbeheerders te overleggen over eventuele maatregelen.

8.4 Samenvattende tabel

In nevenstaande tabel zijn bij elke stap van de tracé/m.e.r. procedure de acties en producten voor de watertoets weergegeven. Eenvoudig is te zien wie waar verantwoordelijk voor is.

Tracé/m.e.r.-centrum Rijkswaterstaat

Het tracé/m.e.r.-centrum (TMC) van de Dienst Weg- en Waterbouwkunde van Rijkswaterstaat (DWW) kan helpen bij allerlei vragen over de tracé/m.e.r.-procedure. Het TMC heeft een eigen handleidingenreeks waarin de verschillende fasen van de tracé/m.e.r.-procedure uitgebreid worden toegelicht.

*Voor meer informatie: tel. 015 - 251 84 78 of
www.venwnet.minvenw.nl/rws/dww/tracemer/*

Tabel 8.1. Planvormingstappen, acties en producten voor de watertoets in de tracé/m.e.r. en watertoets procedure

Fase	Planvormingstappen	Acties watertoets	Rolverdeling	Producten watertoets
Initiatief-fase	- Verkenningen	- Informeren waterbeheerder(s) - Maken van procedurele afspraken - Consultatie waterbeheerders op hoofdlijnen - Waterbeheerders coördineren zonodig hun inbreng - Beschrijven mogelijke effecten op de waterhuishouding	I I,W W W I	- Afsprakennotitie - Inventarisatie aandachtspunten
Startnotitie	- Startnotitie	- Informeren waterbeheerder(s) - Maken van procedurele afspraken - Geven van waterinformatie - Consultatie waterbeheerders op basis van oplossingsrichtingen	I I,W W I	- Afsprakennotitie - Inventarisatie aandachtspunten
	- Wettelijk advies en inspraak op startnotitie	- Verzoek tot wateradvies - Formuleren van wateradvies - Zenden kopie wateradvies naar commissie m.e.r.	I W W	- Wateradvies
	- Advies commissie m.e.r	- Gebiedsbezoek met commissie m.e.r.	I, W	
	- MER richtlijnen bevoegd gezag	- Afwegen wateradvies	B	- Waterparagraaf
Trajectnota/MER	- Trajectnota/MER	- Informeren waterbeheerder(s) - Maken van procedurele afspraken - Consultatie waterbeheerders op basis van alternatieven/varianten	I I,W I	- Afsprakennotitie - Inventarisatie aandachtspunten
	- Aanvaarding door bevoegd gezag van trajectnota/MER		B	
	- Wettelijk advies en inspraak op trajectnota/MER	- Verzoek tot wateradvies - Formuleren wateradvies: evt. met voorkeur voor alternatieven - Zenden kopie wateradvies naar commissie m.e.r.	I W W	- Wateradvies
	- Advies van Commissie m.e.r. op basis van de richtlijnen			
Standpunt Bepaling van de Minister	- Standpunt	- Afwegen van wateradvies en opstellen waterparagraaf	B	- Waterparagraaf
Ontwerp tracébesluit	- Ontwerp tracébesluit (OTB)	- Informeren van de waterbeheerder - Maken van procedurele afspraken - Geven van waterinformatie, meedenken en overleg	I I,W W	- Afsprakennotitie
	- Wettelijk advies en inspraak op OTB	- Verzoek tot geven van wateradvies - Formuleren van wateradvies (incl. suggesties voor evaluatie)	I W	- Wateradvies
Tracébesluit	- Tracébesluit	- Afwegen van wateradvies en opstellen van waterparagraaf	B	- Waterparagraaf
Bezwaar & Beroep			W	
Evaluatie			I	

I = Initiatiefnemer; W = Waterbeheerder; BG = Bevoegd Gezag

9 SPOEDWET WEGVERBREDING

De watertoets is ook van toepassing op de projecten die worden uitgevoerd in het kader van de Spoedwet wegverbreding. Het doel van de Spoedwet is versneld aanpakken van een aantal congestie-knelpunten. Deze wet vereenvoudigt en bespoedigt procedures, waardoor de capaciteit van een aantal hoofdwegen snel kan worden vergroot. De wet heeft betrekking op een beperkt aantal met name genoemde wegaanpassingen. Het ontwerp wegaanpassingsbesluit (OWAB) en de benodigde vergunningaanvragen worden eenmalig en tegelijkertijd ter inzage gelegd (6 weken). Tegen het genomen besluit kan in beroep gegaan worden. Het ontwerp wegaanpassingsbesluit bevat een beschrijving van het project met kaarten waarop het project is aangeduid en een beschrijving van de gevolgen van het project. Voor het beschrijven van de milieugevolgen wordt gebruik gemaakt van een m.e.r. (indien de ingreep m.e.r.-plichtig is) dan wel een milieutoets. Het uiteindelijke wegaanpassingsbesluit (WAB) is voor wat betreft inhoud en vormvereisten vergelijkbaar met het Tracébesluit in de tracé/m.e.r.-procedure.

Ten behoeve van de snelle afhandeling van de procedure worden voor de initiatiefnemer een aantal aanbevelingen gedaan over hoe met de waterbeheerders om te gaan. Vroegtijdig bestuurlijk contact, heldere afspraken en strakke regie zijn hierin de sleutelbegrippen.

De waterbeheerders kunnen hieraan vanuit hun rol en verantwoordelijkheid bijdragen door duidelijk te weten wat ze willen, goede onderlinge afspraken te maken, een aanspreekpunt aan te wijzen en de bestuurlijke afdekking vroegtijdig intern te organiseren. Aan de waterbeheerders zal ook vaak gevraagd worden om, indien nodig, parallel aan het watertoetsproces vergunningaanvragen mee te laten lopen. Dit vraagt om goede interne organisatie en coördinatie. Bedacht moet worden dat de formele aanvragen wel bij het OWAB ter inzage gelegd moeten worden en dat de verplichte coördinatie-regeling van de spoedwet gevolgd dient te worden.

Naar de aard van de spoedwetprojecten worden weinig technisch/inhoudelijke complicaties verwacht als gevolg van de toepassing van de watertoets.

10 PLANVORMING AANPASSING PROVINCIALE WEGEN

10.1 Achtergronden

Bij de voorbereiding van wegenprojecten is het Provinciaal verkeers- en vervoersplan van belang. In dit beleidsplan is aangegeven welke nieuwe wegverbindingen of weg-omleggingen volgens de provincie noodzakelijk zijn. Het tracé is globaal aangeduid. Het kan gaan om geheel nieuwe wegen, maar ook om wegomleggingen. Na vaststelling van het plan worden specifieke projecten gestart. Voor het aanpassen van provinciale wegen is geen wettelijk kader. Alleen moet voor een aantal (grotere) wegen een milieueffectrapportage worden uitgevoerd op grond van het Besluit milieueffectrapportage (Wet Milieubeheer). De juridische verankering vindt plaats in het kader van een vastgesteld ruimtelijk plan, meestal een streekplanherziening.

De eerste stap in de planvorming van aanpassing van wegen is een verkeerskundige verkenning naar het probleem met mogelijke oplossingsrichtingen. Daarna beslist Gedeputeerde Staten of zij met de voorbereiding van wegaanpassing verder gaat. Voor grotere wegen wordt daarna een milieueffectrapportage gestart. De hiervoor te nemen stappen zijn in feite gelijk aan die voor rijkswegen, waarbij initiatiefnemer en bevoegd gezag uiteraard een andere overheid (de provincie) is. De milieueffectrapportage resulteert uiteindelijk in een tracévaststelling. Het tracévaststellingsbesluit en de streekplanherziening die hiervoor nodig is, worden gelijktijdig aan Provinciale Staten ter besluitvorming voorgelegd. De reden hiervoor is dat op grond van het tracévaststellingsbesluit geen bezwaar en beroep mogelijk is, terwijl dit bij een streekplanherziening wel aan de orde is. De provincie gaat verder met een gedetailleerd plan (o.a. nauwkeurige kostenraming), bestekvoorbereiding en grondverwerving, uitvoering en uiteindelijk een evaluatie. Voor kleinere projecten is in de praktijk veelal sprake van een combinatie van de fasen 'tracévaststelling' en 'gedetailleerd plan'.

Bij reconstructies van wegen leidend tot verbredingen is veelal een bestemmingsplan wijziging nodig.

10.2 Rollen in de watertoets

Initiatiefnemer

De provincie is initiatiefnemer voor de watertoets. Gedeputeerde Staten bereidt de besluiten voor. Provinciale Staten zijn verantwoordelijk voor het nemen van een tracévaststellingsbesluit en het besluit tot streekplanherziening.

Waterbeheerder

De waterschappen, maar ook provincie en/of Rijkswaterstaat kunnen als waterbeheerders betrokken zijn.

Beoordelaar

Er is geen hogere overheid die het besluit van Provinciale Staten goedkeurt. Derhalve is er geen sprake van een planbeoordelaar.

10.3 Het proces van de watertoets

Het is de verantwoordelijkheid van de provincie de waterbeheerders op relevante momenten te betrekken bij de ruimtelijke keuzen in PVVP en streekplan. Daarna ligt het accent voor de watertoets vooral in de voorbereidingsfase van de tracévaststelling. Dat begint bij de verkeerskundige verkenning. Ten behoeve van de watertoets worden de waterbeheerders bij aanvang van de verkenning op de hoogte gesteld. Bij het duiden van oplossingsrichtingen kan het relevant zijn de invloed op het watersysteem te kennen. De waterbeheerders kunnen de benodigde informatie daarvoor aandragen. In de volgende stap, de milieueffectrapportage, zijn de werkzaamheden voor de watertoets te verweven met die voor de milieueffectrapportage. Ideën daarvoor kunnen

---

worden gevonden in het hoofdstuk over de tracé/mer procedure voor rijkswegen (hoofdstuk 8), hoewel alle wettelijke stappen daarin voor de provincie niet van toepassing zijn. Bij aanvang van een milieueffectrapportage wordt vaak een projectgroep in het leven geroepen. In het kader van de watertoets zal de provincie de waterbeheerders daarvoor uit kunnen nodigen.

11 RECONSTRUCTIEWET CONCENTRATIEGEBIEDEN

11.1 Achtergronden

In gebieden met hoge veedichtheid beoogt de Reconstructiewet een integrale aanpak van de problematiek rond veterinaire kwetsbaarheid, natuur, landschap, milieu en ruimtelijke kwaliteit. Dit via een actieve functieverandering en wijziging van de inrichting van het landelijk gebied. Daarbij hoort ook de aanpak van verdroging en herstel van watersystemen. De op te stellen reconstructieplannen gaan vergezeld van een vierjaarlijks te wijzigen uitvoeringsprogramma met bijbehorende financiering.

De wet geldt voor specifieke gebieden: Salland-Twente, Utrecht-Oost, Gelderse Vallei, Veluwe, Achterhoek en Liemers, Noord- en Midden-Limburg, Oost- en Midden-Brabant. Voor deze gebieden zal éénmalig een reconstructieplan worden opgesteld. Een dergelijk plan bestrijkt maximaal een periode van twaalf jaar en naar verwachting ligt er voor alle gebieden medio 2004 een ontwerp reconstructieplan. Een reconstructieplan is te beschouwen als een besluit tot herziening van het streekplan voor alle onderdelen die afwijken van het vigerende streekplan en als zodanig in het reconstructieplan zijn aangegeven. Voor aangewezen delen van het reconstructiegebied kan een voorbereidingsbesluit op grond van artikel 21 WRO van kracht zijn. Daarmee zijn ongewenste bouwactiviteiten geblokkeerd totdat het bestemmingsplan is gewijzigd. Daarnaast kan voor specifieke delen van het reconstructiegebied een vrijstelling gelden ex. artikel 19 WRO, waarmee bepaalde activiteiten mogelijk worden die niet passen binnen het vigerende bestemmingsplan. Ook dergelijke gebiedsdelen zullen in het reconstructieplan zijn aangegeven. Zo bezien werkt het reconstructieplan direct door op gemeentelijk niveau. Om reden daarvan is het is van belang de wateraspecten goed in reconstructieplannen mee te nemen.

In het geval een reconstructieplan uitgaat van verkaveling van gronden, is het noodzakelijk een nadere uitwerking van het reconstructieplan te maken. Een dergelijke uitwerking doorloopt nagenoeg dezelfde procedure als het reconstructieplan, en maakt na goedkeuring deel uit van dat plan. De relatie met het bestemmingsplan is hetzelfde als bij het reconstructieplan zelf. Wanneer voor lopende landinrichtingsprojecten in een concentratiegebied nog geen richtlijnen voor het plan van toedeling zijn opgesteld, wordt de landinrichting op basis van de Reconstructiewet concentratiegebieden afgewikkeld. Daarbij geldt dat alle reconstructieprojecten m.e.r.-plichtig zijn.

11.2 Rollen in de watertoets

Initiatiefnemer

Initiatiefnemer van een reconstructieproces is de provincie. Gedeputeerde Staten stellen het ontwerpplan op en Provinciale Staten stellen het vast. Bij het opstellen van de plannen werkt de provincie met zogeheten reconstructiecommissies. Deze commissies vinden hun juridische verankering in de Provinciewet en zijn te beschouwen als een verlengstuk van de initiatiefnemer. Ook bij een uitwerking van een reconstructieplan is de initiatiefnemer Gedeputeerde Staten.

Waterbeheerder

In de Reconstructiewet is vastgelegd dat waterschappen deel uitmaken van de reconstructiecommissie. Daarmee is in feite voor de watertoets hun rol als waterbeheerder geregeld, evenals hun vroegtijdige inbreng. Als formele beheerder van het grondwater kan de provincie zorgdragen voor inbreng op dat vlak. Van een directe relatie met rijkswateren is veelal geen sprake, zodat betrokkenheid van Rijkswaterstaat niet voor de hand ligt. Wel kan sprake zijn van een indirecte relatie in geval de kwaliteit of kwantiteit van het toestromende water zou veranderen als gevolg van uitvoering van reconstructieplannen.

Het is van belang dat de waterbeheerders afdoende bestuurlijke dekking hebben.

Planbeoordelaar

Het door de provincie vastgestelde reconstructieplan moet worden goedgekeurd door de ministers van LNV en VROM. Daarmee zijn deze ministers de planbeoordelaars. Voor de beoordeling heeft het rijk een specifiek toetsingskader opgesteld.

11.3 Reconstructie in het kort

Een deel van het gedachtegoed achter de watertoets heeft al een plaats in de reconstructie. Aangezien de wet bepaalt dat de waterschappen in de reconstructiecommissie zitten is vroegtijdige betrokkenheid van regionale waterbeheerders gegarandeerd. Met de andere waterbeheerders zijn eventueel nadere afspraken noodzakelijk. Vroegtijdig in de initiatieffase formieren Provinciale Staten de reconstructiecommissies en leggen formeel de taken en bevoegdheden alsook de samenstelling van de commissie vast. In ieder geval bestaat de commissie uit vertegenwoordigers van gemeenten, waterschappen, en de natuur- en landbouwsector. Zowel namens het ministerie van LNV als VROM zit een adviseur in de commissie. Verder treedt ook het Kadaster op als adviseur, en verleent de Dienst Landelijk Gebied ondersteuning vanuit het ministerie van LNV.

De reconstructiecommissie is belast met de feitelijke opstelling van het reconstructieplan. De minimale eisen voor de commissie zijn genoemd in de Reconstructiewet. In alle provincies is het secretariaat van de commissies ingevuld door provincieambtenaren en zijn veelal ook provincieambtenaren toegevoegd als adviseur. Veelal hebben provincies de waterthema's uit de Bestuurlijke Notitie Watertoets opgenomen in hun opdracht aan de reconstructiecommissies en gelijktijdig met het reconstructieproces diverse (deel)stroomgebiedsvisionen opgesteld. Deze sectorale visionen vanuit water dienen onder andere als bouwsteen voor de reconstructie.

Met het oog op adequate betrokkenheid van gemeenten en waterschappen bij de totstandkoming en uitvoering van het reconstructieplan, is in de Reconstructiewet geregeld dat Gedeputeerde Staten voorafgaand aan de opstelling van het ontwerp reconstructieplan een bestuursovereenkomst sluiten met deze overheden. In dat kader zijn ook afspraken over de watertoets te maken. In de rol van initiatiefnemer zal de provincie in een later stadium aan de waterbeheerders een wateradvies vragen over een conceptplan of over het ontwerp (de Reconstructiewet kent geen 'voorontwerpplan'). Uiteindelijk moeten de werkwijze en keuzes op gebied van water in het reconstructieplan worden verwoord in een waterparagraaf. Tijdens het watertoets proces willen provincies de beoordeling van wateraspecten in de m.e.r. graag zoveel mogelijk verweven met de bepaling van effecten in het kader van de watertoets. Per brief heeft het rijk ingestemd met deze werkwijze. Zodoende is binnen de reconstructie op een praktische manier invulling te geven aan de watertoets.

Evenals bij het reconstructieplan kan Gedeputeerde Staten een reconstructiecommissie belasten met de feitelijke uitwerking. Ook dan nemen de waterschappen deel aan de commissie. Met de andere waterbeheerders zijn nadere afspraken noodzakelijk. Het is aan te bevelen dat de provincie de relevante wateraspecten opneemt in haar opdracht voor de uitwerking van reconstructieplannen.

12 LANDINRICHTING

12.1 Achtergronden

Landinrichting richt zich met name gericht op actieve verandering van functies en inrichting van het landelijk gebied. Daarbij is water van oudsher een belangrijk aspect. Ging het destijds vooral om goede ontwatering en afwatering, momenteel is water een integraal mede-orderend aspect. Op deze manier biedt landinrichting volop mogelijkheden om ruimte voor water te realiseren en tegelijkertijd tot effectieve functiecombinaties te komen.

Er is een nieuwe Wet inrichting landelijk gebied in de maak (WILG). Voor de werkwijze tijdens de overgangperiode naar deze nieuwe wet hebben het Interprovinciaal Overleg en het rijk bestuurlijke afspraken gemaakt. Zo is afgesproken dat sinds 1 januari 1999 voor alle nieuwe landinrichtingsprojecten een modulaire aanpak geldt. Deze aanpak heeft geen wettelijke grondslag. Feitelijk worden de recent gestarte en nieuw op te starten plannen gedurende de overgangsfase op vrijwillige basis volgens genoemde bestuurlijke afspraken opgesteld. In deze handreiking voor de watertoets is uitgegaan van landinrichting volgens de modulaire aanpak tijdens de overgangssituatie¹⁸.

In de modulaire aanpak wordt eerst een raamplan opgesteld, en vervolgens één of meer uitvoeringsmodules. Het raamplan geeft een integrale visie op de ruimtelijke ontwikkeling en functieverbetering in het landelijk gebied. Vaak is het een globaal plan dat uitgaat van het vigerende rijks-, provinciaal en gemeentelijk beleid. Standaard worden in een raamplan effecten onderzocht en mitigerende en compenserende maatregelen opgenomen. De uitvoeringsmodules vormen een uitwerking van het raamplan tot concrete maatregelen en hebben een looptijd van maximaal 4 jaar. In principe kan de procedure van op- en vaststellen voor raamplan en modules identiek zijn. Zowel het raamplan als de modules worden in de vorm van een bestuursconvenant vastgesteld. Gedeputeerde Staten bepalen hiervoor de procedure. Zij kunnen daarbij het advies van rijk en IPO opvolgen om gebruik te maken van de openbare voorbereidingsprocedure van de Algemene wet bestuursrecht.

Afhankelijk van de omvang van functiewijzigingen kunnen landinrichtingsplannen m.e.r.-plichtig zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval bij meer dan 100 ha glastuinbouw of meer dan 500 ha nieuwe natuur. Wanneer een besluit tot dergelijke functiewijziging al tijdens een streekplanprocedure is genomen, is veelal ook een m.e.r. uitgevoerd. In dat geval geeft het Besluit m.e.r. de grenswaarden aan. In overige gevallen bepaalt Gedeputeerde Staten of een m.e.r. nodig is.

Na formele vaststelling vormt het raamplan het vertrekpunt voor afspraken over de uitvoeringsmodule(s). Daarmee is het plan ook het toetsingskader bij de uitvoering van de module(s). Financiële verplichtingen worden enkel en alleen aangegaan voor de modules. Voordeel is dat modules afzonderlijk van elkaar zijn uit te voeren en dat nieuwe inhoudelijke ontwikkelingen nog binnen de modules een plaats kunnen krijgen. Adequate uitvoering van een module kan aanpassing van een bestemmingsplan vergen. In dat geval is uiteraard de WRO van kracht. Voor echte ingrijpende veranderingen is eventueel het raamplan aan te passen.

12.2 Rollen in de watertoets

Initiatiefnemer

De provincie (Gedeputeerde Staten) is initiatiefnemer voor het opstellen van een raamplan en de bijbehorende uitvoeringsmodule(s). Vanuit deze rol stelt de provincie een gebiedscommissie in. De gebiedscommissie krijgt opdracht tot het maken van een

¹⁸ Alleen wanneer wettelijke herverkaveling aan de orde is, geschiedt planvoorbereiding volgens de Landinrichtingswet. Verder zijn er nog landinrichtingsprojecten in uitvoering die afgerond worden volgens de wettelijke procedure van de Landinrichtingswet.

---

raamplan of het uitvoeren van een module. In dit licht is de commissie te beschouwen als een verlengstuk van de initiatiefnemer. In de modulaire aanpak beschikt de gebiedscommissie niet over de wettelijke bevoegdheden van een landinrichtingscommissie conform de Landinrichtingswet.

Waterbeheerder

In geval van landinrichting hebben waterschappen een nadrukkelijke rol als waterbeheerder. Indien relevant kan ook de provincie als grondwaterbeheerder in beeld zijn. Het is ook denkbaar dat Rijkswaterstaat als waterbeheerder bij landinrichting betrokken is indien buitendijkse gronden binnen het plangebied vallen of als aan- of uitvoer uit het plangebied van invloed is op rijkswater.

Planbeoordelaar

Vanwege de overgangssituatie naar een nieuwe wet (WILG) is vanuit de watertoets bezien geen planbeoordelaar aan te wijzen. Zowel de raamplannen als modules worden door Gedeputeerde Staten vastgesteld, maar behoeven daarna geen goedkeuring door het rijk.

12.3 Beschrijving van de watertoets per fase

Het accent voor de watertoets ligt in de planvormingsfasen voorafgaande aan de besluitvorming over het ontwerp raamplan. Op het moment dat een ontwerp raamplan wordt vastgesteld en de procedure tot besluitvorming start, is de watertoets nagenoeg afgerond. Bij de planvorming in het kader van landinrichting zijn voor de watertoets enkele specifieke planvormingsstappen, acties en producten aan te wijzen. In onderstaande tabel zijn deze per watertoetsfase weergegeven. Eenvoudig is te zien wie waar verantwoordelijk voor is. Aansluitend is per fase een algemene toelichting gegeven en zijn de acties zo nodig nader uitgewerkt. De stappen zijn bedoeld als een handreiking en kunnen aangepast worden aan de eigen specifieke situatie.

12.3.2 Initiatieffase

In deze fase besluiten Gedeputeerde Staten tot het opstellen van een raamplan. Vervolgens start de voorbereiding en wordt een gebiedscommissie geformeerd. In deze commissie zitten vertegenwoordigers van gemeenten, waterschappen, landbouworganisaties, alsook sectoren als recreatie, natuur en landschap. De samenstelling is afhankelijk van de soort knelpunten in het gebied. Vaak ligt het voorzitterschap bij een bestuurder van gemeente of waterschap. Gedeputeerde Staten formuleren de opdracht voor de gebiedscommissie. Deze opdracht betreft inhoudelijke taakstellingen en de tijdspanne. De opdracht wordt in een nota verwoord.

Acties voor de watertoets

- In de initiatieffase informeert de provincie de waterbeheerder dat de provincie voornemens is een raamplan voor landinrichting op te stellen.
- Vervolgens formeren Gedeputeerde Staten een gebiedscommissie. Veelal is daarin ook het waterschap vertegenwoordigd. Voor de watertoets is het, indien relevant, uiteraard van belang dat de provincie ook de andere waterbeheerders in het proces betreft of een plaats geeft in de gebiedscommissie.
- De waterbeheerder formuleert een globale wateropgave. Essentieel is dat Gedeputeerde Staten in haar opdracht aan de gebiedscommissie een 'wateropgave' meegeven. Verder voorziet de waterbeheerder de provincie van globale informatie over het watersysteem en denkt zo mogelijk mee over de reikwijdte van het plan.
- Juist in de initiatieffase zijn afspraken over de betrokkenheid en inbreng van de waterbeheerder van belang. Ook wordt daarbij het moment van het wateradvies afgesproken.

Tabel 11.1. Planvormingstappen, acties en producten bij de verschillende fasen in de watertoets

Fase watertoets	Planvormingstappen	Acties watertoets	Rolverdeling	Producten watertoets
Initiatief-fase	- In voorbereiding nemen van het opstellen van een raamplan	- Informeren van waterbeheerders	I	
	- Instellen van gebiedscommissie	- Waterbeheerders nemen zitting in gebiedscommissie	W	- Wateropgave in opdracht gebiedscommissie
	- Verlenen van opdracht aan gebiedscommissie	- Globaal formuleren van wateropgave - Afspraken maken over watertoets proces en over waterhuishoudkundige aandachtspunten	W I, W	- afsprakennotitie
Ontwikkel- en adviesfase	- Voorbereiden van ontwerp raamplan in dialoog met de streek	- Geven van waterhuishoudkundige informatie en criteria	W	- programma van eisen
	- Opstellen van concept ontwerp raamplan	- Opstellen eerste concept van raamplan op basis van de waterhuishoudkundige criteria - Overleggen over concept ontwerp - Opstellen van concept waterparagraaf	I I, W I	- overlegverslag - concept waterparagraaf
	- Vragen van ambtelijk advies van gemeenten en waterschappen	- Verzoek tot wateradvies: toesturen concept ontwerp raamplan aan waterbeheerders - Geven van wateradvies - Afwegen van wateradvies, verwerken in het concept ontwerpplan en aanpassen waterparagraaf	I W	- bestuurlijk wateradvies - 2e concept waterparagraaf
	- Advies krijgen van Provinciale Commissie Landelijk Gebied (PCLG) over 2e concept ontwerp raamplan			
Besluitvormingsfase	- Vaststellen van ontwerp raamplan door GS - Ter visie leggen ontwerp raamplan (cf afd. 3.4. openbare voorbereidingsprocedure Awb) - Vaststellen van raamplan door GS - Eventueel bezwaar en beroep volgens de Awb (afhankelijk of inhoud van het plan wel/geen rechtsgevolgen heeft).		I	Definitieve waterparagraaf
Beoordelingsfase	Niet van toepassing	Niet van toepassing		

I = Initiatiefnemer; W = Waterbeheerder

12.3.3 Ontwikkel- en adviesfase

In deze fase wordt een concept van het ontwerp raamplan opgesteld. Zonodig worden onderzoeken uitgevoerd. Rapportages hiervan worden vaak als achtergronddocumenten bij het raamplan opgenomen. Een dialoog met de streek is een belangrijk aspect om invulling te geven aan de opdracht om een gedragen plan te maken. Steeds meer worden een aantal discussieavonden georganiseerd voor alle inwoners van de streek.

Vaak zijn de discussies thematisch georganiseerd. Op grond van deze gebiedsdialoog stelt de gebiedscommissie deelnotities per thema op. En vervolgens komt zij tot een concept ontwerp raamplan. Daarbij maakt zij onder andere gebruik van de geformuleerde waterhuishoudkundige criteria.

Het concept ontwerp raamplan wordt behandeld in de Provinciale Commissie Landelijk Gebied (de naam van deze commissie verschilt per provincie). Het rijk (ministerie van LNV) geeft via haar vertegenwoordiger in de provinciale commissie een expliciet advies over het plan of de uitvoeringsmodule. Ook de waterschappen hebben gelegenheid inbreng te leveren als dit concept in de Provinciale Commissie Landelijk Gebied komt. Een bestuurlijk vertegenwoordiger van de waterschappen maakt namelijk deel uit van deze commissie.

Acties voor de watertoets

- De waterbeheerder denkt in dit stadium van de planontwikkeling mee met de gebiedscommissie, geven de benodigde kennis en informatie en reiken ideeën en alternatieven aan. Daarnaast benoemt de waterbeheerder belangrijke waterhuishoudkundige criteria en randvoorwaarden. Het is aan te bevelen om een programma van eisen op te stellen.
- De waterbeheerder kan erop aandringen dat er ook uitwerkingsmodules in het raamplan komen die betrekking hebben op de regionale waterhuishouding.
- Op het moment dat het concept ontwerp raamplan gereed is vindt overleg plaats met gemeenten, waterschappen en indien relevant de andere waterbeheerders. Zodoende wordt het raamplan in breder verband binnen de overheden besproken. In een overlegverslag worden de bevindingen vastgelegd. Soms is bestuurlijk overleg met de waterbeheerder nodig als een financiële bijdrage in de uitvoering wordt verwacht of als er consequenties voor beheer op de lange termijn zijn.
- Tijdens de ontwikkel- en adviesfase stelt de gebiedscommissie ook een concept waterparagraaf op. De onderdelen van de waterparagraaf hebben raakvlak met vele elementen uit het raamplan. Te denken valt aan gebiedsgrenzen, een beschrijving van de bestaande toestand en gewenste ruimtelijke ontwikkeling en ook de omschrijving van te treffen maatregelen en voorzieningen, zoals aanpassing van waterlopen, dijken en kaden en dergelijke. Met het oog op herkenbaarheid heeft het grote voorkeur de waterparagraaf als één geheel op te stellen.
- Vervolgens zendt Gedeputeerde Staten (of namens haar de gebiedscommissie) als initiatiefnemer het concept ontwerp raamplan toe aan de waterbeheerder en vraagt formeel en expliciet een wateradvies. Op basis van het concept ontwerp raamplan geeft de waterbeheerder een bestuurlijk wateradvies. Dit moment ligt vóór het advies door de Provinciale Commissie Landelijk Gebied.
- Gedeputeerde Staten wegen het advies van de waterbeheerders af en passen zo nodig het ontwerp raamplan aan en nemen daarin een waterparagraaf op met een motivering van gemaakte keuzes.

12.3.4 Besluitvormingsfase

Na verwerking van het wateradvies en van het advies van de Provinciale Commissie Landelijk Gebied stellen Gedeputeerde Staten het raamplan in ontwerp vast. Vervolgens leggen zij het ontwerp raamplan ter visie en is er gelegenheid tot inspraak. Daarna stellen Gedeputeerde Staten het definitieve raamplan vast. Het raamplan heeft dan de status van een door Gedeputeerde Staten vastgestelde beleidsvisie voor het betreffende landinrichtingsgebied.

Heldere watercriteria voor uitvoeringsmodule Bieberg

In de omgeving van Breda ligt het landinrichtingsgebied Ulvenhout-Galder. Voor dit gebied heeft de provincie een raamplan vastgesteld met als uitvoeringsmodule onder meer het natuurontwikkelingsproject Bieberg. Na de formele vaststelling heeft de Landinrichtingscommissie vervolgpdracht gekregen om samen met relevante betrokkenen een ontwerp-uitvoeringsplan voor Bieberg op te stellen. Vanaf de start van de initiatieffase zijn de waterbeheerders intensief betrokken en hebben zij vooraf duidelijke criteria en randvoorwaarden geformuleerd vanuit het waterbeheer. Het is bijvoorbeeld niet toegestaan dat de kans op overstroming of wateroverlast in en om Breda toeneemt. Verder mogen nevengeulen niet leiden tot extra sedimenttransport, moet de dynamiek in de Bovenmark toenemen, en mag geen sprake zijn van een toename in grondwateroverlast. Evenmin mag (verdere) verdroging van grote natuurgebieden optreden.

De betrokkenheid van waterbeheerders bij de planontwikkeling zette zich ook voort in de ontwikkel- en adviesfase. Tijdens die fase is veel informatie over het (lokale) watersysteem aangereikt. Onder meer op basis daarvan zijn tijdens de planvorming diverse hydraulische concepten ontwikkeld en beproefd. Met voortdurend adequaat meedenken van de waterbeheerders zijn -gerelateerd aan de vooraf geformuleerde watercriteria- diverse oplossingsmogelijkheden en maatregelen ontwikkeld. Tevens zijn de bijbehorende effecten en consequenties inzichtelijk gemaakt. Op basis hiervan hebben de waterbeheerders bestuurlijk een besluit genomen over de gewenste richting. Op deze manier heeft het proces geresulteerd in een ontwerpplan dat binnen de criteria en randvoorwaarden van de waterbeheerders is gebleven.

Contactpersoon:

DLG, Wim van der Meer, e-mail: wim.van.der.meer@dlg.agro.nl, tel: 013 - 595 06 17

Acties voor de watertoets

- Na een definitieve afweging wordt de motivering van keuzes ten aanzien van water weergegeven in de definitieve waterparagraaf van het ontwerp raamplan.
- Aan te bevelen is dat de provincie de waterbeheerder op de hoogte houdt van de besluitvorming. Dit is overigens in de initiatieffase al af te spreken. Als er door besluiten wijzigingen optreden in de wijze waarop water in het raamplan verwerkt is, dan is overleg met de waterbeheerder gewenst.

12.3.5 Beoordelingsfase

Voor een raamplan met bijbehorende module(s) is geen goedkeuring vereist door een hogere overheid. Ook niet in geval van aanpassingen of wijzigingen. In dit licht is voor landinrichting geen sprake van een beoordelingsfase en een beoordelaar voor de watertoets

12.3.6 Uitvoering/realisatie

Na de vaststelling van het definitieve raamplan kan de uitvoering van één of meer modules starten. In het raamplan is aangegeven wie tijdens de uitvoering welke verantwoordelijkheden heeft. Daarbij passen ook afspraken over de rol van de waterbeheerders bij de uitvoering en de bijbehorende financiering. Bij uitwerking van een module hoeft de gebiedscommissie geen uitvoerder te zijn. Formeel houden Gedeputeerde Staten de rol van initiatiefnemer.

13 ONTGRONDINGSPROCEDURE

13.1 Achtergronden

Ontgronden is een activiteit die resulteert in het verlagen van de hoogteligging van een terrein of de bodem van een water. Iedere activiteit waarbij grond wordt afgegraven of verplaatst, vormt een ontgroning volgens de Ontgrondingenwet. Deze wet beoogt het algemeen belang te beschermen en te komen tot een doelmatige afweging van alle bij de ontgroning betrokken belangen, zoals natuur, landbouw, water en landschap.

Het gaat bij een ontgrondingsprocedure om het verlenen van vergunningen en niet om planvorming zoals bij de hiervoor beschreven procedures. In het kader van de vergunningverlening worden vaak wel een ontgrondingsplan, inrichtingsplan en compensatieplan gemaakt. Deze hebben echter geen juridische status, want de ruimtelijke verankering vindt plaats in bijvoorbeeld het streekplan of bestemmingsplan. De ruimtelijke afwegingen en keuzes echter worden in het voortraject ten behoeve van de vergunningsaanvraag gemaakt. Daarom wordt de ontgrondingsprocedure wel beschreven voor de watertoets.

Een belangrijke basis voor ontgrondingen ligt in het Structuurschema Oppervlaktedelfstoffen. Voor bepaalde (veelal schaarse) oppervlaktedelfstoffen maakt het Ministerie van VROM afspraken met Gedeputeerde Staten van de afzonderlijke provincies. Het gaat om afspraken over de uitvoering van het Structuurschema en vastleggen van belangrijke winplaatsen in een streekplan. Na vastlegging van locatiekeuzen in het streekplan zal dit ook zijn doorwerking moeten krijgen in bestemmingsplannen. Ook kleinere niet in een streekplan aangegeven winplaatsen, vragen om planologische medewerking van de betreffende gemeente.

De Minister van Verkeer en Waterstaat kan op grond van artikel 8 lid 1 van de Ontgrondingenwet vergunning verlenen voor zowel ontgrondingen in de zee, als in specifiek aangewezen rijkswateren, danwel in de ingepolderde gedeelten van het IJsselmeer. Voor de overige ontgrondingen kunnen Gedeputeerde Staten vergunning verlenen. Dit laatste al dan niet in overleg met (hogere) andere overheden. De provincie heeft de bevoegdheid de vergunningverlening over te dragen aan een waterschapsbestuur in geval de ontgroning uitsluitend een huishoudelijk belang van het waterschap dient.

Aan een vergunning kunnen voorschriften worden verbonden ter bescherming van alle bij de ontgroning betrokken belangen, waaronder herinrichting en aanpassing van de omgeving. De voorschriften kunnen ook betrekking hebben op het beheer. Bij de vergunningverlening zullen Gedeputeerde Staten rekening moeten houden met waterhuishoudkundige belangen. Daarnaast dienen zij te motiveren wat de effecten zijn van de beoogde ontgroning op het functioneren van het watersysteem. Deze taak vloeit voort uit de te maken belangenafweging door Gedeputeerde Staten. De watertoets geeft hier nader vorm en inhoud aan.

Een vergunningaanvraag gaat vaak vergezeld van een "plan" of een inrichtingsschets waaruit blijkt waaruit de ontgroning bestaat, waar het betreffende, te ontgronden gebied zich bevindt, welke maatregelen er worden getroffen op het gebied van walbeschouwing en dergelijke. Aan de hand hiervan kan de aanvraag beoordeeld worden. Het is wenselijk dat bij opstellen van het plan in een vroeg stadium rekening wordt gehouden met de wateraspecten. Uiteindelijk wordt een vergunning veelal alleen verleend of gewijzigd in geval een ontgroning past binnen het streekplan en bestemmingsplan, of in geval medewerking van provincie of gemeente is toegezegd danwel opgelegd (ex artikel 6 WRO, artikel 37 WRO).

In principe is voor iedere ontgroning een vergunning vereist. Mogelijke uitzonderingen hierop zijn aangegeven in een provinciale ontgrondingsverordening. Zo is het op

---

basis van een provinciale ontgrondingenverordening soms niet nodig een ontgrondingvergunning aan te vragen indien een actueel vigerend bestemmingsplan in de ontgronding voorziet. Het betreft hier veelal kleine ontgrondingen. De Ontgrondingenwet is op basis van artikel 4 niet van toepassing in gevallen dat gevaar dreigt voor dijkdoorbraak of voor overstroming van gronden. Ook is de wet niet van toepassing op de uitvoering van een landinrichtingsplan of een aanpassingsplan in de zin van de Landinrichtingswet en op de uitvoering van een provinciaal milieuprogramma in het kader van bodemverontreiniging.

13.2 Rollen in de watertoets

Initiatiefnemer

Voor de watertoets is de besluitvormende en vergunningverlenende overheid de feitelijke initiatiefnemer. Dat zijn de Minister van Verkeer en Waterstaat danwel Gedeputeerde Staten.

In de praktijk is de initiatiefnemer van een ontgronding veelal een bedrijf of particulier.

Waterbeheerder

Voor de watertoets zijn de waterschappen, Rijkswaterstaat en de provincie, als grondwaterbeheerder, de waterbeheerders. De waterbeheerder adviseert in het planproces.

Planbeoordelaar

Bij ontgrondingen is geen overheid aangewezen die goedkeuring uitspreekt over de verleende vergunningen. Voor de watertoets is daarom geen sprake van een beoordeelaar.

13.3 Beschrijving van de watertoets per fase

Het accent voor de watertoets ligt in de fasen vóór het opstellen van de ontwerpbeschikking. Bij planvorming voor ontgrondingen zijn in het kader van de watertoets enkele specifieke planvormingsstappen, acties en producten aan te wijzen. In onderstaande tabel zijn deze per watertoetsfase weergegeven. Eenvoudig is te zien wie waar verantwoordelijk voor is. Aansluitend is per fase een algemene toelichting gegeven en zijn de acties zo nodig nader uitgewerkt. De stappen zijn bedoeld als een handreiking en kunnen aangepast worden aan de eigen specifieke situatie.

13.3.1 Initiatieffase

Voorafgaand aan de aanvraag van een ontgrondingvergunning vindt veelal vooroverleg plaats tussen de initiatiefnemende ontgronder en de provincie. In dat overleg worden alle voor de aanvraag relevante zaken doorgenomen. In het vooroverleg wijst de provincie op de benodigde informatie voor de vergunningaanvraag, en benoemt daarbij ook de waterhuishouding. De provincie kan de ontgronder voor de juiste informatie verwijzen naar de waterbeheerder. Indien er geen vooroverleg met de provincie plaatsvindt, is het lastig voor de waterbeheerder te weten te komen dat er iets speelt. In geval van zandwinning geldt onder meer dat de waterhuishoudkundige gevolgen tijdens de ontgronding én in de eindsituatie moeten worden weergegeven in een geohydrologisch rapport. (In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat dit noodzakelijk is bij alle vormen van grondstoffenwinning die van invloed zijn op de waterhuishouding. Dit vloeit voort uit het feit dat alle bij de ontgronding betrokken belangen moeten worden afgewogen bij het in behandeling nemen van een aanvraag om een ontgrondingvergunning. Bij zand- en grindwinning zullen deze effecten over het algemeen groter zijn bij kleiwinning.) Uitgangspunt is het indienen van adequate informatie. Vaak is daar een provinciale checklist voor beschikbaar. Het is echter ook mogelijk dit te regelen in het kader van de ontvankelijkheidsvraag of in het kader van de provinciale ontgrondingenverordening. Het geohydrologisch rapport geeft ook inzicht in de te nemen maatregelen. Zorgvuldigheidshalve vraagt de provincie aan de betrokken gemeenten of het voorstellen in overeenstemming is met het (ontwerp)bestemmingsplan en/of de gemeenteplanologische medewerking zal verlenen.

Tabel 12.1. Planvormingstappen, acties en producten bij de verschillende fasen in de watertoets

Fase watertoets	Planvormingstappen	Acties watertoets	Rolverdeling	Producten watertoets
Initiatief-fase	<ul style="list-style-type: none"> - Indienen aanvraag ontgrondingsvergunning (na eventueel vooroverleg met provincie) - Beoordelen ontvankelijkheid 	<ul style="list-style-type: none"> - Informeren van waterbeheerders over ontgrondingsaanvraag - Aanleveren van waterinformatie - Overleggen over de opzet van het geohydrologisch rapport 	<ul style="list-style-type: none"> I W I, W 	<ul style="list-style-type: none"> - verslag van vooroverleg
Ontwikkel- en adviesfase	<ul style="list-style-type: none"> - Voorbereiding ontwerp beschikking 	<ul style="list-style-type: none"> - Verzenden van aanvraag ontgrondingsvergunning om reactie van waterbeheerder(s) - Geven van reactie 	<ul style="list-style-type: none"> I W 	
Besluitvormings-fase	<ul style="list-style-type: none"> - Opstellen ontwerp beschikking - Ontwerp beschikking in combinatie met aanvraag ter inzage leggen (4 weken) op provinciehuis en gemeentehuis én publicatie in Staatscourant (afd. 3.5 Awb) 	<ul style="list-style-type: none"> - Verzoek tot wateradvies aan waterbeheerders - Formulieren van wateradvies 	<ul style="list-style-type: none"> I W 	<ul style="list-style-type: none"> - Wateradvies - Concept waterparagraaf
	<ul style="list-style-type: none"> - Opstellen definitieve beschikking, voorzien van deugdelijke motivering 	<ul style="list-style-type: none"> - Afwegen van wateradvies, verwerken in de definitieve beschikking en opstellen waterparagraaf 	<ul style="list-style-type: none"> I 	<ul style="list-style-type: none"> - Definitieve waterparagraaf
	<ul style="list-style-type: none"> - Definitieve beschikking ter inzage leggen (6 weken) op provinciehuis en gemeentehuis én publicatie in Staatscourant (afd. 3.6 Awb) 			
Beoordelings-fase	Niet van toepassing			

I = Initiatiefnemer; W = Waterbeheerder

Acties voor de watertoets

- Provincie c.q. rijk stelt de waterbeheerder op de hoogte van het voornemen van een ontgraving. Van rijk en provincie mag worden verwacht dat zij in het vooroverleg met de particuliere initiatiefnemer aandacht vragen voor de betrokkenheid van de waterbeheerders.
- De waterbeheerder reikt relevante informatie aan over het watersysteem. Daarbij kan expliciet aandacht zijn voor grondwateraspecten. Tevens denkt de waterbeheerder mee over de mogelijke gevolgen voor de waterhuishouding en eventueel in de vergunning op te nemen voorschriften. Ook kan op advies van de provincie de ontgronder naar informatie vragen over het watersysteem ter plaatse.
- De provincie overlegt met de waterbeheerder en de particulier initiatiefnemer over de opzet van het geohydrologisch rapport. In het kader van de watertoets zal mogelijk ook overleg nodig zijn met de andere waterbeheerders. De uitkomsten van het overleg worden vastgelegd in een verslag.

13.3.2 Ontwikkel- en adviesfase

In deze fase vindt de voorbereiding plaats van de ontwerp beschikking. Met het oog op adequate afstemming wordt van de waterbeheerders reactie gevraagd op de ontgrond-

---

ingsvergunning. Wettelijk gezien hoeft een vergunningaanvraag alleen aan het waterschap te worden toegezonden. In kader van de watertoets is het raadzaam ook andere relevante waterbeheerders te benaderen voor een brede reactie vanuit de watersector.

Acties voor de watertoets

- Provincie c.q. rijk verzenden als initiatiefnemer voor de watertoets de vergunningsaanvraag naar de betrokken waterbeheerder(s).
- Op basis van de vergunningsaanvraag geeft de waterbeheerder een reactie.

13.3.3 Besluitvormingsfase

Gedeputeerde Staten betrekken de relevante wateraspecten bij het opstellen van het ontwerp beschikking. Daarbij is ook aandacht voor de deugdelijkheid van het geohydrologisch rapport, de eventueel verkregen informatie van de waterbeheerders, alsook ingewonnen in formatie en de eigen kennis over bijvoorbeeld grondwater en vaarwegen.

Vervolgens stellen Gedeputeerde Staten een definitieve beschikking op en nemen een besluit na afweging van alle bij de ontgronding betrokken belangen. Op grond van afd. 3.7 van de Algemene wet bestuursrecht moet de motivering deugdelijk zijn. Als het besluit zou afwijken van het uitgebrachte (water)advies, moet de motivering worden vermeld. Niet alleen afwijkingen van het wateradvies moeten in de beschikking worden vermeld, maar alle uitgebrachte adviezen en/of bedenkingen dienen in de definitieve beschikking te worden behandeld en beantwoord. Vervolgens wordt de beschikking ter inzage gelegd.

Acties voor de watertoets

- Aan de waterbeheerder wordt de ontwerp beschikking met concept waterparagraaf toegezonden, met het verzoek een wateradvies te geven over de voorgenomen ontgronding. De betrokken gemeente krijgt overigens ook de ontwerp beschikking toegezonden.
- Het formele wateradvies wordt opgesteld door de waterbeheerder.
- Op basis van het wateradvies en alle andere relevante informatie stelt de provincie de definitieve beschikking op met daarin de definitieve waterparagraaf.
- Aan te bevelen is dat de provincie de waterbeheerder op de hoogte houdt van de besluitvorming. Als naar aanleiding van de ter visie legging water anders in de definitieve beschikking wordt verwerkt dan de waterbeheerder zouden willen, dan is overleg met de waterbeheerder gewenst.

13.3.4 Beoordelingsfase

Van een beoordelingsfase zoals bedoeld in de watertoets is geen sprake. Gedeputeerde Staten stellen de beschikking op en nemen daarover een besluit. Er is geen overheid die een oordeel geeft over dat besluit.

Criteria

BIJLAGE 1: VOORBEELDEN VAN CRITERIA

Criteria op locatiekeuzeniveau voor plannen voor stedelijk gebied

Veiligheid

Vrijwaren van bestaande ruimte voor (rivier) waterafvoer

De bestaande ruimte voor water is nodig voor het afvoeren van water. In het winterbed van de grote rivieren en andere grote waterlopen mag daarom in principe niet worden gebouwd.

Vrijwaren van benodigde nieuwe ruimte voor veiligheid tegen overstromingen

De waterafvoer neemt door klimaatsontwikkelingen toe. Daarop moeten de rivieren en andere grote waterlopen aangepast worden m.b.v. ruimtelijke maatregelen.

Vrijwaren van bestaande waterkeringen en waterstaatswerken

Bestaande waterkeringen (bijv. zeewering, dijken) en werken (bijv. gemalen) inclusief beschermingszones vrijwaren van nieuwe bebouwing.

Vrijwaren van ruimte voor sterkere of nieuwe (zee)waterkeringen en waterstaatswerken

Om met een stijgende zeespiegel de veiligheid tegen overstroming vanuit zee te waarborgen is meer ruimte nodig voor het kustfundament (duinen en zeedijken). Voor het kunnen verwerken van toenemende afvoeren zijn waterkeringen en waterstaatswerken nodig. Bijvoorbeeld dijken die versterkt en verbreed moeten worden.

Positioneren van hoogwaardige functies in laag risico gebieden.

Hoogwaardige infrastructuur, woon- en werkgebieden liggen bij voorkeur in de gebieden met een laag risico op overstroming.

Hanteren van minimale afstand tot hoofdscheepvaartroute

Schepen kunnen op bepaalde vaarroutes gevaarlijke stoffen vervoeren. Daarom worden er minimale afstanden tussen zo'n route en bijvoorbeeld woongebieden gehanteerd.

Wateroverlast

Grote terughoudendheid met bouwen in lage en natte gebieden

Uitgangspunt van het nieuwe waterbeleid is het zoveel mogelijk vasthouden en bergen van water, in plaats van snel afvoeren. In hoog Nederland zijn de beekdalen daarvoor erg geschikt en in laag Nederland laaggelegen polders. Deze gebieden moeten zoveel mogelijk beschikbaar blijven voor water, in het bijzonder de zoeklocaties voor regionale waterberging van neerslagpieken.

Bebouwingsvrije stroken langs beken en belangrijke waterlopen

Behoud de bestaande (overstromings)ruimte.

Watervoorziening

Ontzie geschikte gebieden voor regionale seizoensberging

In de steeds drogere zomers moet het aanvoeren van water uit andere gebieden zoveel mogelijk worden voorkomen. Daarvoor zijn gebieden nodig waar het water dat voor de zomer nodig is in de winter wordt geborgen. Seizoensbergingsgebieden zijn plas-dras gebieden of staan het hele jaar onder water.

Ontzie gebieden voor drinkwatervoorziening

Volksgezondheid

Terughoudendheid t.a.v. combinaties van wonen met eutroof of opwarmingsgevoelig water

Bodemdaling

Functies die lage waterstanden vragen voorkomen in zettingsgevoelige gebieden

Grondwateroverlast

Ontzien van kwel- en veengebieden

Oppervlaktewaterkwaliteit

Voorkom vervuiling bronnen Vervuiling moet zoveel mogelijk voorkomen worden. Voorkom puntbronnen en diffuse bronnen van vervuiling.

Pas bij de locatiekeuze hydrologische ordeningsprincipes toe:

- stroomgebiedbenadering: functies met zelfde kwaliteitseisen in zelfde stroomgebied
- positioneringsbenadering: vervuilende functies benedenstrooms
- buffer- en zoneringsbenadering: bescherm functies met hoge waterkwaliteitseisen door een bufferzone en scheidt functies met niet-verenigbare eisen

Grondwaterkwaliteit

Ontzie infiltratiegebieden van natuur en drinkwatervoorziening van vervuilende functies

Verdroging / natte natuur

Zonodig hydrologische bufferzone rond bestaande natte natuur en ecologische wateren aanhouden

Ontzie infiltratiegebieden van natuurgebieden van verharding

Grond- en oppervlaktewaterbeschermingsgebieden voor drinkwater moeten ontzien worden van functies die de drinkwaterkwaliteit aantasten. Er is een onderscheid tussen het waterwingebied en de 25 jaars beschermingszone.

Bepaalde typen water kunnen onder bepaalde omstandigheden risico's opleveren, zoals botulisme en blauwalg, voor de volksgezondheid. Als deze risico's niet voorkomen kunnen worden door aansluiting op grotere watersystemen of andere maatregelen moet bewoning in de nabijheid worden voorkomen.

Functies die lage grondwaterstanden vragen, moet worden voorkomen in zettingsgevoelig gebied, zoals laagveengebieden.

Door de geohydrologische en bodemkundige situatie is de grondwaterstand in deze gebieden relatief hoog. Daardoor zijn ze minder geschikt voor bebouwing.

Als voorkomen niet mogelijk is, moeten het vuile water van het schone water gescheiden blijven. Dit is de trits schoonhouden-scheiden-zuiveren.

In gebieden met neergaande grondwaterstromen beïnvloedt vervuiling het grondwater sterk. Als het grondwater naar een natuurgebied of drinkwaterwinning stroomt moet vervuiling in het infiltratiegebied voorkomen worden.

Om te voorkomen dat de lagere grondwaterstand van stedelijke functies de grondwaterstand in het nabijgelegen natuurgebied beïnvloedt kan een bufferzone nodig zijn. Daarnaast kan een bufferzone nodig zijn om vervuiling tegen te gaan van natte natuur of ecologische wateren.

Een toename van verhard oppervlak leidt vaak tot minder infiltratie. Als het infiltratiegebied in verbinding staat met een natuurgebied, kan in het natuurgebied de kweldruk verminderen en de grondwaterstand dalen. Let wel op vervuiling.

V voorkom vervuilende functies in beïnvloedingsgebied van natuurgebied

Via grond- en oppervlaktewater kan vervuiling het natuurgebied beïnvloeden. Dat moet voorkomen worden.

Criteria op inrichtingsniveau voor plannen voor stedelijk gebied

Veiligheid

Aangepaste bouwwijze in hoog risico gebieden

Als er toch gebouwd wordt in gebieden met een relatief hoog risico op overstroming, moet de bouwwijze daarop aangepast worden. Denk aan paal-, drijvend- of risicowonen.

Let op verdrinkingsrisico's

Houdt bij de inrichting van watergangen en -partijen rekening met verdrinkingsrisico's, vooral van kleine kinderen.

Wateroverlast

Ruimte voor vasthouden en bergen van water in stedelijk gebied ter voorkoming van wateroverlast

Nieuw stedelijk gebied moet ontworpen worden met voldoende ruimte om water vast te houden en te bergen, bijvoorbeeld door verhard oppervlak te beperken, ruimte voor infiltratievoorzieningen te creëren (bijv. wadi's) en voldoende open water te creëren. Let bij de inrichting op dat de funderingen en andere zaken bestand zijn tegen fluctuerende peilen.

Ruimte voor en goede structuur van waterafvoerstelsel

Streven is om zoveel mogelijk water vast te houden en te bergen. Als derde optie wordt het water afgevoerd. Hiervoor zijn watergangen, waterkeringen en waterstaatswerken nodig.

Vrijwaren van zones langs watergangen en waterpartijen

Voor het beheer en onderhoud van watergangen en waterpartijen zijn beschermings- en onderhoudszones vastgelegd die onbebouwd moeten blijven.

Riolering

Ruimte voor infiltratie van schoon regenwater

Schoon hemelwater en drainage-/grondwater moet gescheiden blijven van vies rioolwater en niet naar de rioolwaterzuivering worden afgevoerd. Dit heet afkoppelen. Daarmee wordt overbelasting van de riolering voorkomen. Het schone water kan geïnfilteerd worden in de bodem. Daarvoor is ruimte nodig. Denk aan wadi's. Of infiltratie zinvol mogelijk is, is afhankelijk van de grondwaterstand, bodemopbouw en of het een kwel- of infiltratiegebied is (vooral in hoog Nederland). Als infiltratie niet mogelijk is kan het schone regenwater op het oppervlaktewater worden geloosd. Infiltratie en directe afvoer naar oppervlaktewater is alleen mogelijk met schoon water. Let dus op toepassing van materialen als ongecoat zink, lood en koper en koppel wegen met grote verkeersintensiteit niet af. Om het water naar de infiltratievoorziening of het oppervlaktewater te kunnen laten stromen is een minimaal verhang nodig. Daarom moeten infiltratievoorzieningen of oppervlaktewater nabij af te koppelen oppervlakten liggen.

Ruimte voor zuiveringsvoorzieningen

Watervoorziening

Ruimte voor vasthouden en bergen van water in stedelijk gebied ter voorkoming van watertekort

Ruimte voor berging van water in stedelijk gebied voor huishoudelijk of bedrijfsmatig gebruik

Volksgezondheid

Let bij het ontwerp van waterpartijen in de stad op de risico's voor de volksgezondheid

Bodemdaling

Aangepaste inrichting en bouwwijze bij bouwen in zettingsgevoelige gebieden

Grondwateroverlast

Aangepaste inrichting en bouwwijze bij bouwen in kwelgevoelige gebieden, veengebieden en andere waterrijke gebieden

Oppervlaktewaterkwaliteit

Minimale breedte van watergangen

Voorkom doodlopende watergangen

Voorkom overkluizing van water

Verdroging / natte natuur

Zorg in stedelijk gebied gelegen in infiltratiegebied van natuur voor veel infiltratiemogelijkheden

Ruimte voor een natuurvriendelijke oeverinrichting of ecologische verbindingszones langs waterlopen

Voor voorzieningen als helofytenfilters en rioolwaterzuiveringsinstallaties is ruimte nodig.

In de steeds drogere zomers moeten het aanvoeren van water uit andere gebieden zoveel mogelijk worden voorkomen. In stedelijk gebied kan water bijvoorbeeld nodig zijn voor het groen. Water moet vastgehouden en geborgen worden om het in de droge periode te gebruiken. Daarvoor is ruimte nodig.

Door gebruik van regenwater en 'overtollig' grondwater voor bijvoorbeeld toiletdoorspoeling, koel- of proceswater, wordt drinkwater bespaard. Voor de bergingsvoorzieningen van dit water is ruimte nodig.

Voorkom eutroof en opwarmingsgevoelig water, bijvoorbeeld door aansluiting op grotere watersystemen.

Om bodemdaling te voorkomen mag de grondwaterstand niet te laag zijn. Daarom moet er bijvoorbeeld kruipruimteloos of waterbestendig gebouwd worden of gewerkt worden met drijvende funderingen.

Voorkom het 'polderprincipe' (lokaal diepere ontwatering) bij ondergronds bouwen, maar bouw waterbestendig. Bouw kruipruimteloos of met waterbestendige kruipruimtes. Zorg voor ontwateringsmiddelen.

De waterkwaliteit is gebaat bij enigszins overgedimensioneerde watergangen.

Water moet kunnen circuleren, anders vermindert de waterkwaliteit.

Verhinderen van zonlichtdoordringing in water is in het algemeen nadelig voor de waterkwaliteit.

Minder infiltratie in het infiltratiegebied leidt tot verminderde kweldruk in het gerelateerde kwelgebied. Dit kan leiden tot verdroging. Zorg daarom voor zo min mogelijk verhard oppervlak. Let wel goed op de waterkwaliteit. Vooral de zandgebieden zijn kwetsbaar voor grondwatervervuiling.

Een natuurvriendelijk oeverinrichting is ecologisch interessant en bevordert de algehele kwaliteit van het watersysteem.

Criteria op locatiekeuzeniveau voor plannen voor landelijk gebied

Veiligheid / wateroverlast

Functiekeuze afstemmen op overstromingsfrequentie van calamiteiten- en piekbergingsgebieden

Gebieden die zijn aangewezen als retentiegebied, groene rivier, of regionaal calamiteiten- of piekbergingsgebied staan lang niet altijd onder water. Vaak is meervoudig ruimtegebruik mogelijk. Met de keuze van de functie moet hiermee rekening gehouden worden. Kies bijvoorbeeld voor grasland in plaats van hoogwaardige tuinbouw of intensieve veehouderij. Als de overstromingsfrequenties hoog zijn moeten gebouwen in het gebied voorkomen worden of worden aangepast.

Ruimte voor hermeandering van beken

Door hermeandering van beken wordt het water bovenstrooms vastgehouden.

Watervoorziening

Functiekeuze afstemmen op 'natuurlijke' beschikbaarheid van water

Hoeveelheid en kwaliteit van beschikbaar water verschillen tussen gebieden. Het is beter om van deze natuurlijke beschikbaarheid uit te gaan dan water uit andere gebieden aan te voeren. Daarom is het bijvoorbeeld wenselijk om de keuze van het type landbouw op beschikbaar peil en kwaliteit af te stemmen.

Ontzie gebieden voor drinkwatervoorziening

Grond- en oppervlaktewaterbeschermingsgebieden voor drinkwater moeten ontzien worden van functies die de drinkwaterkwaliteit aantasten. Er is een onderscheid tussen het waterwingebied en de 25 jaars beschermingszone.

Ontzie gebieden voor regionale seizoensberging van andere (intensieve) functies

In de steeds drogere zomers moeten het aanvoeren van water uit andere gebieden zoveel mogelijk worden voorkomen. Daarvoor zijn gebieden nodig waar het water dat voor de zomer nodig is in de winter wordt geborgen. Seizoensbergingsgebieden zijn plas-dras gebieden of staan het hele jaar onder water. In het eerste geval zijn functiecombinaties met bijvoorbeeld natuur en recreatie mogelijk.

Bodemdaling

Functies die lage waterstanden vragen voorkomen in zettingsgevoelige gebieden

Functies die lage grondwaterstanden vragen, moet worden voorkomen in zettingsgevoelig gebied, zoals laagveengebieden.

Oppervlaktewaterkwaliteit

Vorkom vervuillingsbronnen

Vervuiling moet zoveel mogelijk voorkomen worden. Vorkom puntbronnen en diffuse bronnen van vervuiling.

Pas bij de locatiekeuze hydrologische ordeningsprincipes toe:

- stroomgebiedbenadering: functies met zelfde kwaliteitseisen in zelfde stroomgebied
- positioneringsbenadering: vervuilende functies benedenstrooms
- buffer- en zoneringsbenadering: bescherm functies met hoge waterkwaliteitseisen door een bufferzone en scheidt functies met niet-verenigbare eisen

Als voorkomen niet mogelijk is, moeten het vuile water van het schone water gescheiden blijven. Dit is de trits schoonhouden-scheiden-zuiveren.

Grondwaterkwaliteit / verdroging / natte natuur

Zonodig hydrologische bufferzone bij natuurgebied aanhouden

Om te voorkomen dat de lagere grondwaterstand de grondwaterstand in het natuurgebied beïnvloedt kan een bufferzone nodig zijn. In de bufferzone wordt de grondwaterstand niet verlaagd. Een bufferzone bij een natuurgebied kan ook nodig zijn om de beïnvloeding van waterkwaliteit in het natuurgebied vanuit omliggend gebied tegen te gaan.

Zonodig hydrologische bufferzone rond ecologische wateren aanhouden

Een bufferzone is bijvoorbeeld nodig om te voorkomen dat vervuiling of meststoffen in het water spoelen.

Voorkom vervuilende functies in beïnvloedingsgebied van natuurgebied

Via grond- en oppervlaktewater kan vervuiling het natuurgebied beïnvloeden. Dat moet voorkomen worden. Ook het verlagen van de grondwaterstand in beïnvloedingsgebieden moet voorkomen worden als daardoor de kweldruk in het natuurgebied afneemt.

Criteria op inrichtingsniveau voor plannen voor landelijk gebied

Wateroverlast

Ruimte voor kleinschalig vasthouden en bergen van water in landelijk gebied ter voorkoming van wateroverlast

Behalve berging in piekbergingsgebieden kan overtollig regenwater opgevangen worden binnen een gekozen functie. Denk bijvoorbeeld aan verbrede sloten in gebieden met een landbouwfunctie of het bergen van water op laaggelegen percelen.

Ruimte voor waterafvoerstelsel

Streven is om zoveel mogelijk water vast te houden en te bergen. Als derde optie wordt het water afgevoerd. Hiervoor zijn watergangen, waterkeringen en/of waterstaatswerken nodig.

Riolering

Ruimte voor zuiveringsvoorzieningen

Voor voorzieningen als helofytenfilters en andere kleine zuiveringsinstallaties is ruimte nodig. Dit is vooral in ongerioleerde gebieden nodig om de belasting van grond- en oppervlaktewater te verminderen.

Oppervlaktewaterkwaliteit

Bufferstroken langs watergangen

Voorkom belasting van oppervlaktewater door mest en bestrijdingsmiddelen door teeltvrije stroken.

Voorkom doodlopende watergangen

Water moet kunnen circuleren, anders vermindert de waterkwaliteit.

Natte natuur

Waardevolle wateren en natte natuur met hoog ecologisch niveau planologisch beschermen

Ter bescherming wordt aantastend gebruik verboden of onder bepaalde voorwaarden toegestaan.

Ruimte voor een natuurvriendelijke oeverinrichting of ecologische verbindingzones langs waterlopen

Een natuurvriendelijk oeverinrichting is ecologisch interessant en bevordert de algehele kwaliteit van het watersysteem.

Contactpersonen

CONTACTPERSONEN WATERTOETS

Contactpersonen provincies

Provincie Friesland

Pieter Postma 058 292 55 38 p.postma@fryslan.nl

Provincie Groningen

Nico Rawee 050 316 47 80 n.rawee@provinciegroningen.nl

Provincie Drenthe

Marcel Siemonsma 0592 36 58 92 m.siemonsma@drenthe.nl

Provincie Overijssel

Radha Sukkar 038 425 15 64 gfj.sukkar@prv-overijssel.nl
Roelof Klem 038 425 16 57 r.klem@prv-overijssel.nl

Provincie Gelderland

Marianne Firet 026 359 97 70 m.firet@prv.gelderland.nl

Provincie Flevoland

Martin Griffioen 0320 26 54 27 martin.griffioen@flevoland.nl
Susan Meijer 0320 26 55 23 susan.meijer@flevoland.nl

Provincie Utrecht

Karin van den Broek 030 258 27 16 karin.van.den.broek@provincie-utrecht.nl

Provincie Noord-Holland

Nico Bizot 023 514 45 59 bizotn@noord-holland.nl

Provincie Zuid-Holland

Ditte Valk 070 441 67 96 valkd@pzh.nl

Provincie Zeeland

Lou Huibregtsen 0118 63 11 48 l.huibregtsen@zeeland.nl

Provincie Noord-Brabant

Aad Scheffer 073 681 28 65 ascheffer@brabant.nl

Provincie Limburg

Joep Geenen 043 389 74 90 jpw.geenen@prvlimburg.nl

Contactpersonen regionale directies van Rijkswaterstaat

RWS Directie Noord-Nederland

dhr. J.H.B.W. Elgershuizen 058-2344324 J.H.B.W.elgershuizen@dnn.rws.minvenw.nl

RWS Directie Oost-Nederland

dhr. A. van Nooten 026-3688408 a.nooten@don.rws.minvenw.nl RWS

Directie IJsselmeergebied

dhr. R.B. Koops 0320-297361 r.b.koops@rdij.rws.minvenw.nl RWS

Directie Utrecht

Mw. O. Scholte 030-6009508 Odile.scholte@dut.rws.minvenw.nl RWS

Directie Noord-Holland

Dhr. C.H. Scherer 023-5301792 c.h.scherer@dnh.rws.minvenw.nl RWS

Directie Zuid-Holland

Dhr. R.E.A.M. Boeters 010-4026372 r.e.a.m.boeters@dzh.rws.minvenw.nl
RWS

Directie Zeeland

Dhr. J.A.W. Verweij 0118-686502 j.a.w.verweij@dzl.rws.minvenw.nl RWS

Directie Noord-Brabant

Dhr. A.J.W.M. de Kruijf 073-6817799 A.J.W.M.deKruijf@dnb.rws.minvenw.nl
RWS

Directie Limburg

Dhr. E.P.C. Theunissen 043-3294248 E.P.C.Theunissen@dlb.rws.minvenw.nl

Contactpersonen waterschappen**Hoogheemraadschap Alblasserwaard en Vijfheerenlanden**

A. Bouman 0183 - 65 38 99 abouman@hhsav.nl

Hoogheemraadschap Alblasserwaard en Vijfheerenlanden

Pieter Bode 0183 - 65 38 99 PBode@hhsav.nl

Hoogheemraadschap Alm en Biesbosch

Manon van Gestel 0183 - 30 50 50 mvangestel@almenbiesbosch.nl

Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht

Jan Koedood 035 - 647 77 77 jan.koedood@dwr.nl

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden

Marjan Holtman 030 - 634 57 81 holtman.hm@hdsr.nl

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Jan Wijn 0299 - 66 30 00 J.Wijn@hnhk.nl

Hoogheemraadschap van de Krimpenerwaard

E. Hovingh 0180 - 54 04 04 e.hovingh@krimpenerwaard.nl

Hoogheemraadschap van Delfland

Jan Baltissen 015 - 260 81 08 jbaltissen@hhdelfland.nl

Hoogheemraadschap van Rijnland

Jo Caris 070 - 511 63 31 jo.caris@rijnland.net

Hoogheemraadschap van Schieland

P. van den Brugge 010 - 453 73 45 p.vd.brugge@schieland.nl

Hoogheemraadschap van West Brabant

Hans Blaas 076 - 564 10 00 h.blaas@ws-hwb.nl

Unie van Waterschappen

Arno Breemen 070 - 351 97 51 Arno van Breemen

Waterschap De Aa		
John Jansen	0411 - 613166	jjansen@de-aa.nl
Waterschap De Brielse Dijkkring		
Jeroen Willemsen	0181 - 476660	willemsen@wdbd.nl
Waterschap De Dommel		
Leon van Hoften	0411 - 61 83 38	lvhoften@dommel.nl
Waterschap De Dongestroom		
Ad Sweere	0162 - 37 22 55	asweere@dongestroom.nl
Waterschap De Grote Waard		
B. van Zutven	0186 - 57 72 22	b.vanzutven@wdgw.nl
Waterschap De Maaskant		
Joris Bergh van den	0412 - 69 83 00	j.vandenbergh@maaskant.nl
Waterschap De Maaskant		
Manon Wille	0412 - 69 84 38	m.wille@maaskant.nl
Waterschap De Oude Rijnstromen		
M. Jacobi	071 - 541 24 86	m.jacobi@rijnstromen.nl
Waterschap Goeree Overflakkee		
Cees Jongejan	0187 - 48 88 88	c.jongejan@wsgo.nl
Waterschap Groot Haarlemmermeer		
B. Rijnaker	023 - 567 08 80	brijnaker@wgh.nl
Waterschap Groot Salland		
S. van Hees	038 - 455 7347	shees@wgs.nl
Waterschap Het Scheldekwartier		
Perry van Kempen	0165 - 30 46 06	p.van.kempen@scheldekwartier.nl
Waterschap Hunze en Aa's		
H. van Norel	0598 - 69 38 00	h.van.norel@hunzeenaas.nl
Waterschap IJsselmonde		
A. Vermeulen	0180 - 64 52 00	a.vermeulen@ws-ijsselmonde.nl
Waterschap Land van Naussau		
Anton Merks	0168 - 35 03 50	a.merks@land-nassau.nl
Waterschap Mark en Weerijds		
M. Bottelier	076 - 560 15 15	mbottelier@markenweerijds.nl
Waterschap Noordervestertzijl		
Marco Swenne	050 - 309 83 14	swenne@noorderzijlvest.nl
Waterschap Peel en Maasvallei		
Frans Verdonschot	077 - 389 11 11	Frans.Verdonschot@wpm.nl
Waterschap Peel en Maasvallei		
J. Geelen	077 - 389 11 11	Jos.geelen@wpm.nl

Waterschap Reest & Wieden

Henk Post 0522 - 27 67 67 hh.post@Reest-Wieden.nl

Waterschap Regge en Dinkel

E. Boerrigter 0546 - 83 29 65 e.j.m.boerrigter@wrd.nl

Waterschap Rijn en IJssel

Ineke de Lange 0314 - 36 94 92 i.delange@wrij.nl

Waterschap Rivierenland

T. Drost 0344 - 64 90 90 t.drost@wsrl.nl

Waterschap Roer en Overmaas

Francois Kroes 046 - 420 57 00 f.kroes@overmaas.nl

Waterschap Vallei & Eem

Daniëlle Langendijk 033 - 434 62.69 dlangendijk@wve.nl

Waterschap Velt en Vecht

J. van Berkum 0524 - 59 22 22 javan.berkum@veltenvecht.nl

Waterschap Veluwe

Mirjam Cuijpers 055 - 527 21 07 cuijpers.m@veluwe.nl

Waterschap Wilck en Wiericke

P. Schraven 0182 - 62 32 88 p.schraven@wilckenwiericke.nl

Waterschap Zeeuws Vlaanderen

T. Mouton 0115 - 64 10 00 tmouton@wszv.nl

Waterschap Zeeuwse Eilanden

Ruud van der Goes 0113 - 24 12 73 ra.vandergoes@wze.nl

Waterschap Zuiderzeeland

Coert van Dam 0320 - 27 47 05 c.vandam@zuiderzeeland.nl

Wetterskip De Waadkant

K. Munting 058 - 257 22 33 k.munting@dewaadkant.nl

Wetterskip Fryslan

B. J. ten Brummelaar 058 - 233 99 33 b.j.ten.brummelaar@wetterskipfryslan.nl

Wetterskip Lauwerswalden

B. Hulsman 0511 - 54 85 48 bhulsman@lauwerswalden.nl

Wetterskip Lauwerswalden

J. Nager 0511 - 54 85 48 j.nager@lauwerswalden.nl

Zuiveringschap Limburg

Brigitte Smit 077 - 389 12 27 Brigit.Smit@wpm.nl

Zuiveringsschap Hollandse Eilanden en Waarden

J. Brand 078 - 639 72 19 j.brand@zhew.nl

HELPDESK WATERTOETS

Iedereen kan met vragen over de watertoets bij de helpdesk watertoets terecht. De Helpdesk is op alle werkdagen van 9.00 tot 17.00 uur bereikbaar.

telefoonnummer: 0320-298666

e-mail: watertoets@riza.rws.minvenw.nl

COLOFON

Deze handreiking watertoets is opgesteld door het RIZA in opdracht van de landelijke projectgroep watertoets.

Landelijke projectgroep watertoets

Anouk te Nijenhuis, V&W DGW (voorzitter)
Rob Gerits, V&W RIZA (secretares)
Menno Geltink, VNG
Mathijs Verhagen, IPO
Arno van Breemen, Unie van Waterschappen
Marieke Soeters, VROM
Marjo Kornman, LNV
Pieter Jong, V&W CDJZ
Maarten van der Vlist, V&W RIZA

Projectleider

Rob Gerits, V&W RIZA

Tekst

Judith van Dijk, V&W RIZA (algemeen deel)
Marianne Firet, Firet Advies (procedurespecifiek deel)
Marcel Clewits, Accanto (procedurespecifiek deel)

Met medewerking van

ARCADIS (Voorbeelden Tracé- procedures)
RBOI (gemeentelijke procedures)
Roel Nijsten, DWW Tracé/m.e.r. centrum
Astrid Paulussen, DWW Tracé/m.e.r. centrum
Marc Laeven, Commissie m.e.r.
Wim Zeeman, Dienst Landelijk Gebied

Contactpersoon

Rob Gerits
telefoon 0320-297206
e-mail:watertoets@riza.rws.minvenw.nl

Coördinatie productie

Henk Bos V&W RIZA

Fotografie

Pandion luchtfotografie
De Lathumse waard (t.o. Rheden)

DTP-opmaak en drukwerk

Evers Litho & Druk, Almere

Den Haag/Lelystad, december 2003

Aan deze handreiking kunnen geen rechten worden ontleend.

Eigen aanvullingen

